MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETO
POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA

AKVILĖ BUTEIKIENĖ
ES POLITIKA IR ADMINISTRAVIMAS

EMIGRACIJOS POLITIKA:
LIETUVOS IR EUROPOS SĄJUNGOS PATIRTIES ANALIZĖ

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Dr.Ramūnas Trimakas

Vilnius, 2008

TURINYS

ĮVADAS 3
1. EUROPOS SĄJUNGOS MIGRACIJOS POLITIKA 6
1.1 Migracijos reiškinys ir jo samprata 6
1.2 ES migracijos politikos reguliavimas 8
1.3 ES pilietybė 18
1.4 Šengeno erdvė – judėjimas be sienų 21
2. LIETUVOS EMIGRACIJOS POLITIKOS ASPEKTAI IR ADMINISTRAVIMO STRUKTŪRA 24
2.1 Lietuvos emigracijos politika 24
2.1.1 Lietuvos emigracijos politikos teisinis kontekstas 24
2.1.2 Migraciją reguliuojančių Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos teisės aktų santykis 30
2.1.3 Valstybės institucijų atsakomybė vykdant migracijos politiką 33
3. LIETUVOS PILIEČIŲ EMIGRACIJA 44
3.1 Emigracijos iš Lietuvos priežastys ir mastai 44
3.2 Emigracijos pasekmės Lietuvos ekonomikai 49
4. EMIGRACIJOS PROCESŲ VALDYMO TYRIMAS 52
4.1 Tyrimo metodologija 52
4.2 Tyrimo rezultatų analizė 53
4.2.1 Emigravusiųjų iš Lietuvos interviu analizė 53
4.2.2 Ketinančių emigruoti iš Lietuvos interviu analizė 61
4.2.3 Socialinių pedagogų interviu analizė 65
4.2.4 Migracijos tarnybos specialistų interviu analizė 71
IŠVADOS 75
PASIŪLYMAI 77
LITERATŪRA 79
SANTRAUKA 84
SUMMARY 85

ĮVADAS

Problema ir temos **aktualumas**. Migracijos procesai tęsiasi visą žmonijos gyvavymo laikotarpį – nurimdami ar vėl suaktyvėdami. Mūsų laikotarpis taip pat nėra išimtis. Tobulėjant šiuolaikinei technikai, žmonių masės migruojančios iš žemyno į žemyną nepalyginamai išaugo ir įgavo globalų mąstą.

Šiandienos migracijos procesas dažniausiai siejamas su tarptautine darbo rinka. 2005 metais pasaulyje buvo apie 191 milijonas migrantų, palyginus su 176 milijonais 2000-aisiais. Migrantai sudaro 3 procentus pasaulio gyventojų[1]. Migraciją Europoje ypač veikia dabar vykstantys eurointegracijos procesai. Visa ES migracijos politika (laisvas darbo jėgos judėjimo principas, Europos Komisijos rekomendacijos migracijos ir plėtros srityje, Hagos programa, 2006 m. paskelbimas darbuotojų mobilumo metais ir kt.) skatina darbo jėgos mobilumą, todėl suprantamas masinis lietuvių emigravimas į ES šalis, kur aukštas pragyvenimo lygis ir daug didesnis nei Lietuvoje darbo užmokestis. Per pirmuosius (2004) narystės Europos Sąjungoje metus emigrantų iš Lietuvos skaičius išaugo 1,4 karto – nuo 22,7 tūkst. iki 32,5 tūkst. Daugiausia – 48,1 tūkst. (2 kartus daugiau nei 2003 m.) – emigravo 2005 m.[2] Kita vertus, Lietuva, kaip naujoji ES šalis narė, tampa vis patrauklesnė imigrantams, ieškantiems geresnio gyvenimo, o ir Lietuvos darbo rinkai, tuštėjančiai dėl emigracijos, reikalingas papildymas iš trečiųjų šalių. Todėl iš įvairių Europos šalių gyventi į Lietuvą 2007 m. atvyko 3858 užsieniečiai.[3] Taigi Lietuvai, esančiai globalios migracijos kryžkelėje, būtina veiksminga migracijos politika, leidžianti įgyvendinti pagrindinį ES laisvo žmonių judėjimo principą ir kartu maksimaliai sumažinanti neigiamas migracijos pasekmes. Todėl vienas iš aspektų, lemiančių magistrinio darbo temos aktualumą, yra tai, ar dabartinis Lietuvos, kaip ES šalies narės, migracijos proceso valdymas atitinka Europos Sąjungos teisinį migracijos reglamentavimą ir įgyvendina laisvo žmonių judėjimo idėją. Be to, darbo aktualumą lemia poreikis atskleisti ne tik objektyvias, moksliškai pagrįstas emigracijos iš Lietuvos priežastis ir pasekmes, bet ir subjektyvias patirtis, lemiančias emigracinį elgesį ir emigracijos interpretavimą bei suponuojančias tam tikras Lietuvos emigracijos politikos nuostatas, kryptis ir įgyvendinimo priemones. Darbo tema atitinka ir darbo autorės interesus, leidžia apibendrinti profesinę patirtį, susijusią su ES politika. Šio

[1] Sipavičienė A. Tarptautinė migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė. -Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija, 2006.
[2] Pagrindinė informacija apie migrantus ir tautines mažumas, migracijos ir integracijos politiką ir kt. // http://www.mighealth.net/lt/index.php/; prisijungimo laikas: 2008-08-02.
[3] Migracijos departamentas prie LR Vidaus reikalų ministerijos. 2007 m. migracijos metraštis. – Vilnius, 2008.

darbo temos analizė naudinga migracijos ir ES, ir Lietuvos teisės pažinimo aspektu, o pateiktos rekomendacijos – gairės migracijos politikos kūrėjams.

Tyrimo **tikslas**. Atskleisti Europos Sąjungos ir Lietuvos (e)migracijos politiką ir nustatyti jos įgyvendinimo probleminius aspektus.

Tikslą konkretinantys **uždaviniai:**

1. Apibūdinti Europos Sąjungos migracijos politiką ir ją reglamentuojančius teisės aktus;

2. Įvardyti Lietuvos (e)migracijos politikos įgyvendinimo sistemą, nurodyti jos santykį su ES teisės dokumentais;

3. Apžvelgiant literatūrą, statistinius šaltinius bei atliekant kokybinį tyrimą, nurodyti emigracijos iš Lietuvos mastą, priežastis ir pasekmes ir nustatyti strategijas ir praktikas, kuriomis respondentai subjektyviai interpretuoja (e)migracinį elgesį ir migracijos pasekmes.

Tyrimo **objektas.** Lietuvos ir Europos Sąjungos migracijos politika.

Tyrimo **dalykas.** Migracijos (emigracijos) samprata, mastai, priežastys ir pasekmės. Migracijos (emigracijos) teisinis reglamentavimas Europos Sąjungoje ir Lietuvoje. Migracijos (emigracijos) politikos įgyvendinimo tarpinstitucinis pasiskirstymas.

Tyrimo **metodologija.** Tiriant ES ir Lietuvos migracijos politikos aspektus taikyti įvairūs mokslinio pažinimo metodai: lyginamasis – istorinis, loginės analizės, turinio analizės, semantinės analizės.

Turinio analizės metodas taikytas darant autorės atlikto tyrimo išvadas. Aiškinant atskiras sąvokas, formuluotes, naudota semantinė analizė. Lyginamasis metodas naudotas lyginant ES ir Lietuvos teisės aktus, Lietuvos ekonominė migracijos strategijos nuostatas ir subjektyvų emigracijos vertinimą, o lyginamasis istorinis – nagrinėjant migracijos procesų teisinio reguliavimo Lietuvoje raidą. Loginės analizės metodu tirta norminė ir specialioji literatūra.

Raktiniai žodžiai: Emigracija (lot. *emigratio* – išsikėlimas)- žmonių persikėlimas iš tėvynės į kt. šalis [4]. Migracijos politika - vyriausybės veiksmai, siekiant reguliuoti gyventojų migraciją sukeliančias priežastis, migracijos procesus ir jų pasekmes[5]. Teisinis reglamentavimas- teisės teorijoje aiškinamas kaip valstybės įgaliotų institucijų norminių teisės aktų, privalomų visiems tos valstybės piliečiams, leidimas.[6]

Darbo **struktūra[7].** Magistro darbą sudaro įvadas, keturios dalys, išvados ir rekomendacijos. Pirmiausia darbe analizuojama migracijos reiškinio samprata. Kitos darbo dalys suskirstytos į skyrius pagal nagrinėjamų klausimų pobūdį: antroje dalyje aptariama Europos

[4] Tarptautinių žodžių žodynas/sudaryta: Bendorienė A., Bogušienė V. –Vilnius: Alma littera, 2008.
[5] Stankūnienė V. Demografinių procesų valdymas. –Vilnius, 1995.
[6] Vansevičius S. Valstybės ir teisės teorija. –Vilnius, 2000.
[7] Visas darbas parengtas remiantis šiais nurodymais: Tidikis R., Pečkaitis J. S., Šedbaras S. Magistrų baigiamųjų darbų rengimas ir gynimas. –Vilnius, 2002.

Sąjungos migracijos politika ir jos teisinis reguliavimas, trečioje atskleidžiama Lietuvos emigracijos politikos teisinis kontekstas ir politikos administravimo struktūra, ketvirtoje nagrinėjamos emigracijos iš Lietuvos priežastys ir pasekmės, mastai, tiriamas emigracijos procesų valdymas. Po to suformuluojamos išvados ir pateikiami pasiūlymai. Pabaigoje pridedamas literatūros sąrašas, santraukos lietuvių ir anglų kalbomis bei įvairūs priedai (interviu gairės, respondentų charakteristikos ir pan.).

1. EUROPOS SĄJUNGOS MIGRACIJOS POLITIKA

1.1 Migracijos reiškinys ir jo samprata

Migracija – tarptautinis reiškinys, kurio poveikį jaučia visos Europos Sąjungos valstybės narės. Terminas „migracija“ kilęs nuo lotynų kalbos žodžio „*migratio*“ [8], reiškiančio keliavimą. Mūsų dienomis šis terminas turi keletą reikšmių. Sociologijoje plačiąja prasme - tai ilgalaikė gyvenamosios vietos kaita, geografijoje – žmogaus, žmonių grupių, individų keliavimas, siekiant trumpam pakeisti gyvenamąją vietą. Prie klasikinių migracijos apibrėžimų priskirtini šie: migracija – gyventojų persikėlimas iš vienos gyvenamosios vietos į kitą, kertant administracines vietovės ribas; migracija yra individų ar grupių persikėlimas iš vienos gyvenamosios vietovės į kitą, turint tikslą naujoje vietovėje pasilikti pakankamai ilgą laiką; migracija yra asmenų persikėlimas santykinai ilgam laikui, gana dideliu atstumu; gyvenamosios vietos keitimas visam ar tam tikram laikui kertant teritorines ribas. Nors šie migracijos apibūdinimai nėra identiški ir ganėtinai neapibrėžti, tačiau juose vyrauja du pagrindiniai kriterijai: erdvės (gyvenamosios vietos pakeitimas) ir laiko (persikėlimas tam tikram laikui) dimensijos[9]. Lietuvos strateginiuose dokumentuose ir/ar teisės aktuose migracija laikomas „išvykimas iš Lietuvos įsikurti užsienio valstybėje ar atvykimas iš užsienio valstybės įsikurti Lietuvoje“[10], migrantais – „asmenys, išvykstantys iš Lietuvos ilgesniam nei šešių mėnesių laikotarpiui“.[11] Taigi erdvės ir laiko dimensijų vartojimas, apibrėžiant migraciją ir migrantą Lietuvos teisėje ir politikoje, varijuoja..

Politiniu, statistiniu lygmeniu bandoma susitarti dėl įvairių migracijos tipų apibūdinimo, nors vienareikšmio migracijos tipo apibūdinimo negali būti (žr. Priedai 1, 1 lentelė), nes konkretus migracijos atvejis gali būti priskirtas įvairiems tipams (pvz., trumpalaikė nedeklaruota darbo migracija - trumpalaikis išvykimas į užsienį nelegaliam darbui ir pan.).

Išskiriamos keturios pagrindinės veiksnių, skatinančių tarptautinę migraciją, grupės:

1. Struktūriniai veiksniai, kurie skatina emigraciją besivystančiose visuomenėse. Tai ekonomikos globalizacija, kuri pasireiškia kapitalistinės rinkos atėjimu į mažiau išsivysčiusias šalis, kur rinka dar labai silpna. Šie pokyčiai verčia žmones parduoti savo darbo jėgą naujai atsirandančiose rinkose. Tokioje situacijoje migruojama iš kaimo į miestą arba iš savo šalies į

[8] Tarptautinių žodžių žodynas/sudaryta: Bendorienė A., Bogušienė V. –Vilnius: Alma littera, 2008.
[9] Pagal: Maslauskaitė A., Stankūnienė V. Šeima abipus sienų. –Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija, 2007.
[10] Ekonominės migracijos reguliavimo strategija. Valstybės žinios, 2007-05-05, Nr. 49 – 1897.
[11] LR Gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymas. Valstybės žinios, 1998-07-24, Nr. 66-1910.

labiau išsivysčiusią šalį, kadangi tiek miestuose, tiek išsivysčiusiose užsienio šalyse darbas apmokamas geriau.

2. Struktūriniai veiksniai, kurie pritraukia imigrantus išsivysčiusiose industrinėse visuomenėse. Išsivysčiusiose šalyse postindustriniai pokyčiai padalija darbo rinką į kelis sektorius. Viename jų darbas stabilus, gerai apmokamas, jam atlikti reikia aukštos darbuotojo kvalifikacijos. Jį sąlyginai galima pavadinti aukštos kvalifikacijos darbo sektoriumi. Kitas darbo rinkos sektorius siūlo prastai apmokamus, nereikalaujančius aukštos kvalifikacijos, neprestižinius ir dažnai sunkius fizinius darbus, kurie nesuteikia socialinio kilimo galimybių. Šį darbo sektorių sąlyginai galima pavadinti nekvalifikuotodarbosektoriumi.Išsivysčiusiose visuomenėse didžioji jos narių dalis susitelkusi pirmajame, aukštos kvalifikacijos darbo rinkos, sektoriuje ir į antrąjį, nekvalifikuoto darbo sektorių, dirbti neina, tačiau paslaugų, teikiamų antrojo sektoriaus, paklausa išlieka didelė arba didėja, nes dirbantieji pirmajame darbo rinkos sektoriuje yra didžioji visuomenės dalis ir jie pajėgūs jas nusipirkti. Taip susiformuoja nekvalifikuotos darbo jėgos paklausa išsivysčiusiose šalyse, kurios vietinė darbo rinka nepajėgi užpildyti ir kuri todėl pritraukia nekvalifikuotus darbininkus iš besivystančių šalių

3. Veikėjų, kurie reaguoja į šiuos veiksnius migruodami į užsienio šalis, motyvai, tikslai ir siekiai.

4. Socialinės bei ekonominės struktūros, kurios iškyla sujungdamos siunčiančias bei priimančias visuomenes. Vykstant imigracijai, ekonomikos globalizacijos procesai sukuria ir transportavimo bei komunikacijos kanalus, palankią imigracijai politinę ir kultūrinę aplinką, siekiant palengvinti žmonių judėjimą ir sumažinti imigracijos sąnaudas. Kita vertus, patys imigrantai sukuria migrantų tinklus, neretai šešėlinius, kurie palengvina būsimų imigrantų atvykimą ir adaptaciją.[12]

Ieškant tikslesnių ir tiesioginių migracijos priežasčių reikia žiūrėti į tris elementus:

- Ekonominę ir darbo jėgos rinkos situaciją.
- Politinę situaciją. (ji susideda iš politinio stabilumo laipsnio, žmogaus teisių pagarbos laipsnio ir valstybės gebėjimo apginti savo piliečius.)
- Kultūrinį apibrėžimą (kultūrinis apibrėžimas yra individualus, tam tikrų grupių, visuomenės požiūris į tarptautinę migraciją, kaip į pageidaujamą, būtiną, ar atvirkščiai nepageidaujamą reiškinį. Nuo to priklauso individualaus migranto pasirinkimas. Kartais tai veikia kaip draudžiantis išvykti efektas.)

[12] Sipavičienė A. Tarptautinė migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė. –Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija, 2006.

Visi trys elementai yra didelio migracinio spaudimo sudėtis, tačiau tai nereiškia, kad jie savaime ir virsta migracija. Tam reikia dar dviejų elementų:

- Valstybė turi leisti emigruoti. Dėl šios priežasties prasideda migracijos politika. Valstybė gali stimuliuoti piliečių išvykimą vykdydama aktyvią emigracijos politiką, gali užimti neutralią poziciją ir nesikišti, taip pat gali išvykimą uždrausti. Uždraudimo pavyzdys – Rytų Europos šalys iki Berlyno sienos nugriovimo.
- Turi būti realios jungtis tarp tarpininkaujančių struktūrų su galimomis tikslo šalimis.

Kai tam tikras migracijos spaudimo lygis susikaupė ir nėra apribojimų išvykimui, kitas klausimas – kokia kryptimi migracijos srautas pajudės. Tam įtakos turi :

a) tarpininkaujančios struktūros, kurios jungia išsiunčiančią šalį su galutinio tikslo šalimi (žinios apie priimančią šalį, aviakompanijos dalyvavimas ir kitos transporto jungtys, finansinė ir praktinė parama prieš prasidedant kelionei, tarpininkų, agentų pagalba, kai asmuo jau įsikūrė numatytoje šalyje ir pan.).

b) aplinkybės galutinio tikslo šalyje.

Apibendrindami galime daryti išvadą, kad daugelis teorijų migraciją aiškina tik atskirais aspektais, bet ne kaip visuminį reiškinį, nors migracija – globalus daugialypis reiškinys, kurio prigimties, priežasčių ir pasekmių, modelių kaitos interpretavimas galimas tik ekonominiame, socialiniame, politiniame, etniniame - kultūriniame, demografiniame ar/ir gamtiniame kontekste. Europos Sąjungos, nacionalinės, regioninės ir kt. migracijos politikos nuostatos ir jų įgyvendinimo priemonės priklauso nuo migracijos reiškinio vertinimo ir interpretavimo.

1.2 ES migracijos politikos reguliavimas

Visos ES valstybės narės yra veikiamos didelės tarptautinės migracijos, todėl bendra ES migracijos politika yra būtina. Jos gairės suformuluotos Mastrichto sutartyje 1992 m. vasario 7 d.: prabilta apie bendrąją migracijos ir prieglobsčio politiką, susietą su trečiųjų šalių piliečiais, ir bendrą išorinių sienų kontrolę.

Europos komisija pasiūlė vystyti migracijos politiką perimant dviejų kelių (two-track) būdą: kurti bendrą legalią sistemą dėl trečiųjų šalių piliečių atvykimo ir apsistojimo bei naują bendrą sistemą derinti su nacionaliniais teisės aktais, susijusiais su migracija. Tokiu būdu būtų

galima reguliuoti migracijos srautus atsižvelgiant į ekonomikos poreikius ir ES gebėjimą priimti ir integruoti naujus imigrantus[13].

Visa ES migracijos politika remiasi Tamperės Europos Viršūnių Tarybos išvadomis, Hagos programa ir Visuotiniu požiūriu į migraciją (ang. Global Approach to Migration).

1999 m. Tampere'je (Suomija) Europos Viršūnių Taryba susitarė, kad būtini ES migracijos politikos elementai yra:

- politika, pagrįsta visapusišku požiūriu į migracijos srauto valdymą tam, kad būtų atrasta pusiausvyra tarp humanitarinio ir ekonominio priėmimo;
- teisingas elgesys su trečių valstybių piliečiais, siekiant, kiek įmanoma, suteikti jiems panašias teises ir pareigas, kaip ir šalies, kurioje jie gyvena, piliečiams;
- partnerystės su kilmės valstybėmis vystymas;
- bendra politika prašantiems prieglobsčio, kuri visiškai atsižvelgia į Ženevos Konvencijos laiko terminus ir Šalių narių įsipareigojimus savo tarptautiniams susitarimams.

Pirmas žingsnis, kuriant bendrą ES migracijos politiką po Tamperės, buvo 2000 m. lapkritį Europos Komisijos pristatyta ataskaita Tarybai ir Europos Parlamentui, kuri skatino pradėti diskusijas tarp kitų ES institucijų, šalių narių ir pilietinės visuomenės. Ataskaitoje rekomenduojamas bendras požiūris į migracijos valdymą, kuris apima ir didelį dėmesį kreipia į:[14]

- sąjungos ekonominį ir demografinį vystymąsi;
- šalies nario priėmimo galimybes kartu su jo istoriniais ir kultūriniais ryšiais, ateinančiais iš kilmės šalies;
- kilmės šalių, kurias palieka gyventojai, situaciją ir migracijos politikos poveikį joms (protų nutekėjimo aspektas);
- būtinybę vystyti specifines integracijos politikas, pagrįstas teisingu elgesiu su trečiųjų šalių piliečiais, legaliai gyvenančiais Sąjungos teritorijoje, socialinio atskyrimo, rasizmo, ksenofobijos apsauga bei pagarba skirtumams.

2005 m. Europos Tarybos priimtas Visuotinis požiūris į migraciją (ang. Global Approach to Migration)[15]. Šis išsamus planas apima visas migracijos stadijas, priemonių naudingai legaliai migracijai taikymą ir kovą su nelegalia migracija. Viskas pagrįsta subsidiarumo, proporcingumo ir solidarumo bendraisiais principais ir pagarba Šalių Narių skirtingoms,

[13] Towards a common European Union immigration policy // http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/immigration/fsj_immigration_intro_en.htm; prisijungimo laikas: 2005-08-09.
[14] Presidency Conclusions. Tampere European Council // http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ec/00200-r1.en9.htm; prisijungimo laikas: 2008-08-30.
[15] Global Approach to Migration // http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/07/549; prisijungimo laikas: 2007-08-20.

legalioms, jau sukurtoms sistemoms. Taip pat remiamasi pagarba žmonių teisėms ir fundamentaliomis migrantų laisvėmis, Ženevos konvencija ir aiškiu priėjimu prieglobsčio procedūroms. Akcentuojamas bendradarbiavimas su trečiosiomis šalimis ir integruotumas su užsienio politika.

Glaudžios sąsajos tarp visų pagrindinių teisės aktų rodo, kad migracijos politika kuriama nuosekliai ir turi savo kryptis. Hagos programa „grindžiama pagal Tamperės programą vykdomu darbu“. Tam, kad būtų pasiekti svarbiausi tikslai, Komisija pateikia pasiūlymų paketus, kurie remiasi Hagos programos skyriais:

Es direktyvos legalios migracijos srityje:

- *2003 m. rugsėjo 22 d. Tarybos direktyva 2003/86/EB dėl teisės į šeimos susijungimą.* Ši direktyva remiasi tuo, kad Europos Vadovų Taryba Tamperėje 1999 m. spalio 15-16 d. pripažino, kad reikia suderinti nacionalinės teisės aktus, reglamentuojančius trečiųjų šalių piliečių priėmimo ir gyvenamosios vietos sąlygas. Šiame kontekste buvo pažymėta, kad Europos Sąjunga turėtų užtikrinti deramas sąlygas valstybių narių teritorijoje teisėtai gyvenantiems trečiųjų šalių piliečiams ir kad gyvybingesne integracijos politika turėtų būti siekiama suteikti jiems teises ir pareigas, panašias į tas, kurias turi Europos Sąjungos piliečiai. Dėl to Europos Vadovų Taryba paprašė Tarybos, remiantis Komisijos pasiūlymais, greitai priimti atitinkamus teisės aktus. Tamperėje padarytas sprendimas derinti teisės aktus, galutinai įgyvendinamas būtent priimant konkrečius teisės aktus. Šiuo atveju priimta direktyva konkrečiai nurodo, kokių priemonių ir kuo remiantis turėtų šalys narės vykdyti šeimos susijungimo politiką, apibrėžia, kaip turėtų vykti procedūros, kas yra šeimos nariai, kuo jie gali verstis ir pan. Taip pat yra paliekama vietos pačioms šalims narėms kurti tam tikrus papildomus reikalavimus ar procedūras. Pvz.: dėl teisių „verstis samdomo ar savarankiškai dirbančio asmens veikla“ šalis narė gali numatyti papildomas sąlygas, bet viskas vyksta jau numatytuose rėmuose – šiuo atveju sprendimas turi būti priimtas ne vėliau kaip per 12 mėnesių. [16]

- *2003 m. lapkričio 25 d. Tarybos direktyva 2003/109/EB dėl trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statuso.* Vėlgi ši direktyva yra Tamperėje vykusių susitarimų tęsinys: „trečiųjų šalių piliečių juridinis statusas turėtų būti derinamas su valstybių narių piliečių statusu, ir kad tam tikrą laikotarpį, kurį reikėtų nustatyti, valstybėje narėje teisėtai gyvenančiam ir turinčiam ilgalaikio gyventojo leidimą toje valstybėje narėje asmeniui būtų suteiktos tam tikros vienodos teisės, kurios kaip galima labiau atitinka

[16] http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0086:LT:HTML; prisijungimo laikas 2007-07-20.

Europos Sąjungos piliečių turimas teises“. Taigi atsižvelgiant į šį sprendimą direktyva yra nukreipta į ilgalaikius gyventojus iš trečiųjų valstybių. Direktyva nurodo šio proceso dalyvius ir jiems taikomus reikalavimus, įvardija procedūrų vykdymą. Paliekama erdvė šalies narės vykdytai politikai, jeigu ji yra palankesnė, nei siūloma direktyvoj, galima laikytis nuostatų priimtų: „dvišaliuose ir daugiašaliuose susitarimuose Bendrijos mastu ar tarp Bendrijos ir jos valstybių narių su trečiosiomis šalimis“. Taip pat ši direktyva remiasi ir teikia nuorodas į prieš tai minėtą *„dėl teisės į šeimos susijungimą“*, t.y. paaiškina, kokias teises turi šeima ilgalaikio gyventojo satusą turinčiam asmeniui persikėlus į kitą ES šalį. [17]

- *2004 m. balandžio 29 d. Tarybos direktyva 2004/81/EB dėl leidimo gyventi šalyje išdavimo trečiųjų šalių piliečiams, kurie yra prekybos žmonėmis aukos arba kurie dalyvavo vykdant nelegalios imigracijos padėjimo veiksmus, bendradarbiaujantiems su kompetentingomis institucijomis*. Joje atsižvelgiama į Tamperėje padarytą sprendimą „pažaboti nelegalią imigraciją ties jos ištakomis, pvz., persekiojant tuos, kurie užsiima prekyba žmonėmis ir ekonominiu migrantų išnaudojimu“. Direktyva paragino valstybes nares sutelkti savo pastangas į nusikalstamų tinklų aptikimą ir išardymą, apsaugant aukų teises. „Šios direktyvos tikslas – apibrėžti ribotos trukmės, susijusios su atitinkamų nacionalinių nagrinėjimų trukme, leidimų gyventi šalyje išdavimo trečiųjų šalių piliečiams, kurie bendradarbiauja kovojant prieš prekybą žmonėmis arba prieš nelegalios imigracijos padėjimo veiksmus, reikalavimus.“ Direktyva yra papildyta konkrečiomis procedūromis su prekybos žmonėmis aukomis, įvardijamos sąlygos išduoti ar panaikinti leidimą. Prieš tai priimtuose prevencijai ir kovai prieš pirmiau minėtus nusikaltimus stiprinti buvo priimti 2002 m. lapkričio 28 d. Tarybos direktyva 2002/90/EB, apibrėžianti padėjimą neteisėtai atvykti, vykti tranzitu ir apsigyventi, ir 2002 m. liepos 19 d. - Tarybos pamatinis sprendimas 2002/629/TVR dėl kovos su prekyba žmonėmis. Šie teisiniai aktai yra orientuoti į šio pobūdžio nusikaltimo prevenciją ir bausmes. Pirmajame dėmesys sutelkiamas į galimus tokio proceso rengimo dalyvius, o antrajame - į galimas aukas, čia įvedant ir vaiko, kaip galimos aukos, sąvoką ir su tuo susijusius ypatumus. Iki priimant šią direktyvą ir ją priėmus vis dar lieka galioti visi teisės aktai, susiję su žmogaus teisėmis.[18]

- *2004 m. gruodžio 13 d. Tarybos direktyva 2004/114/EB dėl trečiosios šalies piliečių įleidimo studijų, mokinių mainų, neatlygintino stažavimosi ar savanoriškos tarnybos tikslais*

[17] http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0298:FIN:LT:HTML; prisijungimo laiaks: 2007-07-20.
[18] http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004L0081:LT:HTML; prisijungimo laikas: 2007-09-03.

sąlygų. Norima suvienodinti sąlygas tiems asmenims, kurie atvyksta studijuoti, mokytis ir t.t. Direktyvos tikslai:

- „trečiosios šalies piliečių įleidimo į valstybių narių teritoriją ilgesniam nei trijų mėnesių laikotarpiui studijų, mokinių mainų, neatlygintino stažavimosi ar savanoriškos tarnybos tikslais sąlygas;

- taisykles dėl trečiosios šalies piliečių įleidimo šiems tikslams į valstybių narių teritoriją tvarkos.“

Direktyvoje išdėstoma konkreti informacija, kokia tvarka turėtų būti išduodami leidimai, nurodomas studentams aktualus ekonominis aspektas – teisė mokytis ir kartu dirbti. Taigi siūloma šalims narėms pagal galiojančius teisės aktus forminti ir trečiųjų šalių studentų, moksleivių ir stažuotojų darbą. Svarbu ir tai, kad pakeitimai turėtų vykti tik išvardintiems tikslams pasiekti Bendrijos lygmeniu. [19]

- *2005 m. spalio 12 d. Tarybos direktyva 2005/71/EB dėl konkrečios įleidimo trečiųjų šalių piliečiams atvykti mokslinių tyrimų tikslais tvarkos.* „Šia direktyva nustatomos trečiųjų šalių tyrėjų įleidimo į valstybių narių teritoriją sąlygos ilgesniam kaip trijų mėnesių laikotarpiui mokslinių tyrimų projektui vykdyti pagal susitarimą dėl priėmimo, sudarytą su mokslinių tyrimų organizacija.“ Tyrėjai minimi, kaip svarbūs asmenys, padedantys gerinti ne tik įvairias ES sritis, bet, užtikrinus jų mobilumą, ir kitų šalių padėtį. Svarbi pozicija čia tenka šeimos nariams, siekiantiems susijungti, ir kai kurioms kitoms socialinėms garantijoms, kurios prilyginamos ES piliečio garantijoms. [20]

Taigi visos priimtos direktyvos šitoje srityje konkretina tam tikrus klausimus, procedūras, reiškinio valdymą bei jo sukeliamas pasekmes. Kiekviena direktyva turi būti perkelta į nacionalinę teisę, kad būtų pasiekti Bendrijos tikslai šioje srityje.

Direktyvos orientuotos į imigracijos proceso valdymą. Lietuva, patirianti didžiulę emigraciją, imigracijos problemos kol kas turi tik užuomazgas. Tuo tarpu valstybei aktualų emigracijos procesą reikia suvaldyti pačios pasirinktais būdais. Direktyvos aktualesnės senosioms šalims narėms.

Hagos programoje[21] yra pabrėžiama legalios imigracijos ir integracijos svarba, kuri turi didelę įtaką ES ekonomikos augimui ir palaikymui, remiamasi ir Lisabonos Strategija. 2005 m. pabaigoje, Komisijai pateikus reikalavimą dėl politikos plano legaliai migracijai, įskaitant

[19] http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004L0114:LT:HTML; prisijungimo laikas: 2007-07-25.
[20] http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32005H0762:LT:HTML; Prisijungimo laikas: 2007-07-25.
[21] Hagos programa: laisvės, saugumo ir teisingumo stiprinimas Europos Sąjungoje 2005/C 53/01 // http://www.migracija.lt/index.php?1586690448; prisijungimo laikas: 2007-08-10.

priėmimo procedūras, galinčias atsakyti greitai kintantiems poreikiams migrantų darbui darbo rinkoje, buvo parengtas Legalios migracijos politikos planas. Šiame plane nuo 2007 m. iki 2009 m. įsipareigota parengti keturis pasiūlymus direktyvoms, kurių tikslas - atsakas į bendrus poreikius ir interesus išdėstant ES taisykles kvalifikuotiems ir sezoniniams darbuotojams, atlyginiems stažuotojams ir bendrovių viduje perkeliamų asmenų atvykimui. Taigi šiuo metu teisėtos migracijos plane yra numatytos dar 5 direktyvos[22]:

- Bendrosios pagrindų direktyvos dėl imigrantų teisių pasiūlymas (2007 m. rugsėjis)
- Direktyvos dėl aukštos kvalifikacijos darbuotojų atvykimo ir apsigyvenimo sąlygų pasiūlymas (svarstoma)
- Direktyvos dėl sezoninių darbuotojų atvykimo ir apsigyvenimo sąlygų pasiūlymas (2008 m.)
- Direktyvos dėl apmokamų stažuotojų atvykimo ir apsigyvenimo sąlygų pasiūlymas (2008m.)
- Direktyvos dėl tvarkos, reglamentuojančios bendrovių viduje perkeliamų asmenų atvykimą, laikiną buvimą ir apsigyvenimą pasiūlymas (2009m.)

Hagos programoje pabrėžiama ir migrantų integracijos svarba, didinant koordinuotumą tarp nacionalinių politikų ir ES iniciatyvų. Didelė svarba suteikiama bendrų pagrindinių principų įsteigimui. Bendri Pagrindiniai Principai Integracijai (ang. The Common Basic Principles on Integration) buvo priimti JHA tarybos 2004 m. lapkričio 19 d.ir veikė kaip pagrindas Bendrajai Integracijos Darbotvarkei (ang. Common Agenda for Integrations), pasiūlytai Komisijos 2005 m. rugsėjo mėn. Ši Bendroji Darbotvarkė siūlo konkrečias priemones Bendriems Pagrindiniams Principams pritaikyti praktikoje, daro prieinamus Europos priemonių rinkinius, lengvinančius procesą: Nacionalinio bendradarbiavimo Integracijai Punktų tinklas, vadovai apie integraciją politikos kūrėjams ir vykdytojams, kasmetinės ataskaitos apie migraciją ir integraciją, integracijos internetinis puslapis ir įvairios konsultacijos tarpininkams. Integracijos veikla taip pat remiama 2007 m. birželio 25 d. įsteigto Europos Integracijos Fondo Trečiųjų Šalių piliečiams (ang. European Fund for Integration of third- country nationals). Integracijos fondo programa siekiama mažinti socialinę atskirtį, kurią dažnai patiria imigrantai vien todėl, kad nesupranta priimančios visuomenės kalbos, kultūros, institucinės ir teisinės sistemos bei kitų vertybių[23].

Hagos programa taip pat numato ir išorinių sienų stiprinimą bei kovą su nelegalia imigracija. 2006 m. birželio mėn. Komisija priėmė komunikatą politikos prioritetams kovoje su nelegalia imigracija iš trečiųjų šalių, kuris remiasi pagrindiniais principais ir ES pasiekimais ir kuria naujus prioritetus. Tam, kad visiškai būtų įgyvendinta Sugrąžinimo programa (ang. Return

[22] 2007 m. rugsėjo 26 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl legalios migracijos veiksmų plano // http://socialistgroup.org/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007-0414+0+DOC+XML+V0//LT

[23] Europian Commission. A Comprehensive European Migration Policy // http://www.libertysecurity.org/article1447.html; prisijungimo laikas: 2007-09-20.

Action Programme), priimta 2002 m., Komisija 2005 m. rugsėjį priėmė pasiūlymą direktyvai bendriesiems standartams ir procedūroms grąžinant nelegaliai apsistojusius trečiųjų šalių piliečius. Šio pasiūlymo tikslas – aiškiai apibrėžti bendrąsias taisykles, susijusias su grąžinimu, perkėlimu, priverstinių priemonių naudojimu, laikinu suėmimu ir pakartotiniu priėmimu, atsižvelgiant į žmogaus teises ir pagrindines asmens laisves.

Konstatuotina, kad Hagos programa yra naudinga tolimesnei ES migracijos ir prieglobsčio politikos vystimuisi, tačiau ši programa, sudaryta iš pasiūlymų ir jų įgyvendinimo terminų, daugiau vertintina kaip „norų sąrašas“, o ne kaip išsamus politinis dokumentas[24]. Be to, prieglobsčio srityje programa nenurodo aiškių prieglobsčio sistemos kūrimo gairių, o teisėtos imigracijos ir imigrantų integracijos klausimus palieka spręsti pačioms valstybėms narėms. Šis faktas atskleidžia tik retorišką Europos imigracijos politikos kūrimą.

Remiantis idėja paversti Europos Sąjungą vieninga pabėgėlius ginančia zona, sukurta Bendroji Europos prieglobsčio sistema (BEPS), paremta Ženevos konvencija ir bendromis žmogiškumo vertybėmis, kurios svarbios kiekvienai Šaliai Narei. Keturi pagrindiniai legalūs dokumentai prieglobsčio srityje: *Priėmimo sąlygų direktyva*, *Prieglobsčio procedūrų direktyva*, *Profesinės kvalifikacijos direktyva, Dublino reglamentas* - visi siekia bendro tikslo - sulyginti, suteikti vienodas galimybes gauti prieglobstį ir sukurti pagrindą Bendrajai Europos prieglobsčio sistemai[25]. Šiuo metu visi šie dalykai yra įtraukti ir BEPS, pirmasis etapas yra pabaigtas. Hagos programa numato BEPS tolesnį vystymą - bendrosios prieglobsčio procedūros įkūrimą ir vienodą statusą pripažintiems pabėgėliams ar pagalbinei apsaugai. Komisija kviečiama priimti antro etapo priemones peržiūrėti ir patvirtinti 2010 m.

2007 m. birželio mėn. Komisija parengė Žaliąją knygą dėl būsimosios bendros Europos prieglobsčio sistemos, kurioje skelbiama, kad antruoju etapu turėtų būti siekiama nustatyti aukštesnį bendrą apsaugos reikalavimą ir geriau užtikrinti lygias teises suteikiant apsaugą visoje ES bei užtikrinti didesnį ES valstybių narių solidarumą. Svarbu priimti integruotą, visapusišką požiūrį į prieglobstį, kad prieglobsčio suteikimo procesas būtų pagerintas visais aspektais: nuo tada, kai asmenys ieško galimybės gauti prieglobstį ES, iki tada, kai bus surastas ilgalaikis sprendimas dėl tų asmenų, kuriems reikia tarptautinės apsaugos[26]. Remiantis šiuo požiūriu svarbu 1) gerinti sąlygas, kuriomis asmenys, ieškantys apsaugos ES, galėtų veiksmingai pateikti savo reikalavimus ir kuriomis būtų atitinkamai reaguojama į jų individualius poreikius ir 2)

[24] Joanne van Selm. The Hague Program Reflects New European Realities // http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?ID=276 ; prisijungimo laikas: 2008-08-15.
[25] Bendrasis pranešimas 2007 – išorės sienų valdymas ir imigracija. // http://europa.eu/generalreport/lt/2007/rg65.htm; prisijungimo laikas: 2008-05-14.
[26] Regionų komiteto nuomonė „Būsimoji bendra Europos prieglobsčio sistema“ // http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:204:0077:0084:LT:PDF; prisijungimo laikas: 2008-09-06.

sustiprinti visų prieglobsčio suteikimo proceso suinteresuotųjų šalių pajėgumus, kad jos galėtų sėkmingai įvykdyti savo užduotis ir taip gerintų bendrą šio proceso kokybę. Be to, būtina suteikti nacionalinėms prieglobsčio suteikimo administracijoms atitinkamas priemones, kuriomis jos galėtų veiksmingai valdyti prieglobsčio prašytojų srautus, efektyviai vykdyti sukčiavimo ir piktnaudžiavimo prevenciją ir išsaugoti prieglobsčio sistemos vientisumą ir patikimumą.

Žaliojoje knygoje pateikiami pasiūlymai dėl glaudesnio bendradarbiavimo, kokybiškesnio ES ir nacionalinių teisės dokumentų suderinamumo šiais klausimais: lankstesnis prieglobsčio prašymų nagrinėjimas, prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygos, tinkamas reagavimas į pažeidžiamų asmenų poreikius, tarptautinės apsaugos gavėjų integracija ir kt. Komisija siūlo apsvarstyti būdus, kaip toliau vystyti bendrą informacijos apie kilmės šalį (IKŠ) portalą visoje ES, pirmiausia jį susiejant su kitomis emigracijos ir integracijos duomenų bazėmis ir suteikiant galimybę jame pateikti informaciją įvairaus pobūdžio su migracija susijusiais klausimais[27]. Daugiau dėmesio skirti suinteresuotųjų šalių, dalyvaujančių gerosios patirties mainuose, padedančių stiprinti pajėgumus, dalyvaujančių mokymo veikloje ir padedančių kurti rekomendacijas, skaičiaus didinimui įtraukiant įvairių sričių suinteresuotąsias šalis, įskaitant skundus nagrinėjančias administracines arba teismines institucijas, teisinius ekspertus ir lingvistus, sveikatos, švietimo ir profesinio orientavimo specialistus, kultūros antropologus, pasienio apsaugos ir teisėsaugos pareigūnus.

2007m. gegužės mėn. Komisija pristatė du komunikatus, kaip stiprinti ES migracijos politikos užsienio dimensijas[28]:

1. „Abipusės migracijos ir mobilumo partnerystės tarp Europos Sąjungos ir Trečiųjų šalių“ (ang. „Circular migration and mobility partnerships between the European Union and third countries")[29]. Šis pranešimas yra atsakas į Europos Tarybos užklausą, kaip galima būtų legalios migracijos galimybes pajungti į užsienio politiką, taip pat palengvinti ir paskatinti laikiną migraciją. Praktiškai mobilumas tarp ES narių ir trečiųjų šalių turėtų būti didinamas ir skatinimas, kad patenkintų ES narių darbo rinkos poreikius. Pranešime siūloma kurti užsakyto mobilumo bendradarbiavimą su kilmės ir tranzitinėmis šalimis, bei regionais. Tai turėtų apimti įsipareigojimus tarp Trečiųjų Šalių ir Šalių Narių. Mobilumo partnerystė turėtų spręsti trumpų apsistojimų sitemą, atsižvelgiant į jau esamą ES vizų politiką, kaip svarbų aspektą akcentuojant

[27] Angenendt S., Parkes R. The Green Paper on the EU Asylum System: Necessary but not Sufficient // http://www.swp-berlin.org/en/common/get_document.php?asset_id=4411; prisijungimo laikas: 2008-08-26.
[28] A Comprehensive European Migration Policy // http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/07/188; prisijungimo laikas: 2008-08-01.
[29] Circular migration and mobility partnerships between the European Union and third countries // http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/07/197&format=PDF&aged=1&language=EN&guiLanguage=en; prisijungimo laikas: 2008-06-15.

žmogaus su žmogumi kontaktą. Tai galėtų būti pasiekiama paprastais metodais – kaip kad šaliai yra panaikinamas vizų reikalavimas, jei trečioji šalis nekelia grėsmės dėl nelegalios imigracijos ar viešosios tvarkos; paprastinti vizų išdavimą steigiant specialius bendruosius kreipimosi dėl vizų centrus; vystyti sistemą, kuri palengvintų datos keitimą ant išduotos vizos ir pan.

2. „Bendrosios Migracijos plano taikymas Rytų ir Pietryčių kaimyniniams Europos Sąjungos regionams“ (ang. „Applying the Global Approach to Migration to the Eastern and South-Eastern Regions Neighbouring the European Union“). Šis pranešimas buvo parengtas Europos Tarybai, kaip atsakymas, norint pateikti pasiūlymus, kaip bendradarbiauti su šiomis šalimis ir spręsti jų migracijos problemas[30].

2008 m. Komisija priėmė Komunikatą „Bendra Europos imigracijos politika. Principai, veiksmai ir priemonės“ ir „Prieglobsčio politikos planas. Kompleksinis požiūris į apsaugą Europos Sąjungoje“. Komunikate nustatyti dešimt bendrų principų, kuriais turėtų būti grindžiama bendra imigracijos politika ir kurie suskirstyti į grupes pagal tris svarbiausias ES politikos ašis – gerovės, solidarumo ir saugumo. Prieglobsčio politikos plane nustatyta bendra Europos prieglobsčio sistema (BEPS) antrojo etapo gairės[31]. Abu dokumentai skirti Hagos programoje numatytoms, bet dar neįgyvendintoms imigracijos ir prieglobsčio priemonėms. Šiuos dokumentus turėtų patvirtinti 2008 m. spalio 15 d. Europos Vadovų Taryba ir 2009 m. jie turėtų papildyti naują penkerių metų Teisingumo, laisvės ir saugumo srities programą.

Komunikate „Bendra imigracijos politika – principai, veiksmai ir priemonės“ pateikiama Komisijos nuomonė, kaip toliau turėtų būti plėtojama bendra Europos imigracijos politika, o Europos Vadovų Taryba raginama patvirtinti dešimt pasiūlytų bendrų principų bei nustatytus konkrečius veiksmus.

Dešimt bendrų principų grindžiami 1999 m. Tamperės Vadovų Tarybos gairėmis, 2004 m. Hagos programa ir 2005 m. paskelbtu visuotiniu požiūriu į migraciją. Kiekvienam iš šių principų įgyvendinti pateikiamas neišsamus veiksmų, įgyvendintinų valstybių narių arba ES lygmeniu, sąrašas. Šie principai apima daugelį imigracijos politikos sričių ir yra suskirstyti į šias grupes[32]:

Gerovė ir imigracija: 1. Aiškios taisyklės ir vienodos sąlygos; 2. Įgūdžių atitiktis poreikiams; 3. Integracija – sėkmingos imigracijos esmė.

---

[30] Applying the Global Approach to Migration to the Eastern and South-Eastern Regions Neighbouring the European Union, by European Commission // http://www.libertysecurity.org/article1457.html; prisijungimo laikas: 2008-06-27.

[31] Internetinės svetainės „Europa“ naujienos – komunikatas „Bendra Europos imigracijos politika. Principai, veiksmai ir priemonės“ ir „Prieglobsčio politikos planas. Kompleksinis požiūris į apsaugą Europos Sąjungoje“ // http://ec.europa.eu/lietuva/news_hp/news/17062008_imigracija_ir_prieglobstis_lt.htm; 2008-08-10.

[32] Internetinės svetainės „Europa“ naujienos – komunikatas „Bendra Europos imigracijos politika. Principai, veiksmai ir priemonės“ ir „Prieglobsčio politikos planas. Kompleksinis požiūris į apsaugą Europos Sąjungoje“ // http://ec.europa.eu/lietuva/news_hp/news/17062008_imigracija_ir_prieglobstis_lt.htm; 2008-08-10.

Solidarumas ir imigracija: 4. Skaidrumas, pasitikėjimas ir bendradarbiavimas; 5. Veiksmingas ir nuoseklus turimų priemonių naudojimas; 6. Partnerystė su trečiosiomis šalimis.

S*augumas ir imigracija*: 7. Europos ir jos partnerių interesus atitinkanti vizų politika; 8. Integruotas sienų valdymas; 9. Kovos su nelegalia imigracija stiprinimas ir visiškas prekybos žmonėmis netoleravimas. 10. Veiksminga ir tvari grąžinimo politika.

Bendra imigracijos politika bus vykdoma bendradarbiaujant valstybėms narėms ir ES institucijoms, taip pat ji bus nuolatos stebima naudojant naują stebėsenos ir vertinimo mechanizmą, pagal kurį turės būti teikiamas metinis vertinimas, o Pavasario Vadovų Taryba, vadovaudamasi Komisijos su imigracija susijusios padėties Europos ir valstybių narių lygmeniu ataskaita, turės parengti rekomendacijas.

Taip pat priimtas Prieglobsčio politikos planas. Jame Komisija nustato priemones, kurias ji ketina siūlyti, kad būtų užbaigtas bendros Europos prieglobsčio sistemos antrasis etapas. Per pirmąjį BEPS etapą (1999–2004 m.) priimta nemažai teisinių dokumentų, kuriais nustatyti bendrieji minimalūs standartai tokiose srityse kaip prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygos, prieglobsčio suteikimo procedūros, reikalavimai, pagal kuriuos nustatoma, ar asmeniui gali būti suteikta tarptautinė apsauga, taip pat už prieglobsčio prašymo nagrinėjimą atsakingos valstybės narės nustatymo taisyklės (vadinamoji Dublino sistema).

Politikos plane siūloma iš dalies keičiant galiojančius teisės aktus tobulinti ES apsaugos standartų apibrėžtis ir taip siekti įgyvendinti ambicingus Hagos programos tikslus. Jame taip pat pripažįstama, kad reikia ne tik derinti teisės aktus, bet ir naudoti tinkamas praktinio bendradarbiavimo priemones (keistis informacija ir gerąja patirtimi, vykdyti bendrus mokymus ir kt.) prieglobsčio srityje priimamiems sprendimams suvienodinti ir taip užtikrinti vienodą apsaugos visoje ES lygį. Praktiniam bendradarbiavimui koordinuoti bus įsteigtas Europos prieglobsčio paramos biuras. Politikos plane taip pat nustatytos kelios priemonės solidarumui su valstybėmis narėmis, kurių prieglobsčio teikimo sistemoms tenka didelis krūvis, stiprinti. Galiausia jame raginama remti trečiąsias šalis, priimančias labai daug pabėgėlių – be kita ko, sukurti visoje ES taikytiną persikėlimo schemą ir išplėsti galiojančias regioninės apsaugos programas.[33]

Apibendrinant aptartus teisės aktus, galima išskirti pagrindines migracijos politikos sritis: piliečių iš trečiųjų šalių migracijos (legalios ir nelegalios, remigracijos) valdymas ir imigrantų integracija tikslo šalyje, bendradarbiavimas su kilmės valstybėmis, prieglobsčio sistemos kūrimas, informacijos apie migracijos ir integracijos ES galimybes sklaida.

[33] Naujas Europos bendros imigracijos ir prieglobsčio politikos etapas // http://ec.europa.eu/lietuva/news_hp/news/17062008_imigracija_ir_prieglobstis_lt.htm; prisijungimo laikas: 2008-08-03.

Reiktų akcentuoti, kad tiek Tamperės programos, tiek vėliau patvirtintos Hagos programos apibrėžtos ekonominės migracijos politikos gairės labiausiai orientuotos į trečiųjų šalių migracijos problemas, o ne į ES vidaus migraciją. Tai paskatino Europos Tarybą inicijuoti *Europos Komisijos Žaliąją knygą dėl Europos Sąjungos požiūrio į ekonominę migraciją*. Pagrindinis siekis – remiantis visų valstybių narių pastabomis (kiekviena šalis turi pateikti savo situacijos analizę ir galimų sprendimo būdų planą), tikimasi sukurti vieningą ekonominės migracijos skatinimo ir nelegalios migracijos stabdymo priemonių planą. Vis dėlto ir Žaliojoje knygoje bene daugiausia dėmesio skiriama darbuotojams, atvykstantiems iš trečiųjų šalių, bet ne darbuotojų migracijai ES vidaus rinkoje. Taip pat akcentuojamas legalių darbuotojų mobilumas, bet neakcentuojama nelegali migracija (kitaip nei Hagos programoje, kurioje daugiausia dėmesio skiriama nelegaliai migracijai). Tai, matyt, aiškintina tuo, kad darbo jėgos poreikis tenkinamas ne vienu iš svarbiausių darbo produktyvumo didinimo būdu – aktyvesniu inovacijų diegimu, o migracija. Išmintingai valdoma nuolatinė imigracija sukuria didelę ekonominę ir socialinę naudą. Europos imigrantai atveria kelius į pasaulį: praplečia socialinius ryšius, pagerina ES prekybos perspektyvas ir pan. Taigi išvykimas iš gimtinės nėra ES migracijos politikos objektas. Vadinasi, valstybėms, prarandančioms savo piliečius, lieka pačioms rūpintis tautos ir ūkio likimu.

1.3 ES pilietybė

Itin palanki žmonių migracijai ES viduje sąlyga – ES pilietybė. Pilietybė pirmiausia yra teisinė sąvoka, kuri reiškia visa teisę į narystę valstybėje bei pavaldumą valstybės valdžiai. Pilietybė kaip išorinė valstybės funkcija pasireiškia būtinybe ginti valstybės piliečius nuo išorinio pasaulio, priešiško karų ir nesantaikos atvejais. Kaip vidinė valstybės funkcija pilietybė yra valstybės narių – piliečių – pareigų ir teisių apibrėžimo būdas. Remdamasi *domaine réservé* (išskirtinė kompetencija) principu, kiekviena valstybė savo suverenaus apsisprendimo ribose nustato jos pilietybės gavimo reikalavimus. Kita vertus, pilietybė yra politinė sąvoka, reiškianti narystės ir dalyvavimo valstybėje pobūdį. Taigi tradiciškai pilietybė yra siejama su nacionaline valstybe kaip išskirtinis jos atributas, o ES lygmeniu ji tampa institutu, vienijančiu kelias valstybes[34].

Laisvas asmenų judėjimas atsirado jau nuo Europos Bendrijos atsiradimo 1951 m., buvo pritaikytas darbininkams. Pilietybės idėja pradėta įgyvendinti nuo 1984 m., kai specialiam

[34] The Citizenship of the Union // http://www.historiasiglo20.org/europe/ciudadunion.htm; 2007-07-26.

komitetui buvo pavesta parengti išsamų pranešimą šia tema, o 1985 m. birželio mėn. Milane Europos Viršūnių taryba pritarė komiteto parengtam pranešimui „Piliečių Europa“. Šiame pranešime buvo detaliai išnagrinėtos galimybės įsivesti bendrą pilietybę.[35]

Europos Sąjungos pilietybę nustatė 1992 m. Mastrichto sutartis. Ji yra įtraukta į EB sutarties antrą dalį (17–22 straipsniai). Mastrichto sutartyje buvo siekiama sustiprinti šalių narių nacionalinių interesų ir teisių apsaugą. Po šios sutarties atsirado ir papildoma balsavimo teisė bei papildoma konsulinė apsauga.

Amsterdamo sutartyje (1997m.) išplėstos pilietybės teisės įvedant naują antidiskriminacinį straipsnį, kurio pagrindas - nepaisyti asmens lyties, rasės ar etninės kilmės, religijos ar įsitikinimų, neįgalumo, lytinės orientacijos. Taip pat šia sutartimi sustiprintas asmenų laisvas judėjimas, įtraukiant į sutartį ir Šengeno Konvenciją. Įtvirtintas kiekvienos narės įsipareigojimas ugdyti savo gyventojus iki aukščiausio įmanomo žinių lygio ir įveikti bedarbystę.

Sąjungos pilietybė apibrėžiama Europos Bendrijos steigimo sutartyje (17 - 22 straipsnis). Kiekvienas asmuo, turintis valstybės narės pilietybę, yra Sąjungos pilietis. Sąjungos pilietybė nepakeičia valstybės pilietybės, o ją papildo. Piliečiui suteikiamos tokios teisės ir pareigos[36]:

- teisė laisvai judėti ir apsigyventi bet kurioje ES valstybėje pagal Mastrichto sutartyje nustatytas sąlygas;
- Sąjungos piliečio, gyvenančio ES valstybėje, kurios pilietybės neturi, teisė balsuoti ir būti kandidatu per vietos savivaldos ir Europos Parlamento rinkimus tokiomis pat teisėmis kaip ir tos valstybės piliečiai;
- Sąjungos piliečio, būnančio trečiojoje šalyje, kurioje nėra jo valstybės atstovybės, teisė į bet kurios kitos ES valstybės diplomatinių ir konsulinių įstaigų teikiamą apsaugą tomis pačiomis sąlygomis kaip ir tos valstybės piliečiams;
- teisė teikti peticijas Europos Parlamentui ir kreiptis į Europos ombudsmeną bei Teisingumo Teismą.;
- teisė susisiekti su ir gauti atsakymą iš bet kurios ES institucijos viena iš 20 kalbų;.
- teisė naudotis Parlamento, Europos Komisijos ir Tarybos dokumentais esant tam tikrom sąlygom;
- teisė būti nediskriminuojamam dėl savo tautybės Bendrijos teisės kompetencijoje.

[35] The European Citizenship // http://www.historiasiglo20.org/europe/ciudadeuropea.htm#Desafíos%20Estado-nación; prisijungimo laikas: 2007-07-26.
[36] Europos bendrijos sutartis // http://www.univie.ac.at/RI/eur/20041101/LT_ECTreaty20041101.pdf; prisijungimo laikas: 2007-08-20.

Europos Sąjungos pilietybė dažnai nurodoma kaip kitokio tipo pilietybės variantas. Tačiau ES pilietybė neatskiria pilietybės nuo tautinės priklausomybės, tai tik nacionalinės valstybės pilietybės tam tikras papildymas ir nieko daugiau. Kadangi ES pilietybė yra grįsta ne politinių, o ekonominių teisių sukūrimu, atsirado net ir terminas "industrinis pilietis", apibūdinantis vidinius ES migrantus. Nors nacionalinė pilietybė ir išlieka, tačiau šiuolaikinio pasaulio realybė reikalauja griežčiau nei iki šiol atskirti tautinės kultūros ir pilietybės, kaip pirmiausia aktyvios priklausomybės pilietinei ir politinei bendruomenei, kuri gali toleruoti skirtingas tautines kultūras, egzistavimo erdves.[37]

Tai, kad pilietis turi savo šalies ir ES pilietybę, – dvigubos pilietybės klasikinė samprata čia netinka. Europos pilietybė yra vienas iš Europos Sąjungos politinio identiteto atributų (tokių kaip ES himnas, vėliava, bendras vairuotojo pažymėjimas ir pan.).

Europos taryba siekia aktyvios ES pilietybės aiškaus jos suvokimo, todėl įsteigė Bendrijos programą „Aktyviam Europos pilietiškumui" (Active European Citizenship) skatinti. Ji buvo įgyvendinama 2004-2006 metais[38]. Ši programa gali būti laikoma pirmuoju žingsniu į ambicingesnes šios srities strategijas.

2005 m. balandį Komisija priėmė įstatyminį pasiūlymą dėl būsimos programos „Aktyvių piliečių Europa" (Europe for Citizens), kuri būtų įgyvendinama 2007 – 2013 m. Šia programa siekiama[39]:

- suburti vietos bendruomenių narius iš visos Europos, kad jie galėtų dalintis ir pasikeisti patirtimi, nuomonėmis ir vertybėmis, mokytis iš istorijos bei kurti ateitį;

- remti pilietinės visuomenės organizacijų bendradarbiavimą Europos mastu – skatinti jų bendrus veiksmus, diskusijas ir svarstymus europinio pilietiškumo klausimais;

- išsaugojant praeities prisiminimus skatinti ir gerbti Europos vertybes bei pasiekimus ir taip labiau supažindinti piliečius su Europos idėja;

- skatinti darnią visų valstybių narių piliečių ir pilietinės visuomenės organizacijų integraciją, stiprinant kultūrų dialogą ir pabrėžiant Europos įvairovę bei vienovę, ypatingą dėmesį skiriant veiklai, įgyvendintinai kartu su neseniai į Europos Sąjungą įstojusiomis valstybėmis narėmis.

Visi šie tikslai turi pagrindinę užduotį – parodyti, kad piliečiai taip pat turėtų suvokti savo, kaip piliečių, pareigas, aktyviai dalyvauti Europos integracijos procese ir taip ugdyti priklausymo Europai jausmą bei stiprinti Europos identitetą.

---

[37] Taljūnaitė M. Pilietybė ir socialinė Europos integracija: monografija. –Vilnius: MRU Leidybos centras, 2005.
[38] Programme: „Active European Citizenship 2004-2006" basic act // http://eacea.ec.europa.eu/citizenship/documents/legalbasis/legalbasis_en.pdf ; prisijungimo laikas: 2008-08-13.
[39] „Europe for Citizens" Programme 2007-2013 // http://eacea.ec.europa.eu/citizenship/guide/index_en.htm; prisijungimo laikas: 2008-08-07.

Taigi ES pilietybė suteikia teises, pareigas ir vienybės jausmą, kuriam išugdyti parengtos programos su numatytais konkrečiais veiksmais.

Įstojus į ES Lietuvos piliečiai automatiškai tapo ir ES piliečiais, taigi įgavo tokias pat teises ir pareigas, kurias turi kitų šalių narių piliečiai. Lietuviams aktualiausia ES pilietybės suteikiama teisė - „Teisė laisvai judėti ir apsigyventi bet kurioje ES valstybėje pagal Mastrichto sutartyje nustatytas sąlygas“. Šia teise ir naudojasi pagrindinis Lietuvos piliečių dabartinis emigracijos srautas ir pasirinktos tikslo šalys.

Tuo pačiu Lietuvos pilietybės gavimas įgavo kitokią prasmę trečiųjų šalių piliečiams, kuriems ES šalys dažnai tampa tikslo šalimis. Kadaingi gavus bet kurios šalies narės pilietybę gauni teisę naudotis visomis ES piliečio teisėmis, neatmestina galimybė, kad imigrantai gali pradėti rinktis, kurioje šalyje pilietybės suteikimo sąlygos yra paprasčiausios (Švedijoje tai gali užrukti penkerius[40], Vokietijoje - aštuonerius[41] metus).

1.4 Šengeno erdvė – judėjimas be sienų

Vienam iš ES siekių – laisvam asmenų judėjimui – įgyvendinti itin palankus Šengeno susitarimas dėl laipsniško bendrų sienų kontrolės panaikinimo, kurį 1985 m. pasirašė penkios ES valstybės narės (Belgija, Vokietija, Prancūzija, Liuksemburgas ir Nyderlandai). Šio susitarimo įgyvendinimo dokumentas - 1990 m. pasirašyta ir 1995 m. įsigaliojusi Šengeno konvencija, kuria. panaikinama susitarimą pasirašiusių valstybių vidaus sienų kontrolė, nustatomos bendrosios išorės sienų kontrolės taisyklės ir numatomos papildomos priemonės, leidžiančios tam tikrais atvejais taikyti kontrolės procedūras prie vidaus sienų. 1999 m**.** gegužės mėnesį įsigaliojus Amsterdamo sutarčiai konvencija buvo įtraukta į Europos Sąjungos teisyną. Nuo tada Europos Sąjungos teisinėje ir institucinėje bazėje buvo imtos taikyti ir toliau plėsti Šengeno teisyno (acquis) nuostatos.[42]

Europos Sąjungos (ES) teisingumo ir vidaus reikalų ministrų taryba 2007 m. gruodžio 6 d. sprendimu pritarė 9 ES valstybių - Lietuvos, Latvijos, Čekijos, Estijos, Lenkijos, Maltos, Slovakijos, Vengrijos, Slovėnijos prisijungimui prie Šengeno erdvės. Šios 9 valstybės 2007 m.

[40] Sweedish Citizenship (official page of Government offices of Sweeden) // http://www.regeringen.se/sb/d/2188/a/19449; prisijungimo laikas: 2008-06-15.
[41] Germany guide: Citizenship // http://www.justlanded.com/english/Germany/Tools/Germany-Guide/Visas-Permits/Citizenship; prisijungimo laikas: 2008-06-15.
[42] Schengen (European Union) // http://ec.europa.eu/youreurope/nav/en/citizens/travelling/schengen-area/index_en.html; prisijungimo laikas: 2008-06-13.

gruodžio 21 d. panaikino Šengeno erdvės vidaus sausumos sienų, o 2008 m. kovo 30 d. - oro sienų kontrolę.

Dabar Šengeno erdvei priklauso 24 valstybės:

- 22 ES narės: Austrija, Belgija, Danija, Graikija, Ispanija, Italija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Portugalija, Prancūzija, Suomija, Švedija ir Vokietija, Lietuva, Latvija, Čekija, Estija, Lenkija, Malta, Slovakija, Vengrija, Slovėnija;

- 2 ne ES valstybės: Norvegija ir Islandija.[43]

Šengeno susitarimo valstybės vykdo bendrą vizų politiką. Šengene yra naudojama bendra viza. Tai reiškia, kad žmogui norint keliauti po Šengeno erdvę reikia tik vienos vizos. Kertant Šengeno valstybių narių vidaus sienas, nebėra asmens dokumentų kontrolės. Tačiau tai nereiškia, kad judėjimas Šengeno erdvėje yra prilyginamas judėjimui vienoje valstybėje narėje be kelionės ar tapatybės dokumento. Šengeno šalių teisėsaugos institucijų atstovai, vadovaudamiesi nacionaliniais teisės aktais, turi teisę savo šalies teritorijoje patikrinti asmens tapatybę. Kiekvienos valstybės narės teisės aktuose numatyta, ar asmuo privalo tokį dokumentą turėti su savimi. ES šalies pilietis turi teisę laisvai keliauti asmeniniais ar darbo reikalais po visą Europos Sąjungą, pakanka turėti galiojantį pasą arba tapatybės kortelę. ES piliečio teisė keliauti gali būti apribota tik viešosios tvarkos, visuomenės saugos ar visuomenės sveikatos sumetimais. Valstybės narės pasiliko sau teisę tam tikram laikui sugrąžinti kontrolės pasienyje procedūras, jeigu kiltų grėsmė jų saugumui ar viešajai tvarkai. Pasienio kontrolė gali būti atkurta ir masinių tarptautinių sporto renginių metu.

Taigi 24 valstybių erdvei priklausančių šalių piliečiai turi vienodas teises keliauti be vizų ir pasienio kontrolės. ES valstybės Airija, Bulgarija, Jungtinė Karalystė, Kipras ir Rumunija nėra Šengeno narės. Jungtinė Karalystė ir Airija tebevykdo pasienio su kitomis ES valstybėmis narėmis kontrolę (tačiau jos yra įgaliotos taikyti tam tikras priemones dėl policijos ir teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose).

Prie Šengeno sutarties neprisijungusių trečiųjų šalių piliečiai gali atvykti ir judėti valstybių narių, kurios taiko visas Šengeno nuostatas, teritorijose ne ilgiau nei tris mėnesius, jei atvykdami tenkina visas Šengeno teisyne išdėstytas sąlygas:

- turi galiojantį kelionės dokumentą;
- turi trumpalaikę vizą, jeigu tokios yra reikalaujama;
- gali paaiškinti kelionės tikslą;
- gali įrodyti, kad turi pakankamai lėšų pragyventi buvimo metu ir grįžti į savo šalį;

[43]Basic facts about Schengen // http://www.euroskop.cz/8421/sekce/what-is-schengen/; prisijungimo laikas: 2008-06-13.

- yra neįtraukti į Šengeno informacinę sistemą kaip nepageidaujami asmenys arba asmenys, keliantys grėsmę bet kurios Šengeno valstybės viešajai tvarkai ar nacionaliniam saugumui.

Trečiosios šalies piliečiai, ketinantys būti ilgiau nei tris mėnesius, privalo gauti ilgalaikę (D kategorijos) nacionalinę šalies vizą arba leidimą gyventi. Nacionalinių vizų ir leidimų gyventi gavimo sąlygas nustato nacionaliniai teisės aktai.

Lietuvos buvimas Šengeno erdvėje atvėrė naujas galimybes: išvykti į užsienio valstybes paprasčiau ir nepilnamečiams. Lietuvos piliečiai, neturintys 18 metų, galės laisvai išvykti per atsivėrusias Lietuvos ir Lenkijos bei Lietuvos ir Latvijos sienas be tėvų sutikimo, kuris buvo būtinas iki šiol. Jei nepilnametis per valstybės sieną su Rusija ar Baltarusija vyks su vienu iš tėvų, antrojo iš tėvų leidimo jam nereikės. Atsivėrė sienos ir legaliai Lietuvoje gyvenantiems užsieniečiams. Užsieniečio turimas leidimas nuolat ar laikinai gyventi Lietuvoje yra prilyginamas Šengeno vizai, kuri suteikia teisę keliauti po visas Šengeno valstybes[44].

Apibendrinant galime įvardyti Šengeno erdvės privalumus:

- Šengeno erdvės valstybių narių piliečiai gali vykti į kitas valstybes nares be vizų ir patikrinimo procedūrų prie kitų valstybių narių sienų.
- Teisė laisvai keliauti nepriklauso nuo kelionės tikslų, todėl galima nevaržomai keliauti po visą Europą darbo ar asmeniniais reikalais. Su savimi reikia turėti tik galiojantį pasą arba tapatybės kortelę tuo atveju, jei kurios nors valstybės narės policijos pareigūnai pasinaudotų teise patikrinti asmens tapatybę.
- Oro uostuose ir kai kuriais atvejais jūrų uostuose Šengeno erdvės valstybių narių piliečiai yra atskiriami nuo trečiųjų šalių piliečių, todėl keliauti tampa patogiau.
- Laisvas asmenų judėjimas taip pat sudaro palankesnes sąlygas verslo plėtrai ir tarptautiniam bendradarbiavimui įvairiose srityse.

Šengeno erdvės trūkumas - laisvas nelegalių migrantų, nusikaltėlių ir potencialių teroristų judėjimas. Vadinasi, plečiantis Šengeno erdvei, būtina stiprinti migracijos (legalios ir nelegalios) kontrolę nacionaliniame lygmenyje.

[44] Bendra informacija apie Šengeno erdvę // http://www.urm.lt/index.php?1639143581; prisijungimo laikas: 2008-07-13.

2. LIETUVOS EMIGRACIJOS POLITIKOS ASPEKTAI IR ADMINISTRAVIMO STRUKTŪRA

2.1 Lietuvos emigracijos politika

2.1.1 Lietuvos emigracijos politikos teisinis kontekstas

Pagrindinis teisės aktas, suteikiantis teisę emigruoti ir garantuojantis galimybę sugrįžti į Lietuvą, yra 1992 metų Lietuvos Respublikos Konstitucija, kurios 32 straipsnis skelbia, kad „pilietis gali laisvai kilnotis ir pasirinkti gyvenamąją vietą Lietuvoje, gali laisvai išvykti iš Lietuvos. Šios teisės negali būti varžomos kitaip, kaip tik įstatymu ir jeigu tai būtina valstybės saugumui, žmonių sveikatai apsaugoti, taip pat vykdant teisingumą. Negalima drausti piliečiui grįžti į Lietuvą. Kiekvienas lietuvis gali apsigyventi Lietuvoje“[45]. Tačiau iki 2000 metų birželio 16 d. emigraciją reglamentavo ir specialus Lietuvos Respublikos emigracijos įstatymas, kurio nuostatos dėl Lietuvos piliečių emigravimo buvo labai griežtos ir ribojančios laisvą asmenų judėjimą. Pagal šį įstatymą norintis emigruoti, t. y. išvykti nuolat gyventi į kitą valstybę, Lietuvos pilietis turėjo pateikti pareiškimą Vidaus reikalų ministerijai. Jo nagrinėjimas galėjo trukti iki 3 mėnesių, o tai natūraliai keitė piliečių apsisprendimą ir išvykimo galimybes. Be to, įstatyme buvo numatytas tam tikras žmonių kategorijos, kurioms teisė emigruoti buvo suvaržyta. Tai asmenys, patraukti baudžiamojon atsakomybėn ir neatlikę bausmės pagal teismo nuosprendį arba turintys neįvykdytų turtinių prievolių; žmonės, kuriems dėl darbo specifikos yra žinomos valstybės paslaptys; šaukiamojo amžiaus jaunuoliai, neatlikę karinės prievolės ir neatleisti nuo jos įstatymų numatyta tvarka. Tačiau, kaip parodė 2001 metų visuotinis gyventojų surašymas, net ir tada emigracija buvo didelė[46], nes Lietuvos piliečiai, siekiantys išvengti emigravimo procedūros, pasinaudodavo laisva laikino išvykimo teise, nes atsakomybė už emigravimo tvarkos pažeidimą nebuvo nustatyta. Kadangi aptartas įstatymas prieštaravo laisvo kilnojimosi ir laisvo išvykimo iš savo šalies principams, įtvirtintiems ES teisyne ir tarptautinėse konvencijose, 2000 metų birželį buvo pripažintas netekusiu galios.

Šalia Emigracijos įstatymo 1992 - 1998 m. Lietuvoje galiojo Imigracijos įstatymas, kuris nenumatė galimybių tiesiogiai formuoti norimus migracijos srautus, o tik apibrėžė atvykimo į šalį ir buvimo joje taisykles. Pagal šį įstatymą leidimai apsigyventi Lietuvoje galėjo būti išduodami, neskaitant išimčių, trijų kategorijų migrantams:

[45] Lietuvos Respublikos Konstitucija. -Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007.
[46] 1998 – 2001 m. neigiamas migracijos saldo – 224,5 tūkst. gyventojų (atvyko 72,2 tūkst., išvyko – 296,7 tūkst.) // http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1198; prisijungimo laikas: 2008-08-20;

- prisijungimo prie šeimos;

- verslo migracijos;

- etninių lietuvių repatriacijos į tėvynę atvejais.

Taip pat buvo numatytos priežastys, dėl kurių galėjo būti neleidžiama imigruoti į Lietuvą (pavojingos infekcinės ligos, legalaus pragyvenimo šaltinio kilmės valstybėje neturėjimas ir pan.), įvardintos nuostatos dėl imigrantų adaptacijos ir kt.[47]

Nuo 2002 metų Lietuvos migracijos politika (ir siauresne prasme – emigrantų susigrąžinimas) įgyvendinama, remiantis šiais pagrindiniais strateginiais dokumentais:

- Valstybės ilgalaikės raidos strategija, patvirtinta 2002 m. lapkričio 12 d.
- Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 m. ilgalaikė strategija, patvirtinta 2002 m. birželio 12 d.
- Nacionalinė darnaus vystimosi strategija, patvirtinta 2003 m. rugsėjo 11d.
- 2004-2006 m. Lietuvos Bendrasis programavimo dokumentas (2004 m. rugpjūčio 2d.) ir nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa (2005 m. lapkričio 22 d.)
- Nacionalinė demografinės politikos strategija (2004 m. spalio 28 d.) bei jos įgyvendinimo 2005 – 2007 m. priemonių planas

Pagrindiniame strateginio planavimo dokumente - Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje[48] išskiriamos dvi su migracija susijusios problemos: (1) nelegali migracija ir (2) ekonominė emigracija. Ekonominė emigracija apibrėžiama kaip Lietuvos silpnybė, dėl kurios prarandama dalis darbo jėgos. Be to, ji priskiriama ir potencialių grėsmių grupei kaip galinti daryti neigiamą įtaką valstybės ekonominio, mokslinio ir technologinio potencialo plėtotei. Atskirai pažymima meno kūrėjų bei kultūros specialistų emigracijos iš Lietuvos problema, sąlygojanti lietuvių kultūros savitumo mažėjimą.

Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 m. ilgalaikėje strategijoje[49] nustatytos šalies ekonominės politikos kryptys. Joje didelė darbo jėgos migracija taip pat laikoma valstybės silpnybe, pabrėžiama gyventojų, visų pirma, jaunimo, intensyvios emigracijos iš kaimiškų regionų problema, silpninanti šių regionų intelektinio kapitalo išteklius ir ekonominės plėtros galimybes. Strategijoje prognozuojama, jog grėsmę visos Lietuvos ekonomikos vystimuisi gali

[47] Apap J. Immigration law and human rights in the Baltic States : comparative study on expulsion and administrative detention of irregular migrants. International Organization for Migration. Regional Office for the Baltic and Nordic Countries. -Helsinki, 2002.

[48] Valstybės ilgalaikės raidos strategija // http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=193888; prisijungimo laikas: 2008-08-01.

[49] Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 m. ilgalaikė strategija // http://www.ukmin.lt/lt/strategija/ilgalaike_ukio.php; prisijungimo laikas: 2008-08-03.

kelti aukštos kvalifikacijos specialistų emigracija. Numatoma, kad „protų nutekėjimas" ateityje sąlygos šalies intelektinio potencialo silpnėjimą.

Nacionalinėje darnaus vystimosi strategijoje[50] taip pat akcentuojama darbo jėgos, ypač aukštos kvalifikacijos specialistų, emigravimo grėsme šalies socialiniam vystimuisi.

BPD yra ES struktūrinių fondų paramos Lietuvai ir nacionalinio bendrafinansavimo panaudojimo strategija[51]. Analizuojant esamą šalies padėtį, šiame dokumente ekonominės emigracijos neigiamas poveikis numatomas dviejuose sektoriuose:

- Švietimo bei mokslinių tyrimų srityje mokslininkų bei kvalifikuotų specialistų, ypač jaunų, emigracija. Ją lemia nepakankamai aukštas šių asmenų socialinis statusas bei menkos karjeros galimybės. Emigracija sąlygoja didėjantį vidutinį mokslinių darbuotojų amžių, o kartu ir mažėjantį šalies mokslinį potencialą.
- Užimtumo ir nedarbo srityje itin aktuali darbingo amžiaus žmonių emigracija, mažinanti ekonominį aktyvumą šalyje.

Nacionalinėje Lisabonos strategijos įgyvendinimo programoje[52] ekonominė emigracija siejama su užimtumo politika. Pabrėžiama, kad ekonominė emigracija prisideda prie nepalankia linkme kintančio Lietuvos gyventojų skaičiaus ir visuomenės demografinės struktūros, o dėl gyventojų skaičiaus mažėjimo ir visuomenės senėjimo didėja socialinės paramos ir sveikatos priežiūros poreikis.

Nacionalinėje demografinės (gyventojų) politikos strategijoje daugiausia dėmesio skiriama šeimos gerovei, visuomenės sveikatai ir migracijai. Emigracijos iš Lietuvos mastų augimas aiškinamas tiek ekonominiais (nedarbas, neadekvatus teikiamų socialinių garantijų ir atlyginimų dydis), tiek socialiniais (sėkmingi emigracijos pavyzdžiai, besiplečiantis jau emigravusiu artimųjų ratas) veiksniais.

Apibendrinant reiktų akcentuoti, kad aukščiau aptartose strategijose nėra pateikiama konkrečių priemonių ekonominei emigracijai kontroliuoti, dažniausiai tik konstatuojamos su emigracija susijusios „silpnybės" ir „grėsmės", todėl paminėtų dokumentų įgyvendinimo efektyvumas siekiant reguliuoti migracijos srautus yra abejotinas.

[50] Nacionalinė darnaus vystimosi strategija // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=217644; prisijungimo laikas: 2008-08-10.
[51] Interneto prieiga: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=264284; prisijungimo laikas: 2008-08-01.
[52] Interneto prieiga: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=305385&p_query=&p_tr2=; prisijungimo laikas: 2008-08-01.

Ir tik Lietuvai intensyviai ruošianti stoti į ES bei po įstojimo įsigalioja tam tikri teisės aktai, parengti/redaguoti atsižvelgiant į ES teisės dokumentus ir reglamentuojantys migracijos procesų valdymą ir garantuojantys tam tikras migrantų teises[53] :

1) Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties" (galioja nuo 2004 m. balandžio 30 d.). Šis teisės aktas nustato užsieniečių atvykimo ir išvykimo, buvimo ir gyvenimo, prieglobsčio suteikimo, integracijos ir natūralizacijos, sprendimų dėl užsieniečių teisinės padėties apskundimo tvarką bei reglamentuoja kitus užsieniečių teisinės padėties Lietuvos Respublikoje klausimus. Jo nuostatos suderintos su 31 ES teisės aktu.

2) Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties" įgyvendinimo įstatymas (galioja nuo 2004 m. balandžio 30 d.).

3) Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymas (su vėliausiais pakeitimais, galioja nuo 2003 m. sausio 1 d.), reglamentuojantis LR pilietybės įgijimą, išsaugojimą, netekimą ir grąžinimą.

4) Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo įgyvendinimo įstatymas (su vėliausiais pakeitimais, galioja nuo 2003 m. sausio 1 d.).

5) Lietuvos Respublikos asmens tapatybės kortelės įstatymas (galioja nuo 2003 m. sausio 1 d.), nustatantis asmens tapatybės kortelės paskirtį, jos išdavimo, keitimo, naudojimo ir galiojimo sąlygas, joje įrašomus duomenis.

6) Lietuvos Respublikos asmens tapatybės kortelės įstatymo įgyvendinimo įstatymas (galioja nuo 2001 m. lapkričio 21 d.).

7) Lietuvos Respublikos paso įstatymas (galioja nuo 2003 m. sausio 1 d.), nustatantis paso paskirtį, jo išdavimo, keitimo ir galiojimo sąlygas, jame įrašomus duomenis. Įstatymo nuostatos suderintos su 2004 m. gruodžio 13 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 2252/2004 dėl valstybių narių išduodamų pasų ir kelionės dokumentų apsauginių savybių ir biometrikos standartų.

8) Lietuvos Respublikos paso įstatymo įgyvendinimo įstatymas (galioja nuo 2001 m. lapkričio 28 d.).

9) Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymas (su vėliausiais pakeitimais, galioja nuo 2003 m. sausio 1 d.), reglamentuojantis Lietuvos Respublikos gyventojų gyvenamosios vietos deklaravimo sąlygas ir tvarką, deklaravimo duomenų pateikimą, apskaitą, tvarkymą ir naudojimą, nevaržant asmenų teisės laisvai kilnotis ir pasirinkti gyvenamąją vietą Lietuvos Respublikoje, laisvai išvykti iš Lietuvos, išskyrus tuos atvejus, kai šios teisės varžomos kitų įstatymų. Jo nuostatos suderintos su 2004 m. balandžio

[53] 2008 m. sausio 1 d. duomenys

29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičiančia reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinanti direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB. Įstatyme įtvirtinti deklaravimo tikslai – rinkti ir kaupti duomenis apie asmenų gyvenamąją vietą, siekiant vykdyti valstybinius uždavinius, gerinti administravimą, įgyvendinti švietimo, socialinės apsaugos, sveikatos priežiūros ir kitas su asmeniu, jo gyvenamąja vieta bei gerove susijusias programas, užtikrinant, kad duomenys apie asmens gyvenamąją vietą būtų pateikiami tik vienai šiuos duomenis renkančiai institucijai.

10) Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymo įgyvendinimo įstatymas (su vėliausiais pakeitimais, galioja nuo 2000 m. kovo 31 d.).

11) 12 tarptautinių dvišalių socialinės apsaugos sutarčių: aštuonias – socialinės apsaugos (su Baltarusija, Čekija, Estija, Latvija, Nyderlandais, Rusija, Suomija ir Ukraina), apimančias šias socialinės apsaugos išmokas: ligos ir motinystės, invalidumo, senatvės išmokas, išmokas maitintojo netekusiems asmenims, išmokas dėl nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų, išmokas mirties atveju, bedarbio išmokas ir išmokas šeimai; ir keturias – tik pensijų (su JAV, Kanada, Lenkija ir Rusija). Sutartys taikomos ne tik iš Lietuvos į kitą valstybę arba iš kitos valstybės į Lietuvą persikėlusiems gyventi asmenims, bet ir darbuotojams migrantams. Esant dvišalei sutarčiai, jeigu asmuo laikinai legaliai dirbo ir buvo draudžiamas socialiniu draudimu kitoje valstybėje, draudimo stažas neprarandamas ir už jį skiriama pensija.

12) 3 dvišalės tarptautinės įdarbinimo sutartys: su Vokietija, Ukraina ir Rusija.

13) Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys dėl vizų režimo panaikinimo (galioja su 39 valstybėmis: Airija, Argentina, Austrija, Belgija, Bulgarija, Čekija, Čile, Danija, Estija, Graikija, Honkongu, Islandija, Ispanija, Italija, Izraeliu, Japonija, Kipru, Korėjos Respublika, Kroatija, Latvija, Lenkija, Lichtenšteinu, Liuksemburgu, Makao, Malta, Nyderlandais, Norvegija, Panama, Portugalija, Prancūzija, Rumunija, Slovakija, Slovėnija, Suomija, Švedija, Šveicarija, Urugvajumi, Vengrija, Vokietija). Pagrindinis sutarčių siekis – supaprastintas sutarčių šalių piliečių įvažiavimas ir išvažiavimas.

14) Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys dėl abiejų valstybių piliečių kelionių (galioja su 4 valstybėmis: Baltarusija, Moldova, Rusija, Ukraina), reguliuojančios sutarčių šalių piliečių įvažiavimo, laikino buvimo ir vykimo tranzitu per sutarčių šalis klausimus.

15) Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys dėl asmenų grąžinimo (readmisijos) (galioja su 24 valstybėmis: Armėnija, Austrija, Belgija, Estija, Graikija, Islandija, Ispanija,

Italija, Kroatija, Latvija, Lenkija, Liuksemburgu, Moldova, Nyderlandais, Portugalija, Prancūzija, Rumunija, Rusija, Slovėnija, Suomija, Šveicarija, Švedija, Ukraina, Vokietija). Pagrindinis sutarčių tikslas – koordinuotas nelegalios migracijos valdymas.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvos Respublika vykdo migracijos politiką, kurios pagrindinės kryptys – teisinis migracijos reglamentavimas, kova su neteisėta migracija, imigrantų integravimas į priimančią visuomenę, tarpinstitucinis bendradarbiavimas – atitinka ES bendros migracijos politikos keliamus uždavinius.

Itin ryškiai šių uždavinių įgyvendinimas atsiskleidžia Ekonominės migracijos reguliavimo strategijoje ir jos įgyvendinimo priemonių 2007-2008 metų plane[54], patvirtintame LR Vyriausybės 2007 m. balandžio 25 d. nutarimu. Šis nacionalinei teisei reikšmingas teisinis aktas reglamentuoja ekonominę migraciją Lietuvos vidaus rinkoje.

Strategijoje keliami du tikslai:

„siekti patenkinti Lietuvos darbo rinkos poreikius“;

„skatinti ekonominius migrantus grįžti į tėvynę“.

Antrasis tikslas rodo, kad puikiai yra suvokiama būtinybė ne tik stabdyti tokio masto emigraciją, bet ir skatinti išvykusius piliečius sugrįžti. Šiuo klausimu aktualiausi yra du strategijos uždaviniai: „Reguliuoti ekonominę emigraciją skatinančius veiksnius, siekiant užtikrinti darbo rinkos pasiūlos atitiktį paklausai“ ir „Palaikyti glaudžius ryšius su užsienyje gyvenančiais Lietuvos ekonominiais migrantais ir bendradarbiauti su veikiančiomis lietuvių organizacijomis“ . Priemonės šiems uždaviniams pasiekti yra siūlomos nuo labai „apibendrintų“ – „didinti gyventojų ekonominį aktyvumą ir užimtumą, mažinti struktūrinį nedarbą...“ iki ganėtinai konkrečių „Atlikti kvalifikuotų Lietuvos viešojo sektoriaus darbuotojų išvykimo dirbti į užsienį priežasčių analizę“. LR Vyriausybė 2007 m. rugpjūčio mėn. priėmė nutarimą dėl Ekonominės migracijos reikalų komisijos sudarymo ir nuostatų patvirtinimo[55]. Ši komisija koordinuoja valstybės valdymo institucijų ir įstaigų bei organizacijų veiklą ekonominės migracijos srityje bei vykdo kitas funkcijas įgyvendinant Ekonominės migracijos reguliavimo strategiją. Vykdydamas šios strategijos įgyvendinimo priemonių 2007–2008 metų plano 55 punktą, Socialinės apsaugos ir darbo ministras 2007 m. lapkričio mėnesį patvirtino 2008-2012 metų ekonominės migracijos tyrimų planą.[56] Nepaisant fakto, kad ši strategija – bandymas kryptingai valdyti ekonominę (e)migraciją, realaus ekonominės (e)migracijos prevencijos plano dar nėra.

[54] Valstybės žinios, 2007-05-05, Nr. 49-1897
[55] Valstybės žinios, 2007-08-23, Nr. 91-3630
[56] Valstybės žinios, 2007-11-24, Nr. 121-4968

Lyginant kitų ES šalių (senbuvių) dabartinę patirti, reikia pastebėti, kad joms šiuo metu yra aktualus imigracijos reiškinys. Tuo tarpu Lietuvos ir kitų naujųjų narių prioritetinė sritis – gyventojų emigracija. Imigracija prioritetinė sritis ir nagrinėjant ES teisinius reglamentus. Dokumentuose akcentuojama imigracija iš trečiųjų šalių, tačiau emigracija tarp narių nėra apibrėžta. Taigi Lietuvos teisinių normų leidėjams tenka dviguba užduotis: pritaikyti ES priimamas direktyvas orientuotas į imigraciją ir tuo pačiu kurti efektyvią emigracijos politiką.

2.1.2 Migraciją reguliuojančių Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos teisės aktų santykis

Europos Sąjungos teisės aktuose paprastai yra įtvirtinami tik minimalūs reikalavimai, kurie turi būti įgyvendinami ES valstybėse narėse. Atskirais atvejais ES dokumentuose yra nurodoma, kokių nuostatų negali būti valstybių narių teisėje.

Valstybių narių teisė paprastai yra detalesnė ir konkretesnė už ES dokumentų nuostatas. Tačiau daugeliu atvejų papildomų reikalavimų negalima traktuoti kaip egzistuojančių neatitikimų ar prieštaravimų. Vertinant nacionalinės teisės aktų ir ES teisės santykį, būtina atsižvelgti į ES dokumentų priėmimo tikslą. Reglamentuojant migracijos klausimus, siekiama įtvirtinti migrantų teisių garantijas. Dėl to paties tikslo dažniausiai nustatomos ir kitos, papildomos migracijos ir jos valdymo reglamentavimo priemonės. Laikantis šio požiūrio turi būti nagrinėjamos ir Lietuvos teisės nuostatos, paprastai neapsiribojančios vien minimalių ES migracijos reguliavimo reikalavimų atkartojimu.

Siekdami išsiaiškinti, kiek nuosekliai ES teisės aktų nuostatos yra perkeliamos į Lietuvos Respublikos teisę ir taip įgyvendinamas ES siekis sukurti europinę sistemą, pagal kurią nacionalinis ir ES lygmuo papildytų vienas kitą, kuria būtų gerbiami nacionaliniai skirtumai ir poreikiai, tačiau taip pat pripažįstamos bendros problemos, su kuriomis susiduria Europos atvira ekonomika, ir kuriamas saugumas migruojantiesiems, palyginsime LR teisės akto migracijos politikos klausimu ir ES direktyvų sąsajas.

Vienas pagrindinių dokumentų, reglamentuojančių užsieniečių teisinę padėtį Lietuvoje, yra įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ (toliau – Užsieniečių įstatymas), patvirtintas 2004 m. balandžio 29 d[57]. Šis teisės aktas nustato užsieniečių atvykimo ir išvykimo, buvimo ir gyvenimo, prieglobsčio suteikimo, integracijos ir natūralizacijos, sprendimų dėl užsieniečių teisinės padėties apskundimo tvarką bei reglamentuoja kitus užsieniečių teisinės padėties

[57] Valstybės žinios, 2004-04-30, Nr. 73-2539

Lietuvos Respublikoje klausimus. Užsieniečių įstatymo 1 str. 2 d. nurodo, kad aptariamo dokumento nuostatos suderintos su ES teisės aktų nuostatomis[58].

Tarkime, atskiri Užsieniečių įstatymo straipsniai ir visas IV skyriaus ketvirtas skirsnis reglamentuoja laikinosios apsaugos užsieniečiams Lietuvos Respublikoje suteikimą ir jo nuostatos remiasi 2001 m. liepos 20 d. Tarybos direktyva 2001/55/EB dėl minimalių normų suteikiant perkeltiesiems asmenims laikiną apsaugą esant masiniam jų srautui ir dėl priemonių, skatinančių valstybių narių tarpusavio pastangų priimant tokius asmenis ir atsakant už tokio veiksmo padarinius, pusiausvyrą[59]. Daugeliu atveju Užsieniečių įstatymas beveik atkartoja, t.y. perkelia[60], ES direktyvos nuostatas (1), papildo jas konkrečiais įstatymo nuostatų vykdytojais, t.y. atsakomybės pasidalijimu, ir nuorodomis į vykdymo tvarką (2), arba susiaurina (3):

1) Europos Tarybos direktyvoje 2001/55/EB imperatyviai nurodoma, kad valstybės narės, suteikusios laikinąją apsaugą, privalo užsieniečiams išduoti leidimus gyventi visą apsaugos laiką. Tokia nuostata pateikiama ir LR Užsieniečių įstatymo 40 str. 1 d. 10 p.;

2) Minėtoje Tarybos direktyvoje nurodoma, kad perkeltųjų asmenų masinio srauto buvimas įvardijamas Tarybos sprendimu, priimtu kvalifikuota balsų dauguma Komisijos pasiūlymu, kuri, prieš pateikdama savo siūlymą Tarybai, išnagrinėja visus bet kurios valstybės narės prašymus. Laikinos apsaugos trukmė - vieneri metai, tačiau ji gali būti automatiškai pratęsta šešių mėnesių laikotarpiams ne ilgiau kaip vienerius metus. Be to, direktyvos 28 str. reglamentuoja atvejus, kai valstybės narės gali nesuteikti asmeniui laikinosios apsaugos.

LR Užsieniečių įstatymo 92 str. papildoma, kad esant ES Tarybai konstatavus esant masinį pabėgėlių srautą laikinosios apsaugos suteikimo užsieniečiams sprendimą vidaus reikalų ministro teikimu priima Lietuvos Respublikos Vyriausybė, kuri teigiamame sprendime nustato užsieniečių apgyvendinimo vietą. Laikinosios apsaugos trukmė atitinka imperatyvų ES nurodymą, tačiau jos pratęsimas LR dokumente liberalesnis, t.y. nedalomas į šešių mėnesių laikotarpius. Be to, siekiant garantuoti valstybės ir jos piliečių saugumą, Užsieniečių įstatyme įteisinta ES direktyvoje nereglamentuota galimybė, esant abejonei dėl užsieniečio teisės gauti laikinąją apsaugą, atlikti tyrimą, susijusį su priežasčių, dėl kurių laikinoji apsauga nesuteikiama, nustatymui. Šio tyrimo vykdytojas - LR Migracijos departamentas. LR Užsieniečių įstatymo 93 str., tiksliai atkartodamas ES direktyvos 28 str. 1 d., taip pat įvardija priežastis, dėl kurių laikinoji apsauga LR nesuteikiama, tačiau papildomai nurodo už sprendimą nesuteikti laikinosios

[58] Užsieniečių įstatymo priede nurodyti 31 ES teisės aktas, kuriuo remtasi rengiant dokumentą
[59] Tarybos direktyva 2001/55/EB // http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=27446 ; prisijungimo laikas: 2008-07-01.
[60] Perkėlimas - tai tiesioginis direktyvos teksto įtraukimas į nacionalinės teisės aktą.

apsaugos atsakingą instituciją bei veiksmus užsieniečio, negavusio laikinosios apsaugos, atžvilgiu. Taigi vėl nacionaliniame teisės akte ES direktyvos nuostatos ne tik automatiškai perkeliamos, bet ir sukonkretinamos, aiškiai pasidalijant atsakomybę už konkrečių Užsieniečių įstatymo nuostatų įgyvendinimą. Minėtos papildomos nuostatos yra palankios su Užsieniečių įstatymu susijusiems subjektams, nes pateikia informaciją apie konkrečių procedūrų vykdytojus.

3) Direktyvos 12 str. įpareigoja valstybes nares leisti asmenims, kurie naudojasi laikinąja apsauga, ne ilgesnį kaip laikinosios apsaugos terminas laikotarpį dirbti savarankiškai arba pagal darbo sutartį, jiems taikyti bendrą valstybių narių teisę, reguliuojančią atlyginimą, socialinę apsaugą ir kitas darbo sutarties sąlygas. LR Užsieniečių įstatymu priimtas itin palankus sprendimas asmenis, kuriems suteikta laikinoji apsauga, atleisti nuo pareigos įsigyti leidimą dirbti (58 str. 1 d.), tačiau, susiaurinant direktyvos teikiamas galimybes, įvardijama tik teisė į darbą pagal darbo sutartį (62 str. 1d ir 2d.). Taip pat akcentuoja, kad užsieniečio darbo santykius reglamentuoja LR Darbo kodeksas, Užsieniečių įstatymas ir ES teisės aktai.

Lyginant du aptariamus ES ir Lietuvos Respublikos teisės aktus, konstatuotini ir ES nuostatų, kartais net privalomų, netaikymo (1) arba dalinio taikymo (2) atvejai:

1) ES tarybos direktyvos 15 str. įtvirtina valstybių pareigą užtikrinti šeimos susijungimą, tačiau ši nuostata – probleminė LR Užsieniečių įstatymo reglamentavimo sritis. Įstatymas šiuo klausimu apskritai nenuoseklus: 30 str. 2 d. nenumato teisės susijungti su šeima laikiną apsaugą gavusiems asmenims, tuo tarpu įstatymo 94 str. 4 d. tokią teisę numato, tačiau pakankamai apribotą: „ši teisė įgyvendinama tik tuo atveju, jeigu nustatoma, kad šeimos nariai buvo išskirti dėl įvykių, po kurių užsieniečiui buvo suteikta laikinoji apsauga Lietuvos Respublikoje“[61]. Vadinasi, galima teigti, kad Užsieniečių įstatymo 30 str. neatitinka Europos Tarybos direktyvos 2001/55/EB. Kyla klausimas, kaip šių asmenų atžvilgiu bus garantuotas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnio taikymas tuomet, kai susijungimas neįmanomas jokioje kitoje šalyje. Dar daugiau, skirtingai nei 2003 m. ES tarybos direktyva Nr. 2003/86/EB dėl teisės į šeimos susijungimą, Užsieniečių įstatymas nenumato jokių išimčių iš bendrų reikalavimų pabėgėlių šeimos susijungimui įgyvendinti (pvz. dėl išgyvento laikotarpio valstybėje, galimybės apriboti šią teisę dėl visuomenės sveikatos interesų ir kt.). Toks besąlyginis reglamentavimas gali sukelti praktinius šeimos susijungimo teisės įgyvendinimo sunkumus.

2) Europos Tarybos direktyvos 2001/55/EB 9 str. nurodo, kad valstybės narės asmenims, kurie naudojasi laikina apsauga, išduoda jiems suprantama kalba parengtą dokumentą, kuriame aiškiai nurodytos laikiną apsaugą reguliuojančios ir su ja tiesiogiai susijusios nuostatos. Ši

[61] Valstybės žinios, 2004-04-30, Nr. 73-2539

nuostata LR Užsieniečių įstatymo 94 str. 1 d. suformuluota kaip užsieniečio, gavusio laikinąją apsaugą, teisė „gauti visą reikiamą informaciją apie savo teisinę padėtį Lietuvos Respublikoje gimtąja arba jam suprantama kalba“[62]. Papildoma nuostata teikti informaciją užsieniečio gimtąja kalba vertintina kaip ryški pastanga kurti itin palankias sąlygas užsieniečiams, tačiau straipsnyje neapibrėžta informacijos pateikimo forma (raštu ar žodžiu), nors ES direktyvoje vartojama sąvoką „dokumentas“ suponuoja rašytinį informacijos pateikimo būdą. Reiktų pabrėžti, kad kartais žodinis informacijos pateikimas gali sukelti teisinių ginčų dėl paties fakto buvimo ar nebuvimo arba dėl informacijos aiškumo, tikslumo ir tikslingumo. Atsižvelgiant į tai, kad 2004 m. lapkričio 15 d. LR Vidaus reikalų ministro įsakymu Nr. 1V-361 patvirtintame Užsieniečių prašymų suteikti prieglobstį nagrinėjimo, sprendimų priėmimo ir jų vykdymo tvarkos apraše63 įtvirtintas reikalavimas pasirašytinai supažindinti užsienietį su sprendimu panaikinti laikinąją apsaugą ir jam įteikti tinkamai patvirtintą sprendimo kopiją, siūlytina analogišką procedūrą taikyti ir suteikiant laikinąją apsaugą.

Apibendrinant kelių ES direktyvos 2001/55/EB ir LR Užsieniečių įstatymo nuostatų lyginimą atitikimo kontekste, galima sakyti, kad užsieniečių teisinės padėties reglamentavimas LR Užsieniečių įstatyme iš esmės atitinka Europos Sąjungos direktyvoje įtvirtintus reguliavimo principus. Tačiau atskirais atvejais Lietuvoje egzistuoja papildomos, ES teisėje nenumatytos, konkretesnės nuostatos, dažniausiai įvardijančios atsakomybės už įstatymo įgyvendinimą pasidalijimą, arba net siauresnės nuostatos. Be to, esti atvejų, kai Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ neatitinka ES teisės reglamento. Akcentuotina, kad būtinas nuoseklus įstatymų bazės derinimas su ES teisės aktais, nes tai įtakoja užsienio investicijas.

Žinoma, toks fragmentiškas ir minimalus teisės aktų nuostatų palyginimas[64], siekiant įvertinti, kiek Lietuva, priimdama nacionalinius teisės aktus, įgyvendina bendrąją ES migracijos politiką, neleidžia apibendrintai ir vienareikšmiškai vertinti migraciją reguliuojančių ES ir Lietuvos teisės aktų santykį, tačiau leidžia daryti minėtus apibendrinimus.

2.1.3 Valstybės institucijų atsakomybė vykdant migracijos politiką

Valstybės institucijų veikla įgyvendinant migracijos politiką nevienalytė, siejama su emigracijos mažinimu, santykių su užsienio lietuviais palaikymu ir skatinimu emigrantus grįžti,

[62] Valstybės žinios, 2004-04-30, Nr. 73-2539
[63] Valstybės žinios, 2004-11-20, Nr. 168-6196
[64] Nulemtas magistrinio darbo apimties reikalavimų

imigracijai reguliuoti.[65] Institucinė atsakomybė įvardijama pagrindiniuose strateginiuose dokumentuose, įstatymuose, institucijų nuostatuose ir pan. Šiame darbe trumpai įvardijamos institucijos, atsakingos už migracijos politikos įgyvendinimą, jų atsakomybė. Siekiant įvertinti migracijos politikos nuostatų įgyvendinimo laipsnį, pateikiami aptariamų institucijų konkrečios veiklos pavyzdžiai.

Vidaus reikalų ministerija ir įstaigos prie ministerijos (Migracijos departamentas, Informatikos ir ryšių departamentas, Valstybės sienos apsaugos tarnyba) yra viena svarbiausių migracijos proceso valdyme institucijų ir yra atsakinga už valstybinio migracijos reguliavimo organizavimą; projektų, reglamentuojančių vizų ir imigracijos, prieglobsčio, išsiuntimo ir Lietuvos pilietybės procedūras, rengimą ir įgyvendinimą; nelegalios migracijos prevenciją ir kontrolę; teisės aktų laisvo asmenų judėjimo klausimais projektų rengimą ir įgyvendinimą. Minėtų institucijų veikla akivaizdi: tarkime, 2006 m. liepos 17 d. vidaus reikalų ministro įsakymu patvirtinta Kontrolės prie LR vidaus ES sienų panaikinimo ir kompetentingų institucijų veiklos pasienio regionuose stiprinimo koncepcija; įgyvendintas projektas „Prieglobsčio procedūros efektyvumo didinimas gerinant prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygas“.[66] 2007 m. parengtos ir pasirašytos readmisijos sutartys su 24 valstybėmis; Ignalinos, Lazdijų, Pakrančių apsaugos, Šiaulių, Varėnos, Vilniaus ir Pagėgių rinktinėse nuo 2008 m. sausio 1 d. įsteigti Nelegalios migracijos prevencijos ir kontrolės skyriai;[67] 2007 m. sulaikyti 1327 nelegalūs imigrantai, t.y 10 proc. daugiau nei 2006 m.[68]

Pagrindinis Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos veiklos aspektas – tam tikrų teisinių reiškinių ir veiksmų (reglamentuojamų profesijų, įgytų Europos ekonominės erdvės valstybėse ir Šveicarijoje, pripažinimo Lietuvoje; demografinės (gyventojų) politikos ir senėjimo pasekmių įveikimo politikos įgyvendinimo; laisvo darbuotojų judėjimo procesų užtikrinimo ir pan.) koordinavimas. Šios veiklos dėka, tarkime, per 2007m. EURES patarėjai suteikė konsultacijas bei informaciją apie laisvą asmenų judėjimą 20066 asmenims, įgyvendindamas tarptautinius įdarbinimo projektus EURES tinklas Lietuvoje padėjo įdarbinti 86 asmenis JK, Airijoje, Švedijoje ir kt.[69] Be to, ministerija vykdo darbuotojų migracijos srautų analizę ir reguliavimą pagal Lietuvos darbo rinkos poreikius. Tarkime, 2007 m. atlikta kvalifikuotų darbuotojų

[65] Ekonominės migracijos reguliavimo strategija. Valstybės žinios, 2007-05-05, Nr. 49-1897.
[66] Migracijos departamentas prie LR Vidaus reikalų ministerijos. 2006 m. migracijos metraštis. -Vilnius, 2007.
[67] Kovai su nelegalia migracija įsteigtas naujas skyrius // http://www.siluteszinios.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=2243&Itemid=87; prisijungimo laikas: 2008-08-01.
[68] Valstybės sienos apsaugos tarnybos 2007 metų veiklos ataskaita // http://www.pasienis.lt/index.php?3009892871; prisijungimo laikas: 2008-07-30.
[69] EURES Lietuva // http://www.ldb.lt/eures/index.aspx?page=/lt/eures_lietuva/eures_lietuva_veiklos_ataskaita/&menu_id=326; prisijungimo laikas: 2008-08-07.

išvykimo į užsienį analizė. Rengiamos priemonės, skatinančios ieškančių darbo asmenų teritorinį mobilumą šalies viduje, labiau atitinkantį šalies darbo rinkos poreikius. Lietuvos darbo biržos interneto svetainėje lietuvių ir anglų kalbomis sukurtas EURES Lietuva internetinis puslapis. Jame pateikiama informacija apie situaciją šalies darbo rinkoje, gyvenimo ir darbo sąlygas Lietuvoje ir kitose ES/EEE valstybėse. Parengtas leidinys užsieniečiams *Living and working in Lithuania* apie šalies darbo rinką, darbo paieškos, gyvenimo ir darbo sąlygas ir pan[70].

Lietuvos darbo birža, pavaldi Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, teikia paslaugas ir paramą bedarbiams ir ieškantiems darbo asmenims, informuoja apie laisvas darbo vietas, skiria bedarbio pašalpos asmenims, legaliai dirbusiems ES valstybėse ir turintiems teisę gauti bedarbio pašalpą, išduoda leidimus dirbti trečiųjų valstybių piliečiams. Šios institucijos reali veikla itin intensyvi: 2007 m. I pusmetį į profesinio mokymo programas buvo nusiųsta 11,6 tūkst. bedarbių, iš jų nekvalifikuotų 5,9 tūkst. arba 51 proc. nuo visų nusiųstų mokytis bedarbių; 98,9 proc. įregistruotų bedarbių sudaryti individualūs įsidarbinimo planai, numatant konkrečias užimtumo rėmimo priemones, padedančias sparčiau integruotis į darbo rinką ir kt.; plečiama EURES[71] duomenų bazė, teikiamos el. paslaugos (per 2007 m. I pusm. darbdaviai įregistravo 12,7 tūkst. laisvų darbo vietų, SMS žinutėmis buvo informuoti beveik 18 tūkst. bedarbių apie įregistruotas laisvas darbo vietas ir kt.) ir pan.[72] 2007 m. išduota 5686 leidimų dirbti[73] Ir vis dėlto nepaisant aktyvios informavimo ir profesinio apmokymo veiklos neaišku, ar taikytos minėtos priemonės iš tikrųjų mažina bedarbystę Lietuvoje ir taip stabdo emigraciją, nes daugeliu atveju negaunama grįžtamosios informacijos.

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Užsienio išmokų tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įgyvendina Lietuvos įstatymus ir kitus teisės aktus, reglamentuojančius valstybinį socialinį draudimą ir valstybinio socialinio draudimo išmokų migruojantiems asmenims skyrimą ir mokėjimą, ES socialinės apsaugos srities teisės aktus, tarptautinės sutartis ir susitarimus su kitų valstybių institucijomis ar tarptautinėmis organizacijomis. Nuo 2006 m. birželio 1 d. iki 2007 m. birželio 1 d. Užsienio išmokų tarnyba buvo gavusi 2391 prašymą skirti valstybines socialinio draudimo pensijas vadovaujantis minėtų reglamentų nuostatomis. Iš jų daugiausia (62 procentai) gauta prašymų skirti senatvės pensijas. Į kitas ES ir EEE valstybes nares institucija išsiuntė 862 prašymus skirti pensijas[74].

[70] Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos metinė 2007 m.pažangos ataskaita // http://www.socialiniszemelapis.lt/index.php?-1607319343; prisijungimo laikas: 2007-08-03.
[71] EURES tinklas teikia informaciją apie laisvas darbo vietas Lietuvoje ir užsienyje
[72] Lietuvos darbo biržos 2006-2008 m. strateginio veiklos plano įgyvendinimas // http://www.ldb.lt/Informacija/Apie/Documents/2007m_I_pusm_ataskaita.pdf; prisijungimo laikas: 2008-08-07.
[73] 2007 m. darbo rinkos tendencijos // http://www.ldb.lt/Informacija/DarboRinka/Tendencijos; prisijungimo laikas: 2008-06-15.
[74] Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Socialinis pranešimas. 2006-2007 m. –Vilnius, 2007. P. 178

Užsienio reikalų ministerija palaiko ryšius su užsienio lietuviais ir sprendžia jų problemas per diplomatinę ir konsulinę tarnybą.

Švietimo ir mokslo ministerija formuoja išsilavinimo pripažinimo principus, teikia valstybės paramą užsienyje gyvenantiems lietuviams švietimo ir studijų srityse pagal tarptautinius susitarimus, gerina mokymosi prieinamumą, didina neformaliojo švietimo programų pasiūlą. 2006 metais ministerija pateikė Aukštojo mokslo įstatymo 47 str. papildymą, kuriuo siūloma nustatyti, kad „Prisidedama prie išeivijos ir ekonominių emigrantų vaikų skatinimo grįžti į Tėvynę, Ministerija gali nustatyti šiems asmenims lengvatines stojimo į aukštąsias mokyklas sąlygas.[75]“ 2005 metais ES ir Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija projektui „Nuotolinio mokymo (si) kursas X-XII klasei“ skyrė 510 tūkstančių Lt, o 2006 metais projektui “Nuotolinio mokymosi kursas VIII-IX klasei” - 507.690,00 Lt. Nuotoliniu būdu nemokamai mokosi du šimtai dvidešimt moksleivių iš užsienio. Valstybinės stipendijos 2006–2007 m. m. lituanistikos (baltistikos) studijoms buvo pasiūlytos daugiau nei 30-čiai užsienio valstybių. Pasinaudojo 17 užsieniečių.[76] Nepaisant minėto ir kito indėlio į švietimo sistemos ir jos prieinamumo tobulinimą, daugelis emigravusiųjų ar ketinančių emigruoti pabrėžia Lietuvos švietimo sistemos, ypač aukštojo mokslo, reformavimą kaip vieną iš emigracijos mažinimo veiksnių.

Vertinga Studijų kokybės vertinimo centro prie ŠMM veikla: 2003-2006 m. centre buvo įvertintos 583 užsienyje įgytos kvalifikacijos, suteikiančios teisę į aukštąjį mokslą, 3004 užsienio aukštosiose mokyklose suteiktos aukštojo mokslo kvalifikacijos. Nuo 2004 m. rengiami teisės krypties, o nuo 2006 m. teatro kvalifikaciniai egzaminai (laikė 62 pareiškėjai). [77] Tokiu būdu emigravusiems dėl studijų sudaromos sąlygos grįžti dirbti ar tęsti studijas Lietuvoje, tačiau abejotina, kad dauguma emigrantų šia galimybe pasinaudoja, nes dažnai patys teigia, kad jų netenkina Lietuvos švietimo sistema.

Itin reikšmingas Studijų kokybės vertinimo centro laimėjimas – 2005 m. įkurtas mokslininkų mobilumo centras, teikiantis informaciją apie gyvenimo, mokymosi ir mokslinio darbo sąlygas Lietuvoje ir konkrečią praktinę pagalbą.[78] Tačiau abejotina, ar tik informacinis ir daugiau buitinės pagalbos centro veiklos pobūdis paskatins grįžti į Lietuvą mokslininkus, nes daugelį jų užsienyje vilioja ne tiek geros buitinės sąlygos, kiek mokslo veiklai itin palanki darbo aplinka ir finansavimas.

[75] Dabartinis 47 str. numato ministerijos teisę nustatyti užsieniečių priėmimo kvotą ir tvarką.
[76] ŠMM valstybės sekretoriaus D. Numgaudžio pranešimas // http://www.smm.lt/ugdymas/iul/index.htm; prisijungimo laikas: 2008-07-13.
[77] Studijų kokybės vertinimo centro veikla 2006 metais. –Vilnius, 2007.
[78] Lietuvos mokslininkų mobilumo svetainė // http://www.eracareers.lt/lt/; 2008-07-13.

Finansų ministerija yra atsakinga už Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo pataisų inicijavimą, todėl vienas iš ministerijos nuopelnų Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17, 20 straipsnių pakeitimo įstatymas (projektas Nr. XP-2295 (4*) (sujungti Nr. XP-2295 (3*) ir Nr. XP-1696 (2*))[79], kuris įsigalios nuo 2009 m. sausio 1 d.

Ūkio ministerijos veikla nėra tiesiogiai susijusi su migracijos procesų reguliavimu, bet rengiant ir įgyvendinant Lietuvos ūkio plėtros ilgalaikę strategiją bei koordinuojant Lisabonos strategijos įgyvendinimą Lietuvoje indėlis į migracijos politikos formavimą pastebimas. Tarkime, įgyvendinat Nacionalinę Lisabonos programą vienas iš užimtumo politikos tikslų yra pritraukti į darbo rinką bei joje išlaikyti daugiau žmonių užtikrinant kokybišką ir saugų užimtumą, modernizuojant darbo rinkos ir socialinės apsaugos sistemas. Siekiant šio tikslo planuojama išlaikyti kuo ilgiau darbo rinkoje patyrusius darbuotojus, taikyti lanksčią jų išėjimo į pensiją sistemą, skatinti ieškančių darbo asmenų, iš jų jaunimo, užimtumą, didinti darbo patrauklumą, modernizuoti darbo rinkos institucijas. Didelis dėmesys skiriamas darbuotojų ir įmonių gebėjimų prisitaikyti gerinimui: numatyta diegti naujus darbo organizavimo būdus ir mažinti nedeklaruojamą darbą, skatinti profesinį ir teritorinį gyventojų mobilumą ir gebėjimus prisitaikyti, tobulinti darbo apmokestinimo sistemą ir pan[80].

Sveikatos apsaugos ministerija įpareigota pirmiausia pasirūpinti sveikatos apsaugos sistemos žmogiškuoju kapitalu: didinti medicinos darbuotojų darbo užmokestį, gerinti sveikatos priežiūros specialistų darbo sąlygas. Realus pastarojo uždavinio įgyvendinimas - 2003-2005 m. suremontuota 50,000 kv. m ploto ligoninių ploto. Be to, specialistų darbą jau turėtų lengvinti pilotinė nacionalinio lygmens e. sveikatos informacinė sveikata. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2007 m. spalio 9 d. įsakymu Nr. V-811 patvirtinta e. sveikatos plėtros strategija, kurios pagrindu taps elektroninis receptas, elektroninis sveikatos įrašas, ateityje pakeisiantis popierinę ligos istoriją. Jame bus kaupiama ir saugoma visa informacija apie pacientą, ankstesnes diagnozes, skirtą gydymą ir t.t.[81] Tikėtina, kad darbo sąlygų pagerėjimas sustabdys medicinos darbuotojų migraciją.

Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės kaupia medžiagą apie užsienio lietuvių gyvenimą, analizuoja lietuvių išeivijos raidą ir jos pokyčius, palaiko ryšius su užsienio lietuviais, stebi tarptautinių sutarčių dėl lietuvių tautinių mažumų

[79] Numatoma nuolatiniams Lietuvos gyventojams, auginantiems vaikus (įvaikius) iki 18 metų, taip pat vyresnius, jeigu jie mokosi dieninėse bendrojo lavinimo mokyklose, profesinių ar aukštųjų mokyklų dieniniuose skyriuose, bet ne ilgiau kaip iki jiems sukanka 24 metai, taikyti didesnes mokestines lengvatas ir t.t.

[80] Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa // http://www.ukmin.lt/lt/strategija/lisabona.php ; prisijungimo laikas: 2007-08-03.

[81] Sveikatos apsaugos ministerijos 2007 m. veiklos ataskaita // http://www.sam.lt/lt/main/veikla; prisijungimo laikas: 2008-07-03.

užsienyje vykdymą, organizuoja kultūrinę – pažintinę veiklą, organizuoja spaudinių apie tautinius santykius ir problemas leidybą. Šio departamento veikla įvairialypė, tarkime, 2007 m. parėmė radijo laidų ciklą ,,Tautinių mažumų aktualijos“, rengiamą radijo stotyje ,,ZNAD WILLI“; organizavo tarptautinę konferenciją ,,Tautinė tolerancija: dabartis ir ateities iššūkiai“; įsteigė nominaciją ,,*Už tautinę toleranciją*“ ir organizavo jos įteikimą; įgyvendino programą „Užsienio lietuvių bendruomenių rėmimas“ su užsienio lietuvių bendruomenėmis ir kitais partneriais, surengė nuotraukų konkursą „Mano lietuvybės mokykla“ ir kt. [82]

1995 m. sausį Lietuvos Respublikos Seimo iniciatyva sudaryta Lietuvos Respublikos Seimo ir JAV lietuvių bendruomenės komisija, kurios paskirtis – skatinti Lietuvoje ir užsienio valstybėse gyvenančių lietuvių bendradarbiavimą, rūpintis abipuse pagalba ir parama, keistis mokslo, kultūros ir kita informacija, Seimui ir kitoms valstybės institucijoms teikti pasiūlymus, kurie padėtų stiprinti valstybingumą ir demokratinių tradicijų puoselėjimą. Komisijos veiklos aspektai labai platūs: tarkime, nuo 2004 m. svarstyti klausimai ir pateiktos rezoliucijos: "Dėl galimybių 1-12 klasių moksleiviams mokytis JAV ir Lietuvoje", "Dėl Lietuvių grįžimo į tėvynę informacijos centro ir Išeivijos integravimosi į Lietuvos gyvenimą koordinacinės komisijos veiklos", „Dėl Lietuvos pilietybės atkūrimo problemos“, „Dėl vizų Lietuvos Respublikos piliečiams, vykstantiems į JAV, panaikinimo“, „Dėl tautos kultūros paveldo JAV išsaugojimo“ ir kt.[83] Tačiau tai, kad Komisijos pasiūlymai valstybės institucijoms yra tik rekomendacinio pobūdžio, dažnai lemia ir vertingų idėjų atmetimą.

Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės rengia ir teikia vartotojui statistinę informaciją apie gyventojų tarptautinę migraciją, migrantų demografines, socialines ir ekonomines charakteristikas, atlieka metinį neoficialios migracijos srautų tyrimą, rengiasi Lietuvos 2011 metų visuotiniam gyventojų ir būstų surašymui. Ši institucija yra svarbiausias statistinių duomenų apie įvairius migracijos, darbo rinkos (tarkime, žmonių užimtumo, laisvų darbo vietų) ir kt. aspektus. Būtent šiais duomenimis vadovaujamasi rengiant įvairias Lietuvos ūkio plėtros programas ir strategijas. Migracijos procesų analizei ir įvertinimui itin naudingas departamento internetinis puslapis, kuriame pateikta 2001-2007 m. tarptautinės migracijos statistika, apimanti gyventojų oficialią ir neoficialią migraciją. Išsamesnė statistinė informacija apie gyventojų tarptautinę migraciją skelbiama statistiniuose leidiniuose „Lietuvos gyventojų tarptautinė migracija 2005 m.“, „Demografijos metraštis 2005 m.“ ir kt.[84]

[82] TMID veiklos 2007 m. ataskaita // http://www.tmid.lt/wp-content/uploads/2008/05/2007ataskaita-lrv.pdf; prisijungimo laikas: 2008-08-01.
[83] Lietuvos Respublikos Seimo ir JAV lietuvių bendruomenės komisijos rezoliucijos // http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=976&p_k=1; prisijungimo laikas: 2008-07-20.
[84] Tarptautinės migracijos statistika // http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=2237; prisijungimo laikas: 2008-07-20.

Vertinga nevyriausybinių organizacijų veikla. Lietuvių grįžimo į Tėvynę informacijos centras 2006 m. išsiuntė 14 straipsnių išeivijos žiniasklaidai apie Informacijos centro darbą ir aktualius klausimus – pilietybės atgavimą, mokesčius, sveikatos draudimą, stažuočių, darbo ir mokymosi galimybes ir pan., o 2007 m. išplatino 300 vnt. žinyno „Grįžtu į Lietuvą“, įvairiais klausimais konsultavo 584 žmonės ir kt.[85]

Pasaulio lietuvių bendruomenė rūpinasi tautinio identiteto išsaugojimu emigracijoje bei skatina lietuvių grįžimą į tėvynę. Tarkime, per kelerius metus vykdyti projektai: „Istoriją kuria neabejingi žmonės“, "Užsienio lietuvių jaunimo tautinio tapatumo išsaugojimas globalizacijos sąlygomis“, "Protų susigrąžinimo programos parengimas ir įgyvendinimas". 2008 m. organizuotas Mokslo premijų konkursas lietuvių kilmės užsieniečiams mokslininkams bei Lietuvos Respublikos pilietybę turintiems mokslininkams, gyvenantiems užsienyje.[86]

Pilietinės visuomenės ir Lietuvių išeivijos institutai vykdo tiriamąją veiklą lietuvių emigracijos srityje, teikia rekomendacijas kuriant Lietuvos migracijos politiką, rūpinasi mokslinių studijų leidyba. Institutų dėka išleistos knygos: „VLIK’as ir Lietuvos diplomatinė tarnyba išeivijoje“, „Lietuvių literatūrinis gyvenimas Vakarų Europoje 1945-1950 m.“, „Lietuvos Respublikos emigracijos politika 1920-1940 m.“ ir kt.; leidžiamas periodinis žurnalas „Lietuvių migracijos ir diasporos studijos“,[87] atlikti tyrimai: „Pilietinės galios indeksas“, „Lietuvių emigracija: problema ir galimi sprendimo būdai“ ir kt.[88]

Viešoji įstaiga Užsienio lietuvių rėmimo centras remia užsienyje gyvenančių lietuvių studijas Lietuvos aukštosiose mokyklose, supažindina užsienio lietuvių bendruomenes su studijų sąlygomis ir galimybėmis Lietuvos aukštosiose mokyklose, teikia metodinę bei organizacinę paramą lituanistiniam švietimui užsienyje, skatina užsienyje dirbančių Lietuvos mokslininkų bendradarbiavimą su Lietuvos mokslo centrais (aukštosiomis mokyklomis, mokslinių tyrimų institutais, aukštųjų technologijų įmonėmis, kitais).

Tarptautinė migracijos organizacija formuoja visuomenės supratimą apie migracijos keliamas problemas ir teikiamas galimybes[89], teikia pagalbą sudėtingoje padėtyje atsidūrusiems migrantams.[90]

---

[85] LGĮTIC 2006 m. ir 2007 m. veiklos ataskaitos // http://www.lgitic.lt/index.php?-266152644; prisijungimo laikas: 2008-06-21.
[86] Pasaulio lietuvių bendruomenė // http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_k=1&p_r=48; prisijungimo laikas: 2008-06-13.
[87] Lietuvių išeivijos institutas // http://www.iseivijosinstitutas.lt/htm/kronika.htm ; prisijungimo laikas: 2008-08-08;
[88] Pilietinės visuomenės institutas. Interneto prieiga: http://www.civitas.lt/lt/?pid=74&id=42; prisijungimo laikas: 2008-07-03.
[89] Tarkime, leidinys "Šeima abipus sienos. Lietuvos transnacionalinės šeimos genezė, funkcijos, raidos perspektyvos", projektas „Saugi kelionė namo: geroji praktika ir efektyvaus savanoriško grįžimo mechanizmo tobulinimas“ (prieglobsčio negavusiems).
[90] Tarptautinė migracijos organizacija // http://www.iom.lt/lt.php/; prisijungimo laikas: 2008-07-20.

Apžvelgus atskirų valstybinių institucijų ir nevalstybinių organizacijų veiklą, konstatuotina, kad migracijos politiką įgyvendinančių institucijų veikla susijusi su migracijos reiškinio stebėjimu ir įvairiaaspekčiais tyrimais, migrantų (emigrantų, imigrantų, prieglobsčio ieškotojų, pabėgėlių) ir bedarbių ar ieškančių darbo informavimu ir konsultavimu, finansiniu rėmimu (pašalpos bedarbiams, lituanistinių studijų stipendijos), teisinės bazės, reglamentuojančios migracijos politikos priemonių įgyvendinimą, kūrimu, bendravimu ir bendradarbiavimu su lietuvių diaspora, pilietinių iniciatyvų skatinimu ir pan. Tačiau tokio plataus migracijos valdyme dalyvaujančių institucijų tinklo veikla nekoordinuojama vienos institucijos, todėl dažnai tyrimai ir analizės dubliuojasi, nėra vienos statistinės informacijos, o esanti nėra tiksli, į emigraciją žiūrima kaip į vienareikšmį reiškinį, t.y. neišskiriamos atskiros problemos (tarkime, protų nutekėjimo, „migracijos našlaičių“ problema) ir todėl nėra ir diferencijuotų priemonių migracijai valdyti. Kiekviena institucija teikia specializuotą informaciją savo kompetencijos ribose, todėl ši informacija dažnai būna prieštaringa. Taigi būtina institucija, kuri koordinuotų migracijos politikos priemonių įgyvendinimą.

2.2. Lietuvos pilietybės suteikimas

Lietuvos ir užsienio šalių teisės literatūroje pateikiami įvairūs pilietybės apibūdinimai. Vienodos, visuotinai pripažintos pilietybės sampratos nėra. Tačiau pirmiausia pilietybė – asmens ir valstybės teisinis ryšys. Pilietybės turėjimas – tai prielaida turėti visas teises ir laisves, įtvirtintas Konstitucijoje ir įstatymuose[91].

Pagrindiniai teisės aktai, reglamentuojantys Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo klausimus, yra 2002 m. rugsėjo 17 d. priimti Lietuvos Respublikos Pilietybės įstatymas, Lietuvos Respublikos Pilietybės įstatymo įgyvendinimo įstatymas, 2003 m. sausio 21 d. Lietuvos Respublikos Pilietybės įstatymo įgyvendinimo įstatymo, Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo, Šalpos (socialinių) pensijų įstatymo, Mokslininkų valstybinių pensijų laikinojo įstatymo, Valstybinių pensijų įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas ir 2002 m. gruodžio 21 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr.2081 „Dėl Lietuvos Respublikos dokumentų rengimo taisyklių patvirtinimo”.

[91] Sinkevičius V. Lietuvos Respublikos pilietybė 1918-2001 metais.-Vilnius, 2002.

Pagal Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymą (12 straipsnis), Lietuvos Respublikos pilietybė gali būti suteikiama asmeniui, pateikusiam prašymą, jeigu jis sutinka prisiekti Lietuvos Respublikai ir atitinka šias sąlygas:

1) išlaikė valstybinės kalbos egzaminą;

2) prašymo pateikimo metu nuolat gyvena Lietuvos Respublikoje;

3) gyvena Lietuvos Respublikos teritorijoje pastaruosius dešimt metų;

4) turi legalų pragyvenimo šaltinį Lietuvos Respublikos teritorijoje;

5) išlaikė Lietuvos Respublikos Konstitucijos pagrindų egzaminą;

6) yra asmuo be pilietybės arba yra pilietis tokios valstybės, pagal kurios įstatymus Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo atveju prarandama tos valstybės pilietybė, ir raštu praneša apie savo sprendimą atsisakyti turimos kitos valstybės pilietybės, kai jam bus suteikta Lietuvos Respublikos pilietybė.

Itin aktualiu klausimu tampa dvigubos pilietybės faktas. Tačiau reiktų pabrėžti, kad nėra valstybių, kurios absoliučiai draustų dvigubą pilietybę, tačiau nėra ir absoliučiai nesąlygiškai ją pripažįstančių. Kiekviena šalis turi savitą ir labai sudėtingą taisyklių kompleksą, kaip yra įgyvendinamas pilietybės priskyrimas ir įgijimas apskritai bei laikysena dvigubos pilietybės atžvilgiu.

Tačiau šiuolaikiniame pasaulyje viena iš priežasčių keisti politiką dvigubos pilietybės atžvilgiu, be abejo, yra migracija. Nemažai tradicinių emigracijos šalių pripažindavo dvigubą pilietybę selektyviai, t. y., palikdavo galimybę pasilaikyti pradinę pilietybę kitose šalyse besinatūralizuojantiems emigrantams. Dabartiniu metu išsivysčiusios šalys yra natūralizuotų imigrantų dvigubos pilietybės pripažinimo/neigimo akivaizdoje. Būtent migracija skatina valstybes rinktis arba pilietybės deetnizaciją, arba jos reetnizaciją. Imigracijos perspektyvoje deetnizacija reiškia pastangas grįsti priėjimą prie pilietybės nuolatinio gyvenimo ir gimimo vietos kriterijais, o ne etniniais ryšiais. Emigracijos perspektyvoje valstybės turi paskatų siekti išlaikyti ryšius su etniniais emigrantais, keliomis jų kartomis, remiant jų pilietybės išlaikymą, tuo pačiu reetnizuojant pilietybės sampratą. Ir pilietybės deetnizavimo, ir pilietybės reetnizavimo tendencijos siejasi su dvigubos pilietybės pripažinimo problema. Kadangi emigracijos mastai iš Lietuvos yra labai dideli, tai tampa ir turi tapti svarbiu klausimu. Taigi migracija ir dėl jos kintanti pilietybės samprata ir mūsų šalyje iškelia dvigubos pilietybės klausimą į viešųjų diskusijų erdvę.

Lietuvoje dviguba pilietybė kol kas didžiąja dalimi aktuali lietuvių kilmės emigrantams. Po nepriklausomybės paskelbimo 1990 m. priimtuose pilietybės santykius reguliuojančiuose įstatymuose buvo apibrėžta, kokie asmenys yra Lietuvos piliečiai, tačiau ilgainiui laipsniškai vis

labiau buvo plečiamas asmenų, galinčių turėti Lietuvos ir kurios nors kitos valstybės pilietybę, ratas. Galiausiai buvo nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad asmenų, kurie tuo pat metu galėjo būti ir Lietuvos Respublikos, ir kitos valstybės piliečiai, ratas buvo išplėstas tiek, kad tai sudarė prielaidas dvigubai pilietybei tapti ne ypač reta išimtimi, o plačiai paplitusiu reiškiniu.

Taigi LR Konstitucinio teismo sprendimas 2006 m. pabaigoje nustatė, kad dviguba pilietybė yra teisėta tik tada, kai turinčiam kitos šalies pilietybę asmeniui Lietuvos pilietybė yra suteikiama išimties tvarka. Tokį sprendimą sąlygojo formali konstitucinės teisės logika. Ir labiausiai tikėtina, kad vienaip ar kitaip nepadarius pakeitimų LR Konstitucijoje, Lietuvos piliečių dviguba pilietybė bus tikrai reta. Tačiau tokių pakeitimų tikrai gali pareikalauti globalizacijos akivaizdoje besikeičianti pati pilietybės ir jos vaidmens samprata.

Konstitucinis Teismas pripažino, kad Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 dalies (2006 m. liepos 18 d. redakcija) nuostata "Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka netaikant šio Įstatymo 12 straipsnyje numatytų pilietybės suteikimo sąlygų taip pat gali būti suteikta, kai tai sietina su viešuoju interesu ar Lietuvos Respublikos vardo garsinimu atstovaujant Lietuvai" prieštarauja Konstitucijai. Pilietybės įstatymo 20 straipsnio 2 dalis (2006 m. balandžio 6 d. redakcija) ta apimtimi, kuria nustatyta, kad iš asmens, norinčio susigrąžinti Lietuvos Respublikos pilietybę, nereikalaujama atsisakyti turimos kitos valstybės pilietybės, taip pat pripažinta prieštaraujančia Konstitucijai. Taigi, pilietybės įstatymas, net ir išimties tvarka, prieštarauja Konstitucijai.

2008 m. liepos 22 d. įsigaliojo nauja Pilietybės įstatymo redakcija, numatanti atskirus atvejus, kuriais Lietuvos Respublikos piliečiai gali būti ir kitų šalių piliečiais. Naujos redakcijos Pilietybės įstatymas konkretizuoja Lietuvos Respublikos piliečių sąrašą, apibrėžia atskirus atvejus, kada asmenys, įgiję kitos valstybės pilietybę, gali išsaugoti ir Lietuvos Respublikos pilietybę, panaikina išlygą, kad asmuo turi būti nerepatrijavęs, sprendžiant asmens Lietuvos Respublikos pilietybės klausimą, suderino įstatymo nuostatus su Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nuostatais. Pilietybės įstatyme numatyti atvejai, kada asmuo gali turėti dvigubą pilietybę- numatytos 7 grupės asmenų, kuriems suteikta teisė, įgijus kitos valstybės pilietybę, išsaugoti ir Lietuvos Respublikos pilietybę: Europos Sąjungos ir NATO valstybių narių pilietybę turintys lietuviai, politiniai tremtiniai ir kaliniai, per sovietinės okupacijos laikotarpį (1940-1990 metais) iš Lietuvos išvykę asmenys bei trijų kartų jų palikuonys, už Lietuvos sienų tradiciškai gausiai gyvenančios lietuvių kilmės bendruomenės, įsikūrusios valstybėse, su kuriomis Lietuva turi bendrą sieną, užsienio valstybės pilietybę turintys asmenys, kuriems Lietuvos pilietybė buvo suteikta išimties tvarka Prezidento dekretu, lietuviai, gyvenantys bet kurioje valstybėje, su kuria Lietuva pasirašytų tarptautinę

sutartį, kuria remiantis Lietuvoje reziduojantys užsieniečiai galėtų turėti Lietuvos, o kitoje valstybėje nuolat gyvenantys lietuviai galėtų pretenduoti į tos valstybės pasą, Lietuvos piliečių vaikai.

Naujos redakcijos Pilietybės įstatymas, autorės nuomone, laikytinas galimybe išsaugoti vienalytę tautą, grąžinti lietuvius iš Rusijos, Kazachstano, Australijos, JAV ir kt. šalių, tačiau neleistinas įstatymo prieštaravimas Lietuvos Konstitucijai. Lietuvos pilietybė jos turėtojams suteikia pareigas ir teises. Tai, kad nuo įstojimo į ES lietuviai tapo ir ES piliečiais, ganėtinai stipriai pasikeitė įstatymai ir galimybės, suteikiančios ganėtinai daug laisvės kalbant apie emigravimą į kitas ES valstybes nares. Taigi tam tikra prasme Lietuvos Respublikos pilietybės turėjimas, po įstojimo tapo savotišku bilietu, leidžiančiu keisti savo gyvenamąją vietą ir užsidirbti ne Lietuvoje.

3. LIETUVOS PILIEČIŲ EMIGRACIJA

3.1 Emigracijos iš Lietuvos priežastys ir mastai

Gyventojų migracija - neatsiejama istorijos dalis. Lietuvos valstybingumo ir šalies teritorijoje gyvenančių ar gyvenusių tautų istorija iš dalies yra migracijos istorija – persikėlimo, įsitvirtinimo, vienų ar kitų imigrantų valdymo istorija.

Iki 1990 metų tarptautinės migracijos tyrimai Lietuvoje buvo tabu. Informacija apie migraciją buvo tarnybinio naudojimo ar net slapta, todėl jokie išsamesni demografiniai ar sociologiniai tyrimai šioje srityje nebuvo atliekami.

Po nepriklausomybės atgavimo iš Lietuvos daugiausia emigravo rusų tautybės repatriantai. Sovietų Sąjungos laikotarpiu į Lietuvą kiekvienais metais imigruodavo 6-8 tūkst. rusų. Po nepriklausomybės atgavimo iš Baltijos valstybių repatrijavo ir buvę Ukrainos ar Baltarusijos gyventojai. 1992 m. iš Lietuvos išvyko daugiausia – 21000 - repatriantų. Repatriacija buvo susijusi ir su Sovietinės armijos išvedimu iš Lietuvos teritorijos 1993 m.

Panaikinus administracinius emigracijos iš Lietuvos ribojimus ir vis daugiau šalių atveriant savo sienas, emigracija iš Lietuvos labai išaugo. Remiantis oficialia statistika (pagal surašymo duomenis), per 16 Nepriklausomybės metų emigravo 334 tūkstančių žmonių, tačiau realūs mastai gali būti dar didesni[92].

Remiantis Statistikos departamento leidinyje „Lietuvos gyventojų tarptautinė migracija 2006“ pateiktais duomenimis, 2006 m. apie 70 proc. tiek deklaravusių, tiek nedeklaravusių savo išvykimo emigrantų išvyko į ES valstybes nares (Jungtinę Karalystę – 26 proc., Airiją – 20 proc., Vokietiją – 9 proc., Ispaniją – 6 proc.). Kas trečias gyventojas išvyko į kitas šalis (JAV – 14 proc., Rusijos Federaciją ir kt.). vertinant deklaravusių išvykimą emigrantų pasiskirstymą, galima pastebėti, kad 2006 m. išvykusių į ES valstybes nares buvo kiek daugiau nei 50 proc., iš jų 10 proc. į Airiją, 26 proc. – Jungtinę Karalystę.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos valstybės sekretoriaus R. Kairelio teigimu, Lietuvos situacija migracijos požiūriu pamažu gerėja: 2005 m. išvykusių buvo 15,6 tūkst., grįžo 4,7 tūkst., o 2006 m. išvyko 12 tūkst., grįžo 5,5 tūkst. Tačiau Lietuva šiuo metu ES „pirmauja“ pagal emigravusių šalies gyventojų skaičių. Lietuvos migracijos saldo yra didžiausias ES, t. y. – 2,6 išvykstančio tūkstančiui gyventojų (po Lietuvos didžiausią migracijos saldo turi Nyderlandai –1,2 išvykstančio tūkstančiui gyventojų). Iki 2004 m. plėtros neigiamas migracijos saldo ES iš

[92] Lietuvos gyventojų tarptautinė migracija 2005. Lietuvos statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. –Vilnius, 2006.

viso nebuvo užfiksuotas jokioje šalyje narėje. Taigi narystė ES sudarė palankesnes sąlygas emigruoti.[93]

Remiantis A. Sipavičiene, per pastaruosius 10-15 metų Lietuvoje įvyko keli migracijos srautų, modelių ir strategijų pokyčio etapai. Įvertinus šiuos procesus, galima nustatyti tam tikrus migracijos modelius ir jų pokyčius:

Komercinės migracijos modelis. Pagrindinė šio modelio funkcija - žvalgybinė, migracijos inicijavimo ir pirminio kapitalo kaupimo priemonė. Tai modelis, dominavęs XX a. dešimtojo dešimtmečio pradžioje ir šiuo metu dažniausiai virtęs kitomis migracijos formomis, t.y. darbo migracija arba emigracija.

Darbo migracijos modelis šiuo metu yra tapęs dominuojančiu, tačiau kintantis, lyginant su pradiniu dabartinių migracijos tendencijų etapu. Trumpalaikė nelegalaus darbo migracija virsta ilgalaike, darbas užsienyje vis dažniau įgauna legalų pobūdį.

Mokslo migracija. Pirminiame dabartinių migracijos tendencijų etape mokslo migracija ne tiek atliko mokymo / kvalifikacijos kėlimo funkciją, kiek buvo kanalas patekti į užsienį. Šiuo metu mokslo migracija iš tiesų pradeda atlikti savo tiesioginę funkciją ir tampa žinių ar profesijos siekimo strategija.

Protų nutekėjimas. Šio migracijos modelio mastas ypač didelis ir įgaunantis šiek tiek kitokį pobūdį. Jei anksčiau išvykę kvalifikuoti specialistai dirbo nekvalifikuotus darbus ir ne pagal specialybę, t. y. vyko vadinamasis protų švaistymas, tai šiuo metu daugėja specialistų, kurie išvykę dirba pagal savo turimą specializaciją.

Šeimų susijungimas. Šis modelis pasireiškia laikinai migracijai virstant emigracija, t. y. prie migrantų, įsikūrusių užsienyje, prisijungia kiti šeimos nariai, giminės ar draugai.[94]

Remiantis Ekonominės migracijos reguliavimo strategija, ekonominiais motyvais paremtą emigraciją iš Lietuvos ypač skatina:

1. Darbo užmokesčio skirtumai. Tai viena pagrindinių emigracijos priežasčių, kurią nurodo tiek teoretikai, tiek patys emigrantai. Bendrovės RAIT atliktos apklausos duomenimis, svarbiausia, respondentų manymu, emigracijos priežastis yra nedidelis darbo užmokestis. Taip mano 90 proc. Lietuvos gyventojų.

Įspūdingai skiriasi absoliučiais dydžiais lyginami atlyginimai Lietuvoje ir kitose ES valstybėse. Minimali alga Lietuvoje 2004 metais sudarė 550 litų, ją, remiantis įvairiais šaltiniais, gauna apie 20 proc. dirbančiųjų. Vyriausybės nustatyta minimali alga 2005 metais Lietuvoje (145 eurų) buvo 10 kartų mažesnė nei minimali alga Liuksemburge (1 467 eurų) ir apie 8 kartus

[93] Vyriausybė analizuos emigracijos padarinius // http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/85292; prisijungimo laikas: 2008-09-30.
[94] Sipavičienė A. Tarptautinė gyventojų migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė. –Vilnius, 2006.

mažesnė nei Airijoje (1 183 eurų), Didžiojoje Britanijoje (1 197 eurų), Belgijoje (1 210 eurų) ar Prancūzijoje (l 197 eurų). Todėl suprantama, kai, Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis, 2006 m. 63,2 proc. asmenų išvyko dirbti.

2. Nedarbas. Registruotas nedarbas Lietuvoje iki 2000 m. buvo vienas iš aukščiausių ES. 2000 metais, Darbo biržos duomenimis, buvo 204,9 tūkst. biržoje registruotų bedarbių, o tai sudarė 10,2 proc. visos darbo jėgos. 2006 metų sausį registruoti bedarbiai sudarė 4,1 proc. visos darbo jėgos. RAIT duomenimis, didelis nedarbas Lietuvoje, gyventojų nuomone, yra antra pagal svarbą priežastis, kuri skatina emigruoti.

2003 m. nedarbo lygis buvo 13 proc, 2004 m. - 11,4 proc. Vertinant pagal amžiaus grupes išsiskyrė 15-24 metų gyventojai, net 22,5 proc. jų buvo registruoti bedarbiai 2004 metais. 2006 m. sausio 1 d. Darbo birža buvo užregistravusi 87,2 tūkst. bedarbių. Per 2005 m. bedarbių skaičius sumažėjo 31 proc. (39,2 tūkst.). Mažėjant nedarbui, struktūrinio nedarbo problema neišnyko. Didelis nekvalifikuotų ar menkai kvalifikuotų bedarbių skaičius ir kvalifikuotų specialistų trūkumas yra kitos svarbios nedarbo, ypač struktūrinio, mažėjimo kliūtys. Tinkamų darbininkų stygius 2005 m. pabaigoje ypač buvo jaučiamas pramonėje, viešajame valdyme, gynyboje, socialiniame draudime ir prekyboje. 2005 m. pabaigoje Lietuvoje buvo beveik 12 tūkst. laisvų darbo vietų samdomiems darbuotojams. Taigi, ilgalaikiams bedarbiams tikrai turėtų užtekti galimybių įgyti būtinos patirties. Išliekantis nedarbo lygis rodo, kad trūksta galinčių tas laisvas vietas užimti.

3. Švietimo sistemos trūkumai. Šiandieninė švietimo sistema yra orientuota į kiekybę ir institucijas bei valstybės vaidmenį visuose švietimo aspektuose. Nelanksti valstybinio švietimo sistema silpniau reaguoja į rinkos pokyčius, kokių ir kokios kokybės specialistų reikia darbo rinkai, todėl atsiranda darbo rinkos poreikių ir parengtų specialistų galimybių nesuderinamumas. Atotrūkis tarp studijų programų ir darbo rinkos poreikių reiškia, kad į rinką patenka itin daug „profesionalų“, kurie negali rasti darbo arba dirba ne pagal specialybę. Dėl centralizuotai priimamų sprendimų, kiek investuoti į asmeninį švietimą, atsiranda perprodukcija – kai vieni švietimo aspektai gauna per daug dėmesio, kiti nepasiekiami. Aukštąjį išsilavinimą turinčių žmonių dirba tokio išsilavinimo nereikalaujantį darbą Lietuvoje arba emigracijoje.

Viešai finansuojamas ir teikiamas švietimas mažina galimybes paslaugų gavėjams prisitaikyti ir gauti rinkos pageidaujamų įgūdžių. Europos švietimo fondo duomenimis, Lietuva Europoje pirmauja pagal specialistų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, skaičių. Deja, darbdaviai jų įgytas profesines žinias linkę vertinti gana skeptiškai. Lietuvos, Indijos, Kinijos ir Lenkijos tekstilės pramonės įmonėse atlikta Pasaulio banko studija parodė, jog būtent mūsų šalyje daugiausia aukštojo mokslo diplomą turinčių žmonių, dirbančių žemiausios kvalifikacijos darbą.

Tokia situacija netenkina nei darbdavio, kuris dažnai turi pirkti brangesnį specialistą nei reikėtų, nei darbuotojo, kuris tikisi geresnio – aukštąjį išsilavinimą atitinkančio – darbo.

Taigi auga išsilavinusių emigrantų dalis: 2006 m. kas penktas emigravęs buvo baigęs aukštąją ar aukštesniąją mokyklą, o 2001 m. – tik kas devintas. Kas šeštas emigravęs gyventojas buvo specialistas (mokytojas, dėstytojas, gydytojas ir pan.), aptarnavimo sferos ar prekybos sektoriaus darbuotojas (pardavėjas, kasininkas ir pan.).

4. Darbuotojų paklausa ir demografija senosiose ES valstybėse narėse. Darbuotojų migraciją skatina darbo jėgos paklausa vakarų Europos valstybėse dėl kai kuriose jų augančios ekonomikos ir dėl mažėjančios vietinės darbo jėgos, ypač dėl visuomenės senėjimo. Vakarų Europos valstybės išgyvena visuomenės senėjimo procesą: pasak prognozių, „ES darbingo amžiaus gyventojų skaičius 2050 m. bus 18 proc. mažesnis nei dabar, o gyventojų virš 65 metų amžiaus padaugės 60 proc.” Darbo jėgos migracija ES viduje padeda sušvelninti darbo jėgos trūkumą, tuo naudojasi ES valstybės, nenustačiusios pereinamųjų laikotarpių laisvam darbo jėgos judėjimui iš naujųjų ES valstybių narių – Didžioji Britanija, Airija ir Švedija. Nors migracija iš naujųjų valstybių narių kai kuriose senosiose narėse sutinkama nepalankiai, kaltinant atvykstančius darbuotojus darbo jėgos dempingu, tik keletas valstybių taikys antrąjį pereinamąjį trejų metų laikotarpį nuo 2006 m. gegužės 1 d. Kai kuriose senosiose ES narėse ryškus kvalifikuotų specialistų trūkumas įvairiose srityse – sveikatos priežiūros, informacinių technologijų ir kitų specialistų – verčia aktyviai ieškoti darbuotojų naujose valstybėse narėse.

5. Priimančių valstybių šešėlinė ekonomika ir tolerancija nelegaliems migrantams. Priimančios valstybės, vertindamos imigracijos naudą savo valstybių ekonomikai, de facto toleruoja nelegalius imigrantus. Ispanija, JAV vykdo nelegalų legalizacijos bangas. Tokie sprendimai tik parodo potencialiems migrantams, kad nelegalaus darbuotojo statusas kurį laiką toleruojamas ir gali pasikeisti į legalaus darbuotojo. Šešėlinė ekonomika vakarų valstybėse taip pat sudaro žymią ekonomikos dalį, todėl yra ir nelegalios darbo jėgos paklausa.

6. ES ir valstybių narių įdarbinimo agentūrų veikla ir darbuotojų mobilumo skatinimo programos. Įdarbinimas pirmiausia aktyvus dėl darbo jėgos trūkumo priimančiose valstybėse. Todėl šias spragas siekia užpildyti komercinės įdarbinimo agentūros, neformalūs įdarbinimo tinklai, valstybių vyriausybių programos ar ES darbuotojų mobilumo skatinimo programos. Europos užimtumo tarnyba (EURES), Europos Komisijos koordinuojamas nacionalinių centrų (užimtumo tarnybų, profesinių sąjungų ar darbdavių) tinklas, skirtas skatinti laisvą darbuotojų judėjimą ES.

7. Asmeninės prisitaikymo prie bendrųjų veiksnių strategijos. Nagrinėjant, kaip bendrieji veiksniai veikia konkrečius asmenis, migracijos priežastims aiškinti naudojamos asmeninės

strategijos. Asmeninės strategijos - tik atskiri pavyzdžiai, kokius prisitaikymo sprendimus asmenys priima vertindami visiems bendrus – ekonominius, politinius, kultūrinius, tačiau juos individualiai veikiančius - veiksnius.

8. Kapitalo sutelkimas stabiliai adaptacijai rinkos ekonomikos sąlygomis. Emigrantai siekia sukaupti kapitalo verslui pradėti ar kitoms svarbioms išlaidoms. Šią Schmitd-Hauer įvardytą strategiją Lietuvos situacijoje iliustruoja nekilnojamojo turto rinkos pavyzdys. Kaip vieną iš nekilnojamojo turto kainų kilimo priežasčių nekilnojamojo turto rinkos dalyviai įvardija paklausos augimą dėl išaugusio pinigų kiekio, gaunamo iš migrantų vakaruose. Būsto įsigijimas įvardijamas kaip vienas iš trumpalaikės ar vidutinio laikotarpio migracijos tikslų.

9. „Naujo starto strategija“ – galimybė pakeisti socialinę, ekonominę aplinką, pradėti gyvenimą „iš naujo“.

10. Pragyvenimo šaltinio senatvei užsitikrinimas grįžus ar negrįžtant. Nepasitinkint socialinio draudimo sistema arba prognozuojant mažas išmokas, vidutinio amžiaus žmonės išvažiuoja užsitikrinti stabilų pragyvenimo šaltinį išėjus į pensiją.

11. Namų ūkio ar asmens sprendimas emigruoti ir diversifikuoti pajamas tiek dėl jų sumažėjimo, tiek dėl potencialių kitų ekonominių rizikų. Didelės Lietuvos gyventojų dalies pagrindinis pajamų šaltinis yra žemės ūkio veikla, todėl mažėjant pajamoms iš žemės ūkio migrantai siekia gauti daugiau pajamų iš kitų šaltinių ir taip apsisaugoti nuo žemės ūkio pajamų mažėjimo.

12. Geresnio išsilavinimo strategija – švietimo paslaugas teikianti Lietuvos rinka nesugeba konkuruoti dėl dalies potencialių studentų ar mokslo darbuotojų, todėl jie emigruoja siekti geresnio išsilavinimo arba mokslinės veiklos (2001 m. – 3,9 proc., 2003 m. – 4,3 proc., 2004 m. – 4,1 proc., 2005 m. – 4,3 proc., 2006 m. – 6,6 proc.).

13. Santykinės gerovės padidinimo strategija –migrantų tikslai yra pagerinti ne absoliutų gerovės lygį, bet santykinį gerovės lygį bendruomenėje, arba pakeisti lyginamąją bendruomenę.

14. Įgūdžių išnaudojimo ir karjeros strategija – migracija siekiant pasinaudoti priimančios valstybės darbo rinkos teikiamomis galimybėmis. Žmonės, kurie išvažiuoja dirbti pagal įgytą specialybę arba jau įgyja išsilavinimą užsienyje, ir pasirenka dirbti kitoje valstybėje.

15. Šeimos susijungimo strategija – migracija siekiant gyventi kartu su šeima arba artimaisiais. 2006 m. dėl šios priežasties emigravo 13,8 proc. nedeklaravusių išvykimo asmenų, plg. 2005 m. – 8,9 proc. [95]

[95] Ekonominės migracijos reguliavimo strategija // http://www.alytus.aps.lt/stotisFiles/uploadedAttachments/EMR%20STRATEGIJA%20200720074282192.pdf; prisijungimo laikas: 2007-09-12.

3.2 Emigracijos pasekmės Lietuvos ekonomikai

Vertinant poveikį Lietuvai, galima nurodyti šiuos teigiamus emigracijos aspektus:

1. Sumažėjo nedarbo lygis

Statistikos departamento duomenimis nedarbo lygis (gyventojų užimtumo tyrimo duomenimis) nuo 2000 m. iki 2007 m. sumažėjo 12,1 proc. , t.y. nuo 16,4 iki 4,3 proc. Ypač ryškus sumažėjimas 2004 - 2005 m. – nuo 11,4 proc. iki 8,3 proc[96]. Todėl darytina prielaida, kad tam įtakos turėjo Lietuvos įstojimas į ES ir sienų atsivėrimas. Belieka sutikti ir su Lietuvos laisvosios rinkos instituto nuomone[97], kad nedarbo sumažėjimą galėjo lemti ir pačių registruotų bedarbių emigracija, ir tai, kad bedarbiai įsidarbino dėl emigracijos atsilaisvinusiose jau esančiose darbo vietose. Šia prielaidą patvirtintų ir statistiniai skaičiai: 2000 m. Darbo biržoje užregistruota 273,7 tūkst. bedarbių per metus, 2007 m. – tik 69,00 tūkst. bedarbių[98]. Statistikos departamento duomenimis, 2005 m. buvo 7,9 tūkst. laisvų darbo vietų samdomiems darbuotojams, ypač mažmeninės ir didmeninės prekybos sferoje, transporto priemonių remonto sferoje, viešajame valdyme, gynyboje ir privalomajame socialiniame draudime – beveik du tūkstančiai, arba 26 procentai, bendro jų skaičiaus. Laisvų darbo vietų skaičius šioje veikloje išlieka beveik nepakitęs[99], kadangi dėl didelių kvalifikacinių reikalavimų šios veiklos specialistams ir palyginti nedidelių atlyginimų, ypač žemesnės kvalifikacijos darbuotojams, sunku rasti tinkamų specialistų, galinčių užimti šias vietas. Šiuo metu labiausiai trūksta kvalifikuotų darbuotojų. Analizuojant duomenis apie užimtus gyventojus pagal ekonominės veiklos rūšis, matomos mažėjimo tendencijos šiose ekonominėse veiklose: pramonėje, žemės ūkyje, medžioklėje ir miškininkystėje, apdirbamos gamybos sferoje, elektros, dujų ir vandens tiekimo sferoje, transporto, sandėliavimo ir ryšių, sveikatos apsaugos ir socialinio darbo, kitose komunalinio, socialinio ir asmeninio aptarnavimo sferose.

2. Didėja vidutinis darbo užmokestis

Kadangi dėl emigracijos tam tikrose ūkio sferose trūksta darbo jėgos, darbuotojams pritraukti ir išlaikyti keliamas darbo užmokestis. Minimali darbo jėgos kaina Lietuvoje nustatyta įtvirtinus minimalų darbo užmokestį, kuris nuo 2006 m. liepos 1 d. sudaro 600 litų. Vidutinis darbo užmokestis nuo 2000 m. iki 2007 m. valstybės sektoriuje padidėjo nuo 1076,80 iki

[96] Pagrindiniai šalies 1996–2007 m. ekonominės ir socialinės raidos rodikliai (metiniai) // http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=2519; prisijungimo laikas: 2008-07-03.
[97] Migracija: pagrindinės priežastys ir gairės pokyčiams. -Vilnius: Lietuvos laisvosios rinkos institutas, 2006.
[98] Bedarbiai pagal amžiaus grupes ir lytį // http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1319 ; prisijungimo laikas: 2008-07-06.
[99] Iš viso pagal ekonomines sferas laisvų vietų skaičius 2005 – 2007 m. pakito nuo 7,9 tūkst. iki 26,7 tūkst.

1891,90 lt, privačiame sektoriuje nuo 878,10 iki 1755,90 lt. per mėnesį. Neigiama didėjančių atlyginimų pasekmė įmonėms yra ta, jog kyla darbo jėgos sąnaudos, tarkime, vienos dirbtos valandos vidutinės darbo sąnaudos 2000 m. 9,61 lt, o 2004 m. – 11,19 lt. Šias sąnaudas įmonė priversta kompensuoti iš kitų šaltinių: mažinti investicijas, peržiūrėti atlyginimų dydžius perskirstant atlyginimus potencialiems migrantams, kuriuos įmonė nori išlaikyti, ir kt. Darbo sąnaudų kilimas taip pat mažino Lietuvos kaip pigios darbo jėgos vietos investicijoms patrauklumą.

3. Gerėja darbuotojų darbo sąlygos

Dėl darbo jėgos trūkumo gerėja darbuotojų darbo sąlygos Lietuvoje. Darbdaviai, siekdami neprarasti darbo jėgos, ne tik didina atlyginimus, bet ir imasi kitų darbo jėgos pritraukimo ir išlaikymo priemonių – draudžia darbuotojus gyvybės draudimu, taiko įvairias skatinimo sistemas, organizuoja šventes vaikams, poilsio stovyklas ir pan.

4. Grįžę emigrantai atveža į Lietuvą naujos patirties. Šią mintį keliskart kartojo ir tyrimo respondentai.

5. Lietuvoje investuojamos užsienyje uždirbtos lėšos, dažniausiai perkant būstą arba pradedant nuosavą verslą.

Neigiamos emigracijos pasekmės:

1. Kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas

Statistikos departamento duomenimis, 2005 m. trūko 1712 specialistų, 1947 kvalifikuotų darbininkų ir amatininkų ir tik 672 nekvalifikuotų darbininkų. 2007 m. jau trūko 4395 specialistų, 9063 kvalifikuotų darbininkų ir amatininkų, 2889 nekvalifikuotų darbininkų.

2. Mažėja darbo jėgos aktyvumo lygis, kuris atspindi ekonomiškai neaktyvių gyventojų, kurių darbinis potencialas nėra išnaudojamas, skaičiaus didėjimą. Anot Statistikos departamento, vidutinis darbo jėgos aktyvumas 2000-2007 m. sumažėjo nuo 70,5 proc. iki 67,9 proc. Vis mažiau buvo dirbančių 20-24 m. žmonių: jų darbo aktyvumas sumažėjo (palyginus su kitomis amžiaus grupėmis) daugiausia - 11,34 proc.

3. Dėl jaunų gyventojų skaičiaus mažėjimo sensta tauta

Gyventojų emigracija veikia Lietuvos demografinę situaciją. Europos gyventojai senėja dėl mažėjančio gimstamumo ir ilgėjančios gyvenimo trukmės. Lietuvoje prie šių veiksnių prisideda ir darbingo amžiaus gyventojų emigracija[100]. 2005 m. Lietuvoje gyveno 178 251 60 - 64 metų gyventojų, 2007 m. jų skaičius padidėjo 9205 asmenimis. Palyginimui paimkime labai platų amžiaus diapazoną 20-39 m.: 2005 m. tokių gyventojų Lietuvoje 994 707, o 2007 m. – 998 730 (pokytis tik 4023).

[100] Migracija: pagrindinės priežastys ir gairės pokyčiams. -Vilnius: Lietuvos laisvosios rinkos institutas, 2006.

4. Vyksta „protų nutekėjimas“, nes iš Lietuvos emigruoja aukštos kvalifikacijos specialistai, mokslininkai. Pagal Statistikos departamento duomenis, 2004 m. iš Lietuvos emigravo 20 tūkst. aukštos kvalifikacijos darbuotojų (plg. 2003 m. – 12 tūkst.).[101] Be to, taip prarandamos milžiniškos lėšos, skirtos jų išsilavinimui. Kita vertus, sėkmingai vykstant reemigracijos procesui Lietuva su grįžtančiais specialistais perimtų kitų šalių gerąją patirtį.

Reiktų sutikti ir su Lietuvos laisvosios rinkos instituto darbe „Migracija: pagrindinės priežastys ir gairės pokyčiams“[102] konstatuojamu dėl emigracijos mažėjančiu socialinio draudimo finansavimu. Dėl darbingo amžiaus gyventojų emigracijos mažėja asmenų, mokančių socialinio draudimo įmokas valstybinei socialinio draudimo sistemai. Todėl auga darbingo amžiaus ir gaunančių pensijas santykis. Tokia tendencija stiprės ateityje, nes migruoja darbingo amžiaus žmonės su vaikais – būsimais socialinio draudimo įmokų mokėtojais. Sunkumus gali kompensuoti sumažėjęs nedarbas ar siunčiamų emigrantų pinigų poveikis. Taip pat svarbi ir reemigracijos įtaka. Visuomenei senėjant, kai emigruoja vaikai ir palieka senstančius tėvus, didės sveikatos ir ilgalaikės priežiūros paslaugų poreikis.

Taip pat minėtame darbe daroma prielaida, kad migracija įtakos bendrojo vidaus produkto augimą, tačiau ši hipotezė diskutuotina ir reikalaujanti išsamesnių studijų, nes, Statistikos departamento duomenimis, BVP žymiai auga (2000 m. – 45737 mln. Lt, 2007 m. – 98139 mln. Lt)[103].

Apibendrinant konstatuotina, kad migracija – nėra vienareikšmis, tik neigiamą įtaką šalies ekonomikai darantis reiškinys, tačiau, nepaisant migracijos privalumų, būtina kurti migracijos reguliavimo mechanizmą, kad būtų sustabdytas gamybos apimčių mažėjimas, pajamų diferenciacija ir socialinės įtampos didėjimas, kompensuotas kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas.

[101] Emigrantai, nedeklaravę išvykimo, pagal kvalifikacijos lygmenį // http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=2237 ; prisijungimo laikas: 2008-06-14.
[102] Migracija: pagrindinės priežastys ir gairės pokyčiams. -Vilnius: Lietuvos laisvosios rinkos institutas, 2006.
[103] Pagrindiniai šalies 1996–2007 m. ekonominės ir socialinės raidos rodikliai (metiniai) // http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=2519; prisijungimo laikas: 2008-07-03.

4. EMIGRACIJOS PROCESŲ VALDYMO TYRIMAS

4.1 Tyrimo metodologija

Migracijos procesų valdymui apibūdinti pasirinktas kokybinis tyrimas, kuriuo siekiama aprašyti emigraciją iš Lietuvos (apibūdinti ją įvairiais aspektais) ir formuluoti hipotezes. Buvo orientuojamasi į respondentų asmeninę patirtį (profesinę, socialinę, emocinę ir kt.), analizuojami žodžiai, išsamiai perduodamas respondentų požiūris. Taigi darbe nerasime tikslių skaičių ar priklausomybių, tačiau bus nusakytos tendencijos, idėjos, požiūriai. Kokybiniai metodai yra orientuoti į „atvejus“ (šiame tyrime – skirtingas grupes: emigravusiuosius, ketinančius emigruoti, socialinius pedagogus, migracijos tarnybų darbuotojus), ne į skaičius, kintamuosius ar panašiai. Geriausius rezultatus kokybinis tyrimas duoda tada, kai norima patvirtinti pamatines teorijas[104]. Tai daugiau „gylio“, o ne „pločio“ informacija, atskleidžianti ne „kiek daug“, „kaip dažnai“, „kaip labai“ ar panašiai, bet susijusi su interpretacija, aiškinimu, bandanti ieškoti atsakymų į klausimus „kodėl?“, „kaip?“, „kas?“, suteikiant prasmę bei atskleidžiant respondentų motyvaciją, vertybes, požiūrius, suvokimus, patirtis. Išvados, daromos remiantis kokybine informacija, negali būti statistiškai projektuojamos visiems vienos ar kitos grupės gyventojams.

Tyrimas atliktas, naudojant šiuos metodus:

a) pusiau struktūruotas interviu žodžiu bei raštu. Jo metu autorė stengėsi sukurti abipusio pasitikėjimo atmosferą, nurodė interviu tikslą, naudojo empatišką laikyseną, pritariamąsias replikas. Interviu klausimyną sudarė atviri ir uždari, aprašomieji, priežastiniai klausimai. Interviu gairės atskiroms grupėms pateiktos prieduose (Priedai 2). Interviu kalba netaisyta, sutrumpintos vietos žymimos <...>;

b) Kontent analizė. Šios analizės pagrindinis principas – respondentų atsakymuose į klausimus randami ir identifikuojami prasminiai semantiniai vienetai – sakinio dalis, sakinys arba keli sakiniai. Jų buvimas reiškia, kad toje konkrečioje teksto dalyje yra tam tikra prasmė. Prasminiai vienetai grupuojami pagal loginį panašumą, o vėliau įvardijami kategorijomis, kurios tampa struktūriniais, prasminiais nagrinėjamo reiškinio pagrindais. Buvo einama nuo atskirų unikalios respondentų reflektuotos patirties segmentų prie bendrosios perspektyvos (bendresnio abstrakcijų lygmens) ir teorinių išvadų.

[104] Silverman D. Doing qualitative research: a practical handbook. -London Thousand Oaks (Calif.) New Delhi : SAGE Publications, 2005.

Tyrime dalyvavo 23 respondentai: 7 emigravusieji, 5 ketinantys emigruoti, 6 socialiniai pedagogai, 5 migracijos tarnybų darbuotojai. Iš jų 17 moterų ir 6 vyrai. Apklausa vyko dviem etapais: 16 respondentų buvo apklausti 2007 m., 7 respondentai 2008 m. Emigravę respondentai gyvena šiose šalyse: Didžioji Britanija (5 respondentai), Graikija (1 respondentas), Šiaurės Airija (1 respondentas). Ketinančių emigruoti, socialinių pedagogų/ darbuotojų, migracijos tarnybų darbuotojų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą: Švenčionių m. (1 respondentas), Vilniaus m. (9 respondentai), Kauno m. (1 respondentas), Ukmergės m. (6 respondentai). Respondentų amžiaus spektras nuo 22 m. iki 46m., vidurkis 30,9 m. Tautybės- 2 respondentai lenkai, 21 respondentas lietuvių.

Jie buvo atrinkti taikant tikslinę atranką, kai dalyvauja tie žmonės, kurie geriausiai gali atsakyti į konkrečius probleminius klausimus (mūsų atveju – socialiniai pedagogai ir migracijos tarnybų darbuotojai), ir „sniego gniūžtės“ atranką, kai pasirenkami keli asmenys, atitinkantys kriterijus, turintys vienodų savybių (mūsų atveju - emigravusieji ir ketinantys emigruoti). Tokį respondentų pasirinkimą lėmė tyrimo uždaviniai.

4.2 Tyrimo rezultatų analizė

4.2.1 Emigravusiųjų iš Lietuvos interviu analizė

Įvertinus respondentų (sociodemografinė respondentų charakteristika pateikta prieduose. Žr. Priedai 1, 1 pav.) atsakymus išskirtinos:

1. Pagrindinės emigravimo priežastys: santuoka su užsieniečiu (Respondentas nr. 3[105]), naujo gyvenimo paieškos (1; 5), studijų kokybės siekis (4), galimybė dirbti normaliomis darbo sąlygomis (5), galimybė pakankamai užsidirbti tiek kasdienėms išlaidoms, tiek būstui įsigyti (5; 7), asmeninių gebėjimų/ galimybių išbandymas (1). Ekonomines emigravimo priežastis kiti respondentai atskleidė ne pirmųjų klausimų metu, bet vėlesniuose savo pasisakymuose. Įvardintos priežastys atitinka mokslinėje literatūroje apibūdintus keturis Lietuvai būdingus migracijos modelius. Mokslo migracija šiandien susijusi su kokybiškesnio išsilavinimo siekimu, protų nutekėjimo – su aukštos kvalifikacijos specialistų išvykimu dirbti palankesnėmis darbo sąlygomis, dažnai pagal specialybę ir kvalifikaciją, gaunant pakankamą finansavimą moksliniams tyrimams. Šeimų susijungimo ir ekonominė migracija tarpusavyje glaudžiai susijusios: dauguma respondentų vyksta į užsienį gyventi su šeimos nariais ar giminaičiais, bet

[105] Toliau respondentai žymimi tik skaičiu.

akcentuoja ir norą daugiau užsidirbti. Taigi ekonominė migracija yra dominuojanti, todėl būtent šios migracijos valdymui telkiamos tam tikrų Lietuvos institucijų pajėgos, orientuotos į Ekonominės migracijos reguliavimo strategijos, patvirtintos LR Vyriausybės 2007 m. balandžio 25 d. nutarimu Nr. 416, įgyvendinimą.

Papildomi veiksniai, skatinę emigravimą:

- Teigiamas aplinkinių (artimųjų, draugų, kaimynų, pažįstamų) požiūris į apsisprendimą. Tik vienas respondentas teigė, kad jo siekis emigruoti buvo nesuprastas dėl objektyvių priežasčių: respondentas (5) Lietuvoje jau buvo padaręs karjerą ir įgijęs pripažinimą (būdingas daugumai respondentų);
- garantuota pagalba užsienyje, t.y. daugelio emigravusiųjų tikslo šalyje laukė šeimos nariai (tėvas, sesuo) arba draugai (2; 3; 4; 5);
- palanki, ypač patikima, informacija apie tikslo šalį, gauta iš knygų, interneto, televizijos laidų, draugų, jau uždarbiaujančių užsienyje, šeimos narių, gyvenančių tikslo šalyje. Taip pat remiamasi asmenine patirtimi: atostogų toje šalyje įspūdžiais, anglų kalbos studijų medžiaga ir pan. (paminėjo dauguma respondentų).

Taigi ekonominę migraciją sustiprina ir tam tikri „traukos“ elementai, iš kurių vienas – palankus, vietinių gyventojų sukuriamas mikroklimatas priimančioje šalyje. Taip garantuojama pagalba iš jau emigravusiųjų, pagrįsta asmenine patirtimi.

Apsisprendimą emigruoti sustiprina ir, anot respondentų, patikima, motyvuojanti gyventi užsienyje informacija apie tikslo šalį, gauta iš knygų, interneto, televizijos laidų, draugų, jau uždarbiaujančių užsienyje, šeimos narių (paminėjo visi respondentai). Tačiau dažnai ketinančius išvykti klaidina susiformavę mitai, kad „migracija galima išspręsti daugelį problemų“, kad „užsienyje bet kokiu atveju yra geriau nei Lietuvoje“ (6). Ir nors laikui bėgant atsiskleidžia tam tikrų iliuzijų, paremtų išankstinėmis nuostatomis ir mitais, nepatvarumas, jos ir toliau išlieka gajos, veikiamos gerbūvio stereotipų. Minėtų mitų neutralizavimas gali būti vykdomas atliekant išsamius stereotipų ir mitų tyrimus bei skleidžiant informaciją apie neigiamus emigracijos padarinius.

Lietuvių bendruomenės užsienyje orientuojasi į emigravusiųjų telkimą bendroms pramogoms ir šventėms, kelionėms ir poilsiui, susitikimams[106]. Būtent tokias bendravimo formas akcentuoja ir respondentai. Matyt, integraciją į lietuvių bendruomenę užsienyje stiprina tautinio/kultūrinio identiteto išsaugojimo poreikis. Kita vertus, respondentai kalba ir apie lietuvių kultūros elementų „perkėlimą“ į priimančios šalies kultūrinę terpę („spauda pranešinėja apie

[106] Airijos ir kt. šalių lietuvių bendruomenių internetinės svetainės // http://www.alb.ie/, http://www.britanijoslietuviai.co.uk/naujienos.html ir t.t. ; prisijungimo laikas: 2008-08-24.

rengiamus susirinkimus skatinant ir saugant lietuviškas tradicijas. Palaipsniui į tokius susibūrimus įsilieja ir tos šalies gyventojai <...>“). Dėl kultūrinės įtakos, kurią daro tarp dviejų visuomenių užsimezgantys ryšiai, galimos plačios diskusijos.

Įvardintina nauja, manytume, laikinos migracijos paskata – gyvenimas naujoje kultūrinėje terpėje, siekiant nuodugnesnio jos pažinimo. Žinoma, pasaulio kultūrų pažinimo interpretavimas kaip emigravimo veiksnio yra diskutuotinas ir ginčytinas. Juolab, kad ir patys respondentai pripažįsta esant ir kitokių kultūrinio akiračio plėtimo galimybių.

Lyginant iš Lietuvos emigravusių prieš dvejus ar daugiau metų ir dabar ketinančių emigruoti atsakymus apie pagrindinius išvykimo motyvus, esminių skirtumų nėra: iš Lietuvos daugumą ir dabar gena ekonominės problemos (menkos pajamos, prastos darbo sąlygos, nedarbas ir pan.), noras susijungti su šeima bei pasaulio pažinimo poreikis.

Akcentuotinas ir dar vienas išvykimą iš Lietuvos lemiantis veiksnys – privalomos karinės tarnybos vengimas (6). Šis motyvas emigruoti, manytume, išnyks priėmus naujos redakcijos Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymą, kuriame, atsižvelgiant į naujos redakcijos Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymo koncepciją, bus numatyta privaloma karo tarnyba tik mobilizacijos atveju[107].

2. Sunkumai/problemos emigravus ir jų priežastys:

Dauguma respondentų nurodė, kad sunkiausi buvo pirmieji 2-3 mėnesiai (2; 3; 5; 7) (6 net pusė metų), nes nemokėjo tikslo šalies kalbos ir /arba ilgėjosi šeimos ir draugų, sunkiai prisitaikė prie klimato, neturėjo darbo ir būsto, stigo lėšų, sunkiai integravosi į šalies kultūrą ir religiją, neišmanė šalies teisinės sistemos. Keli problemišku įvardijo medicinos paslaugų tikslo šalyje gavimą. Pora dalyvavusių tyrime teigė sunkumų nepatyrę. Tik vienas apklaustasis (1) yra kreipęsis pagalbos į oficialią tikslo šalies instituciją (Job Centre Plus[108] Didžiojoje Britanijoje). Kai kurie kiti respondentai (4; 7) yra girdėję apie vienų ar kitų institucijų užsienyje paskirtį, pvz., inland revenue (mokesčių inspekcijos padaliniai) padeda spręsti mokesčių mokėjimo problemas, tačiau į jas nesikreipė, nes sunkumus įveikti padėjo artimieji arba draugai.

Artimųjų ir draugų pagalbą užsienyje liudija faktas, kad tik vienas iš respondentų, nuvykęs į kitą šalį, kreipėsi pagalbos į oficialią instituciją – darbo biržą. Visi kiti respondentai, nors ir susidūrę su įvairiomis psichologinėmis, finansinėmis, teisinėmis, sveikatos problemomis, pasinaudojo tik neoficialia (šeimos ar draugų) pagalba (paminėjo dauguma respondentų).

3. Kiti traukos elementai, kuriuos galima išskirti į kelias grupes:

[107] Karo prievolei – naujos redakcijos įstatymas // http://www.lrv.lt/main.php?id=aktualijos_su_video/p.php&n=6326; prisijungimo laikas: 2008-08-09.
[108] Darbo birža (ang. Job Center Plus).

- Vietinių gyventojų požiūris į emigrantus. Respondentų (2; 3; 4; 5; 6) jis vertinamas kaip teigiamas: „žmonės yra labai svetingi ir šilti, mielai bendraujantys su visais“, „airiai draugiški, jų bendravimas nuoširdus“, „mažuose miesteliuose santykiai su vietiniais yra labai šilti, jie noriai bendrauja su svetimšaliais“, „pažįstami vietiniai gyventojai ar draugai vertina mus kaip gerus, kultūringus, darbščius žmones“, „gan teigiamas“.

Keli respondentai (4;6) išskyrė tam tikrus vietinių gyventojų, nemėgstančių lietuvių emigrantų, religinius/socialinius sluoksnius: „Lietuvių nemėgsta protestantai“, „sostinėje turi būti ką nors pasiekęs, daryti karjerą, tada anglai tavimi domėsis ir gerbs, nes jie (sostinės gyventojai anglai) yra labai arogantiški, tikri snobai“. Vienas respondentas (7) akcentavo , kad pasitaikantį neigiamą vietinių gyventojų požiūrį į emigrantus suformuoja nemokantys kalbos, dažniausiai vyresnio amžiaus arba nusikalstantys emigrantai.

- Santykiai su kitais emigravusiais lietuviais. Remiantis respondentų atsakymais- normalūs: „bendrauju tik su draugais iš Lietuvos“, „bendrauju su kitais emigravusiais lietuviais“. Bendravimo formos ir būdai įvairūs: bendros pramogos, šventės, poilsis, kelionės po šalį, bendras problemų sprendimas, tarpusavio pagalba buityje, kino filmų žiūrėjimas. Tokie atsakymai būdingi emigravusiems į didelio populiarumo tikslo šalį, pvz. Airiją, Didžiąją Britaniją. Mažesnio populiarumo šalyse (pvz., Graikijoje) kontaktai su lietuviais itin reti dėl mažo emigravusių lietuvių skaičiaus.

Vienas iš respondentų (4), galima sakyti, nebendrauja su emigravusiais lietuviais (net su kartu studijuojančiais lietuviais), tik su kolege darbe.

Vėl minimi lietuvių emigrantų tarpusavio ryšiai, glaudus bendradarbiavimas, kurie sukuria teigiamą mikroklimatą priimančioje šalyje ir taip išvykstantiems atsiranda dar vienas postūmis į emigraciją. Dėl bendruomenės narių glaudaus bendravimo ir bendradarbiavimo, pastebėtina, jog kai kurių respondentų pasisakymai, kad jie bendrauja „tik su draugais iš Lietuvos“, verčia manyti, kad buriamasi ne dėl ryšių su tautinėmis tradicijomis, bet dėl bendrų interesų. Kita vertus, svarbus apklaustųjų (4; 5) pastebėjimas, kad „svetimoje šalyje neįmanoma turėti labai gerų draugų, nes daugumai čia yra tik pusiaukelė – užsidirbusios pakankamai pinigų porelės nusiperka nekilnojamojo turto savose šalyse ir grįžta, kitos – pildo svajones keliauti po pasaulį“.

4. Emigrantų skaičiaus pokytis vertinamas nevienareikšmiškai: respondentų nuomonės pasidalijo per pusę – vienų teigimu (2; 6; 7), emigrantų padaugėjo (ypač, vieno respondento nuomone (6), 2006 - 2007 m.), kitų teigimu (1; 3; 4; 5) - jų skaičius išliko toks pats. Tačiau patys respondentai pabrėžia pastarojo atsakymo subjektyvumą: „čia jų visą laiką buvo apstu, taigi nedidelio padidėjimo ar sumažėjimo tikrai negalėjau pastebėti“.

Emigrantų pagausėjimą, anot respondentų, lėmė „maži atlyginimai Lietuvoje“, „darbo kultūros nebuvimas“, „šiaip kultūros nebuvimas Lietuvoje“, „valdžios požiūris į žmogų“, noras užsidirbti, siekis išvengti armijos. Respondentų atsakymai suponuoja teiginį, kad emigraciją iš Lietuvos, ypač jaunimo, skatina dar vienas socialinis veiksnys - vadinamasis „prasmės deficitas“. Komentarai, kad išvyko iš Lietuvos dėl „valdžios požiūrio į žmogų“, „dėl darbo kultūros stokos“, dėl „šiaip kultūros nebuvimo Lietuvoje“, atskleidžia vidinį nepasitenkinimą, nusivylimą valdžia ir net valstybe, beprasmio gyvenimo Lietuvoje pojūtį. O žmogus, neradęs savirealizacijos galimybių Lietuvoje, gali apsispręsti apskritai nebegrįžti. Jei ir toliau Lietuvoje situacija nesikeis, o politinis elitas nekeis požiūrio į buvimą valdžioje, tikėtis pristabdyti emigraciją ar susigrąžinti emigravusiuosius būtų naivu.

5. Numatomo sugrįžimo į Lietuvą priežastys:

- stiprus jausminis santykis su tėvyne (4; 6; 7) („kamuoja tėvynės ilgesys“, „tai mano gimtinė“);
- kultūrinės savasties ilgesys (4) („pasiilgau lietuviško gyvenimo būdo“);
- stiprus ryšys su draugais Lietuvoje (4) („pasiilgau draugų“, „svetimoje šalyje neįmanoma turėti labai gerų draugų, nes daugumai čia yra tik pusiaukelė – užsidirbusios pakankamai pinigų porelės nusiperka nekilnojamojo turto savose šalyse ir grįžta, kitos – pildo svajones keliauti po pasaulį <...>“);
- stipresnio dvasinio pasitenkinimo stoka (4; 5) („maži pasiekimai pasiekti Lietuvoje reiškia daugiau, teikia didesnį malonumą“, „Čia (Lietuvoje) mano karjera. Noriu tiesiog grįžti į tai, ko buvau pasiekusi“);

Du respondentai (1; 3) neplanuoja grįžti į Lietuvą, nes tikslo šalyje turi savo namus, darbą, mylimą žmogų. Keli yra neapsisprendę dėl grįžimo tėvynę.

Žvelgiant bendrai į pateiktus atsakymus, galima matyti, kad sugrįžimas siejamas daugiau ne su materialiais dalykais, bet su „dvasiniu pasitenkinimu“. Tačiau uždavus klausimą, kas galėtų paskatinti greitesnį grįžimą į Lietuvą, gaunami labiau materialinio pobūdžio atsakymai:

- ekonominis augimas („pagerėjusi ekonominė situacija“, „atitinkamas uždarbis“, „kainų sumažėjimas ir algų padidėjimas“ (1; 2; 6));
- artimųjų noras („jeigu kas nors iš artimųjų labai norėtų, kad sugrįžčiau“ (4));
- pakankamos santaupos tikslams Lietuvoje įgyvendinti („jeigu <...> pavyktų sukaupti pakankamai lėšų įgyvendinti mano užsibrėžtus tikslus Lietuvoje“, „esu numatęs, kiek kam pinigų reikės Lietuvoje ir tai kaip planas, kurį turiu įvykdyt“ (4; 7));
- savirealizacijos galimybių sudarymas („mėgstamas darbas“ (1)).

Galima daryti išvadą, kad tikimasi patenkinti savo moralinius poreikius, bet tik tada, kai tam susidaro tinkama materialinė terpė.

6. Motyvai, dėl kurių lietuviai turėtų vykti į kitas šalis:

- studijos („važiuoti mokytis“, „išvykti keletui metų jauniems žmonėms – įsigyti išsilavinimą čia“ (4));
- susipažinimas su kitomis šalimis („pakeliauti“, „kad pamatytų visiškai kitokią šalį, susipažintų su kitokiomis tradicijomis. Įdomu ir naudinga pažiūrėti, kaip kiti gyvena“ (6));
- mentaliteto ir vertybių kaita („siūlyčiau išvažiuoti ir sugrįžti, bet tik nelikti tuo ruso sužalotu lietuviu. Grįžęs žmogus bent jau į Maximą nuėjęs nestumdys bobučių eilėje“, „ten labai lengva pamatyti gyvenimo kokybės skirtumus ir išmokti vertinti tikruosius, svarbiausius gyvenimo dalykus“ (5; 7));
- gyvenimo kokybė („čia gyvenimas paprastesnis“ (1));
- patirties ir idėjų įgyjimas išsivysčiusioje šalyje („įgyti patirties tokioje išsivysčiusioje šalyje, pasisemti idėjų ir visa tai pritaikyti Lietuvoje“ (4)).

Kai kurie respondentai (2; 3) nesiūlo kitiems nei išvykti iš Lietuvos, nei joje pasilikti, nes laikosi nuostatos, kad toks pasirinkimas yra „kiekvieno asmeninis reikalas“ (“tai kiekvieno žmogaus apsisprendimas, aš tik galiu pasakyti, kaip man ten sekasi gyventi ir suteikti įvairios informacijos“).

Subjektyvus neigiamas ekonominės emigracijos vertinimas išryškėja iš emigravusiųjų siūlymų vykti į kitą šalį ne dėl ekonominių, o dėl psichologinių, socialinių ir kultūrinių motyvų: susipažinti su kitomis šalimis, įgyti patirties ir idėjų bei jas pritaikyti Lietuvoje, per naują patirtį keisti sovietinį mentalitetą ir/ar vertybių sistemą.

7. Lietuvos valdžios veiksmai, paskatinsiantys grįžti į Lietuvą savo gyventojus:

- Lietuvos ekonominio, politinio ir kt. gyvenimo stabilumo įrodymas („Turėtų skatinti įrodymais, kad Lietuvoje išvykėliams dėl gerovės galimas stabilus gyvenimas. Kad nebūtų taip, kad grįžus žmogus negali pasirūpinti savim ar šeima, nes situacija šalyje vėl pasikeitė“ (3));
- tinkama (logiška) teisinė bazė („turėtų sustoti leisti kvailus įstatymus“ (2));
- bendrojo vidaus produkto didinimas („pradžia turėtų būti gerinant žmonių pragyvenimą“, „Lietuva turėtų plėsti prekybą su užsieniu, daugiau investuoti pati ir siekti investicijų iš užsienio, kurti daugiau darbo vietų, taip keldama pragyvenimo lygį Lietuvoje“ , „kelti šalies ekonomiką“ (4; 6; 7));

- aukštojo mokslo reforma („turėtų būti peržiūrima ir pataisoma Lietuvos švietimo sistema – aukštasis išsilavinimas turėtų parengti, atvesti abiturientą į konkretų jo būsimą „kelią“ - karjerą, o ne suteikti tiek informacijos, kad jaunas žmogus nežinotų, kur ją pritaikyti. Čia galiotų posakis „the less is more“[109] (4)).

8. Lietuvos gyventojų migracijos poveikis kilmės šaliai ir tikslo šaliai.

Lietuvai:

- tautos ir kalbos nykimas („tautos mažėjimas, kalbos išnykimas. Sunku ilgam išvykus laikytis savų tradicijų ir kalbėti sava kalba, kai kasdieniniame gyvenime turi labiau taikytis prie vietinių žmonių kultūros, jų diktuojamo gyvenimo ritmo ir pan.“, „iš trijų milijonų lieka vis mažiau, o pasekmės įvairiausios: nuo tautos mažėjimo iki darbuotojų trūkumo pačioje Lietuvoje“ (3));
- „protų nutekėjimas“ („išvažiuoja kvalifikuoti, protingi žmonės, kurie galėtų gerinti Lietuvos ekonominę būklę“ (2));
- darbo jėgos stygius („trūksta darbo jėgos. Lietuvoje jau girdisi poreikis kviestis emigrantus patiems“, „<...> pasekmės įvairiausios: nuo tautos mažėjimo iki darbuotojų trūkumo pačioje Lietuvoje“ (5));
- socialinės paramos išlaidų mažėjimas („reikia mokėti mažiau socialinių pašalpų mažai uždirbantiems“ (2))

Kai kurie respondentai (1; 4) abstrakčiai nurodė daugiau neigiamą lietuvių migracijos poveikį Lietuvai.

Tikslo šaliai:

- pigios darbo jėgos pasiūlos, lemiančios ekonomikos augimą, didėjimas („lietuviai, kaip žinia, juodadarbiai, taigi užsienio šalys gauna produktyvią darbo jėgą“, „toje šalyje daugėja pigios darbo jėgos. Jeigu dar vis atvyksta lietuvaičiai ir lieka, vadinasi, darbų visiems užtenka“ (5; 7));
- maisto produktų rinkos plėtra lietuviška produkcija („taip pat atsirandantys lietuviško maisto produktai didžiuosiuose Anglijos supermarketuose, lietuviškos parduotuvės. Pradžioje turbūt tai buvo daugiau mūsų šalies žmonėms skirta, bet atrodo, kad kitiems pabandžius lietuviškus dalykėlius, jie pradėjo tikti ne tik mums.“ (6; 7));
- pažintis su lietuvių kultūra („vyksta tradiciniai mūsų renginiai“ (6));
- kriminalinių ir kt. nusikaltimų padidėjimas („ne visi lietuviai čia dorai dirba ir gyvena“ (6));

[109] Iš anglų k.- mažiau yra daugiau.

Kai kurie respondentai teigė esant imigrantų poveikiui, tačiau jo pobūdžio neįvardijo arba nurodė, kad jis priklauso nuo imigrantų išsilavinimo („žiūrint kokio išsilavinimo žmonės vyksta ten gyventi ir dirbti“) bei vidinių elgesio nuostatų („jeigu tie darbai nudirbami sąžiningai ir kriminalinė padėtis nepaaštrėja nuo mūsų tautiečių, tai vadinčiau teigiamu“.).

Vienas apklaustasis (4) akcentavo itin menką lietuvių emigrantų poveikį tikslo šaliai, nulemtą nedidelio, palyginus su kai kuriomis šalimis, emigrantų konkrečioje tikslo šalyje skaičiaus: („Patys lietuviai labai veikti negali, nes Lietuvos gyventojų skaičius yra labai nedidelis, taigi ir emigrantų nėra labai daug (Vien palyginus su Lenkijos 40 milijonų, o tai tik viena Vidurio Europos šalis, nekalbant apie tokias šalis gausias gyventojų skaičiumi (tuo tarpu ir emigrantais) kaip Indija, Kinija, Brazilija, Australija ir visa Afrika“).

Apžvelgiant apklaustųjų atsakymus vertinant poveikį priimančiai ir kilmės šaliai, matome, kad tikslo šaliai poveikis vardinamas daugiau teigiamomis prasmėmis, o Lietuvai atvirkščiai-neigiamomis.

Tuo pačiu konstatuotinas faktas, kad lietuvių kultūra skverbėsi į Airijos kultūrą. Šią mintį patvirtintų ir Neringos Liubinienės[110] teiginys, kad „rytų europiečiai migruoja ne tik fiziškai, bet ir kultūriškai – iš gimtinės jie atsineša įvairius kultūrinius objektus: idėjas, tikėjimus, vertybes, ritualus, stereotipus, bruožus. Šie objektai išlieka naujoje vietoje skirtingai: vykstant migrantų akultūracijos procesams, jie gali būti ‚sustingdomi" arba, kitaip tariant, užkonservuojami, jie gali būti po truputį ,,perdaromi" ir keičiami, o gali ir visiškai išnykti.

9. Emigracija, respondentų nuomone,

a) mažės, nes gerės gyvenimo sąlygos („žmonėms pradeda atsirasti galimybių ir savo gimtojoje šalyje“, „kažkas dirba normalius darbus ir užsidirba pragyvenimui, toliau pasidarė specialistais ir jau uždirba pakankamai pinigų, kad nusipirktų audi, tai tie ir nebevažiuoja jau“ (3; 7)).

b) didės, nes:

- stipri mito, kaip gerai yra kitur, įtaka („Lietuvoje jau yra tam tikras mitas, apie tai, kaip gerai yra kitur.“ (6));
- siekiama susijungti su šeima ir pan. („lietuviai, gyvenantys užsienyje vis dar kviečiasi atvykti šeimos narius, draugus (yra begalė pavyzdžių, kaip ta grandinė sparčiai ilgėja)“ (4));
- išvykusieji garantuoja įvairiapusę pagalbą emigruojantiems iš Lietuvos („jie suteikia daugiau informacijos norintiems atvykti, padeda susirasti būstą, darbą“ (4));

[110] Čiubrinskas V., Daukšas D., Liubinienė N. Lithuanian Ethnology: Studies in Social Anthropology & Ethnology / Lietuvos Etnologija: Socialines Antropologijos ir Etnologijos Studijos, 2007 Issue 7, P. 85-191.

- didelis darbo užmokesčio ir pargyvenimui reikalingų finansų skirtumas („pragyvenimui reikalingi finansai didėja daug didesniais tempais, nei paprasto žmogaus gaunamas atlyginimas“ (5)).

Kai kurie apklaustieji nenurodė migracijos mastų didėjimo priežasčių. Atsakymuose vyrauja jau minėti respondentų stumimo, traukos veiksniai, taip pat atsiranda galimybių emigracijai mažėti dėl Lietuvoje gerėjančių gyvenimo sąlygų.

Įdomus faktas, kad prieš keletą metų emigravusieji iš Lietuvos neigiamai vertina patį ekonominės migracijos procesą. Žinoma, tokią nuostatą suformavo tiek objektyvios, tiek subjektyvios priežastys: anot respondentų, stiprus jausminis santykis su tėvyne, kultūrinės savasties ilgesys, stiprus ryšys su draugais Lietuvoje ir gilesnio dvasinio pasitenkinimo įveikus sunkumus Lietuvoje poreikis. Todėl į klausimą „Dėl kokių priežasčių lietuviai turėtų vykti į kitas šalis“ atsako įvardindami daugiau kultūrinius, psichologinius ir socialinius motyvus, skatinančius laikinąją migraciją: susipažinti su kitomis šalimis, įgyti patirties ir idėjų bei jas pritaikyti Lietuvoje, per naują patirtį keisti sovietinį mentalitetą ir/ar vertybių sistemą. Tokia lietuvių emigrantų nuostata turėtų pasinaudoti ir migracijos, tiksliau reemigracijos, procesą valdančios institucijos, bet pirmiausia Lietuvos Respublikos Seimas ir Vyriausybė, rengiantys migracijos valdymo dokumentus. Juolab, kad atsakingą už vis didėjantį emigracijos iš Lietuvos mastą visi respondentai laiko aukščiausiąją Lietuvos valdžią – „įstatymų leidėjus“.

Nesiimant jokių priemonių emigracijos iš Lietuvos mastams mažinti, Lietuvai, respondentų nuomone, gresia: darbo jėgos stygius, lemiantis dažnai menkos kvalifikacijos imigrantų antplūdį ir jų netolerancijos apraiškas, įtampa socialinės apsaugos sferoje, intelektualinės potencijos stoka, ryškus „protų nutekėjimas“ ir pagaliau tautos senėjimas ir išnykimas. Kita vertus, pabrėžiamas ir teigiamas emigracijos poveikis: bedarbystės ir socialinės paramos išlaidų mažėjimas, darbo užmokesčio kilimas, pagarbos darbuotojams didėjimas.

4.2.2 Ketinančių emigruoti iš Lietuvos interviu analizė

Apžvelgiant šios apklaustųjų grupės (sociodemografinė respondentų charakteristika pateikta prieduose. Žr. Priedai 1, 2 pav.) atsakymus, pastebime, kad jie prasminiu požiūriu siejasi su jau emigravusiųjų mintimis.

1. Priežastys, skatinančios išvykti iš Lietuvos:

- per mažas darbo užmokestis („nerandu darbo Lietuvoje, kuris mane tenkintų kvalifikacija ir atlyginimu“, „galimybė užsidirbti yra ganėtinai didesnė“, „Mažas

uždarbis Lietuvoje. Galimybės yra ganėtinai ribotos, baigęs aukštąjį mokslą gali eiti dirbti pardavėju ar mokytoju, kurie uždirba vienodai - galėtų būti vienodai daug, o yra vienodai mažai (9; 11));

- kitų kultūrų pažinimo siekis („norisi pažiūrėti, kaip gyvena kitos tautybės, kultūros žmonės, pagyventi kitokioje aplinkoje“ (10));
- susijungimas su šeima (8);
- nepakankamas dėmesys mokslo plėtrai („užsienyje pasiūlytos moksliniam tiriamajam darbui palankios sąlygos ir finansavimas“ (12)).

Kaip ir emigravusių respondentų, taip ir ketinančių priežastys atitinka mokslinėje literatūroje apibūdintus keturis Lietuvai būdingus migracijos modelius. Tačiau šį motyvų sąrašą papildo dar viena problema – nepakankamas mokslo vystymo finansavimas, netinkamos mokslinio tiriamojo darbo sąlygos. Iš respondento (12) komentaro, kad išvyksta, nes užsienyje jau sudarytos tinkamos darbo ir profesinės realizacijos sąlygos, galima spręsti, įtakos intelektualiajai migracijai turi ne pageidaujamų mokslinio darbo sąlygų ir finansavimo nebuvimas, o jų patrauklumas svetur. Todėl sustabdyti šio tipo migracija bus itin sunku.

2. Pokyčiai Lietuvoje, galintys pakeisti norą išvykti:

- ekonomikos augimas ir jos problemų sprendimas („Kalbant apie bendrus pokyčius šalyje, tai jie turėtų būti ekonominiai: infliacijos mažinimas, vidutinio uždarbio pakėlimas“, „sukurti tokią aplinką Lietuvoje, kuri leistų norintiems dirbti ir užsidirbti žmonėms pasiekti savo tikslą“, „didesni atlyginimai“. „normali ekonominė padėtis“ (8; 9; 10));
- didesnės įsidarbinimo galimybės jauniems specialistams („Daugiau galimybių įsidarbinti jauniems, ką tik baigusiems mokslus žmonėms„ (11));
- pakankamas mokslo finansavimas (12) .

Respondentų, tiek emigravusių, tiek ketinančių emigruoti, siūlymai dėl emigracijos mažinimo ir reemigracijos skatinimo priemonių susiję su ekonominiais, politiniais ir teisiniais pokyčiais Lietuvoje: ekonominė plėtra (naujos investicijos, darbo vietų kūrimas, infliacijos mažinimas ir kt.), darbo užmokesčio kilimas, aiški ir saugi socialinės paramos sistema, logika ir teisingumu pagrįsta teisinė bazė, švietimo sistemos, ypač aukštojo mokslo, reforma, orientuota į studijų programų suderinimą su ūkio reikmėm, efektyvus ir pakankamas mokslo finansavimas. Apklaustieji sutinka, kad šiems pokyčiams Lietuvoje įgyvendinti reikia daug laiko, todėl didžioji jų dalis konstatuoja, kad kol kas emigracija iš Lietuvos didės.

3. Emigravimo į kitą šalį privalumai:

- daugiau galimybių užsidirbti; kokybiškas išsilavinimas; pažintis su kitomis kultūromis; nauja patirtis; mokslinio tyrimų vykdymo galimybė (8; 9; 10; 11; 12).

Visi respondentai teigia, kad daugelį dalykų galima sėkmingai įtvirtinti ar sukurti ir Lietuvoje, tik tam reikia daug laiko, o žmonės nori gyventi geriau jau šiandien. Už tokių galimybių sukūrimą Lietuvoje yra atsakinga „Lietuvos valdžia“, „įstatymų leidėjai“ („Žinoma, kad mūsų valdžia. Reikia priimti tam tikrus sprendimus, kurie gali pagelbėti ekonomikos kilimui, o gal ir tiesiogiai žmogaus gyvenimo kokybės kilimui“, „Mūsų valdžia. Negalėčiau konkrečiai įvardinti, bet kas kuria mūsų politiką, tas turi galimybes keisti įstatymus ir daryti viską, kad situacija keistųsi“, „Seimas, vyriausybė“).

4. Lietuvos gyventojų migracijos poveikis kilmės šaliai ir tikslo šaliai.

Lietuvai:

- mažėja vietinės darbo jėgos, todėl daugėja imigrantų, kurie gali būti ir neaukštos kvalifikacijos bei netoleruojami vietinių bendruomenių („mažėja darbo jėga Lietuvoje, kas skatina imigraciją iš kitų šalių, o imigrantai nebūtinai yra aukštos kvalifikacijos ir lengvai toleruojami mūsų šalyje“, „pradeda trūkti darbo jėgos, tai atsiranda terpė tokiems darbininkams kaip baltarusiams ir pan. Nemanau, kad šaliai reikia tokių nekvalifikuotų darbuotojų, kai savus tokius išleidome“ (10; 11));
- sensta ir nyksta tauta („kadangi išvyksta jauni žmonės, tai jie jau emigravę pradeda gimdyti vaikus, kurių dar labiau nenori atvežti čia, nes mano, kad vaikams ten galimybės geresnės“ (10));
- mažėja bedarbystė („daugiau laisvų darbo vietų“ (9));
- didėja pagarba darbuotojams (9);
- didėja darbo užmokestis (9);
- vyksta „protų nutekėjimas“ („Lietuva netenka gabių ir išsilavinusių žmonių“, „Lietuva praranda mokslinį potencialą, o tai stabdo naujų technologijų vystymąsi ir diegimąs (8));
- didėja įtampa socialinės apsaugos sferoje („Sensta tauta, todėl mažėja darbingų žmonių skaičius. Tai lemia tam tikrą disbalansą socialinio aprūpinimo sferoje“ (12)).

Lyginant atsakymus į šį klausimą galvojantys apie emigraciją lietuviai mato kelias kitas emigracijos sukeliamas teigiamas pasekmes, kurių nepaminėjo jau emigravę kraštiečiai: mažėja nedarbas, atsiranda pagarba darbuotojams, didėja darbo užmokestis.

Tikslo šaliai:

a) teigiama, nes:

- daugėja reikiamos darbo jėgos („jeigu jie visi ten yra ir nepalieka šalies – vadinasi, ten yra darbo tokiems žmonėms, kuris turi būti nudirbtas“, „lietuviai darbštūs“ (8; 12));
- vyksta tarpkultūrinė integracija („spauda pranešinėja apie rengiamus susirinkimus skatinant ir saugant lietuviškas tradicijas. Palaipsniui į tokius susibūrimus įsilieja ir tos šalies gyventojai <...>“ (11));

b) neigiama, nes:

- atvyksta ir žemos kvalifikacijos imigrantų;
- didėja nusikalstamumas ir netolerancija kitoms kultūroms („turbūt ne visi būna norintys dorai užsidirbti... Ne visi noriai priima kitos šalies, kurioje gyvena kultūrą“, „spauda pranešinėja apie tautiečių nusikaltimus“ (11; 12));
- mažėja vidutinis darbo užmokestis vietiniams gyventojams („atvykusieji dirba už mažesnį darbo užmokestį, nei priimančiosios šalies gyventojai (12));

Tikslo šaliai minimas poveikis yra panašus, koks buvo įvardintas jau emigravusių respondentų. Čia naujai iškeliama problema- mažėjantis vietinių gyventojų darbo užmokestis. Toks skirtingų grupių respondentų nuomonių panašumas rodo, kad Lietuvoje gyvenantys apklaustieji, gana realistiškai mano apie tikslo šalyje esančią padėtį. Tą taip pat patvirtina ir tai, kad didžioji dalis planuojančių išvykimą, jau buvo išvykę.

Lyginant emigravusiųjų ir ketinančių emigruoti respondentų atsakymus, galima pastebėti, kad tiek tikslo, tiek kilmės šalyse pastarieji mato panašiai teigiamų ir neigiamų migracijos pasekmių. Tuo tarpu emigravę, Lietuvai priskyrė daugiau neigiamas emigracijos pasekmes.

5. Emigracija, respondentų nuomone,

a) mažės, nes:

- gerėja situacija Lietuvoje („didžioji dalis, kuri svarstė apie išvykimą, manau, jau išvyko, o situacija Lietuvoje yra tikrai geresnė, nei prieš kelis metus. Taigi kai kuriais atvejais jau galima pasvarstyti – ar norisi išvykti, ar bandyti kažką susikurti čia“ (9; 10));

b) didės, nes:

- nestabili ekonominė situacija (8);
- nesudaromos galimybės pakankamai užsidirbti („jauni žmonės nori gyventi geriau, turėti savo būstą, automobilį, atostogauti užsienyje, o dirbant Lietuvoje nemanau, kad žmogus be vargo turi tokias galimybes“ (11));

- nekokybiška švietimo sistema („nekokybiška ir „nesustyguota“ švietimo sistema skatina jaunimą vykti studijuoti į užsienį, kur dažnai po studijų randamas gerai apmokamas darbas“ (12)).

Apžvelgus emigruoti ketinančių asmenų atsakymus, galima rasti sąsajų su jau emigravusių asmenų atsakymais, taigi panašumas rodo, kad skirtingų apklaustųjų grupių požiūris į reiškinį yra panašus, o ryšiai tarp šių grupių yra glaudūs.

Kaip papildomas stimulas migruoti, respondentams (jį įvardino didžioji dauguma emigravusių ir ketinančių emigruoti) reikšminga ir asmeninė pažintis su tikslo šalimi (atostogų įspūdžiai, anglų kalbos studijos). Tačiau jos patikimumas, objektyvumas taip pat abejotinas.

4.2.3 Socialinių pedagogų interviu analizė

1. Socialinių pedagogų (Pasiskirstymas pagal darbo stažą pateiktas prieduose. Žr. Priedai 1, 3 pav.) santykis su emigracijos iš Lietuvos problema:

- nesusiduria su šia problema, bet apie ją žino („mūsų mokykloje tai nėra labai aktualus reiškinys. Tačiau pastebėjau tendenciją, jog jis didėja. Vis daugiau tėvų išvyksta į užsienį arba kaimynines šalis dirbti“ (13; 18));
- susiduria su šia problema asmeniškai („kadangi mano veikla labai plati ir aš dažnai rengiu įvairius projektus ir pati juose dalyvauju, tai galiu pasakyti, kad emigracijos reiškinys aktualus“, „kasmet daugėja mokykloje mokinių, kurių tėvai emigravę. Jei 2005/06m. tokių vaikų mokėsi 27, tai 2006/07 jau 47, o šiais mokslo metai mes turime jau 52 tokius vaikus“, „jau darbo pradžioje tapo aktuali, nes <...> buvo vaikų, kurių tėvai išvykę į užsienį“ (14; 15; 16; 17)).

Respondentų atsakymai parodė, kad reiškinys turi savo terpę, kai yra kalbama apie darbą su vaikais. Net ir tie, kurie minėjo, kad dar nesusidūrė su šia problema, tuo pačiu pripažino, kad tokia problema egzistuoja.

Kalbant apie tai, kur tokia problema (mieste ar kaime) pasireiškia daugiau, vienareikšmio atsakymo nebuvo. Kalbėdami apie savo asmeninę patirtį respondentai išsakė tokią savo nuomonę:

- mieste, nes „kaimo žmonės nelinkę rizikuoti ir palikti namų. Jie mieliau renkasi žemės ūkio plėtojimą, ūkininkavimą, miesto žmonės labiau linkę rizikuoti, siekia karjeros“ (13);
- kaime, nes „stinga darbo“ (14);

- ir mieste, ir kaime („nėra skirtumo. Svarbu kas lieka su vaikais, kai tėvai išvyksta <...>“, „tikrai kažkokio specifiškumo dėl miesto ir kaimo nepastebėjau“ (15; 16; 17; 16))

2. Respondentų nuomone, „migracijos našlaičiai“ laikytini viena iš emigracijos problemų, nes:

- suardomas normalus psichinis ir psichologinis vaikų brendimas („palikti vaikai turi anksčiau laiko, ne pagal savo amžių, suaugti, tapti savarankiškesni, atsakingesni tiek už save, tiek ir už brolius“, „vaikai dažniausiai kenčia psichologiškai, nesusitvarko su savo jausmais (ilgesys, nerimas ir pan.), vėliau visa tai perauga į netinkamą elgesį - mokykloje, su draugais su likusiais giminaičiais ar vienu iš tėvų. Atsiranda prieštaravimai, maištavimas“ (14; 15; 16));
- auklėjimo nebuvimas leidžia atsirasti netinkamam elgesiui („netinkamas elgesys ir prastas pamokų lankomumas, vėlavimas į pamokas“ (15));
- pasikeičia vaikų elgesys ir charakteris („kartais tampa agresyvūs arba visiškai priešingai - tampa užsidarę, nelinkę bendrauti“, „vaikai tampa labai nepaklusnūs, yra tokių, kurie tiesiog galėtų būti pavadinti netvarkingais. Į juos žiūrint, kai kuriems trūksta elementaraus pasirūpinimo jų apranga, švara ir panašiai“, „tampa uždari, sumažėja savivertė, daugiau laiko praleidžia gatvėse, todėl didesnė galimybė įvykdyti nusikaltimą, pradėti vartoti psichotropines medžiagas“, „ima reikalauti dėmesio įvairiais įmanomais būdais. Kai kuriems pasitaiko netgi smurto proveržiai kitų vaikų atžvilgiu, grubumas“, „netinkamas elgesys su visais (su namiškiais, su mokyklos pedagogais, bendraamžiais) . Tai maištaujantys, dėmesio reikalaujantys vaikai. Dažnos jų problemos susijusios su melavimu, agresija, uždarumas, pykčiu prieš visus aplinkinius ir pan.“ (16; 17; 18));
- susiformuoja neigiamos vidinės nuostatos („motyvacijos mokslams visai nėra“ (16))

Vienas iš respondentų (15) teigia, kad „čia gal greičiau ne problema, o problemos pasekmė. Problema yra išvykstantys tėvai, o vaikų atsiradusios bėdos, jau tėvų apsisprendimo pasekmė“. Paliktų vaikų elgesio problematiškumą nurodė visi respondentai, tai rodo kad egzistuoja tam tikra grupė žmonių - šiuo atveju vaikai, kurie tampa dar viena emigracijos pasekme.

Socialiniai pedagogai į emigracijos problemą žvelgia kitu aspektu nei daugelis migracijos valdymo institucijų: pastarosios daugiau dirba su suaugusiais, socialiniai pedagogai - su išvykusių tėvų vaikais, kuriuos respondentai laiko viena iš emigracijos problemų[111]. Pirmiausia todėl, kad, pusės apklaustųjų nuomone, „migracijos našlaičiai“ turi daugiau problemų nei kiti

[111] Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos duomenimis Lietuvoje yra daugiau kaip 20 tūkst. „migracijos našlaičių“ // http://www.balsas.lt/naujiena/76739 ; pridijungimo laikas: 2008-07-12.

vaikai, nes „negyvena normaliose šeimose[112]“, jų psichika traumuota, psichologinis brendimas pažeistas. Paliktuosius kankina jausmų disharmonija, „jie užsidaro, nustoja bendrauti“, „sumenkėja jų savęs vertinimas arba jie „ima maištauti, nuolat prieštarauti“, „kartais tampa agresyvūs“, „daugiau laiko praleidžia gatvėse“, „kai kuriems pasitaiko netgi smurto proveržių kitų vaikų atžvilgiu“, menkėja ar net išnyksta mokymosi motyvacija, todėl „prastai lanko pamokas, nuolat į jas vėluoja“.

Minėtas „migracijos našlaičių“ sociopsichologines charakteristikas patvirtina ir Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos atliktas tyrimas[113], kuriame teigiama, kad „neretai palikti vaikai tampa agresyviais, nepaiso visuotinai priimtų elgesio taisyklių, daro teisės pažeidimus, pažeidinėja mokyklos vidaus taisykles, o viena iš priežasčių, sąlygojanti tokį delinkventinį elgesį, yra tėvų išvykimas. Atlikto tyrimo metu gauti duomenys rodo, jog 17% visų problemų, kurias įvardijo pedagogai, tėvams išvykus į užsienį, yra problemos susijusios su nedrausmingu, įžūliu elgesiu, nuolatiniais konfliktais su mokytojais ir mokiniais <...>.“

3. „Migracijos našlaičiai“ turi daugiau problemų nei kiti vaikai, nes „vaikai negyvena normalioje šeimoje“, „iškyla daugiau psichologinių problemų“, „lieka globojami kokio vyresnio brolio, kuris pats ką tik baigė vidurinę“. Tačiau vienas respondentas (17) teigia, kad yra „kur kas daugiau neprižiūrėtų vaikų, kurių abu tėvai gyvena Lietuvoje“, kitas priduria, kad vaikų problemiškumo lygis priklauso nuo to, „kokioje aplinkoje vaikas pasilieka“, „šeimos, kaip vieneto, tarpusavio bendravimo“.

Taigi, dėmesys sprendžiant likusių vaikų problemą ir turėtų būti nukreiptas į aplinką, kurioje lieka vaikas. Visi – ir emigravę tėvai – pripažįsta neigiamą poveikį paliktam vaikui. Šeimos santykių instituto socialinis darbuotojas G. Malinauskas atliko tyrimą „Darbo emigracijos Kaune tendencijos ir ypatumai“ šio miesto ikimokyklinėse ugdymo įstaigose[114]. 37,7% tėvų nurodė, kad išvažiavusiųjų dirbti į užsienį vaikai patiria emocinių problemų, o su elgesio problemomis susiduria 13,8% jų vaikų, 8,6% pripažino, jog išsikyrimas vaikams turėjo labai didelę neigiamą įtaką vaiko visavertei psichosocialinei raidai. Tai reiškia, jog kas vienuoliktoje šeimoje, kuri yra laikinai emigravusi, net tėvams sugrįžus vaikai turi elgesio ar emocinių problemų.

4. Specialus dėmesys aptariamai problemai. Tobulinimo kursuose beveik neskiriamas, nors būtinas („nelabai yra seminarų ta tema“, „daug kas kalba apie tai, bet mažai tikslios

[112] Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos duomenimis vaikais rūpinasi vienas iš tėvų, seneliai, giminaičiai ar kt. (žr. priedai, 5 pav.)
[113] Apibendrinimas dėl vaikų, kurių tėvai išvykę į užsienį, teisių <...> užtikrinimo <...>. // http://www3.lrs.lt/pls/inter/vaikai?kalbId=1&sakId=5338 ; prisijungimo laikas: 2008-08-01.
[114] Dokšaitė D. Emigrantiški našlaičiai verkia net per sapnus // http://www.itiltas.com/article.cfm?ID=322&IssueNO=108; prisijungimo laikas: 2008-08-01.

informacijos“, „neteko būti kokiam panašiam seminare ar kursuose šia tematika, ir beje negirdėjau kad būtų apie tai kalbama kokiuose kursuose. Viskas tik diskusijos lygyje. Manau, reikėtų kalbėti, rengti seminarus, kursus ir pan., nes, atrodo, jau gana aktuali problema, kurios pasekmės vis dažniau pradeda pasireikšti“ (visi repondentai)). Problemos aktualumas patvirtintas pačių respondentų ir tuo pačių visi pabrėžia pasiruošimo būtinumą, nes problema yra specifinė ir ne visada galima taikyti metodus, kurie tinka kitais atvejais.

Socialiniai pedagogai ir darbuotojai neįvardina savęs kaip vieninteliais specialistais galinčiais sumažinti kylančią įtampa. Jų nuomone, specialistai, kurie privalomai turi būti supažindinami su migracijos problema, pasekmėmis ir galimais problemos sprendimo būdais: socialiniai pedagogai, socialiniai darbuotojai (nes dirba su šeimomis), psichologai, pedagogai, savivaldybių socialinės paramos skyrių specialistai, migracijos tarnybų specialistai, nepilnamečių reikalų specialistai, teisėjai, advokatai.

Socialinio pedagogo pagalba „migracijos našlaičiams“: „dėmesys“; „tinkamas patarimas“; „patikima draugystė“; „konsultaciniai grupiniai užsiėmimai“; „visapusiška pagalba“. Pagalba įmanoma, anot respondentų, jei šeima pasirengusi tą pagalbą priimti, jei vyksta komandinis (socialinio pedagogo, klasės auklėtojo, seniūnijos socialinio darbuotojo) darbas, jei „vaikas išvis nori kalbėti apie susidariusią situaciją. Yra tokių vaikų, kurie visai nekalbūs šia tema – tada jau sunki situacija, jei nėra rimtų problemų taip ir lieka, tačiau jei problemos matomos, yra ganėtinai sudėtingos - bandoma visais įmanomais būdais juos kalbinti, bendrauti“.

Socialinio pedagogo paskirtis būti vaiko advokatu visose vaikui krizinėse situacijose[115]. Tik čia susiduriama su problema - kol kas nėra ne tik aiškios „migracijos našlaičių“ problemos sprendimo strategijos, bet ir jų teises ir teisinius interesus ginančių įstatymų. [116]

Išanalizavus kelių respublikinių kvalifikacijos kėlimo paslaugas teikiančių institucijų internetinėse svetainėse[117] pateiktą tobulinimosi renginių grafiką pasitvirtino, kad dėmesys emigracijos problemai neskiriamas, tik kai kuriais atvejais (ypač dalinantis patirtimi su užsienio kvalifikacijos kėlimo institucijomis) užsimenama apie imigrantų integravimąsi[118].

Respondentų nuomonė apie emigracijos problemą taip pat atsispindi ir atsakymuose į klausimą, kokie būtų jų patarimai tėvams, išvykstantiems iš Lietuvos ir paliekantiems vaikus:

---

[115] Leliugienė I. Socialinė pedagogika. – Kaunas: Technologija, 2002.

[116] Tėvai, būdami įstatyminiais vaiko atstovais, turi pareigą atstovauti ir ginti savo vaiko teises ir teisėtus interesus, tačiau pastariesiems išvykus, artimieji giminaičiai ar kiti vaiką prižiūrintys asmenys, neturi įgaliojimų atstovauti vaiką mokykloje, gydymo įstaigoje, teisėsaugos institucijose ir pan., priimti su vaikais susijusius sprendimus.

[117] Pedagogų profesinės raidos centro, Kretingos pedagogų švietimo centro ir kt. institucijų renginių grafikai // http://www.pprc.lt/ktpp/2008/2008_renginiu_grafikas.pdf , http://www.pedagogas.kretinga.lm.lt/?p=p_7&sName=planai ir t.t; prisijungimo laikas: 2008-07-29.

[118] PPRC tarptautinis mobilumo projektas. Interneto prieiga: http://www.pprc.lt/leonardo/; prisijungimo laikas: 2008-07-29.

„Labai gerai apsvarstyti, ar verta aukoti savo vaikus vardan pinigų. Galbūt geriau ir vaikus pasiimti kartu, o nepalikti vienus Lietuvoje“; „Bandyti ieškoti darbo Lietuvoje ir nepalikti vienų savo vaikų“.

Dažniausiai socialiniai pedagogai vengia patarti: „Sunku duoti patarimų žinant, kad žmonėms ir taip nėra lengva apsispręsti“, „šiuo klausimu tikrai nepatarinėju, kadangi situacija yra dažniausiai labai sudėtinga, jei pasirenkamas toks sprendimas. Patarti galima tik labai artimiems, o mano žinomi atvejai buvo iš šalies“, „savo asmeninės nuomonės aš jiems nesakau, tiesiog pasakau, kokia esama situacija su jų vaikų, kas jau iš darbinės patirties gali pasikeisti. Suteikiu informacijos dėl tam tikrų dokumentų tvarkymo, kurie yra būtini išvykstant“. Kartais ir patys tėvai nesudominti gauti patarimų iš socialinio pedagogo („Šiaip jie nelabai nori klausytis kokių patarimų, nes mano, kad jie žino, kas jiems ir jų vaikams geriausiai tinka“).

5. Sprendžiant problemą, turi dalyvauti

- ir visuomenė, nes „tai - joje auganti problema“; „tai visų mūsų problema“ (13; 14);

- tik tam tikri specialistai ir suinteresuoti asmenys („vaikai paprastai jautriai reaguoja į tėvų emigravimą, net kartais stengiasi tai nuslėpti. Informacija apie šių vaikų tėvų išvykimą negali būti skleidžiama, ji konfidenciali. Tai turi spręsti kuo siauresnis suinteresuotų asmenų ratas“, „čia reikia profesionalų pagalbos, o iš aplinkos ir taip šeima gauna komentarų“, „tik atsakingi asmenys turėtų būti įtraukti, kartais visuomenės nuomonė nesutampa su specialistų. Jeigu problemos yra psichologinės, tai tikrai nereiktų, kad plačiai skambėtų situacija, nuo to juk vaikui ne geriau. Čia yra specialistų darbas“ (15; 16; 17; 18)).

Teigdami, kad visuomenė turi dalyvauti, respondentai kalba daugiau bendrąja prasme, o tie, kuriems tai uždaro rato problema, mini labai konkrečius savo apsisprendimo motyvus.

Visuomenėje apie šią problemą pradedama diskutuoti „mokykloje, dienos centruose, televizijoje“, „vaikų gyvenamosios vietos bendruomenėje“, „spaudoje, televizijoje, internete“ (15; 16; 17).

6. Tėvų, emigruojančių iš Lietuvos ir paliekančių vaikus:

vis daugėja (13; 14; 17), mažėja („bumas jau praėjo“ (18)), nesikeičia („kažkokio ypatingo pakilimo nepastebėjau“ (16)), sunku pasakyti („galbūt miesto, o ne rajono mokyklose, kur mokinių skaičius didesnis, tai jaučiama labiau“ (15)). Respondentai savo subjektyvia nuomone nurodo skirtingą reikškinio plitimą, taigi plitimas yra nevienodai jaučiamas skirtingoje respondentų aplinkoje.

7. Priežastis, skatinanti emigruoti iš Lietuvos- nedarbas ir bloga ekonominė situacija Lietuvoje.

Atsakymai nurodo, tuos pačius stumimo veiksnius, kaip ir emigravusiųjų ir ketinančių emigruoti grupėse.

Neigiamos pasekmės - vyksta „protų nutekėjimas“ („prarandame labai daug protingų žmonių“), o siūlomos priemonės, kurių turėtų imtis valstybė, kad sumažintų emigracijos ir „migracijos našlaičių“ problemą - tinkama teisinė bazė („vaikų interesus emigracijos atvejais giname tik žodžiais, įstatymų juk nėra“).

Pagrindine tėvų emigravimo priežastimi socialiniai pedagogai įvardija blogą ekonominę situaciją Lietuvoje ir nedarbą. Jų nuomonė dėl emigruojančių ir vaikus paliekančių tėvų skaičiaus pokyčių ateityje išsiskyrė: vieni teigia, kad šio proceso mastai tik didės, kiti – mažės („bumas jau praėjo“), treti mano, kad situacija stabilizavosi, ketvirtiems sunku pastebėti kokius nors pokyčius mažoje rajono mokykloje. Toks nuomonių pasiskirstymas dar kartą liudija informacijos apie emigraciją iš Lietuvos stoką nacionaliniame, regioniniame ir kt. lygmenyse.

8. Problemos sprendimas.

Konkretinant, kokios įstaigos/institucijos, turinčios spręsti emigracijos problemą, respondentai pateikė tokią savo nuomonę:

„Vaikų teisių apsaugos tarnyba“; „visos ugdymo įstaigos“; ‚įstaigos, esančios vaiko aplinkoje“; „Seimas, Švietimo ir mokslo ministerija, Užsienio reikalų ministerija, apskritis, savivaldybės institucijos“, „mokykla – artimiausia vaikui institucija, todėl galutiniai sprendimų įgyvendinimai turėtų eiti per ją“, „Vaiko teisių apsauga – turėtų tėvai palikti atsakingą asmenį už savo nepilnametį vaiką-, kadangi jau dabar ši institucija kontroliuoja su šiuo klausimu susijusius klausimus, tai ir toliau tai turėtų daryti“

Įstaigos vardinamos nuo tų, kurios turėtų sukurti tą „įstatyminę bazę“ iki tų, kurios turėtų tiesiogiai bendrauti su vaiku ir tėvais.

Problemos sprendimas turi būti orientuotas:

- tiek į tėvus, tiek į vaikus**: „**reikia stengtis išlaikyti tėvus Lietuvoje bei stengtis juos „privilioti“ atgal į šalį bei pasirūpinti jau paliktais vaikais“; „turėtų būti vykdoma prevencija. Viskas turi eiti nuo pradžių, nuo pagrindų – t.y. pirmiausia turi būti viskas daroma taip, kad gyvenimo sąlygos neverstų tėvų išvykti paliekant savo vaikus“ (13; 14);
- daugiau į vaikus: **„**labiausiai pažeidžiamas yra vaikas, todėl visas dėmesys ir turėtų būti skiriamas jam“; „kol kas situacija tokia, kad tėvams tikrai neuždrausi išvažiuoti, o vaikai bet kokiu atveju lieka, taigi kol kas gal reiktų orientuotis į vaikus, o žiūrint į ateitį, tai, žinoma, turėtų būti kažkokia informacija teikiama tėvams, kuri galbūt parodytų galimą situacijos sprendimą čia, Lietuvoje, o tada kas ir kaip maždaug vyktų

kitoje šalyje, kokios galimybės ten pasiimti savo vaiką ir kokie galimi variantai, jei vaikas lieka čia su globėjais“ (15; 17);

- daugiau į tėvus: „ne vaikus reikia kaltinti dėl jų elgesio, kurį lemia tėvų sprendimas. Vyresnis vaikas gal ir supras su juo bendraujant, kad yra lenkiama link to, kad visos jo problemos dėl šeimos nario emigracijos, bet mažesnis vaikas negalės to suvokti. Turėtų būti šviečiami tėvai, aiškinant apie jų išvykimo padarinius“ (16; 18).

Vertindami tėvų ir vaikų, kaip problemos sprendimo objekto svarbą, respondentai nurodo ryšius. Visiems likę vaikai yra jau pasekmė, o pagal tai, ar įmanoma sustabdyti problemą, kuri iškyla tėvams renkantis likti ar išvykti, respondentai ir pasirenka į ką labiau orientuotis.

Respondentų siūlomi problemos sprendimo variantai: padidinti darbo užmokestį, kurti daugiau darbo vietų („pradėti nuo darbo vietų bei algų“), gerinti gyvenimą („reikia, kad žmonės jaustų, jog gyvenimas gerėja čia Lietuvoje, manau, tada dauguma rinksis likti ir kažką planuoti čia, o ne palikti artimuosius“), kurti tinkamą teisinę bazę („per emigraciją reguliuojančius įstatymus turėtų būti išspręstos visos vaiką liečiančios problemos, pirmiausia nustatyti veiksnūs ir atsakingi globėjai“), glaudžiai bendradarbiauti institucijoms, šviesti tėvus („kuo daugiau informacijos išvykstantiems tėvams ir galbūt patarimai aiškinant palikto vaiko pasekmes“).

Siūlymai atitinkamai orientuoti į tai, kokias įstaigas respondentai rinkosi kaip atsakingas, į vaiką ar į tėvus turėtų būti labiau kreipiamas dėmesys.

Emigracijos ir „migracijos našlaičių“ problema bus aktuali ir ateityje, nes „vėl bus išvykstančiųjų banga“, „niekas nesikeičia jau kelinti metai, tai nieks netiki, kad bus geriau, todėl ryžtasi tokiems žingsniams“, „itin ryškūs ekonominių socialinių gyvenimo sąlygų Lietuvoje ir šalyse, į kurias vykstama, skirtumai“, „reikės dar kokių 5 metų, kad pasimatytų kokie pokyčiai: mažėja, didėja emigracija, kaip tai keičia vaikus ir pan.“, „norėtųsi tikėti, kad laikina, bet kol emigracijos srautai vis dar išlieka tokie dideli, tai pasekmės vis dar bus jaučiamos“.

Net ir sumažėjus emigrantų skaičiui, problema vistiek lieka aktuali. Būtini konkretūs veiksmai, kurie mažintų atsirandančius padarinius dabar ir padėtų valdyti procesą ateityje.

4.2.4 Migracijos tarnybos specialistų interviu analizė

Remiantis respondentų (sociodemografinė respondentų charakteristika pateikta prieduose. Žr. Priedai 1, 4 pav.) atsakymais migracijos įstagose paskutinį dešimtmetį vyksta aktyvūs pasikeitimai:

1. Pokyčiai migracijos įstaigoje, nulemti Lietuvos policijos reformos:

- kompiuterizavimas („kai aš pradėjau dirbti, jokių kompiuterių nebuvo – buvo kartotekos ir viskas buvo daroma tokiu rankiniu būdu... Spausdinimas rankinėmis mašinėlėmis – klaida ir vėl viską iš naujo“ (20; 21; 22));
- struktūrinis pertvarkymas („šiuo metu vyksta įstaigos reorganizacija ir tai aišku sukuria šiek tiek neigiamą atmosferą“ (20; 21; 22));

Respondentai akcentuoja du esminius pokyčius migracijos tarnyboje, įvykusius dėl Lietuvos policijos reformos: įstaigų kompiuterizavimas, optimizavęs darbuotojų darbo laiką ir darbo resursus ir respondentų vertinamas itin palankiai, bei struktūrinis pertvarkymas, pačių respondentų daugiausia vertinamas kaip skaudus ir neteisingas procesas, nes dėl etatų mažinimo[119] iš darbo turi išeiti daug itin kvalifikuotų specialistų.

2. Pokyčiai migracijos įstaigoje, nulemti Lietuvos įstojimo į ES:

- darbo pobūdžio kaita („buvo priimami konkretūs įstatymai, kurie keisdavo darbo pobūdį“, „dideli pasikeitimai įvyko asmens dokumentų išdavimo procedūroje ir pasikeitęs pats dokumentų formatas, kuris buvo taikytas pagal ES reikalavimus“, „svarbiu sprendimu laikyčiau konstitucinio teismo nutarimą dėl dvigubos pilietybės“, „darbas keitėsi keičiantis įstatymams, bet kažkokio didelio akcentavimo, kad viskas ar kas nors vyksta dėl to, kad stojam į ES tikrai nebuvo“, „visi pasikeitimai vyksta dėl kintančių įstatymų, kurie pakeičia kažkokias procedūras, laikotarpius, atsakingus asmenis ar institucijas“ (21; 22; 23))
- darbo su užsieniečiais pobūdžio kaita („dirbant su užsieniečiais – darbo sumažėjo. Užsieniečiams iš ES šalių atsirado lengvatos ir kitoks požiūris į juos. Taigi dalis darbo tiesiog buvo panaikinta arba palengvinta“, „imant mūsų darbą su užsieniečiais, tai įstojimas į ES buvo tikrai lemiamas tam tikrais klausimais – kas susiję su imigrantų skirstymu į trečiųjų šalių piliečių ir šalių narių piliečius ir iš to sekančius tolesnius veiksmus dėl legalaus buvimo, įsidarbinimo mūsų šalyje“(21; 22));
- funkcijų perskirstymas („gyvenamosios vietos deklaravimo perdavimas seniūnijoms. Manau, kad tokiu atveju galima geriau pažinti savo rajono gyventojus, o tokie dalykai taip pat turėtų būti naudingi pačiai savivaldybei“ (23)).

Aptardami pokyčius visi respondentai vardino daugiau teigimas pokyčių pasėkmes.

Lietuvos įstojimas į ES lėmė Europos Sąjungos teisinių nuostatų perkėlimą į Lietuvos teisės aktus, todėl keitėsi konkretūs įstatymai, lėmę ir darbo Migracijos tarnyboje pobūdžio kaitą.

[119] Policijos veiklos įstatymas numato pakeitimus nuo pareigūnų mokymo (bus kuriama Policijos kolegija) iki pažangių informacinių technologijų diegimo pareigūnų darbe. Planuojama paprastinti policijos struktūrą - liks dešimt teritorinių policijos įstaigų. Interviu su Policijos departamento generaliniu komisaru V. Telyčėnu // http://www.alfa.lt/straipsnis/c84110; prisijungimo laikas: 2008-07-03.

Respondentų nuomone, įtakos tokiems pokyčiams turėjo LR pilietybės įstatymas ir jo įgyvendinimo įstatymas, LR asmens tapatybės kortelės ir paso įstatymai, LR gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymas ir kt. Daugelis įstatymų pakeitė ne tik tam tikras procedūras, laikotarpius, bet ir funkcijų pasiskirstymą, pavyzdžiui, gyvenamosios vietos deklaravimas perduotas seniūnijoms, o tai, respondentų teigimu, leidžia „geriau pažinti savo rajono gyventojus“.

LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties" ir jo įgyvendinimo įstatymas lėmė darbo su užsieniečiais apimties ir pobūdžio kaitą, nes, pasak respondentų, „užsieniečiams iš ES šalių atsirado lengvatos, taigi dalis darbo tiesiog buvo panaikinta arba palengvinta“, o imigrantų skirstymas į trečiosios šalies ir šalies narės piliečius diferencijavo ir tam tikras procedūras.

Akcentuotinas bendradarbiavimas su kitomis institucijomis, kuri paminėjo visi respondentai. Institucijos, su kuriomis bendradarbiaujama, ir bendradarbiavimo formos/atvejai: teismai, ligoninės („norint nustatyti tapatybę asmens, kuris guli ligoninėje ir nėra šiuo klausimu labai atviras arba liga paveikia jo atmintį, mes kreipiamės į kitas institucijas“), socialinio aprūpinimo skyriai, įkalinimo įstaigos, ambasados (ypač Rusijos ir Baltarusijos), Užsienio reikalų ministerija, SODRA, Vaikų teisių apsaugos tarnyba, Civilinės metrikacijos skyriai, konsulinės tarnybos („kadangi emigrantai praleidę kitoje šalyje 6 mėnesius privalo deklaruoti savo išvykimą, tai tokiu atveju jie dažnai jį deklaruoja ne pačioje Lietuvoje, bet jau užsienyje. Taigi mes teikiame ir gauname informaciją“), notarai, advokatai, Kelių eismo priežiūros tarnyba, pasieniečiai.

Migracijos tarnybų bendradarbiavimo tinklą teoriškai apsprendžia Pavyzdinių teritorinių policijos įstaigų migracijos skyrių, poskyrių, grupių ir pasų poskyrių nuostatų, patvirtintų Lietuvos policijos generalinio komisaro 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr.5-V-839, 5.42. punktas: “Pagal savo kompetenciją bendradarbiauja su kitais teritorinės policijos įstaigos padaliniais, kitomis teritorinėmis policijos įstaigomis, Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos <...> bei kitomis institucijomis: Kalėjimų departamentui prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pavaldžiomis įstaigomis, savivaldybės administracija bei jos padaliniais (vaiko teisių apsaugos tarnybomis, civilinės metrikacijos, socialinės globos ir rūpybos skyriais, seniūnijomis)”[120]. Respondentų atsakymai liudija ir praktinį bendradarbiavimą su minėtomis institucijomis bei bendradarbiavimo sąrašą

[120]Pavyzdiniai teritorinių policijos įstaigų migracijos skyrių, poskyrių, grupių ir pasų poskyrių nuostatai.// http://www.policija.lt/teis_aktai/442654.htm; prisijungimo laikas: 2008-07-05.

papildo: asmens sveikatos priežiūros įstaigos, ambasados ir konsulinės tarnybos, SODRA. Pagrindinis bendradarbiavimo su minėtomis institucijomis privalumas, migracijos tarnybų darbuotojų teigimu, - efektyvus keitimasis tikslia informacija ir migracijos problemų sprendimas.

Bendradarbiavimas įvardinamas, kaip būtinybė norint efektyviai funkcionuoti Bendradarbiavimo privalumai- „įstaigos yra mūsų informacijos šaltiniai ir problemų sprendimo įrankiai“; „sistemos efektyvumas“.

Aptariant emigracijos problemą, emigracijos mastai, anot respondentų:

- didėja („dabar dažniausiai jie išvyksta ir išvyksta. Kadangi nėra privalomos kažkokios procedūros išvykstant. Mes tiesiog žinome, kad tokių žmonių su metais daugėjo“, „įstojus į ES išvykimas padidėjo, nes narystė suteikė tokias galimybes“, „didžiausias augimas pasirodė po to, kai įstojome į ES“ (20; 22; 23));
- nesikeičia („per paskutinius metus sunku pasakyti ar jų dar daugėja, bet kad skaičius panašus tai tikrai“, „buvo padidėjęs po įstojimo į ES, vėliau stabilizavosi“ (13; 21)).

Respondentai emigraciją vertina neigiamai, nors kraštiečių apsisprendimą išvykti pateisina: „juk jeigu išvyksta, tai nėra jiems čia taip gerai, kažkur jie randa geriau“, „juk žmogiška yra norėti gyventi geriau“, „jeigu kažkas renkasi tokią išeitį, vadinasi, jam taip geriausia. <...> kiekvienam atvejui yra priežastis“, „žinoma, norėtųsi patriotinio požiūrio į pasilikimą Lietuvoje, tačiau pati vyriausybė kalta, kad lietuviai priversti išvykti.

Emigracijai sustabdyti būtini pokyčiai, tačiau respondentai pripažįsta, kad juos įgyvendinti nėra lengva:

- „gyvenimo sąlygų gerinimas“, darbo užmokesčio kilimas, infliacijos sumažėjimas (19; 21; 23);
- ekonominės situacijos gerėjimas („daugumos išvykimo priežastys yra ekonominės, lengva matyti ir be jokių išsamių tyrimų. Pasikeitus esamai padėčiai Lietuvoje, manau daugelis norėtų sugrįžti“ (23));
- nusikalstamumo mažinimas, kad „žmogus savo mieste ar šalyje jaustųsi saugus“ (20).

Migracijos tarnybos darbuotojai dar kartą patvirtino tuos pačius stumimo veiksnius.

Emigracijai mažinti respondentai siūlo kelti ekonomikos lygį Lietuvoje (didinti darbo užmokestį, kurti naujas darbo vietas, mažinti infliaciją), tobulinti švietimo sistemą, mažinti nusikalstamumą, kad Lietuvos gyventojai jaustųsi saugūs.

IŠVADOS

1. Pamatiniuose ES migracijos politikos formavimo dokumentuose - Tamperės Vadovų Tarybos gairėse, Hagos programoje ir Visuotiniame požiūryje į migraciją - išskirtinos keturios migracijos politikos kryptys: teisėtos migracijos sąlygų sudarymas, kova su neteisėta migracija, imigrantų integracijos į priimančią visuomenę rėmimas, bendradarbiavimas migracijos klausimais su kilmės ar tranzito šalimis. Nepaisant *Europos Komisijos Žaliosios knygos dėl Europos Sąjungos požiūrio į ekonominę migraciją*, ES migracijos politika yra orientuota į trečiųjų šalių migracijos problemas, bet ne į migraciją nacionalinėse vidaus rinkose. Todėl konkrečios valstybės emigracijos politika formuotina remiantis nacionaline tradicija ir intelektualiniu, politiniu ir kt. potencialu.

2. Migracijos problema buvo konstatuojama pagrindiniuose Lietuvos strateginiuose dokumentuose, teisinis jos reglamentavimas grindžiamas ES teisės nuostatomis, tačiau tik Ekonominės migracijos reguliavimo strategija ir jos įgyvendinimo priemonių 2007-2008 m. planas laikytini kryptingo ekonominės (e)migracijos reguliavimo etapu, orientuotu į migracijos monitoringą ir migrantų informavimo sistemos kūrimą. Migrantų teisių reglamentavimas įstatymuose iš esmės atitinka ES teisėje įtvirtintus reguliavimo principus, tačiau atskirais atvejais Lietuvos teisėje egzistuoja papildomos, konkretesnės nuostatos, dažniausiai įvardijančios atsakomybės už įstatymo vykdymą pasidalijimą. Pasitaiko atvejų, kai ES teisės nuostatos neįgyvendinamos. (E)migracijos politikos įgyvendinimo institucijų tinklas labai platus: nuo pagrindinės migracijos valdymo institucijos – Migracijos departamento iki nevyriausybinių organizacijų – Lietuvių išeivijos institutas, Užsienio lietuvių mokslo forumas ir pan. Tačiau šio tinklo veikla nekoordinuojama vienos institucijos, todėl nėra aiškaus kryptingo kompleksinio migracijos reiškinio ir jo mastų stebėjimo ir tyrimo, skirtingų institucijų migrantams pateikiama informacija kartais būna prieštaringa, o tai neleidžia parengti efektyvių emigracijos reguliavimo priemonių, negarantuoja migrantų saugumo.

3. Apibendrinus literatūros ir statistinių šaltinių duomenis, atlikus kokybinio tyrimo rezultatų analizę konstatuotina, kad respondentų įvardytos Lietuvos gyventojų emigravimo priežastys patvirtina mokslinėje literatūroje apibūdintus keturis Lietuvai būdingus migracijos modelius: mokslo, protų nutekėjimo, šeimų susijungimo ir darbo, arba ekonominės, migracijos. Pastarasis migracijos modelis yra dominuojantis, nes pagrindinis emigravusiųjų ir ketinančių

emigruoti iš Lietuvos tikslas – pakankamai užsidirbti, sukaupti kapitalo stabiliai adaptacijai rinkos ekonomikos sąlygomis.

4. Apibendrinus tyrimo rezultatus, išskirtinos trys pagrindinės emigravimo veiksnių grupes:

- politiniai veiksniai – įstojimas į ES, prisijungimas prie Šengeno erdvės ir pan.;

- socialiniai – kultūriniai veiksniai – savirealizacijos galimybių stoka, „prasmės deficitas“, „naujo starto“ galimybė, bloga kriminogeninė situacija Lietuvoje, santuoka su užsieniečiu, kultūrų pažinimo siekis, privalomos karinės tarnybos vengimas, diasporos kultūrinė – pažintinė veikla ir pagalba;

- ekonominiai – socialiniai veiksniai – menkas darbo užmokestis, prastos darbo sąlygos, aukštas nedarbo lygis, menkas mokslo plėtros finansavimas, priimančių valstybių šešėlinė ekonomika.

5. Respondentai nevienprasmiškai vertina migracijos procesą, tačiau daugiau pabrėžia neigiamą jos įtaką individui, valstybei ir tautai. Neigiamą emigracijos aspektą paminėjo visi respondentai, o teigiamą mažuma. Patys pasirinkę emigraciją kaip išeitį, kitiems siūlytų tik trumpalaikę emigraciją. Išskirtina viena skaudžiausių emigracijos pasekmių, turinčių įtakos net visuomenės raidai – „migracijos našlaičiai“, tačiau ši problema ne tik nesprendžiama kompleksiškai, bet su ja ir jos sprendimo galimybėmis kryptingai nesupažindinami tam tikri specialistai. Tyrimas parodė, kad su vaikais (tuo tarpu ir „migracijos našlaičiais“) dirbantys socialiniai pedagogai/ darbuotojai negauna specifinės informacijos, kaip padėti tokiems vaikams. Tuo pačiu šie specialistai nurodė, kad tokios informacijos poreikis yra labai didelis.

PASIŪLYMAI

Atsižvelgdama į įvardytą (e)migracijos ir jos reguliavimo problematiką, darbo autorė rekomenduoja:

1. Kadangi ES migracijos politika yra orientuota į trečiųjų šalių migracijos problemas, Lietuvai būtina kurti savo nacionalinę migracijos politiką. Vienas iš sprendimų galėtų būti Lietuvoje pritaikyti adaptuotą kitų ES šalių gerąją migracijos reguliavimo patirtį. Kadangi Lietuvoje migracijos politikos kūrimas ir pati migracijos problema, savo mastu yra pakankamai naujas reiškinys, kitų šalių pavyzdys gali būti naudingas ieškant panašių stūmimo veiksnių, kaip jie buvo likviduojami ir taip bandant sureguliuoti migracijos pasekmes. Tuo pačiu pabrėžtina, kad ES senbuvių šalių atveju svarbus imigracijos klausimas, tuo tarpu Lietuvos ir kitų naujųjų narių – emigracija. Atsižvelgiant į respondentų siūlymus, siekiant sumažinti emigraciją iš Lietuvos reiktų ne tik ekonominių (naujos investicijos, darbo vietų kūrimas, infliacijos mažinimas, darbo užmokesčio kilimas ir pan.), bet ir politinių (mokslo finansavimo politikos kaita, švietimo politikos atnaujinimas) bei teisinių (logiška ir teisinga teisinė bazė) pokyčių. Ieškant sprendimų reiktų atsižvelgti į tai, kad didžioji emigrantų dalis yra ekonominiai emigrantai ir mažinti būtent šiuos emigraciją skatinančius veiksnius.

2. Sukurti vieningą migrantų apskaitos sistemą, integruojančią tiesioginius (pvz., Migracijos tarnybų statistika) ir netiesioginius (pvz., darbo biržos) informacijos šaltinius. Tokiam tikslui įgyvendinti, įkurti migracijos informavimo ir konsultavimo centrą, sukurti interneto svetainę koordinuotai informacijai teikti. Šioje įstaigoje turėtų būti teikiama įvairiapusė pagalba asmenims ieškantiems informacijos susijusios su migracija. Centro paslaugos gali būti teikiamos naudojant telefoninę pagalbą. Centro ir internetinio puslapio įkūrimas naudingas ne tik ieškantiems, bet tuo pačiu galėtų būti informacijos susijusios su migracija rinkėjas, reiškinio tyrėjas. Tuo pačiu atsakingas už informacijos suteikimą suinteresuotoms institucijoms.

3. Atlikti kryptingus koordinuotus moksliškai pagrįstus migracijos reiškinio tyrimus, naudojantis jų išvadomis ir rekomendacijomis rengti konkrečių priemonių migracijai reguliuoti planą. Minėtus darbus taip pat galėtų koordinuoti siūlomas įkurti „Migracijos informavimo ir konsultavimo centras“. Taip būtų visiškai sukoncentruota visa svarbiausia informacija apimanti (e)migracijos problemą.

4. Reformuoti teisinį laikinosios vaiko globos institutą, sudarant sąlygas išvykstantiems tėvams teisiškai sureguliuoti vaiko teisių ir interesų atstovavimą. Psichologams, socialiniams pedagogams/darbuotojams, vaikų teisių tarnybų specialistams ir kt., dirbantiems su „migracijos

našlaičiais“, organizuoti metodiškai ir moksliškai pagrįstus darbo su emigravusių tėvų vaikais apmokymus. Kadangi palikti be tėvų vaikai yra viena iš skaudžiausių emigracijos pasekmių, tam būtina skirti itin didelį dėmesį. Dėl socialinio pažeidžiamumo tokia auganti karta kraštutiniu atveju gali tapti kriminalinio pobūdžio. Apmokymus galėtų organizuoti anksčiau minėtas „Migracijos informavimo ir konsultavimo centras“.

LITERATŪRA

1. Apap J. Immigration law and human rights in the Baltic States : comparative study on expulsion and administrative detention of irregular migrants. International Organization for Migration. Regional Office for the Baltic and Nordic Countries. -Helsinki, 2002.
2. Ekonominės migracijos reguliavimo strategija. Valstybės žinios, 2007-05-05, Nr. 49-1897.
3. Geddes A. The politics of migration and immigration in Europe. – London: Thousand Oaks New Delhi: SAGE, 2003.
4. Ieškant Europos vidaus ribų: ekoetnologiniai pamąstymai apie vietos ir istoriškumo prasmę. (Lithuanian) Preview / Looking for Europe in the Frontier: Eco-Ethnological Reflections on Sense of Place and Historicity. (English) By: Kockel, Ulirich. Lithuanian Ethnology: Studies in Social Anthropology & Ethnology / Lietuvos Etnologija: Socialines Antropologijos ir Etnologijos Studijos, 2007 Issue 7, P. 57-76;
5. Immigration into Western Societies: Problems and Policies / ed.by E. M. Ucarer, D. J. Puchala. –London-Washington: Pinter, 1997.
6. Jurgelaitienė G., Starkus S. Nelegalios migracijos ir nelegalaus mobilumo prevencija Europoje. -Vilnius: Lietuvos teisės akademijos leidybos centras, 2000.
7. Leliugienė I. Socialinė pedagogika. – Kaunas: Technologija, 2002.
8. Lietuvos Respublikos Konstitucija. -Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007.
9. Maslauskaitė A., Stankūnienė V. Šeima abipus sienų. -Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija, 2007.
10. Mechanisms of Immigration Control: A Comparative Analysus of European Regulation Policies/ ed. By G. Brochmann and T. Hammar. – Oxford-New York: Berg, 1999.
11. Migracija: pagrindinės priežastys ir gairės pokyčiams. –Vilnius, 2006.
12. Migracijos departamentas prie LR Vidaus reikalų ministerijos. 2007 m. migracijos metraštis. – Vilnius, 2008.
13. Migracijos departamentas prie LR Vidaus reikalų ministerijos. 2006 m. migracijos metraštis. -Vilnius, 2007.
14. Silverman D. Doing qualitative research: a practical handbook. -London Thousand Oaks (Calif.) New Delhi : SAGE Publications, 2005.
15. Sinkevičius V. Lietuvos Respublikos pilietybė 1918-2001 metais.-Vilnius, 2002.

16. Sipavičienė A. Tarptautinė gyventojų migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė. –Vilnius, 2006.
17. Stankūnienė V. Demografinių procesų valdymas. –Vilnius, 1995.
18. Studijų kokybės vertinimo centro veikla 2006 metais. –Vilnius, 2007.
19. Taljūnaitė M. Pilietybė ir socialinė Europos integracija: monografija. – Vilnius: MRU Leidybos centras, 2005.
20. The Policies of Immigration in Western Europe/ ed. By M. Baldwin-Edwards, M.A. Schain.-Illford: franki Cass, 1994.
21. The Politics of Migration: Managing Opportunity, Conflict and Change/ ed. By S. Spencer. – Malden: Blackwell Publishing, 2003.
22. Valstybės žinios, 2004-04-30, Nr. 73-2539.
23. Valstybės žinios, 2004-11-20, Nr. 168-6196.
24. Valstybės žinios, 2007-05-05, Nr. 49-1897.
25. Valstybės žinios, 2007-08-23, Nr. 91-3630.
26. Valstybės žinios, 2007-11-24, Nr. 121-4968.

INTERNETO SVETAINĖS:

27. A Comprehensive European Migration Policy // http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/07/188; prisijungimo laikas: 2007-09-20.
28. Airijos ir kt. šalių lietuvių bendruomenių internetinės svetainės // http://www.alb.ie/, http://www.britanijoslietuviai.co.uk/naujienos.html ir t.t. ; prisijungimo laikas: 2008-08-24.
29. Apibendrinimas dėl vaikų, kurių tėvai išvykę į užsienį, teisių <...> užtikrinimo <...> // http://www3.lrs.lt/pls/inter/vaikai?kalbId=1&sakId=5338 ; prisijungimo laikas: 2008-08-01.
30. Bendrasis pranešimas 2007 – išorės sienų valdymas ir imigracija. // http://europa.eu/generalreport/lt/2007/rg65.htm; prisijungimo laikas: 2008-05-14.
31. Briuselio Europos Vadovų tarybos išvados (lapkričio 4-5d.) // http://www.ue.eu.int/euDocs/cms_Data/docs/pressData/LT/ec/82546.pdf; prisijungimo laikas: 2004 -12-03.

32. Dokšaitė D. Emigrantiški našlaičiai verkia net per sapnus // http://www.itiltas.com/article.cfm?ID=322&IssueNO=108; prisijungimo laikas: 2008-08-01.
33. Europos Parlamento rezoliucija dėl imigrantų integracijos Europos Sąjungoje strategijos ir priemonių (2006/2056(INI)) // http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+TA+P6-TA-2006-0318+0+DOC+PDF+V0//LT ; prisijungimo laikas: 2007-09-13.
34. From Mongol hordes to the slave trade // http://www.pstalker.com/migration/mg_history_5.htm; prisijungimo laikas: 2008-08-05.
35. Hagos programa: laisvės, saugumo ir teisingumo stiprinimas Europos Sąjungoje. 2005/C 53/01 // http://www.migracija.lt/index.php?1586690448 ; prisijungimo laikas: 2007-08-10.
36. Joanne van Selm. The Hague Program Reflects New European Realities // http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?ID=276 ; prisijungimo laikas: 2008-08-15.
37. International Migration 1965-96: An Overview HANIA ZLOTNIK Population & Development Review; Sep98, Vol. 24 Issue 3, P. 429-468. // http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?ID=276; prisijungimo laikas: 2008-07-13.
38. Karo prievolei – naujos redakcijos įstatymas // http://www.lrv.lt/main.php?id=aktualijos_su_video/p.php&n=6326; prisijungimo laikas: 2008-08-09.
39. Kovai su nelegalia migracija įsteigtas naujas skyrius // http://www.siluteszinios.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=2243&Itemid=87; prisijungimo laikas: 2008-08-01.
40. LGĮTIC 2006 m. ir 2007 m. veiklos ataskaitos // http://www.lgitic.lt/index.php?-266152644; prisijungimo laikas: 2008-06-21.
41. Lietuvos mokslininkų mobilumo svetainė // http://www.eracareers.lt/lt/; prisijungimo laikas: 2008-07-13.
42. Lietuvos Respublikos „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ įstatymas // http://www.migracija.lt/MD/TeisesA/20040429_2206ist.htm ; prisijungimo laikas: 2004-12-04.

43. Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ įgyvendinimo įstatymas // http://www.migracija.lt/MD/TeisesA/20040429_2207ist.htm; prisijungimo laikas: 2004-12-03.
44. Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymas // http://www.migracija.lt/MD/TeisesA/20020917_1078.htm; prisijungimo laikas: 2004-12-03.
45. Lietuvos Respublikos Seimo ir JAV lietuvių bendruomenės komisijos rezoliucijos. Interneto prieiga: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=976&p_k=1; prisijungimo laikas: 2008-07-20.
46. Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 m. ilgalaikė strategija // http://www.ukmin.lt/lt/strategija/ilgalaike_ukio.php; prisijungimo laikas: 2008-08-03.
47. Nacionalinė darnaus vystimosi strategija // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=217644; prisijungimo laikas: 2008-08-10.
48. Niessen J., Schibel Y. Integracijos vadovas politikos kūrėjams ir vykdytojams. 2004 // http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/immigration/integration/doc/handbook_1sted_lt.pdf ; prisijungimo laikas: 2007-08-20.
49. Oficialiosios statistikos 2007 m. darbų programos įvykdymo ataskaita // http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1953; prisijungimo laikas: 2008-07-30.
50. Pagrindinė informacija apie migrantus ir tautines mažumas, migracijos ir integracijos politiką ir kt. // http://www.mighealth.net/lt/index.php/; prisijungimo laikas: 2008-08-02.
51. Pagrindiniai šalies 1996–2007 m. ekonominės ir socialinės raidos rodikliai (metiniai) // http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=2519; prisijungimo laikas:2008-07-03.
52. Person L., Neubauer J. East –to West Migration and Labour market integration in the Baltic Sea region– history, current trends and potential // http://www.secure.rogerbooth.co.uk/rsa/gdansk/Person%20Neubauer.doc; prisijungimo laikas: 2008-07-30.
53. Presidency Conclusions. Tampere European Council // http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ec/00200-r1.en9.htm; prisijungimo laikas: 2008-08-30.
54. Reingeneration Approaches on EU Level - Analysis and Recomendations // http://www.reintgegration.net; prisijungimo laikas: 2004-12-03.

55. Schengen (European Union) // http://ec.europa.eu/youreurope/nav/en/citizens/travelling/schengen-area/index_en.html; prisijungimo laikas: 2008-06-13.
56. Sveikatos apsaugos ministerijos 2007 m. veiklos ataskaita // http://www.sam.lt/lt/main/veikla; prisijungimo laikas: 2008-07-15.
57. ŠMM valstybės sekretoriaus D. Numgaudžio pranešimas // http://www.smm.lt/ugdymas/iul/index.htm; prisijungimo laikas: 2008-07-13.
58. Tarptautinės migracijos statistika // http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=2237; prisijungimo laikas: 2008-07-20.
59. Tarybos direktyva 2001/55/EB // http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=27446 ; prisijungimo laikas: 2008-07-01.
60. Tarybos Direktyva 2003/86/EB 2003 m. rugsėjo 22 d. dėl teisės į šeimos susijungimą // http://eur- lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0086:LT:HTML; prisijungimo laikas: 2008-07-30.
61. Tarybos direktyva iš dalies keičianti Direktyvą 2003/109/EB siekiant išplėsti jos taikymo sritį asmenims, kuriems suteikiama tarptautinė apsauga (pateikta Komisijos) // http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0298:FIN:LT:HTML; prisijungimo laikas: 2008-07-30.
62. Tarybos direktyva 2004/81/EB dėl leidimo gyventi šalyje išdavimo trečiųjų šalių piliečiams, kurie yra prekybos žmonėmis aukos arba kurie dalyvavo vykdant nelegalios imigracijos padėjimo veiksmus, bendradarbiaujantiems su kompetentingomis institucijomis // http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004L0081:LT:HTML; prisijungimo laikas: 2007-09-03.
63. TMID veiklos 2007 m. ataskaita // http://www.tmid.lt/wp-content/uploads/2008/05/2007ataskaita-lrv.pdf; prisijungimo laikas: 2008-08-01.
64. Valstybės ilgalaikės raidos strategija // http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=193888; prisijungimo laikas: 2008-08-01.
65. Valstybės sienos apsaugos tarnybos 2007 metų veiklos ataskaita // http://www.pasienis.lt/index.php?3009892871; prisijungimo laikas: 2008-07-30.

SANTRAUKA

Magistrinio darbo „Emigracijos politika: Europos sąjungos ir Lietuvos patirties analizė“ tikslas – atskleisti Europos Sąjungos ir Lietuvos (e)migracijos politiką ir nustatyti jos įgyvendinimo probleminius aspektus. Šios temos aktualumą lemia dėl eurointegracijos procesų sustiprėjęs masinis lietuvių emigravimas į ES šalis ir imigrantų atvykimas į Lietuvą. Kadangi šie reiškiniai tiek teigiamai, tiek neigiamai veikia Lietuvos ekonomiką, Lietuvai būtina veiksminga migracijos politika, leidžianti įgyvendinti pagrindinį ES laisvo žmonių judėjimo principą ir kartu maksimaliai sumažinanti neigiamas migracijos pasekmes. Tokios politikos formavimą, be kitų veiksnių, įtakoja ir pagrįstas objektyvių ir subjektyvių emigravimo iš Lietuvos motyvų žinojimas, tinkamas ES teisinių nuostatų išmanymas ir perkėlimas į nacionalinę teisę. Būtent šis darbas ir orientuotas į šių migracijos aspektų analizę.

Tiriant ES ir Lietuvos migracijos politikos aspektus taikyti įvairūs mokslinio pažinimo metodai: turinio analizės, semantinės analizės, lingvistinis (gramatinis), lyginamasis – istorinis, loginės analizės. Jų dėka apibūdinta ES migracijos politika ir ją reglamentuojantys tesės aktai, įvardyta Lietuvos (e)migracijos politikos įgyvendinimo sistema, nurodytas jos santykis su ES teisės dokumentais. Atliktas kokybinis tyrimas atskleidė strategijas ir praktikas, kuriomis respondentai subjektyviai interpretuoja (e)migracinį elgesį ir migracijos pasekmes.

Darbo pabaigoje padarytos išvados, kad ES migracijos politika įgyvendinama keturiomis kryptimis (teisėtos migracijos sąlygų sudarymas, kova su neteisėta migracija, imigrantų integracijos į priimančią visuomenę rėmimas, bendradarbiavimas migracijos klausimais su kilmės ar tranzito šalimis), tačiau yra orientuota į trečiųjų šalių migracijos problemas, bet ne į migraciją nacionalinėse vidaus rinkose. Todėl Lietuvai būtina pačiai kurti migracijos reguliavimo sistemą. Tokiu pirmuoju kryptingu koordinuotu bandymu laikytina Ekonominės migracijos reguliavimo strategija. Nepaisant to dar stokojama koordinuotos su migracija susijusių institucijų veiklos.

Raktiniai žodžiai. Emigracija (lot. *emigratio* – išsikėlimas)- žmonių persikėlimas iš tėvynės į kt. šalis [121]. Migracijos politika - vyriausybės veiksmai, siekiant reguliuoti gyventojų migraciją sukeliančias priežastis, migracijos procesus ir jų pasekmes[122]. Teisinis reglamentavimas- teisės teorijoje aiškinamas kaip valstybės įgaliotų institucijų norminių teisės aktų, privalomų visiems tos valstybės piliečiams, leidimas.[123]

[121] Tarptautinių žodžių žodynas/sudaryta: Bendorienė A., Bogušienė V. –Vilnius: Alma littera, 2008.
[122] Stankūnienė V. Demografinių procesų valdymas. –Vilnius, 1995.
[123] Vansevičius S. Valstybės ir teisės teorija. –Vilnius, 2000.

SUMMARY

The purpose of work „Emigration policy: analysis of European Union and Lithuania experience“ is to detect emigration policy of European Union and Lithuania and to set down problematic aspects of its implementation. The relevance of subject became important, because massive emigration of lithuanian has started and process was intensified by eurointegration. Influence of emigration process has positive and negative dimensions for economy of Lithuania, that‘s why it is important to have effective migration policy. Migration policy has to implement the free movement of persons, including free movement of workers and at the same time at most reduce negative subsequence of migration. Formation of such policy is influenced of a lot of factors, inclusive reasonable objective and subjective cognition of motivation of emigration from Lithuania, appropriate knowledge of EU juridical provisions and transference into national law. Namely, this work is up for analyse these aspects of migration.

Researching migration policy aspects of EU and Lithuanian were applied various scientific cognitive methods: content, semantic analysis, comparative- historical, logical analysis. These methods were the way to define migration policy and legislative acts of EU and to determine implementation system of Lithuanian (e)migration policy. Also relation between both legal documents was pointed out. Qualitative research detected strategies and practice, wich are very important when respondents subjectively interpret emigration treatment and result of emigration.

Conclusion in the end of the work is that migration policy of EU is impemented in four ways (making conditions for legal migration, fight against illegal migration, maintenance of integration of immigrants into receiving society, cooperation with countries of orign or transit countries concerning migration matter), however it is oriented to the migration problems of the third countries, but not to the migration in national inside market. Therefore Lithuania needs to make its own system of migration regulation. The first purposeful concerted attempt - Economic migration regulation strategy, but still there is not enought coordination between the institutions solving migration problems.

Key words. Emigration- movement of people from country of orign into other countries.[124] Migration policy- actions of goverment, trying to control causes, subsequences and process of residents migration.[125] Legal regulation- law theory explain it as issuance of laws made buy institutions empowered of the state, which are obligatory for all citizens of country.[126]

[124] Tarptautinių žodžių žodynas/sudaryta: Bendorienė A., Bogušienė V. –Vilnius: Alma littera, 2008.
[125] Stankūnienė V. Demografinių procesų valdymas. –Vilnius, 1995.
[126] Vansevičius S. Valstybės ir teisės teorija. –Vilnius, 2000.

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETO
POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA

AKVILĖ BUTEIKIENĖ
ES POLITIKA IR ADMINISTRAVIMAS

PRIEDAI

EMIGRACIJOS POLITIKA:
LIETUVOS IR EUROPOS SĄJUNGOS PATIRTIES ANALIZĖ
Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Dr. Ramūnas Trimakas

Vilnius, 2008

TURINYS

PRIEDAS NR. 1 89
1 lentelė. Migracijos tipai 90
2 lentelė. Iš Lietuvos emigravusiųjų sociodemografinė charakteristika 90
3 lentelė. Ketinančių emigruoti iš Lietuvos sociodemografinė charakteristika 91
1 pav. Socialinių pedagogų pasiskirstymas pagal socialinio darbo stažą 91
4 lentelė. Migracijos tarnybos darbuotojų sociodemografinė charakteristika 91
2 pav. Asmenys, kurie rūpinasi vaikais tėvams emigravus 92
PRIEDAS NR. 2 93
Klausimynas „Emigracijos politika: Lietuvos ir Europos Sąjungos patirties analizė“ tema (Emigravusiems) 94
Respondento nr. 1 interviu 96
Respondento nr. 2 interviu 99
Respondento nr. 3 interviu 102
Respondento nr. 4 interviu 106
Respondento nr. 5 interviu 111
Respondento nr. 6 interviu 115
Respondento nr. 7 interviu 119
Klausimynas „Emigracijos politika: Lietuvos ir Europos Sąjungos patirties analizė“ tema (Ketinantiems emigruoti) 122
Respondento nr. 8 interviu 123
Respondento nr. 9 interviu 127
Respondento nr. 10 interviu 130
Respondento nr. 11 interviu 133
Respondento nr. 12 interviu 136
Klausimynas „Emigracijos politika: Lietuvos ir Europos Sąjungos patirties analizė“ tema (Socialiniams darbuotojams/ pedagogams) 139
Respondento nr. 13 interviu 141
Respondento nr. 14 interviu 144
Respondento nr. 15 interviu 148
Respondento nr. 16 interviu 152
Respondento nr. 17 interviu 156

Respondento nr. 18 interviu.....159
Klausimynas „Emigracijos politika: Lietuvos ir Europos Sąjungos patirties analizė“ tema (Migracijos tarnybos darbuotojams).....164
Respondento nr. 19 interviu.....166
Respondento nr. 20 interviu.....169
Respondento nr. 21 interviu.....173
Respondento nr. 22 interviu.....176
Respondento nr. 23 interviu.....180

PRIEDAS NR.1

1 lentelė. Migracijos tipai[127]

Pagal kryptį	Pagal kryptį konkrečios šalies atžvilgiu	Pagal trukmę	Pagal formą (apsisprendimo savarankiškumą)	Pagal legalumą	Pagal migracijos pobūdį/motyvus	Pagal politines priežastis
Vidinė (šalies viduje)	Emigracija (išvykimas gyventi į kitą šalį)	Nuolatinė, ilgalaikė, pastovi (migrantų pasilikimas gyventi nuolat)	Savanoriška (persikėlimui nevartojama prievarta)	Oficiali, legali, deklaruota	Darbo	Repatriacija (prievarta perkeltų sugrįžimas į tėvynę)
Išorinė, tarptautinė (tarp įvairių šalių)	Imigracija (atvykimas gyventi iš kitos šalies)	Trumpalaikė, laikina (keliems ar keliolikai metų)	Priverstinė (kai panaudojama prievarta)	Nelegali, nedeklaruota	Mokslo	Pabėgėlių srautai
	Reemigracija (sugrįžimas anksčiau išvykusių)	Sezoninė (keliems mėnesiams ar savaitėms)			Šeimų susijungimo ir kt.	Kolonizacijos/dekolonizacijos migracija
		Kasdienė (nuolatinis vykimas iš vienos vietos į kitą) ir t.t.				

2 lentelė. Iš Lietuvos emigravusiųjų sociodemografinė charakteristika[128]

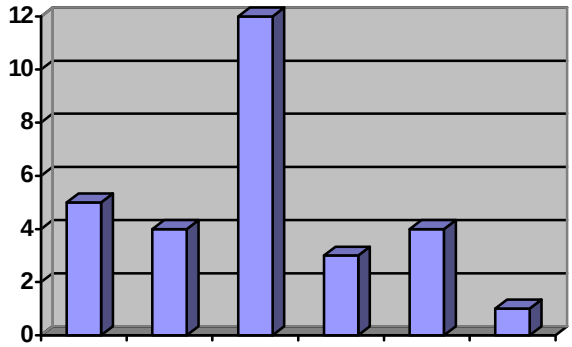
Amžius	Lytis	Išsilavinimas	Gyvenimo užsienyje (šalis) trukmė	Išvyko vienas/ne vienas
24	Mot.	Vidurinis	5 m. 2 mėn. (Didžioji Britanija)	Viena
24	Mot.	Aukštasis	2 m. (Graikija)	Viena
26	Vyr.	Aukštesnysis	2 m. 6 mėn. (Anglija)	Vienas
27	Mot.	Aukštasis	1 m. 6 mėn. (Didžioji Britanija)	Viena
29	Mot.	Aukštasis	5 m. (JAV, Didžioji Britanija)	Viena
32	Mot.	Aukštasis	2 m. (Didžioji Britanija)	Su šeima
40	Vyr.	Aukštesnysis	3 m. 6 mėn. (Šiaurės Airija)	Vienas

[127] Autorės parengta lentelė, remiantis literatūroje skirtingų autorių (Ekonominės migracijos reguliavimo strategija. Valstybės žinios, 2007-05-05, Nr. 49 – 1897. Sipavičienė A. Tarptautinė migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė. –Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija, 2006.) siūlomais migracijos tipais. Konkretus migracijos atvejis gali būti priskirtas keliems tipams.

[128] Sudaryta remiantis autorės atlikto tyrimo gautais duomenimis.

3 lentelė. Ketinančių emigruoti iš Lietuvos sociodemografinė charakteristika[129]

Amžius	Lytis	Išsilavinimas	Pradėjo galvoti apie emigravimą	Išvykimas laikinas ar ilgalaikis
23	Mot.	Aukštasis	Prieš pusę metų	Laikinas
25	Mot.	Aukštasis	Prieš 4 metus	Laikinas
26	Vyr.	Aukštasis	Prieš keletą metų	Laikinas
30	Mot.	Aukštasis	Prieš 3 metus	Laikinas
32	Vyr.	Aukštasis	Prieš 3 metus	Laikinas

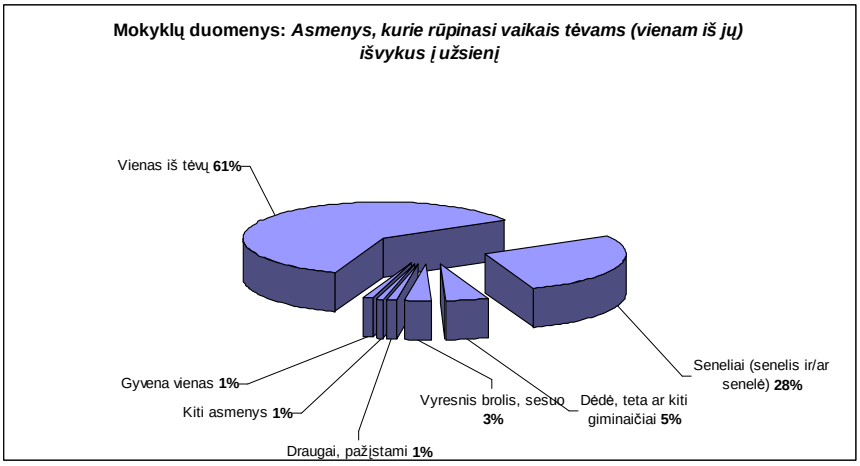

1 pav. Socialinių pedagogų pasiskirstymas pagal socialinio darbo stažą[130]

4 lentelė. Migracijos tarnybos darbuotojų sociodemografinė charakteristika[131]

Amžius	Lytis	Darbo stažas	Tautybė
35	Mot.	13	Lenkė
40	Mot.	14	Lietuvė
40	Mot.	14	Lietuvė
42	Mot.	14	Lenkė
42	Vyr.	16	Lietuvis

[129] Sudaryta remiantis autorės atlikto tyrimo gautais duomenimis.
[130] Sudaryta remiantis autorės atlikto tyrimo gautais duomenimis.
[131] Sudaryta remiantis autorės atlikto tyrimo gautais duomenimis.

2 pav. Asmenys, kurie rūpinasi vaikais tėvams emigravus[132]

[132] Šaltinis. Apibendrinimas dėl vaikų, kurių tėvai išvykę į užsienį, teisių <...> užtikrinimo <...>. Interneto prieiga: http://www3.lrs.lt/pls/inter/vaikai?kalbId=1&sakId=5338 .

PRIEDAS NR. 2

Klausimynas „Emigracijos politika: Lietuvos ir Europos Sąjungos patirties analizė“ tema
(Emigravusiems)

Vardas, pavardė:
Gimimo data, vieta:
Išvykęs iš Lietuvos:
Išsilavinimas:
Gyvenamoji vieta:
Tautybė:

1. Kokioje šalyje dabar gyvenate?
2. Ar išvykote viena/as?
3. Ar jūsų jau laukė artimieji toje šalyje, kurie buvo pasirengę visakeriopai padėti?
4. Ar išvykimas jums atrodė vienintelė teisinga išeitis jūsų gyvenimiškoje situacijoje?
5. Kokius variantus dar svarstėte?
6. Kodėl tada galiausiai pasirinkote emigraciją?
7. Kas suteikė informacijos apie pasirinktą šalį?
8. Koks buvo aplinkinių požiūris į tokį apsisprendimą?
9. Kokį laiko periodą tik išvykus vadintumėte sunkiausiu, kas įtakojo tokią padėtį?
10. Kaip pasikeitė vaizdas, kurį išvydote atvykę į kitą šalį, nuo savo įsivaizduojamo gyvenimo kitoje šalyje?
11. Ar kitoje šalyje susiduriate su problemomis, kokių nebuvo Lietuvoje, ar jos tokios pačios?
12. Kokios institucijos, įstaigos padeda spręsti iškylančias problemas?
13. Koks vietinių gyventojų požiūris į emigrantus?
14. Ar bendraujate su kitais emigravusiais lietuviais?
15. Ar per tą laiką, kurį praleidote kitoje šalyje pastebėjote emigrantų padidėjimą ar sumažėjimą iš Lietuvos?
16. Ar planuojate sugrįžti į Lietuvą?
17. Kada planuojate sugrįžti?
18. Dėl kokių priežasčių nusprendėte sugrįžti?
19. Kas paskatintų greitesnį sugrįžimą?

20. Ar grįžusi į Lietuvą patariate kitiems taip pat išvykti? Kodėl?

21. Kaip manote ar Lietuvos valdžia turėtų skatinti savo gyventojus grįžti į šalį? Kaip ji tai turėtų daryti?

22. Ar lietuvių išvykimas labai veikia Lietuvą?

23. koks tokių išvykimų poveikis šaliai?

24. Emigracija, jūsų nuomone, didės, mažės ar nesikeis?

25. Ar lietuvių atvykimas į svetimą šalį veikia tos šalies gyvenimą?

26. Jei taip, neigiamai ar teigiamai? Kodėl?

Emigracijos politika: Lietuvos ir Europos Sąjungos patirties analizė	**Eglė S.** (respondentas Nr. 1) Gimimo metai:1976m. Gyv. vieta: Londonas, Didžioji Britanija	Interviu atliktas: Akvilė Buteikienė 2008-08-07

Pastabos. Tikslesnių duomenų: pavardės, gimimo vietos nepateikė, dėl norimo išlaikyti anonimiškumo. Interviu buvo atliktas raštu, naudojantis programa „Skype“, kurios galimybės leido interviu metu koreguoti klausimus, užduoti papildomus ir pan.
Išsilavinimas: aukštasis, tautybė: lietuvė, išvykusi iš Lietuvos: 2005m.

Klausimas: Kokioje šalyje dabar gyvenate?

Atsakymas: Anglijoj.

Klausimas: Ar išvykote viena?

Atsakymas: Su šeima.

Klausimas: Ar jūsų jau laukė artimieji toje šalyje, kurie buvo pasirengę visakeriopai padėti?

Atsakymas: Ne, artimųjų, draugų ten neturėjome.

Klausimas: Ar išvykimas jums atrodė vienintelė išeitis jūsų gyvenimiškoje situacijoje?

Atsakymas: Ne

Klausimas: Kokius variantus dar svarstėte?

Atsakymas: Nenorėčiau jų išsakyti, tiesiog viskas buvo susiję su darbo pasirinkimu Lietuvoje.

Klausimas: Kodėl tada galiausiai pasirinkote emigraciją?

Atsakymas: Norėjosi išbandyti save kitoje šalyje. Planavome grįžti į Lietuvą, kai sūnui bus laikas eiti į pirmąją klasę.

Klausimas: Kas suteikė informacijos apie pasirinktą šalį?

Atsakymas: Studijavau anglų kalbą, tad teko susipažinti su šalies kultūra ir istorija studijų metais.

Klausimas: Koks buvo aplinkinių požiūris į tokį apsisprendimą?

Atsakymas: Aptarinėjome šį klausimą tik šeimoje.

Klausimas: Kokį laiko periodą tik išvykus vadintumėte sunkiausiu, kas įtakojo tokią padėtį?

Atsakymas: Mums nebuvo sunkaus periodo.

Klausimas: Kaip pasikeitė vaizdas, kurį išvydote atvykę į kitą šalį, nuo savo įsivaizduojamo gyvenimo kitoje šalyje?

Atsakymas: Kadangi neturėjom jokių iliuzijų, nauja šalis mūsų nenuvylė.

Klausimas: Ar kitoje šalyje susiduriate su problemomis, kokių nebuvo Lietuvoje, ar jos tokios pačios?

Atsakymas: Čia problemos kitokios – didžiausia problema yra artimųjų ilgesys. Tačiau nėra kitų problemų (pvz., finansinių, taip pat streso žymiai mažiau dėl žmonių mentaliteto).

Klausimas: Kokios institucijos, įstaigos padeda spręsti iškylančias problemas?

Atsakymas: Teko kreiptis tik į „Job center plus“ Anglijoje.

Klausimas: Koks vietinių gyventojų požiūris į emigrantus?

Atsakymas: Mieste, kuriame gyvename, jis nėra neigiamas. Arba bent jau nedemonstruojamas atvirai.

Klausimas: Ar bendraujate su kitais emigravusiais lietuviais?

Atsakymas: Taip.

Klausimas: Ar per tą laiką, kurį praleidote kitoje šalyje pastebėjote emigrantų padidėjimą ar sumažėjimą iš Lietuvos?

Atsakymas: Nepastebėjau.

Klausimas: Ar planuojate sugrįžti į Lietuvą?

Atsakymas: Galbūt.

Klausimas: O kada planuojate sugrįžti?

Atsakymas: Negaliu pasakyti, kad planuojame, bet niekada neatmetu tokios galimybės.

Klausimas: Kas paskatintų greitesnį sugrįžimą?

Atsakymas: Mėgstamas darbas ir atitinkamas uždarbis.

Klausimas: Ar grįžusi į Lietuvą patariate kitiems taip pat išvykti?

Atsakymas: Kartais.

Klausimas: Kodėl?

Atsakymas: Čia gyvenimas paprastesnis.

Klausimas: Kaip manote ar Lietuvos valdžia turėtų skatinti savo gyventojus grįžti į šalį? Kaip ji tai turėtų daryti?

Atsakymas: Nežinau

Klausimas: Ar lietuvių išvykimas labai veikia Lietuvą?

Atsakymas: Tikriausiai.

Klausimas: O koks tokių išvykimų poveikis šaliai?

Atsakymas: Daugiau neigiamas nei teigiamas.

Klausimas: Emigracija, jūsų nuomone, didės, mažės ar nesikeis?

Atsakymas: Jei didės, tai nebe taip stipriai. Manau, kad tai natūralus procesas, vykstantis visose šalyse.

Klausimas: Ar lietuvių atvykimas į svetimą šalį veikia tos šalies gyvenimą?

Atsakymas: Taip.

Klausimas: O koks poveikis?

Atsakymas: Atsiranda žmonių, kurie nudirba būtinus darbus.

Emigracijos politika: Lietuvos ir Europos Sąjungos patirties analizė	**Neringa Siuipienė** (Respondentas Nr. 2) Gimimo metai, vieta: 1979m., Šiauliai. Gyv. vieta: Barnsley, Didžioji Britanija	Interviu atliktas: Akvilė Buteikienė 2008-08-05

Pastabos. Interviu buvo atliktas raštu, naudojantis programa „Skype“, kurios galimybės leido interviu metu koreguoti klausimus, užduoti papildomus ir pan.
Išsilavinimas: aukštasis, tautybė: lietuvė, išvykusi iš Lietuvos: 2002m.

Klausimas: Kokioje šalyje dabar gyvenate?

Atsakymas: Anglijoje, bet išvykau į Ameriką pirmiausia.

Klausimas: Ar išvykote viena?

Atsakymas: Taip.

Klausimas: Ar jūsų jau laukė artimieji toje šalyje, kurie buvo pasirengę visakeriopai padėti?

Atsakymas: Taip.

Klausimas: Ar išvykimas jums atrodė vienintelė teisinga išeitis jūsų gyvenimiškoje situacijoje?

Atsakymas: Ne.

Klausimas: Kokius variantus dar svarstėte?

Atsakymas: Likti Lietuvoje, nebuvo čia mano situacija labai bloga.

Klausimas: Kodėl tada galiausiai pasirinkote emigraciją?

Atsakymas: Dėl meilės žmogui.

Klausimas: Kas suteikė informacijos apie pasirinktą šalį?

Atsakymas: Internetas, draugai.

Klausimas: Koks buvo aplinkinių požiūris į tokį apsisprendimą?

Atsakymas: Dauguma pritarė, kiti ne, treti nežinojo.

Klausimas: Kokį laiko periodą tik išvykus vadintumėte sunkiausiu, kas įtakojo tokią padėtį?

Atsakymas: 1-3 mėnesiai, kol pripratau prie kalbos.

Klausimas: Kaip pasikeitė vaizdas, kurį išvydote atvykę į kitą šalį, nuo savo įsivaizduojamo gyvenimo kitoje šalyje?

Atsakymas: Niekas nenustebino, nes jau anksčiau buvo tekę kelis mėnesius gyventi toje šalyje.

Klausimas: Ar kitoje šalyje susiduriate su problemomis, kokių nebuvo Lietuvoje, ar jos tokios pačios?

Atsakymas: Didžiausios problemos dėl medicinos skirtumų. Sunku gauti gydymą, prie kurio pripratę buvome Lietuvoje. Retai tenka susitikti su artimais žmonėmis, kaip tėvai, draugai, kiti artimieji.

Klausimas: Kokios institucijos, įstaigos padeda spręsti iškylančias problemas?

Atsakymas: Sprendžiu pati kreipdamasi tiesiogiai į reikiamą instituciją. Nesinaudoju jokių firmų paslaugomis.

Klausimas: Koks vietinių gyventojų požiūris į emigrantus?

Atsakymas: Visi mūsų pažįstami vietiniai gyventojai ar draugai vertina mus kaip gerus, kultūringus, darbščius, normalius žmones. Kitų nuomonės nelabai ir klausiu.

Klausimas: Ar bendraujate su kitais emigravusiais lietuviais?

Atsakymas: Taip.

Klausimas: Ar per tą laiką, kurį praleidote kitoje šalyje pastebėjote emigrantų padidėjimą ar sumažėjimą iš Lietuvos?

Atsakymas: Gana ryškus padidėjimas Anglijoje, tačiau Amerikoje nesimatė tokio padidėjimo.

Klausimas: Ar planuojate sugrįžti į Lietuvą?

Atsakymas: Nežinau.Gal kai pensijos amžiaus sulauksiu.

Klausimas: Dėl kokių priežasčių nusprendėte kol kas nesugrįžti?

Atsakymas: Dėl susikurto gyvenimo, savojo biznio, namų.

Klausimas: Kas paskatintų greitesnį sugrįžimą?

Atsakymas: Net nežinau, gal kainų sumažėjimas ir algų padidėjimas Lietuvoje.

Klausimas: Ar grįžusi į Lietuvą patariate kitiems taip pat išvykti?

Atsakymas: Nei patariu išvykt, nei nepatariu.

Klausimas: Kodėl?

Atsakymas: Tai kiekvieno žmogaus apsiprendimas, aš tik galiu pasakyti, kaip man ten sekasi gyventi ir suteikti įvairios informacijos.

Klausimas: Kaip manote ar Lietuvos valdžia turėtų skatinti savo gyventojus grįžti į šalį? Kaip ji tai turėtų daryti?

Atsakymas: Taip turėtų. Visų pirma, valdžia turėtų sustoti leisti kvailus įstatymus. Antra, kažkaip turi pasikeisti uždarbio ir kainų santykis.

Klausimas: Ar lietuvių išvykimas labai veikia Lietuvą?

Atsakymas: Taip.

Klausimas: O koks tokių išvykimų poveikis šaliai?

Atsakymas: Neigiamas - išvažiuoja kvalifikuoti, protingi žmonės, kurie galėtu gerinti Lietuvos ekonominę būklę. Teigiamas – reikia mokėti mažiau socialinių pašalpų mažai uždirbantiems Lietuvoje.

Klausimas: Emigracija, jūsų nuomone, didės, mažės ar nesikeis?

Atsakymas: Sunku prognozuoti, bet, manau, didės.

Klausimas: Ar lietuvių atvykimas į svetimą šalį veikia tos šalies gyvenimą?

Atsakymas: Taip.

Emigracijos politika: Lietuvos ir Europos Sąjungos patirties analizė	**Aušra Kasiulevičiūtė** (respondentas Nr. 3) Gimimo metai, vieta: 1984m., Vilnius Gyv. vieta: Santorinas, Graikija	Interviu atliktas: Akvilė Buteikienė 2007-09-05

Pastabos. Interviu buvo atliktas raštu, naudojantis programa „Skype“, kurios galimybės leido interviu metu koreguoti klausimus, užduoti papildomus ir pan.
Išsilavinimas: aukštasis, tautybė: lietuvė, išvykęs iš Lietuvos: 2005m.

Klausimas: Kokioje šalyje dabar gyvenate?

Atsakymas: Graikijoje.

Klausimas: Ar išvykote viena?

Atsakymas: Taip, išvykau viena.

Klausimas: Ar jūsų jau laukė artimieji toje šalyje, kurie buvo pasirengę visakeriopai padėti?

Atsakymas: Artimųjų ten neturėjau, išskyrus draugą graiką, pas kurį vykau.

Klausimas: Ar išvykimas jums atrodė vienintelė teisinga išeitis jūsų gyvenimiškoje situacijoje?

Atsakymas: Taip, nes mano situacija buvo tokia, kad norėjome gyventi su draugu, kuriam galimybė persikelti pas mus į šalį buvo sudėtingesnė, negu man pačiai ten vykti. Apsvarsčiusi visas galimybes, tuo metu atrodė, kad taip yra patogiausia.

Klausimas: Tai kokias galėtumėte įvardinti pagrindines išvykimo priežastis?

Atsakymas: Gyvenimas su artimu žmogumi, kurio tėvynė - ne Lietuva.

Klausimas: Kas suteikė informacijos apie pasirinktą šalį?

Atsakymas: Knygos, internetas, draugai, artimas žmogus, atostogos toje šalyje. Informacijos, jei tik yra noro galima gauti.

Klausimas: Koks buvo aplinkinių požiūris į tokį apsisprendimą?

Atsakymas: Daugumos aplinkinių požiūris buvo teigiamas, šeima ir draugai linki žmogui tik gero, todėl ir neprieštaravo. Be to, kiekvienas yra savo likimo kalvis.

Klausimas: Kokį laiko periodą tik išvykus vadintumėte sunkiausiu, kas įtakojo tokią padėtį?

Atsakymas: Pirmieji mėnesiai palyginus sunkūs. Daug ką lėmė svetimos kalbos nemokėjimas, šeimos ir draugų ilgesys, prisitaikymas prie klimato. Aš nežinau, kaip kitiems, tačiau man nėra taip kad, patenki į naują aplinką ir iškart jautiesi ten kaip namie.

Klausimas: Kaip pasikeitė vaizdas, kurį išvydote atvykę į kitą šalį, nuo savo įsivaizduojamo gyvenimo kitoje šalyje?

Atsakymas: Išvykstant atrodė bus lengviau įsivažiuoti į svetimos šalies ir kultūros ritmą, tačiau tam reikia daugiau laiko ir kantrybės.

Klausimas: Ar kitoje šalyje susiduriate su problemomis, kokių nebuvo Lietuvoje? Kokios tai problemos? Kaip šias problemas sprendžiate?

Atsakymas: Kol kas su didelėmis problemomis neteko susidurti. Didelis barjeras bendraujant yra kalbos nemokėjimas. Taip pat šiek tiek skiriasi šalių kultūra ir religija. Tačiau žinios ateina su laiku. Kaip jau minėjau laikas ir kantrybė čia geriausi pagalbininkai.

Klausimas: Kokios institucijos, įstaigos padeda spręsti iškylančias problemas?

Atsakymas: Tokių problemų dar neteko spręsti, bet nemanau, kad bus didelių rūpesčių, nes visi artimi žmonės su kuriais gyvenu, yra šios šalies piliečiai ir jei kiltų kokių problemų, jie padės išspręsti.

Klausimas: Koks vietinių gyventojų požiūris į emigrantus?

Atsakymas: Daug kas priklauso nuo šalies iš kurios esi atvykęs. Gyventojai gyvenantys Europos Sąjungos šalyse, neturėtų didelių problemų. Šiek tiek neigiamas požiūris yra į kaimynių šalių gyventojus, bulgarus, rumunus ir albanus, kurie dažniausiai atvyksta dirbi vadinamų „juodųjų darbų“. Tačiau čia žmonės yra labai svetingi ir šilti, mielai bendraujantys su visais.

Klausimas: Ar bendraujate su kitais emigravusiais lietuviais?

Atsakymas: Ne. Lietuvių čia nėra tiek, kad kontaktai su jais būtų randami tiesiog gatvėje.

Klausimas: Ar per tą laiką, kurį praleidote kitoje šalyje pastebėjote emigrantų padidėjimą ar sumažėjimą iš Lietuvos?

Atsakymas: Nepastebėjau. Tikriausiai dėl to, kad Graikija yra gana toli nuo Lietuvos. Lietuvių čia egzistuoja, tačiau labai mažas procentas.

Klausimas: Ar planuojate sugrįžti į Lietuvą?

Atsakymas: Kol kas neplanuoju.

Klausimas: Dėl kokių priežasčių norite likti?

Atsakymas: Viena didžiausių priežasčių yra mylimas žmogus ir bendras gyvenimas su juo. Taip pat darbas, namai. Esu laiminga, dėl to noriu likti.

Klausimas: Ar grįžusi į Lietuvą patariate kitiems taip pat išvykti?

Atsakymas: Nieko nepatarinėju, čia kiekvieno asmeninis reikalas.

Klausimas: Kaip manote ar Lietuvos valdžia turėtų skatinti savo gyventojus grįžti į šalį? Kaip ji tai turėtų daryti?

Atsakymas: Manau, kad turėtų. Turėtų skatinti įrodymais, kad Lietuvoje išvykėliams dėl gerovės galimas stabilus gyvenimas. Kad nebūtų taip, kad grįžus žmogus negali pasirūpinti savim ar šeima, nes situacija šalyje vėl pasikeitė.

Klausimas: Ar lietuvių išvykimas labai veikia Lietuvą?

Atsakymas: Taip, manau, tikrai veikia.

Klausimas: O koks tokių išvykimų poveikis šaliai?

Atsakymas: Tautos mažėjimas, kalbos išnykimas. Sunku ilgam išvykus laikytis savų tradicijų ir kalbėti sava kalba, kai kasdieniniame gyvenime turi labiau taikytis prie vietinių žmonių kultūros, jų diktuojamo gyvenimo ritmo ir pan.

Klausimas: Emigracija, jūsų nuomone, didės, mažės ar nesikeis?

Atsakymas: Nemanau, kad didės.

Klausimas: Kodėl?

Atsakymas: Todėl, kad jau ir Lietuvoje gyvenimo sąlygos po truputį gerėja, taigi žmonėms pradeda atsirasti galimybių ir savo gimtojoje šalyje.

Klausimas: Ar lietuvių atvykimas į svetimą šalį veikia tos šalies gyvenimą?

Atsakymas: Gal kažkiek ir veikia.

Klausimas: Kodėl?

Atsakymas: Negaliu atsakyti, bet manau tai daugiau super minimalus veikimas.

Klausimas: O veikimas teigiamas ar neigiamas?

Atsakymas: Žiūrint kokio išsilavinimo žmonės vyksta ten gyventi ir dirbti.

Emigracijos politika: Lietuvos ir Europos Sąjungos patirties analizė	**Evelina Damkutė** (respondentas Nr. 4) Gimimo metai, vieta: 1983m., Kuršėnai. Gyv. vieta: Londonas, Didžioji Britanija.	Interviu atliktas: Akvilė Buteikienė 2007-09-10

Pastabos. Interviu įrašytas į diktofoną.
Išsilavinimas: vidurinis, tautybė: lietuvė, išvykusi iš Lietuvos: 2003m. (5m. 2mėn.).

Klausimas: Kokioje šalyje dabar gyvenate?

Atsakymas: Didžiojoje Britanijoje, Londone.

Klausimas:Ar išvykote viena?

Atsakymas: Taip.

Klausimas: Ar jūsų jau laukė artimieji toje šalyje, kurie buvo pasirengę visakeriopai padėti?

Atsakymas: Taip, tėtis, bet išėjo taip, kad nelabai reikėjo tos pagalbos...

Klausimas: Ar išvykimas jums atrodė vienintelė teisinga išeitis jūsų gyvenimiškoje situacijoje?

Atsakymas: Nežinau ar vienintelė teisinga, bet tikrai geriausia.

Klausimas: Kokius variantus dar svarstėte?

Atsakymas: Gerai, kad prisiminčiau... Tęsti universitetines studijas, kurios nepatiko arba perstoti į norimą specialybę, bet tektų jau į mokamą stoti, tai vat ir vyko apsisprendimas dėl mokslų ir finansų, kurių reikės jei man už juos mokėt reikės.

Klausimas: Kodėl tada galiausiai pasirinkote emigraciją?

Atsakymas: Nusprendžiau, kad tuometinės studijos tikrai man nepatinka ir kad turėsiu daugiau perspektyvų Lietuvoje, jeigu įgausiu bakalaurą užsienyje, be to, įsigysiu šiokių tokių santaupų.

Klausimas: Kas suteikė informacijos apie pasirinktą šalį?

Atsakymas: Tėtis – jis suteikė informacijos apie koledžus, universitetus, beje, ir apie tai, kiek kainuos pragyventi toje šalyje.

Klausimas: Koks buvo aplinkinių požiūris į tokį apsisprendimą?

Atsakymas: Visi 100% palaikė! Nebuvo nei vieno, kuris sakytų, kad ne, nereikia, tau tik blogiau bus ir panašiai. Kai apsisprendžiau, kad išvyksiu visi stengėsi mane palaikyti.

Klausimas: Kokį laiko periodą tik išvykus vadintumėte sunkiausiu, kas įtakojo tokią padėtį?

Atsakymas: Kad nebuvo sunku, arba tiek sunku, kad galima išskirti kažkokį laiko tarpą... Tiesiog smulkių nesusipratimų ir rūpesčių, be kurių gyvenimas niekur nevyksta. Iškilo bėda – susitvarkei ir tiek.

Klausimas: Kaip pasikeitė vaizdas, kurį išvydote atvykę į kitą šalį, nuo savo įsivaizduojamo gyvenimo kitoje šalyje?

Atsakymas: Labai paprasta šalis, daug paprastų, „working class“ (darbo klasės) žmonių. Siaubingai nustebino kitataučių gausa! Tokių šalių kaip Indija, Pakistanas, Afrika. Buvau įsitikinusi, kad universitete ir kitur būsiu šiokia tokia egzotika, visiems bus įdomu sužinoti iš kur aš, kokie Lietuvoje papročiai ir pan. Bet tikrų anglų čia mažuma, taigi egzotika tikrai netapau... Bet į akis krito geresnis žmonių pragyvenimo lygis, žmonės daugiau atsipalaidavę, linksmi, užtikrinti ateitimi.

Klausimas: Ar kitoje šalyje susiduriate su problemomis, kokių nebuvo Lietuvoje, ar jos tokios pačios?

Atsakymas: Net nežinau ar čia kas labai jau kitaip... Jo, Lietuvoje didžiausia jaunų žmonių, baigusių studijas problema - kaip įsigyti būstą, čia – kaip įsigyti prašmatniame rajone. Tai manau daug ką pasako. Lietuvoje trūksta darbų, kuriuos dirbdamas galėtum normaliai pragyventi, šiek tiek skiriant ir poilsiui, kelionėms. Tokių čia netrūksta – netgi jaunimas lengvai gali atostogauti užsienyje.

Klausimas: Kokios institucijos, įstaigos padeda spręsti iškylančias problemas?

Atsakymas: Čia nedaug ką galiu pasakyti – nelabai kreipiuosi į jas, nors žinau, kad kam reikia, tikrai nesunkiai gali gauti įvairias lengvatas, bedarbio pašalpas ir pan. Tikrai jos yra pakankamo dydžio ir tikrai visi, kas kreipiasi, jas gauna.

Klausimas: Koks vietinių gyventojų požiūris į emigrantus?

Atsakymas: Čia labai priklauso nuo to, kur gyveni. Mažuose miesteliuose santykiai su vietiniais yra labai šilti, jie noriai bendrauja su svetimšaliais, o sostinėje tu turi būti kažko pasiekęs ar siekti, daryti karjerą, o ne šiaip pinigus „užkalinėti“, jei nori, kad tikri anglai tavimi domėtųsi, gerbtų. Taip, gerbtų. Anglai, kaip visiems yra gerai žinoma, yra labai arogantiški, tikri snobai. Bet tai būdingiau sostinei.

Klausimas: Ar bendraujate su kitais emigravusiais lietuviais?

Atsakymas: Beveik nebendrauju. Tik su viena kolege darbe. Universitete taip pat yra keletas lietuvių, bet artimai nebendraujame. Bet turiu pasakyti, kad aš esu išimtis – didžioji dauguma lietuvių gyvena tuose pačiuose rajonuose ir beveik nebendrauja su svetimtaučiais.

Klausimas: Ar per tą laiką, kurį praleidote kitoje šalyje pastebėjote emigrantų padidėjimą ar sumažėjimą iš Lietuvos?

Atsakymas: Čia jų visą laiką buvo apstu, taigi nedidelio padidėjimo ar sumažėjimo tikrai negalėjau pastebėti.

Klausimas: Ar planuojate sugrįžti į Lietuvą?

Atsakymas: Taip, planuoju.

Klausimas: O kada planuojate sugrįžti?

Atsakymas: Ateinančią vasarą arba dar po vienerių metų.

Klausimas: Dėl kokių priežasčių nusprendėte sugrįžti?

Atsakymas: Pasiilgau draugų, lietuviško gyvenimo būdo. Maži pasiekimai pasiekti Lietuvoje reiškia daugiau, teikia didesnį malonumą. Čia, svetimoje šalyje, beveik neįmanoma turėti labai gerų draugų, nes daugumai čia yra tik pusiaukelė – užsidirbusios pakankamai pinigų porelės nusiperka nekilnojamojo turto savose šalyse ir grįžta, kitos – pildo savo svajones keliauti po pasaulį ar kurtis gyvenimo saulėtose šalyse – Australijoje, Amerikoje.

Klausimas: Kas paskatintų greitesnį sugrįžimą?

Atsakymas: Jeigu susirasčiau palyginti gerai apmokamą darbą Lietuvoje, jeigu kas nors iš artimųjų labai norėtų, kad sugrįžčiau (bet mano atveju tokių žmonių nėra, nes šeima gyvena čia), jeigu artimiausioje ateityje pavyktų sukaupti pakankamai lėšų įgyvendinti mano užsibrėžtus tikslus Lietuvoje.

Klausimas: Ar grįžusi į Lietuvą patariate kitiems taip pat išvykti?

Atsakymas: Taip.

Klausimas: Kodėl?

Atsakymas: Patarčiau išvykti keletui metų jauniems žmonėms – įsigyti išsilavinimą čia, išmokti anglų kalbą, įgyti patirties tokioje išsivysčiusioje šalyje, pasisemti idėjų ir visą tai pritaikyti Lietuvoje.

Klausimas: Kaip manote ar Lietuvos valdžia turėtų skatinti savo gyventojus grįžti į šalį? Kaip ji tai turėtų daryti?

Atsakymas: Žinoma! Visų pirma, Lietuva turėtų plėsti prekybą su užsieniu, daugiau investuoti pati ir siekti investicijų iš užsienio, kurti daugiau darbo vietų, taip keldama pragyvenimo lygį Lietuvoje. Labiau ekonomiškai išsivysčiusios šalys kaip Vokietija, Prancūzija, Anglija rodo, kad pragyvenimo lygis (bendrasis vidaus produktas) Europos šalyse tikrai gali buti didelis (lyginant su Lietuva), taigi, Lietuvai dar yra ko siekti. O šalis vystytis gali tik turėdama pakankamai išsilavinusių žmonių, todėl Lietuvos valdžia turėtų skatinti jaunimą su išsilavinimu neemigruoti, bet pasilikti Lietuvoje. Nors, reikia pasakyti, kad „manual labour“ – paprasta fizinio darbo jėga taip pat labai svarbi bet kuriai šaliai – be jos ne viena šalis negalėtų funkcionuoti. Taigi, kiekvienas Lietuvos pilietis pasirinkęs neemigruoti yra labai svarbus. Taip pat, mano nuomone, turėtų būti peržiūrima ir pataisoma Lietuvos švietimo sistema – aukštasis išsilavinimas turėtų parengti, atvesti abiturientą į konkretų jo būsimą „kelią“ - karjera, o ne suteikti tiek informacijos, kad jaunas žmogus nežinotų, kur ją pritaikyti. Čia galiotų posakis „the less is more“ (gauti mažiau yra geriau).

Klausimas: Ar lietuvių išvykimas labai veikia Lietuvą?

Atsakymas: Manau, kad taip.

Klausimas: O koks tokių išvykimų poveikis šaliai?

Atsakymas: Į tai, manau, tikrai geriau atsakytų žmonės, pasilikę Lietuvoje. Bet pastebėjau vieną ganėtinai svarbų dalyką – didesnės lietuvių gyvenančių ir dirbančių užsienyje pajamos leidžia jiems dominuoti tarp žmonių bandančių įsigyti nekilnojamąjį turtą Lietuvoje. Mano nuomone, tai yra viena iš kelių svarbiausių priežasčių, kodėl nekilnojamojo turto kainos Lietuvoje pastaruoju metu taip sparčiai kyla. Ne kainų kilimas čia yra svarbu, bet tai, kad žmonės, pasilikę gyventi ir dirbti Lietuvoje, netgi dar labiau neišgali įsigyti savo pirmojo būsto.

Klausimas: Emigracija, jūsų nuomone, didės, mažės ar nesikeis?

Atsakymas: Manau, kad artimiausioje ateityje ji didės – lietuviai, gyvenantys užsienyje vis dar kviečiasi atvykti šeimos narius, draugus (yra begalė pavyzdžių, kaip ta grandinė sparčiai ilgėja), jie suteikia daugiau informacijos norintiems atvykti, padeda susirasti būstą, darbą. Bet po kiek laiko emigracija, manau, sulėtės, o po kiek laiko taps visai nežymi. Tikrai manau, kad Lietuva pradės sparčiau ekonomiškai vystytis, valdžia mokysis iš kitų užsienio šalių valdžios politikos, be to ir pabuvoję svetur lietuviai atveš į gimtinę naujų įgūdžių, idėjų bei investicijų. Taigi, nebebus kas skatintų lietuvius išvykti ieškoti geresnio gyvenimo svetur – Lietuvoje bus taip pat gerai kaip kitur!

Klausimas: Ar lietuvių atvykimas į svetimą šalį veikia tos šalies gyvenimą?

Atsakymas: Ar būtent lietuvių ar visų emigrantų? Patys lietuviai labai veikti negali, nes Lietuvos gyventojų skaičius yra labai nedidelis, taigi ir emigrantų nėra labai daug (Vien palyginus su Lenkijos 40 milijonų, o tai tik viena Vidurio Europos šalis, nekalbant apie tokias šalis gausias

gyventojų skaičiumi (tuo tarpu ir emigrantais) kaip Indija, Kinija, Brazilija, Australija ir visa Afrika).

Emigracijos politika: Lietuvos ir Europos Sąjungos patirties analizė	**Gaudrė Kazlauskaitė** (respondentas Nr. 5) Gimimo metai, vieta: 1980m., Vilnius Gyv. vieta: Londonas, Didžioji Britanija	Interviu atliktas: Akvilė Buteikienė 2007-08-29

Pastabos. Interviu buvo atliktas raštu, naudojantis programa „Skype“, kurios galimybės leido interviu metu koreguoti klausimus, užduoti papildomus ir pan.
Išsilavinimas: aukštasis, tautybė: lietuvė, išvykusi iš Lietuvos: 2006m. (1m. 6 mėn.).

Klausimas: Kokioje šalyje dabar gyvenate?

Atsakymas: Anglijoje.

Klausimas: Ar išvykote viena?

Atsakymas: Taip, viena.

Klausimas: Ar jūsų jau laukė artimieji toje šalyje, kurie buvo pasirengę visakeriopai padėti?

Atsakymas: Taip, ten jau šešis metus gyveno mano sesuo su vyru.

Klausimas: Ar išvykimas jums atrodė vienintelė teisinga išeitis jūsų gyvenimiškoje situacijoje?

Atsakymas: Ne.

Klausimas: Kokius variantus dar svarstėte?

Atsakymas: Kažko ypatingai nesvarsčiau, tiesiog pasirinkau lengviausią variantą. Manau, tuo metu geriausias sprendimas buvo palikti Lietuvą.

Klausimas: Kokios buvo pagrindinės išvykimo priežastys?

Atsakymas: Norėjosi kažko naujo, nes kasdienybė buvo jau gerokai įkyrėjusi, taip pat tai galima vadinti ir nevykusios meilės pasekme.

Klausimas: Kas suteikė informacijos apie pasirinktą šalį?

Atsakymas: Daugiausia sesuo.

Klausimas: Koks buvo aplinkinių požiūris į tokį apsisprendimą?

Atsakymas: Visiems buvo tikrai nemenkas šokas, nes ir čia turėjau daug veiklos ir darbo man netrūko. Savo srityje buvau šį tą pasiekusi, kas irgi nėra lengva.

Klausimas: Kokį laiko periodą tik išvykus vadintumėte sunkiausiu, kas įtakojo tokią padėtį?

Atsakymas: Sunkiausiu periodu pavadinčiau pirmąjį savo mėnesį, o sunkus jis buvo dėl to, kad pasijautė pinigų stygius.

Klausimas: Kaip pasikeitė vaizdas, kurį išvydote atvykę į kt. šalį, nuo savo įsivaizduojamo gyvenimo kitoje šalyje?

Atsakymas: Na, kai ten vykau, atrodė, kad viskas švyti, visi laimingi, bet kai atvykau, tai pasirodė toli gražu ne taip...

Klausimas: Ar kt. šalyje susiduriate su problemomis, kokiu nebuvo Lietuvoje, ar jos tokios pačios? Kokios tai problemos? Kaip šias problemas sprendžiate?

Atsakymas: Na tai, ką aš pastebėjau, tai čia labai daug popierizmo (nors atrodo ir Lietuvoje jo užtenka, bet...). Net pas daktarą negali nueiti neužpildęs milijono popierių...

Klausimas: Kokos institucijos, įstaigos padeda spręsti iškylančias problemas?

Atsakymas: Kol kas su jokiomis neteko susidurti ir niekur nesikreipiau...

Klausimas: Koks vietinių gyventojų požiūris į emigrantus?

Atsakymas: Šiaip gan teigiamas, tikrai nesusidūriau, su kažkokiom problemom dėl to, kad esu iš Lietuvos.

Klausimas: Ar bendraujate su kitais emigravusiais lietuviais?

Atsakymas: Taip, bendrauju.

Klausimas: Kaip vyksta bendravimas?

Atsakymas: Na gan šiltai. Susitinkame pasilinksminti, kas ką gali kartais pagelbėti kokiu klausimu.

Klausimas: Kokios bendravimo priežastys, šiaip dėl to, kad tautietis ar kažkokios kitokios priežastys?

Atsakymas: Na čia užtenka to, kad esi lietuvis. Manau suveikia toks dalykėlis, kaip kad lietuvis lietuvį traukia.

Klausimas: Ar per tą laiką, kurį praleidote kitoje šalyje pastebėjote emigrantų padidėjimą ar sumažėjimą iš Lietuvos?

Atsakymas: Nepastebėjau jokių pokyčių.

Klausimas: Ar planuojate sugrįžti į Lietuvą?

Atsakymas: Taip, planuoju.

Klausimas: Kada planuojate sugrįžti?

Atsakymas: Mano planuose grįžimas po keturių mėnesių.

Klausimas: Kodėl planuojate sugrįžti?

Atsakymas: Čia mano karjera. Noriu tiesiog grįžti į tai, ką buvau pasiekusi.

Klausimas: Kas paskatintų greitesnį sugrįžimą?

Atsakymas: Na nežinau, juk ir taip greitai grįšiu, taigi realiai nelabai kažkokie dalykai tą pagreitintų.

Klausimas: Ar grįžusi į Lietuvą patariate kitiems taip pat išvykti?

Atsakymas: Patariu trumpam išvykti.

Klausimas: Kodėl?

Atsakymas: Ten labai lengva pamatyti gyvenimo kokybės skirtumus ir išmokti vertinti tikruosius, svarbiausius gyvenimo dalykus.

Klausimas: Kaip manote ar Lietuvos valdžia turėtų skatinti savo gyventojus grįžti į šalį? Kaip ji tai turėtų daryti?

Atsakymas: Žinoma, kad taip. Valdžia turėtų rūpintis, kad geros gyvenimo sąlygos žmonėms atrodytų ne kažkur už sienos, o čia pačioje Lietuvoje.

Klausimas: Ar lietuvių išvykimas labai veikia Lietuvą?

Atsakymas: Taip.

Klausimas: Koks tokių išvykimų poveikis šaliai?

Atsakymas: Iš tų trijų milijonų lieka vis mažiau, o pasekmės įvairiausios, nuo tautos mažėjimo iki darbuotojų trūkumo pačioje Lietuvoje.

Klausimas: Emigracija, jūsų nuomone, didės, mažės ar nesikeis?

Atsakymas: Vis dar didės.

Klausimas: Kodėl?

Atsakymas: Nes pragyvenimui reikalingi finansai didėja daug didesniais tempais, nei paprasto žmogaus gaunamas atlyginimas.

Klausimas: Ar lietuvių atvykimas į svetimą šalį veikia tos šalies gyvenimą?

Atsakymas: Na, toje šalyje daugėja pigios darbo jėgos. Jeigu dar vis atvyksta lietuvaičiai ir lieka, vadinasi darbų visiems užtenka.

Klausimas: Veikimas teigiamas ar neigiamas?

Atsakymas: Jeigu tie darbai nudirbami sąžiningai ir kriminalinė padėtis nepaaštrėja nuo mūsų tautiečių, tai vadinčiau teigiamu.

Emigracijos politika: Lietuvos ir Europos Sąjungos patirties analizė	**Gintaras Petronis** (respondentas Nr. 6) Gimimo metai, vieta: 1966m., Ukmergė Gyv. vieta: Dunganonas, Šiaurės Airija	Interviu atliktas: Akvilė Buteikienė 2007-09-13

Pastabos. Interviu atliktas nusiuntus anketą ir gavus atsakymus raštu.
Išsilavinimas: aukštesnysis, tautybė: lietuvis, išvykęs iš Lietuvos: 2003m. (3 m. 6 mėn.).

Klausimas: Kokioje šalyje dabar gyvenate?

Atsakymas: Šiaurės Airijoje.

Klausimas: Ar išvykote vienas?

Atsakymas: Vienas.

Klausimas: Ar jūsų jau laukė artimieji toje šalyje, kurie buvo pasirengę visakeriopai padėti?

Atsakymas: Ne, atvykus turėjau suktis vienas.

Klausimas: Ar išvykimas jums atrodė vienintelė teisinga išeitis jūsų gyvenimiškoje situacijoje?

Atsakymas: Taip.

Klausimas: Kokios buvo pagrindinės išvykimo priežastys?

Atsakymas: Norėjosi neskaičiuoti pinigų kiekvienai smulkmenai, be to reikėjo pinigų įsigyti būstui.

Klausimas: Kas suteikė informacijos apie pasirinktą šalį?

Atsakymas: Draugai, kurie jau buvo bandę uždarbiauti toje šalyje.

Klausimas: Koks buvo aplinkinių požiūris į tokį apsisprendimą?

Atsakymas: Mane palaikė, neigiamai tikrai niekas nereagavo.

Klausimas: Kokį laiko periodą tik išvykus vadintumėte sunkiausiu, kas įtakojo tokią padėtį?

Atsakymas: Pirmieji pusė metų. Sunku buvo tol, kol radau pastovų darbą ir būstą. Kai turi tokį pagrindą po kojomis iškart lengviau įsivažiuoti į gyvenimą.

Klausimas: Kaip pasikeitė vaizdas, kurį išvydote atvykę į kitą šalį, nuo savo įsivaizduojamo gyvenimo toje šalyje?

Atsakymas: Laukė kita kultūra, papročiai. Vykdamas žinai, kad bus kitaip, bet kai realiai viską pamatai, tai supranti, kad nėra taip lengva suprasti tam tikrus dalykus, ar įsivažiuoti į jų diktuojamą ritmą.

Klausimas: Ar kitoje šalyje susiduriate su problemomis, kokių nebuvo Lietuvoje, ar jos tokios pačios? Kaip šias problemas sprendžiate?

Atsakymas: Yra problemų susijusių su valdiškomis įstaigomis – teisinė sistema, kelių mokesčiai. Tos problemos susijusios su tos šalies tvarkos nežinojimu. Dėl visų šių problemų tariausi su tautiečiais, kurie jau buvo su tuo susipažinę.

Klausimas: Kokios institucijos, įstaigos padeda spręsti iškylančias problemas?

Atsakymas: Nesikreipiau niekur, taigi tikrai nežinau.

Klausimas: Koks vietinių gyventojų požiūris į emigrantus?

Atsakymas: Airiai yra draugiški, o bendravimas su jais nuoširdus. Susiradau ir draugų, daugiausiai tai bendradarbiai. Protestantai lietuvių nemėgsta.

Klausimas: Ar bendraujate su kitais emigravusiais lietuviais?

Atsakymas: Taip.

Klausimas: Kaip vyksta bendravimas?

Atsakymas: Keliaujame po šalį, padedame vieni kitiems iškilus problemoms. Pvz.: nuvežti į oro uostą, pataisyti mašiną, kas ką moka, kas su kokiomis bėdomis ir jų sprendimais turi daugiau patirties. Taip pat švenčiame bendrai šventes. Susirenkame paplepėti, pažiūrėti kino filmų. Žodžiu ir bėdas sprendžiame kartu ir linksminamės ir ilsimės.

Klausimas: Kokios bendravimo priežastys?

Atsakymas: Norisi turėti draugų, o su savo kraštiečiais galima rasti daugiau bendrų dalykų.

Klausimas: Ar per tą laiką, kurį praleidote kitoje šalyje pastebėjote emigrantų padidėjimą ar sumažėjimą iš Lietuvos?

Atsakymas: Emigrantų iš Lietuvos mano miestelyje tikrai padidėjo.

Klausimas: Kaip manote, kas paskatino tokius pokyčius?

Atsakymas: Kiekvienam savos priežastys – vieni nori užsidirbti, o kiti tiesiog nuo armijos bėga.

Klausimas: Kada buvo juntami didžiausi svyravimai?

Atsakymas: Manyčiau, 2006-2007 metais buvo didžiausias antplūdis.

Klausimas: Ar planuojate sugrįžti į Lietuvą?

Atsakymas: Taip.

Klausimas: O kada planuojate sugrįžti?

Atsakymas: Nežinau, nesu apsisprendęs, kiek dar čia būsiu. Tiesiog tikslios datos dar neturiu, bet savo ateities su šia šalim nesieju.

Klausimas: Kodėl planuojate sugrįžti?

Atsakymas: Tai vis tik yra mano gimtinė.

Klausimas: Kas paskatintų greitesnį sugrįžimą?

Atsakymas: Pagerėjusi ekonominė situacija.

Klausimas: Ar grįžęs į Lietuvą patariate kitiems taip pat išvykti?

Atsakymas: Taip.

Klausimas: Kodėl?

Atsakymas: Kad pamatytų visiškai kitokią šalį, susipažintų su kitokiomis tradicijomis. Įdomu ir naudinga pažiūrėti, kaip kiti gyvena.

Klausimas: Kaip manote ar Lietuvos valdžia turėtų skatinti savo gyventojus grįžti į šalį? Kaip ji tai turėtų daryti?

Atsakymas: Taip, turėtų dėti pastangas, kad žmonės grįžtų. O geriausias stimulas žmonėms sugrįžti - kelti šalies ekonomiką.

Klausimas: Ar lietuvių išvykimas labai veikia Lietuvą?

Atsakymas: Taip.

Klausimas: Koks tokių išvykimų poveikis šaliai?

Atsakymas: Trūksta darbo jėgos, Lietuvoje jau girdisi poreikis kviestis emigrantus patiems.

Klausimas: Emigracija, jūsų nuomone, didės, mažės ar nesikeis?

Atsakymas: Didės.

Klausimas: Kodėl?

Atsakymas: Lietuvoje dar neįvyko, toks lūžis, kad bandyti kurti kažką savo šalyje būtų beveik taip pat lengva, kaip kitose šalyse. Be to Lietuvoje jau yra tam tikras mitas, apie tai, kaip gerai yra kitur...

Klausimas: Ar lietuvių atvykimas į svetimą šalį veikia tos šalies gyvenimą?

Atsakymas: Veikia

Klausimas: Kodėl?

Atsakymas: Atsirado lietuviškų parduotuvių, vyksta tradiciniai mūsų renginiai.

Klausimas: Veikimas teigiamas ar neigiamas?

Atsakymas: Greičiau neigiamas, deja, ne visi Lietuviai čia dorai dirba ir gyvena...

Emigracijos politika: Lietuvos ir Europos Sąjungos patirties analizė	**Ramūnas Janiūkštis** (respondentas Nr. 7) Gimimo metai, vieta: 1981 m., Ukmergė Gyv. vieta: Stanstedas, Didžioji Britanija	Interviu atliktas: Akvilė Buteikienė 2007-08-17

Pastabos. Interviu buvo atliktas raštu, naudojantis programa „Skype“, kurios galimybės leido interviu metu koreguoti klausimus, užduoti papildomus ir pan.
Išsilavinimas: aukštesnysis, tautybė: lietuvis, išvykęs iš Lietuvos: 2005m. (2 m. 6 mėn.).

Klausimas: Kokioje šalyje dabar gyvenate?

Atsakymas: Anglijoje

Klausimas: Ar išvykote vienas?

Atsakymas: Išvykau vienas.

Klausimas: Ar jūsų jau laukė artimieji toje šalyje, kurie buvo pasirengę visakeriopai padėti?

Atsakymas: Nelaukė nei vienas artimasis toje šalyje, juo labiau visakeriopai padėt, pasirengusiu su žiburiu nesuradau. Labai sunku buvo pradžioje, teko būti nepavalgiusiam, pramokau kalbą po truputį, susiradau darbą..

Klausimas: Ar išvykimas jums atrodė vienintelė teisinga išeitis jūsų gyvenimiškoje situacijoje?

Atsakymas: Taip, tuo metu maniau ir šiuo metu manau kad emigracija buvo teisingas sprendimas.

Klausimas: Kokius variantus dar svarstėte?

Atsakymas: Kitų variantų nesvarsčiau.

Klausimas: Kokios buvo pagrindinės išvykimo priežastys?

Atsakymas: Priežastys: galimybė užsidirbti, galimybė dirbti normaliomis darbo sąlygomis ir t.t.

Klausimas: Kas suteikė informacijos apie pasirinktą šalį?

Atsakymas: Mokydamasis esu buvęs Anglijoje keletą mėnesių, taigi prieš emigruodamas jau buvau
susipažinęs su šalimi, į kurią vykstu. Taip pat galima pridėti televiziją, internetą ir t.t

Klausimas: Koks buvo aplinkinių požiūris į tokį apsisprendimą?

Atsakymas: Aplinkinių požiūris buvo teigiamas, nes pusė iš jų buvo bedarbiai. Taigi patys žinojo,
kokios tuo metu perspektyvos buvo mūsų šalyje.

Klausimas: Kokį laiko periodą tik išvykus vadintumėte sunkiausiu, kas įtakojo tokią padėtį?

Atsakymas: Sunkiausia buvo pradžia. Reikėjo susirasti darbą, kur gyventi. Taigi tokie dalykai užtrunka, o kol jų nėra, tai irgi jokio stabilumo.

Klausimas: Kaip pasikeitė vaizdas, kurį išvydote atvykę į kitą šalį, nuo savo įsivaizduojamo gyvenimo kitoje šalyje?

Atsakymas: Kadangi jau prieš tai buvau apsilankęs toje šalyje, tai kažkokio iškreiptai tik teigiamo vaizdo nebuvau susidaręs...

Klausimas: Ar kitoje šalyje susiduriate su problemomis, kokių nebuvo Lietuvoje? Kokios tai problemos? Kaip šias problemas sprendžiate?

Atsakymas: Pirmiausiai tai skirtinga kultūra – nuo ko viskas ir parsideda, tiesiog mes ne viską žinome ir mūsų kraujyje įaugęs būna kitoks gyvenimo būdas. Po to visa kita tvarka – pvz.: skirtingos sveikatos apsaugos sistema - dantistų paslaugos brangios. Žinomą ir kalbos barjeras.

Klausimas: Kokios institucijos, įstaigos padeda spręsti iškylančias problemas?

Atsakymas: Kol kas neprireikė, nesidomėjau. Iš kitų patirties žinau, kad problemas, susijusias su darbo paieškos klausimais, padeda spręsti darbo birža (jobcenter). Problemas susijusias su mokesčių mokėjimu padeda spręsti mokesčių inspekcijos padaliniai vadinami (inland revenue), problemas iškilusias ieškant gyvenamosios vietos padeda spręsti nekilnojamo turto nuomos agentūros (letting agencies). Emigrantas gali čia kreiptis ir jam tikrai bus stengiamasi padėti.

Klausimas: Koks vietinių gyventojų požiūris į emigrantus?

Atsakymas: Vietinių požiūris i emigrantus yra neigiamas, bet šį požiūrį formuoja ta dauguma emigrantų, kurie atvažiuoja nemokėdami kalbos, dažniausiai vyresnio amžiaus, arba emigrantai atvažiavę daryti nusikaltimus. Bendraujant su bendradarbiais arba anglais draugais, neigiamo požiūrio į save - emigrantą nepastebiu.

Klausimas: Ar bendraujate su kitais emigravusiais lietuviais? Ką veikiate susitikę?

Atsakymas: Tik su savo draugais, kurie buvo čia Lietuvoje, o dabar gyvena Anglijoje. Bendravimas vyksta toks pats kaip ir Lietuvoje: pramogos, poilsis ir t.t.

Klausimas: Ar per tą laiką, kurį praleidote kitoje šalyje pastebėjote emigrantų padidėjimą ar sumažėjimą iš Lietuvos?

Atsakymas: Kaip bebūtų keista, pamačiau lietuvių emigrantų padidėjimą.

Klausimas: Kaip manote, kas paskatino tokius pokyčius?

Atsakymas: Padidėjimas atsirado dėl mažų atlyginimų Lietuvoje, darbo kultūros nebuvimo. Šiaip kultūros nebuvimo Lietuvoje – čia kalbant apie žmonių tarpusavio santykius (kiekvieno pirštai į save lenkti, o kaimynui, kuo blogiau, tai tuo geriau...), valdžios požiūrio į žmogų ir t.t

Klausimas: Kada buvo juntami didžiausi svyravimai?

Atsakymas: Kad konkretaus laikotarpio tikrai negalėčiau išskirti.

Klausimas: Ar planuojate sugrįžti į Lietuvą?

Atsakymas: Taip, planuoju.

Klausimas: Kada planuojate sugrįžti?

Atsakymas: Sugrįžt planuoju 2008 metais.

Klausimas: O kodėl planuojate sugrįžti?

Atsakymas: Planuoju sugrįžt, nes kamuoja tėvynės ilgesys.

Klausimas: Kas paskatintų greitesnį sugrįžimą?

Atsakymas: Mano greitesni sugrįžimą paskatintų laimėjimas loterijoje arba vertybinių popierių pabrangimas 500 kartų. Jei rimtai, tai viskas remiasi į finansus. Esu numatęs, kiek kam pinigų reikės
Lietuvoje ir tai kaip planas, kurį turiu įvykdyti.

Klausimas: Ar grįžęs į Lietuvą patariate kitiems taip pat išvykti?

Atsakymas: Taip, būtent taip ir patariu.

Klausimas: Kodėl?

Atsakymas: Važiuoti mokytis, pakeliauti ir panašiai. Siūlyčiau išvažiuoti ir sugrįžti, bet tik nelikti tuo ruso sužalotu lietuviu. Grįžęs žmogus bent jau į Maximą nuėjęs nestumdys bobučių eilėje.

Klausimas: Kaip manote ar Lietuvos valdžia turėtų skatinti savo gyventojus grįžti į šalį? Kaip ji tai turėtų daryti?

Atsakymas: Lietuvos valdžia turėtų skatinti žmones sugrįžti, taip pat turėtų skatinti žmones neišvažiuoti, aš turiu omeny, kai mokytojas važiuoja gatvių šluoti. Sistema pas mus sugedusi ir čia reikia kažką keist iš pagrindų, o greitai niekas nesidaro. Pradžia turėtų būti gerinant žmonių pragyvenimą.

Klausimas: Ar lietuvių išvykimas labai veikia Lietuvą?

Atsakymas: Nepasakyčiau, kad neigiamai labai jau veikia. Baisu, kai išvažiuoja talentingi, kvalifikuoti žmonės, specialistai. Bet tai turbūt vienintelė išeitis jiems susimokėti už namus, paskolas ir t.t.

Klausimas: Emigracija, jūsų nuomone, didės, mažės ar nesikeis?

Atsakymas: Emigracija didės, bet dabar jau turbūt tas didėjimas sulėtėjęs. Kažkas dirba normalius darbus ir užsidirba pragyvenimui, toliau grupė pasidarė specialistai ir jau uždirba pakankamai pinigų, kad nusipirktų audi, tai tie ir nebevažiuoja jau. Kažkas grįš iš užsienio...

Klausimas: Ar lietuvių atvykimas į svetimą šalį veikia tos šalies gyvenimą?

Atsakymas: Imigracija turbūt viena iš pagrindinių, jei ne pagrindinė priežastis, kodėl tokios šalys kaip pvz. Anglija klesti. Pigi darbo jėga ir t.t. Lietuviai, kaip žinia juodadarbiai, taigi užsienio šalys gauna produktyvią darbo jėgą. Vienetai imigrantų su labai aukšta kvalifikacija, nepasakyčiau, kad labai įtakotų vietinę darbo rinką.
Taip pat atsirandantys lietuviško maisto produktai didžiuosiuose Anglijos supermarketuose, lietuviškos parduotuvės. Pradžioje turbūt tai buvo daugiau mūsų šalies žmonėms skirta, bet atrodo, kad kitiems pabandžius lietuviškus dalykėlius, jie pradėjo tikti ne tik mums.

Klausimynas „Emigracijos politika: Lietuvos ir Europos Sąjungos patrties analizė“ tema

(Ketinančiam emigruoti)

Vardas, pavardė:
Gimimo metai, vieta:
Gyvenamoji vieta:
Išsilavinimas:
Tautybė:

1. Ar galvojate apie išvykimą iš Lietuvos?
2. Kada pradėjote galvoti apie emigravimą į kitą šalį?
3. Kokios priežastys skatina jus išvykti?
4. Kokie pokyčiai Lietuvoje pakeistų norą išvykti?
5. Ar išvykimą planuojate kaip laikiną, ar savo ateitį siejate su kita šalimi?
6. Kodėl laikinas (ilgalaikis), kokios priežastys?
7. Ar su kuo nors aptariate savo norą išvykti?
8. Su kuo aptariate savo planus?
9. Kokius patarimus gaunate?
10. Ar kitų nuomonė apie išvykimą yra svarbi?
11. Kodėl?
12. Kokius pliusus įsivaizduojate kitoje šalyje?
13. Ar įmanoma šiuos dalykus įtvirtinti ar sukurti Lietuvoje?
14. Kas turėtų būti atsakingas už tų dalykų, kurie įmanomi įgyvendinimą (konkrečios institucijos)?
15. Gal trumpam jau buvote išvykęs?
16. Ar tai, ką pamatėtė, pakeitė jūsų įsivaizdavimą ir nuomonę apie išvykimą?
17. Ar lietuvių išvykimai labai veikia Lietuvą?
18. Koks tokių išvykimų poveikis šaliai?
19. Emigracija jūsų nuomone didės, mažės ar nesikeis?
20. Kodėl?
21. Ar lietuvių atvykimas į svetimą šalį veikia tos šalies gyvenimą?
22. Jei veikimas vis dėl to vyksta, tai jis teigiamas ar neigiamas?

Emigracijos politika: Lietuvos ir Europos Sąjungos patirties analizė	**Jolita Z.** (respondentas Nr. 8) Gimimo metai, vieta: 1978m., Švenčionys Gyv. vieta: Švenčionys	Interviu atliktas: Akvilė Buteikienė 2008-08-10

Pastabos. Interviu įrašytas į diktofoną. Pateikėja pageidavo nenurodyti pavardės. Išsilavinimas: aukštasis, tautybė: lietuvė.

Klausimas: Ar galvojate apie išvykimą iš Lietuvos?

Atsakymas: Taip, ir labai rimtai.

Klausimas: Kada pradėjote galvoti apie emigravimą į kitą šalį?

Atsakymas: Prieš tris metus, kai dirbti į Norvegiją išvyko mano vyras.

Klausimas: Kokios priežastys skatina jus išvykti?

Atsakymas: Kad šeima būtų kartu.

Klausimas: Kokie pokyčiai Lietuvoje pakeistų norą išvykti?

Atsakymas: Normali ekonominė padėtis Lietuvoje.

Klausimas: Ar išvykimą planuojate kaip laikiną, ar savo ateitį siejate su kita šalimi?

Atsakymas: Planuojame, kaip laikiną, nes tikimės, kad pagerėjus padėčiai Lietuvoje ir čia turėsime planų.

Klausimas: Kodėl laikinas, kokios priežastys?

Atsakymas: Todėl,kad nesinori visam laikui palikti artimųjų.

Klausimas: Ar su kuo nors aptariate savo norą išvykti?

Atsakymas: Aptariame šeimoje.

Klausimas: Kokius patarimus gaunate?

Atsakymas: Artimieji nenorėtų, kad išvykčiau ilgam laikui.

Klausimas: Ar kitų nuomonė apie išvykimą yra svarbi?

Atsakymas: Šeimos nuomonė žinoma, kad svarbi.

Klausimas: Kodėl?

Atsakymas: Todėl, kad tai artimų žmonių nuomonė.

Klausimas: Kokius pliusus įsivaizduojate kitoje šalyje?

Atsakymas: Didesnės galimybės daugiau užsidirbti, o vėliau tęsti normalų gyvenimą Lietuvoje.

Klausimas: Ar įmanoma šiuos dalykus įtvirtinti ar sukurti Lietuvoje?

Atsakymas: Šiuo metu neįmanoma, ypač vėl prasidėjus ekonominei krizei.

Klausimas: Kas turėtų būti atsakingas už tų dalykų, kurie įmanomi įgyvendinimą (konkrečios institucijos)?

Atsakymas: Įstatymų leidėjai.

Klausimas: Gal trumpam jau buvote išvykęs?

Atsakymas: Taip, trumpam jau esu buvusi.

Klausimas: Ar tai, ką pamatėtė, pakeitė jūsų įsivaizdavimą ir nuomonę apie išvykimą?

Atsakymas: Tikriausiai dar tik sustiprino norą išvykti ilgesniam laikui.

Klausimas: Ar lietuvių išvykimai labai veikia Lietuvą?

Atsakymas: Taip veikia, nes Lietuva netenka gabių ir išsilavinusių žmonių.

Klausimas: Emigracija, jūsų nuomone, didės, mažės ar nesikeis?

Atsakymas: Manau, tik didės.

Klausimas: Kodėl taip manote?

Atsakymas: Dėl vykstančios ekonominės krizės.

Klausimas: Ar lietuvių atvykimas į svetimą šalį veikia tos šalies gyvenimą?

Atsakymas: Taip, nes į tą šalį atvyksta daug kvalifikuotų specialistų.

Klausimas: O jei veikimas vis dėl to vyksta, tai jis teigiamas ar neigiamas?

Atsakymas: Manau, dvejopas poveikis, nes į šalį atvyksta kvalifikuoti specialistai, o neigiamas poveikis būtų toks, kad atvykusieji dirba už mažesnį darbo užmokestį, nei priimančiosios šalies gyventojai.

Emigracijos politika: Lietuvos ir Europos Sąjungos patirties analizė	**Gytis Buteikis** (respondentas Nr. 9) Gimimo metai, vieta: 1981m., Ukmergė Gyv. vieta: Vilnius	Interviu atliktas: Akvilė Buteikienė 2007-07-29

Pastabos. Interviu atliktas žodžiu įrašant į diktofoną.
Išsilavinimas: aukštasis, tautybė: lietuvis.

Klausimas: Ar galvojate apie išvykimą iš Lietuvos?

Atsakymas: Taip

Klausimas: Kada pradėjote galvoti apie emigravimą į kitą šalį?

Atsakymas: Prieš keletą metų.

Klausimas: Kokios priežastys skatina jus išvykti?

Atsakymas: Mažas uždarbis Lietuvoje. Galimybės yra ganėtinai ribotos, baigęs aukštąjį mokslą gali eiti dirbti pardavėju ar mokytoju, kurie uždirba vienodai (galėtų būti vienodai daug, o yra vienodai mažai)...

Klausimas: Kokie pokyčiai Lietuvoje pakeistų norą išvykti?

Atsakymas: Didesni atlyginimai. Pasikeitusios gyvenimo sąlygos. Turėtų įvykti pokyčiai tiek ekonominėje plotmėje, tiek ir mūsų pačių kultūroje. Pilna sričių, kur mums dar reikia tobulėti.

Klausimas: Ar išvykimą planuojate kaip laikiną, ar savo ateitį siejate su kita šalimi?

Atsakymas: Neplanuoju likti. Čia daugiau būtų laikinas sprendimas pagyventi kitoje šalyje.

Klausimas: Kodėl laikinas, kokios priežastys?

Atsakymas: Užsidirbti gyvenamam plotui, kad nereiktų imti paskolos, o pragyvenimui, manau, pakaks ir lietuviško atlygio...

Klausimas: Ar su kuo nors aptariate savo norą išvykti?

Atsakymas: Taip, aptarinėju.

Klausimas: Su kuo aptariate savo planus?

Atsakymas: Su šeima (tėvais, broliais)

Klausimas: Kokius patarimus gaunate?

Atsakymas: Dažniausiai pritaria mano sprendimams, šiuo atveju irgi... Jiems labiau patiktų, kad aš nevykčiau, bet jie supranta mano norus.

Klausimas: Ar kitų nuomonė apie išvykimą yra svarbi?

Atsakymas: Taip.

Klausimas: Kodėl?

Atsakymas: Svarbi jų patirtis, galbūt kokia pagalba – finansinė ir moralinė...

Klausimas: Kokius pliusus įsivaizduojate kitoje šalyje?

Atsakymas: Didesnis atlygis už darbą, pažintis su šalimi, jos žmonėmis, nauja patirtis...

Klausimas: Ar įmanoma šiuos dalykus įtvirtinti ar sukurti Lietuvoje?

Atsakymas: Ne visus...

Klausimas: Kas turėtų būti atsakingas už tų dalykų, kurie įmanomi įgyvendinimą?

Atsakymas: Šalies valdžia.

Klausimas: Gal trumpam jau buvote išvykęs?

Atsakymas: Taip.

Klausimas: Ar tai, ką pamatėtė pakeitė jūsų įsivaizdavimą ir nuomonę apie išvykimą?

Atsakymas: Nepakeitė. Viskas tiesiog tapo dar aiškiau ir trumpai pabuvęs pamačiau, kokios galimybės ir kokie galimi sunkumai.

Klausimas: Ar lietuvių išvykimams labai veikia Lietuvą?

Atsakymas: Labai. Juk išvykstančių ganėtinai daug...

Klausimas: Koks tokių išvykimų poveikis šaliai?

Atsakymas: Daugiau laisvų darbo vietų, didesnė pagarba darbuotojams, labiau vertinami geri specialistai, kiek didesni atlyginimai...

Klausimas: Emigracija, jūsų nuomone, didės, mažės ar nesikeis?

Atsakymas: Manau, kiek mažės.

Klausimas: Kodėl?

Atsakymas: Didžioji dalis, kuri planavo išvykimus, jau tą padarė, liko tokie, kurie mato ir čia galimybių, ir ten. Taigi tvirtai apsisprendę jau Lietuvoje nebegyvena. Dėl gerėjančių sąlygų mūsų šalyje, nemažai jau užsidirbusių tautiečių grįš įsikurti tėvynėje.

Klausimas: Ar lietuvių atvykimas į svetimą šalį veikia tos šalies gyvenimą?

Atsakymas: Manau, kad nebeveikia, kadangi ju ten tiek daug, jog maža jų kaita nieko nebekeičia. Taip pat priklauso ir į kokią šalį vykstama. Jeigu šalyje mažai gyventojų, tai gal ir pasijaučia, kad atvyko keli šimtai tūkstančių iš mūsų šalies, bet jei į kelis milijardus tą šimtą tūkstančių įmašius, nemanau, kad daug poveikio įmanoma padaryti.

Klausimas: O jei veikimas vis dėl to vyksta, tai jis teigiamas ar neigiamas?

Atsakymas: Teigiamas, nes lietuviai darbštūs...

Emigracijos politika: Lietuvos ir Europos Sąjungos patirties analizė	**Akvilina Nemaniūtė** (respondentas Nr. 10) Gimimo metai, vieta: 1981m., Šiauliai Gyv. vieta: Vilnius	Interviu atliktas: Akvilė Buteikienė 2007-08-15

Pastabos. Interviu įrašytas į diktofoną.
Išsilavinimas: aukštasis, tautybė: lietuvė.

Klausimas: Ar galvojate apie išvykimą iš Lietuvos?

Atsakymas: Taip.

Klausimas: Kada pradėjote galvoti apie emigravimą į kitą šalį?

Atsakymas: Na, pirmos tokios mintys turbūt atsirado prieš kokius 4 metus.

Klausimas: Kokios priežastys skatina jus išvykti?

Atsakymas: Yra kelios priežastys – viena iš jų yra finansinė, galimybė užsidirbti yra ganėtinai didesnė. Kita priežastis- norisi pažiūrėti, kaip gyvena kitos tautybės, kultūros žmonės, pagyventi kitokioje aplinkoje.

Klausimas: Kokie pokyčiai Lietuvoje pakeistų norą išvykti?

Atsakymas: Na, jeigu būtų išspręstos ekonominės problemos, tai manau susipažinti su kitomis kultūromis galima būtų ir, tiesiog pakeliaujant... Tai pagrindinis dalykas manau, sukurti tokią aplinką Lietuvoje, kuri leistų norintiems dirbti ir užsidirbti žmonėms pasiekti savo tikslą.

Klausimas: Ar išvykimą planuojate kaip laikiną, ar savo ateitį siejate su kita šalimi?

Atsakymas: Iš tiesų, tai tikrai nemanau pasilikti.

Klausimas: Kodėl?

Atsakymas: Tiesiog galvoju žiūrėti pagal situaciją, kaip ten seksis su darbais ir gyvenimu. Sunku pasakyti tiksliai, kiek ten laiko praleisiu, bet manau, kad kokių porą metų tai tikrai.

Klausimas: Ar kartais atrodo, kad kitoje šalyje gyvenimas geresnis nei Lietuvoje?

Atsakymas: Na, geresniu gal nepavadinčiau. Niekas tau ten irgi neatneša ant padėklo visko ir pinigai tau nepradeda byrėti. Ten irgi viską reikia užsidirbti, tik va, kad galimybės rasti gerai apmokamą darbą, aišku nebūtinai jis bus labai kvalifikuotas, tikrai geresnės.

Klausimas: Ar su kuo nors aptariate savo norą išvykti?

Atsakymas: Taip.

Klausimas: Su kuo aptariate savo planus?

Atsakymas: Su savo šeima, draugais. Kas yra su tuo tiesiogiai ir netiesiogiai susidūrė, ką jie apie tai gali pasakyti.

Klausimas: Kokius patarimus gaunate?

Atsakymas: Visi mane palaiko, nes grįžti juk niekas nedraudžia. Sako - išvyksi, pažiūrėsi ir jei tikrai nieko neišeis, tai sėdai į lėktuvą ir po kelių valandų jau namie.

Klausimas: Ar kitų nuomonė apie išvykimą yra svarbi?

Atsakymas: Žinoma, kad svarbi.

Klausimas: Kodėl?

Atsakymas: Na, žmogus juk socialinė būtybė, jam reikia kitų žmonių. O kitų nuomonė padeda tvirtai nuspręsti, kad padarei teisingą sprendimą.

Klausimas: Kokius pliusus įsivaizduojate kitoje šalyje?

Atsakymas: Tai jau minėta galimybė užsidirbti, pakeliauti, gauti išsilavinimą. Susipažinti su kita kultūra ir kalba.

Klausimas: Ar įmanoma šiuos dalykus įtvirtinti ar sukurti Lietuvoje?

Atsakymas: Viskas kas susiję ne su kultūra, o su finansais, tai įtvirtinti, žinoma, galima. Tai nėra padaroma greitai, taigi jei neturi laiko palaukti, kol valdžia rimtesnį dėmesį atkreips, tai vyksti kitur ir bandai ten pasiekti savo tikslus.

Klausimas: Kas už tai turėtų būti atsakingas?

Atsakymas: Mūsų valdžia. Negalėčiau konkrečiai įvardinti, bet kas kuria mūsų politiką, tas turi galimybes keisti įstatymus ir daryti viską, kad situacija keistųsi.

Klausimas: Gal trumpam jau buvote išvykusi?

Atsakymas: Ne .

Klausimas: Ar lietuvių išvykimas labai veikia Lietuvą?

Atsakymas: Taip veikia. Juk išvyksta ne 100 žmonių, o per tiek metų jau šimtai tūkstančių.

Klausimas: Koks tokių išvykimų poveikis šaliai?

Atsakymas: Mažėja mūsų gyventojų, pradeda trūkti darbo jėgos, tai atsiranda terpė tokiems darbininkams kaip baltarusiams ir panašiai. Nemanau, kad šaliai reikia tokių nekvalifikuotų darbuotojų, kai savu tokius išleidome... Kadangi išvyksta jauni žmonės, tai jie jau emigravę pradeda gimdyti vaikus, kurių dar labiau nenori atvežti čia, nes mano, kad vaikams ten galimybės geresnės.

Klausimas: Emigracija, jūsų nuomone, didės, mažės ar nesikeis?

Atsakymas: Manau, kad sumažės ir stabilizuosis.

Klausimas: Kodėl?

Atsakymas: Na, didžioji dalis, kuri svarstė apie išvykimą, manau jau išvyko, o situacija Lietuvoje yra tikrai geresnė, nei prieš kelis metus. Taigi, kai kuriais atvejais jau galima pasvarstyti – ar norisi išvykti, ar bandyti kažką susikurti čia.

Klausimas: Ar lietuvių atvykimas į svetimą šalį veikia tos šalies gyvenimą?

Atsakymas: Vien tokių lietuvių, tai labai didelio poveikio turbūt nedaro. O bendrai imigrantų didelis skaičius bet kurioje šalyje poveikį daro.

Klausimas: Veikimas teigiamas ar neigiamas?

Atsakymas: Iš dalies teigiamas – iš dalies neigiamas. Teigiamas dėl to, kad jeigu jie visi ten yra ir nepalieka šalies – vadinasi ten yra darbo tokiems žmonėms, kuris turi būti nudirbtas. Neigiamas dėl to, kad imigrantai dažniausiai būna žemos kvalifikacijos, turbūt nevisi būna norintys dorai užsidirbti... Ne visi noriai priima kitos šalies, kurioje gyvena kultūrą.

Emigracijos politika: Lietuvos ir Europos Sąjungos patirties analizė	**Elvyra Rutavičė** (respondentas Nr. 11) Gimimo metai, vieta: 1982m., Vilnius Gyv. vieta: Kaunas	Interviu atliktas: Akvilė Buteikienė 2007-08-17

Pastabos. Interviu įrašytas į diktofoną.
Išsilavinimas: aukštasis, tautybė: lietuvė.

Klausimas: Ar galvojate apie išvykimą iš Lietuvos?

Atsakymas: Taip, galvoju.

Klausimas: Kada pradėjote galvoti apie emigravimą į kitą šalį?

Atsakymas: Kai ilgą laiką ieškant darbo Lietuvoje nepavyko jo rasti, kažkur prieš pusę metų.

Klausimas: Kokios priežastys skatina jus išvykti ir kokie pokyčiai Lietuvoje pakeistų norą išvykti?

Atsakymas: Nerandu darbo Lietuvoje, kuris mane tenkintų kvalifikacija ir atlyginimu, tai yra pagrindinė priežastis. Jeigu rasčiau tokį variantą tikrai negalvočiau apie išvykimą. Kalbant apie bendrus pokyčius šalyje, tai jie turėtų būti ekonominiai: infliacijos mažinimas, vidutinio uždarbio pakėlimas. Daugiau galimybių įsidarbinti jauniems, ką tik baigusiems mokslus žmonėms.

Klausimas: Ar išvykimą planuojate kaip laikiną, ar savo ateitį siejate su kita šalimi?

Atsakymas: Kol kas planuoju laikinai, bet jei atsiras gerų galimybių tenkinančių mano poreikius, neatmetu galimybės pasilikti suvisam.

Klausimas: Kodėl vis dėl to neatmetate galimybės likti ten ilgam laikotarpiui?

Atsakymas: Todėl, kad manau turint gerą darbą, rizikuoti grįžti nežinant, kas tavęs laukia Lietuvoje neapsimoka, nebent būtum užtikrintas, kad čia darbo galimybės bus tolygios pragyvenimo lygiui.

Klausimas: Ar su kuo nors aptariate savo norą išvykti?

Atsakymas: Taip.

Klausimas: Su kuo aptariate savo planus?

Atsakymas: Su savo šeima.

Klausimas: O kokius patarimus gaunate?

Atsakymas: Būna apgalvojami visokie variantai pliusai bei minusai, tiesiog padiskutuojame ir darome išvadas. Aplinkoje yra nemažai pažįstamų, kurie ten jau gyvena keletą metų, taigi kas ką iš ko girdėjo, padeda susidaryti tam tikrą vaizdą.

Klausimas: Ar kitų nuomonė apie išvykimą yra svarbi?

Atsakymas: Taip, žinoma svarbi, dėl to ir aptarinėji savo sprendimus.

Klausimas: Kodėl ji Jums svarbi?

Atsakymas: Paprasčiausiai tai padeda apsispręsti, pamatai ne tik tai ką norėtum, bet tai ką sako kiti gali šiek tiek pakeisti tavo numanomą situaciją...

Klausimas: Kokius pliusus įsivaizduojate kitoje šalyje?

Atsakymas: Rasti daugiau galimybių užsidirbti.

Klausimas: O ar įmanoma šiuos dalykus įtvirtinti ar sukurti Lietuvoje – didesnes galimybes užsidirbti?

Atsakymas: Manau, viskam yra reikalingas laikas, to neįmanoma padaryti per metus ar kelis... Taigi sukurti galima, bet jaunam žmogui reikia gyventi šiandien, tai jis ir renkasi.

Klausimas: Kas už tokių galimybių sukūrimą turėtų būti atsakingas?

Atsakymas: Žinoma, kad mūsų valdžia. Reikia priimti tam tikrus sprendimus, kurie gali pagelbėti ekonomikos kilimui, o gal ir tiesiogiai žmogaus gyvenimo kokybės kilimui. Viskas turi būti daroma labai apgalvotai, nes žmonių gyvenimo gerovė itin jautrus reikalas.

Klausimas: Gal trumpam jau buvote išvykusi?

Atsakymas: Taip.

Klausimas: Ar tai, ką pamatėtė, pakeitė jūsų įsivaizdavimą ir nuomonę apie išvykimą?

Atsakymas: Taip.

Klausimas: Kodėl pakeitė nuomonę?

Atsakymas: Nes viskas buvo patirta savo kailiu.

Klausimas: O į kurią pusę pasikeitė?

Atsakymas: Man išvykimas parodė, kad ne visuomet būna tik, gerai, bet galima ir nusivilti, nes lūkesčiai ne visada išsipildo. Aš pragyvenau kitoje šalyje 4 mėnesius ir daugiau nei pusę to laiko man buvo sunku užsidirbti pinigų net elementariam pragyvenimui, bet ilgai ieškant ir nenuleidžiant rankų visas kitas laikas buvo labai geras, mat radau darbą ir viskas susitvarkė.

Klausimas: Kaip manote, ar lietuvių išvykimas labai veikia Lietuvą?

Atsakymas: Manau, kad taip.

Klausimas: Koks tokių išvykimų poveikis šaliai?

Atsakymas: Mažėja darbo jėga Lietuvoje, kas skatina imigraciją iš kitų šalių, o imigrantai nebūtinai yra aukštos kvalifikacijos ir lengvai toleruojami mūsų šalyje (kai kurie kraštiečiai dar kenčia nuo savo pačių minčių, kaip juos erzina atvykėliai).

Klausimas: Emigracija, jūsų nuomone, didės, mažės ar nesikeis?

Atsakymas: Šiuo momentu, sakyčiau, gali didėti.

Klausimas: Kodėl Jums taip atrodo?

Atsakymas: Dėl netvirtos ekonominės situacijos, dėl noro gyventi geriau. Jauni žmonės nori gyventi geriau, turėti savo būstą, automobilį, atostogauti užsienyje ir pan., o dirbant Lietuvoje nemanau, kad žmogus be vargo turi tokias galimybes. Padirbus užsienyje žmogus susikrauna kapitalą gyvenimo pradžiai ir grįžęs pradeda kurtis tėvynėje. Kita vertus, kiti išvažiavę užsidirbti pradinio kapitalo randa užsienyje daugiau galimybių ir jiems nebeapsimoka grįžti.

Klausimas: Ar lietuvių atvykimas į svetimą šalį veikia tos šalies gyvenimą?

Atsakymas: Aišku, kad veikia.

Klausimas: Veikimas teigiamas ar neigiamas?

Atsakymas: Vienareikšmiškai nėra tik teigiamo ar neigiamo veikimo. Nes spauda juk pranešinėja apie tautiečių nusikaltimus ar priešingai apie rengiamus susirinkimus skatinant ir saugant lietuviškas tradicijas. Palaipsniui, manau, į tokius susibūrimus įsilieja ir tos šalies gyventojai, kurie taip susipažįsta su šalies tradicijom ir pan. Aišku, kad paveikt, nebūtinai tai turi vykti susibūrimuose. Vien ir dirbant ir bendraujant matai, kokie tai žmonės ir kokia jų kultūra.

Emigracijos politika: Lietuvos ir Europos Sąjungos patirties analizė	**D. G.** (respondentas Nr. 12) Gimimo metai, vieta: 1976m., Vilnius Gyv. vieta: Vilnius	Interviu atliktas: Akvilė Buteikienė 2008-07-12

Pastabos. Interviu įrašytas į diktofoną. Pateikėjas pageidavo nenurodyti vardo, pavardės. Išsilavinimas: aukštasis, tautybė: lietuvis.

Klausimas: Ar galvojate apie išvykimą iš Lietuvos?

Atsakymas: Taip.

Klausimas: Kada pradėjote galvoti apie emigravimą į kitą šalį?

Atsakymas: Prieš trejus metus, kai mano vykdomam moksliniam eksperimentui nebuvo skirta lėšų.

Klausimas: Kokios priežastys skatina jus išvykti?

Atsakymas: Užsienyje pasiūlytos moksliniam tiriamajam darbui palankios sąlygos ir finansavimas.

Klausimas: Kokie pokyčiai Lietuvoje pakeistų norą išvykti?

Atsakymas: Didesnis valstybės dėmesys Lietuvos mokslo vystymui.

Klausimas: Ar išvykimą planuojate kaip laikiną, ar savo ateitį siejate su kita šalimi?

Atsakymas: Planuoju išvykti laikinai, tačiau nepasikeitus požiūriui į mokslo rėmimą tektų tęsti darbus užsienyje.

Klausimas: Ar su kuo nors aptariate savo norą išvykti?

Atsakymas: Su šeima, buvusiais bendradarbiais.

Klausimas: Kokius patarimus gaunate?

Atsakymas: Šeima norėtų, kad likčiau Lietuvoje, drauge su vaikais, tačiau suvokia, kad tada mano siekiai nebus įgyvendinti. Bendradarbiai skatina sutikti su užsienio mokslo institucijų kvietimu.

Klausimas: Ar kitų nuomonė apie išvykimą yra svarbi?

Atsakymas: Taip, ji padeda apsispręsti..

Klausimas: Kokius pliusus įsivaizduojate kitoje šalyje?

Atsakymas: Galimybė kurti mokslą.

Klausimas: Ar įmanoma šiuos dalykus įtvirtinti ar sukurti Lietuvoje?

Atsakymas: Kol kas ne.

Klausimas: Kas turėtų būti atsakingas už tų dalykų, kurie įmanomi įgyvendinimą (konkrečios institucijos)?

Atsakymas: Mokslo akademija, Vyriausybė, Seimas.

Klausimas: Gal trumpam jau buvote išvykęs?

Atsakymas: Taip.

Klausimas: Ar tai, ką pamatėtė, pakeitė jūsų įsivaizdavimą ir nuomonę apie išvykimą?

Atsakymas: Mano situacija dėkinga, nes jau turiu garantą darbo finansavimui, būstui, socialinėms garantijoms ir pan., todėl kasdienės problemos, kurios dažnai kankina kitus lietuvių emigrantus, ko gero, nebus tokios reikšmingos.

Klausimas: Ar lietuvių išvykimai labai veikia Lietuvą?

Atsakymas: Taip.

Klausimas: Koks tokių išvykimų poveikis šaliai?

Atsakymas: Sensta tauta, todėl mažėja darbingų žmonių skaičius. Tai lemia tam tikrą disbalansą socialinio aprūpinimo sferoje. Lietuva praranda mokslinį potencialą, o tai stabdo naujų technologijų vystymąsi ir diegimą.

Klausimas: Emigracija, jūsų nuomone, didės, mažės ar nesikeis?

Atsakymas: Didės.

Klausimas: Kodėl?

Atsakymas: Nekokybiška ir „nesustyguota“ švietimo sistema skatina jaunimą vykti studijuoti į užsienį, kur dažnai po studijų randamas gerai apmokamas darbas.

Klausimas: Ar lietuvių atvykimas į svetimą šalį veikia tos šalies gyvenimą?

Atsakymas: Veikia, jei atvykusiųjų procentas toje šalyje labai didelis, tarkime, kaip Airijoje - apie 40 proc.

Klausimas: O jei veikimas vis dėl to vyksta, tai jis teigiamas ar neigiamas?

Atsakymas: Tiek teigiamas, tiek neigiamas: darbo rinka užpildoma trūkstama pigia darbo jėga, didėja nusikalstamumas.

Klausimynas „Emigracijos politika: Lietuvos ir Europos Sąjungos patirties analizė“ tema
(Socialiniams darbuotojams/pedagogams)

Vardas, pavardė:
Gimimo metai, vieta:
Gyvenamoji vieta:

1. Kada pradėjote dirbti šioje sistemoje?

2. Ar dirbate šioje srityje be pertraukų? (visiškai nekeista darbo sritis?)

3. Kuo jums teko dirbti anksčiau? (ar šis darbas padarė įtaką ar kažkokį poveikį tolesniam darbui?)

4. Ar jums, kaip socialiniam darbuotojui/pedagogui, aktualus emigracijos reiškinys?

5. Ar jūs susiduriate su vaikais, suaugusiais, kurių šeimos nariai yra išvykę? Kokios šių vaikų, suaugusiųjų problemos?

6. Kada ši problema tapo aktuali? Kodėl ji aktuali, kokios priežastys verčia atkreipti dėmesį į šį procesą?

7. Problema labiau jaučiama kaime ar mieste? Kodėl ten?

8. Ar dirbant, ar tobulinant žinias kursuose yra atkreipiamas specialus dėmesys į šią problemą? Kas akcentuojama? Jei ne – ar Jūsų manymų į tai nereiktų atkreipti dėmesio? Kodėl taip ar ne?

9. Ar „migracijos našlaičius“ galima vadinti viena iš emigracijos problemų?

10. Ar susiduriate darbe su šiais vaikais? Kokiose situacijose? Kaip dažnai?

11. Kokios pagrindinės problemos šių vaikų?

12. Ar galima teigti, kad tokie vaikai turi daugiau problemų, nei tie, kurių tėvai yra Lietuvoje? Kokios priežastys lemia šias problemas?

13. Ar pasikeičia tokių vaikų elgesys? Kaip?

14. Kiek tokiems vaikams gali padėti socialinis darbuotojas/pedagogas?

15. Ar susiduriate su suaugusiais, kurie emigruoja iš Lietuvos palikdami savo atžalas giminaičiams?

16. Kokiose situacijose susiduriate su šiais žmonėmis?

17. Kaip jie mato šią situaciją – vaiko palikimas ir išvykimas? Kokias jie problemas įžvelgia šioje situacijoje?

18. Kokius patarimus jūs duodate (duotumėt) šiems žmonėms?

19. Ar daugėja tokių žmonių, kurie priima sprendimą išvykti, paliekant vaikus? Kodėl taip, arba Kodėl ne?

20. Ar visuomenėje girdima tokia problema? – palikti vaikai, kurių tėvai emigravo?

21. Ar valstybė turėtų susirūpinti dėl šios situacijos? Kodėl?

22. Kokios įstaigos turėtų dalyvauti problemos sprendimuose? Kodėl šios įtaigos?

23. Tai turėtų būti nukreipta daugiau į vaikus, ar į tėvus? Kodėl?

24. Kaip jūs įsivaizduojate galimus problemos sprendimo variantus?

25. Ar visuomenė turėtų būti įtraukta, ar užtenka tik konkrečiai situacijoje dalyvaujančių asmenų įtraukimo į galimus sprendimus? Kodėl tik asmenys? Kodėl ir visuomenė?

26. Kurios srities specialistams turėtų būti vedami specialūs kursai ar į profesijos rengimo programą įtrauktas specialus kursas? Kodėl būtent jiems?

27. Ar manote, kad tai yra laikina problema? Kodėl?

Emigracijos politika: Lietuvos ir Europos Sąjungos patirties analizė	**Dovilė P.** (respondentas Nr. 13) Gimimo metai, vieta: 1986m., Vilnius Gyv. vieta: Vilnius	Interviu atliktas: Akvilė Buteikienė 2008-08-08

Pastabos. Interviu darytas žodžiu, pokalbis įrašytas į diktofoną. Pateikėja nenurodė pavardės norėdama išlaikyti anonimiškumą.

Klausimas: Kada pradėjote dirbti šioje sistemoje?

Atsakymas: Socialine pedagoge dirbu tik pirmi metai, tai mano pirmasis darbas.

Klausimas: Ar jums, kaip socialiniam darbuotojui/pedagogui, aktualus emigracijos reiškinys?

Atsakymas: Mūsų mokykloje tai nėra labai aktualus reiškinys. Tačiau pastebėjau tendenciją, jog jis didėja. Vis daugiau tėvų išvyksta į užsienį arba kaimynines šalis dirbti.

Klausimas: Ar jūs susiduriate su vaikais, suaugusiais, kurių šeimos nariai yra išvykę? Kokios šių vaikų, suaugusiųjų problemos?

Atsakymas: Nors mokykloje ir yra tokių vaikų, kurių tėvai išvykę, tačiau retai tenka su jais susidurti. Na, o didžiausia problema, manau, yra tėvų ilgesys, pradeda atsirasti netinkamo elgesio užuomazgų dėl nesamo auklėjimo.

Klausimas: Problema labiau jaučiama kaime ar mieste? Kodėl ten?

Atsakymas: Imant Lietuvos mastu, manau, ji aktualesnė mieste, nes kaimo žmonės nelinkę rizikuoti ir palikti namų, vykti į užsienį. Jie mieliau renkasi žemės ūkio plėtojimą, ūkininkavimą. Na, o miesto žmonės labiau linkę rizikuoti, siekia karjeros.

Klausimas: Ar dirbant, ar tobulinant žinias kursuose yra atkreipiamas specialus dėmesys į šią problemą? Kas akcentuojama? Jūsų manymu, į tai reiktų atkreipti dėmesį?

Atsakymas: Kol kas neteko dalyvauti tokiuose kursuose. Tačiau tikrai reiktų atkreipti į šią problemą dėmesį, nes ji vis didėja, gausėja vaikų paliekamų be tėvų priežiūros.

Klausimas: Ar „migracijos našlaičius“ galima vadinti viena iš emigracijos problemų?

Atsakymas: Taip, drąsiai.

Klausimas: Ar susiduriate darbe su šiais vaikais? Kokiose situacijose? Kaip dažnai?

Atsakymas: Minėjau anksčiau, jog retai tenka susidurti su šiais vaikais, nes jų mūsų mokykloje nėra labai daug ir jie visi palikti artimųjų priežiūroje.

Klausimas: Kokios pagrindinės problemos šių vaikų?

Atsakymas: Vaikams trūksta tėvų dėmesio, jaučiasi vieniši, be galo ilgisi tėvų. Tačiau rimtesnių problemų mokykloje nekyla.

Klausimas: Ar galima teigti, kad tokie vaikai turi daugiau problemų, nei tie, kurių tėvai yra Lietuvoje?

Atsakymas: Taip, nes jie turi anksčiau laiko, ne pagal savo amžių, suaugti, tapti savarankiškesni, atsakingesni tiek už save, tiek ir už brolius.

Klausimas: Ar pasikeičia tokių vaikų elgesys? Kaip?

Atsakymas: Iš patirties sunkiai galėčiau atsakyti į šį klausimą, tačiau manau, jie tampa uždaresni, atsargesni. Bet gali būti ir priešingai, jei, pavyzdžiui, tai paauglys, jis gali pajusti laisvę ir „nueiti ne tais keliais“.

Klausimas: Kiek tokiems vaikams gali padėti socialinis darbuotojas/pedagogas?

Atsakymas: Manau, jog vargiai galima išspręsti šeimos problemas, tačiau jei vaikas ar mokytojas kreipiasi į soc. pedagogą, tai galbūt jis galėtų suteikti kažkiek dėmesio vaikui, kuriam jo trūksta. Būti jo patarėju vienu ar kitu klausimu, tiesiog tapti patikimu „draugu“.

Klausimas: Ar susiduriate su suaugusiais, kurie emigruoja iš Lietuvos palikdami savo atžalas giminaičiams? Kokiose situacijose susiduriate su šiais žmonėmis?

Atsakymas: Ne, nesusidūriau.

Klausimas: Kokius patarimus jūs duodate (duotumėt) šiems žmonėms?

Atsakymas: Siūlyčiau pirma labai gerai apsvarstyti ar verta aukoti savo vaikus vardan pinigų. Galbūt geriau ir vaikus pasiimti kartu, o nepalikti vienus Lietuvoje.

Klausimas: Ar daugėja tokių žmonių, kurie priima sprendimą išvykti, paliekant vaikus? Kodėl?

Atsakymas: Manau, jog daugėja ir tai skatina nedarbo lygis, finansinė būklė mūsų šalyje.

Klausimas: Ar visuomenėje girdima tokia problema? – palikti vaikai, kurių tėvai emigravo?

Atsakymas: Na, mūsų visuomenė gana uždara ir retai žmonės kalba apie savo problemas. Todėl retai kada išgirsi, kad šeima išvyko, vaikai liko ir pan., na bent jau man retai tenka tai girdėti.

Klausimas: Ar valstybė turėtų susirūpinti dėl šios situacijos? Kodėl?

Atsakymas: Tai žinoma, jog taip, nes taip prarandame labai daug protingų žmonių ir didėja ir taip opi vaikų nepriežiūros problema.

Klausimas: Kokios įstaigos turėtų dalyvauti problemos sprendimuose? Kodėl šios įtaigos?

Atsakymas: Viena mokykla neišspręs šios problemos, turėtų įsitraukti visos instancijos.

Klausimas: Tai turėtų būti nukreipta daugiau į vaikus, ar į tėvus? Kodėl?

Atsakymas: Tiek į tėvus, tiek į vaikus. Reikia stengtis išlaikyti tėvus Lietuvoje bei stengtis juos „privilioti“ atgal į šalį. Bei pasirūpinti jau paliktais vaikais.

Klausimas: Kaip jūs įsivaizduojate galimus problemos sprendimo variantus?

Atsakymas: Na, sunku pasakyti. Manau, reiktų pradėti nuo darbo vietų bei algų, nes tai pagrindinė priežastis, kodėl paliekama Lietuva.

Klausimas: Ar visuomenė turėtų būti įtraukta, ar užtenka tik konkrečiai situacijoje dalyvaujančių asmenų įtraukimo į galimus sprendimus? Kodėl ir visuomenė?

Atsakymas: Reikia įtraukti ir visuomenę, nes tai visuomenės, joje auganti problema.

Klausimas: Kurios srities specialistams turėtų būti vedami specialūs kursai ar į profesijos rengimo programą įtrauktas specialus kursas? Kodėl būtent jiems?

Atsakymas: Manau, jog soc. pedagogams, darbuotojams tai būtų labai svarbu, nes jie gana dažnai susiduria su tokiomis šeimomis.

Klausimas: Ar manote, kad tai yra laikina problema? Kodėl?

Atsakymas: Nemanau, jog tai laikina. Galbūt tai apstos, po kurio laiko ir vėl bus išvykstančių banga.

Emigracijos politika: Lietuvos ir Europos Sąjungos patirties analizė	**Jurgita Vaitasiūtė** (respondentas Nr. 14) Gimimo metai, vieta: 1982m., Rokiškis Gyv. vieta: Ukmergė	Interviu atliktas: Akvilė Buteikienė 2007-09-14

Pastabos. Intervių atliktas įrašant pokalbį į diktofoną.

Klausimas: Kada pradėjote dirbti šioje sistemoje?

Atsakymas: 2004 m.

Klausimas: Ar dirbate šioje srityje be pertraukų? (visiškai nekeista darbo sritis?)

Atsakymas: Taip.

Klausimas: Kuo jums teko dirbti anksčiau? (ar šis darbas padarė įtaką ar kažkokį poveikį tolesniam darbui?)

Atsakymas: Studijų metu teko dirbti parduotuvėje.

Klausimas: Ar jums, kaip socialiniam darbuotojui/pedagogui, aktualus emigracijos reiškinys?

Atsakymas: Taip.

Klausimas: Ar jūs susiduriate su vaikais, suaugusiais, kurių šeimos nariai yra išvykę? Kokios šių vaikų, suaugusiųjų problemos?

Atsakymas: Taip susiduriu. Dažna problema - tai tėvų nesidomėjimas vaiko mokslais bei lankomumu. Informacija perduodama seneliams ar kitiems giminėms, tačiau tie savo ruožtu slepia tai nuo tėvų. Ir taip užburtas ratas. Kita problema - vaikai stokoja suaugusiųjų dėmesio ir ieško draugysčių gatvėse, kur įsitraukia į ne kokios reputacijos kompanijas.

Klausimas: Kada ši problema tapo aktuali? Kodėl ji aktuali, kokios priežastys verčia atkreipti dėmesį į šią procesą?

Atsakymas: Problema tampa kasmet vis aktualesne. Sunku suskaičiuoti, kiek tiksliai tėvų yra išvykusių, nes šis skaičius vis kinta. Dažniausios priežastys būna tokių mokinių elgesio ir lankomumo problemos.

Klausimas: Problema labiau jaučiama kaime ar mieste? Kodėl ten?

Atsakymas: Negaliu palyginti, bet, manau, kad kaime turėtų būti labiau jaučiama: dėl darbo stygiaus išvyksta vis daugiau žmonių.

Klausimas: Ar dirbant, ar tobulinant žinias kursuose yra atkreipiamas specialus dėmesys į šią problemą? Kas akcentuojama? Jei ne – ar Jūsų manymų į tai nereiktų atkreipti dėmesio?

Atsakymas: Nelabai yra seminarų ta tema. Manau, tokia informacija būtų naudinga.

Klausimas: Ar „migracijos našlaičius“ galima vadinti viena iš emigracijos problemų?

Atsakymas: Taip.

Klausimas: Ar susiduriate darbe su šiais vaikais? Kokiose situacijose? Kaip dažnai?

Atsakymas: Kadangi nėra daug šeimų isvykusių ir palikusių vaikus, tai ir ne dažnai tenka bendrauti su tokių šeimų vaikais. Bet jei jau tenka, tai būna elgesio problemos.

Klausimas: Kokios pagrindinės problemos šių vaikų?

Atsakymas: Elgesio ir pamokų lankomumo, vėlavimas į pamokas.

Klausimas: Ar galima teigti, kad tokie vaikai turi daugiau problemų, nei tie, kurių tėvai yra Lietuvoje? Kokios priežastys lemia šias problemas?

Atsakymas: Negaliu taip teigti, nes yra kur kas daugiau neprižiūrėtų vaikų, nors turi abu tėvus čia, Lietuvoje.

Klausimas: Ar pasikeičia tokių vaikų elgesys? Kaip?

Atsakymas: Vaikų elgesys kartais tampa agresyvus arba visškai priešingai - tampa užsidarę, nelinkę bendrauti.

Klausimas: Kiek tokiems vaikams gali padėti socialinis darbuotojas/pedagogas?

Atsakymas: Su tokiais vaikais vedamos konsultacijos, grupiniai užsiėmimai, kaip ir su kitais vaikais.

Klausimas: Ar susiduriate su suaugusiais, kurie emigruoja iš Lietuvos palikdami savo atžalas giminaičiams?

Atsakymas: Taip.

Klausimas: Kokiose situacijose susiduriate su šiais žmonėmis?

Atsakymas: Tai mūsų mokyklos mokinių tėvai.

Klausimas: Kaip jie mato šią situaciją – vaiko palikimas ir išvykimas? Kokias jie problemas įžvelgia šioje situacijoje?

Atsakymas: Neturėdami iš ko rinktis palieka vaikus giminėms. Dažniausiai tėvai išvyksta keliems mėnesiams, dažnai grįžta pas savo vaikus, atostogų metų išsiveža savo atžalas.

Klausimas: Kokius patarimus jūs duodate (duotumėt) šiems žmonėms?

Atsakymas: Sunku duoti patarimų žinant, kad žmonėms ir taip nėra lengva apsispręsti.

Klausimas: Ar daugėja tokių žmonių, kurie priima sprendimą išvykti, paliekant vaikus? Kodėl taip, arba kodėl ne?

Atsakymas: Taip, daugėja.

Klausimas: Ar visuomenėje girdima tokia problema?

Atsakymas: Tik pradedama girdėti.

Klausimas: Ar valstybė turėtų susirūpinti dėl šios situacijos? Kodėl?

Atsakymas: Žinoma, kad taip. Neužtikrina normalaus žmonių gerbūvio, todėl turime tokią situaciją, kokia ji yra.

Klausimas: Kokios įstaigos turėtų dalyvauti problemos sprendimuose? Kodėl šios įtaigos?

Atsakymas: VTAT, socialinių reikalų skyrius.

Klausimas: Tai turėtų būti nukreipta daugiau į vaikus, ar į tėvus? Kodėl?

Atsakymas: Ir į tą, ir į tą.

Klausimas: Kaip jūs įsivaizduojate galimus problemos sprendimo variantus?

Atsakymas: Nežinau.

Klausimas: Ar visuomenė turėtų būti įtraukta, ar užtenka tik konkrečiai situacijoje dalyvaujančių asmenų įtraukimo į galimus sprendimus?

Atsakymas: Visuomenei turėtų rūpėti, todėl, kad tai visų mūsų problema.

Klausimas: Kurios srities specialistams turėtų būti vedami specialūs kursai ar į profesijos rengimo programą įtrauktas specialus kursas? Kodėl būtent jiems?

Atsakymas: Socialiniams pedagogams ir darbuotojams, psichologams, pedagogams.

Klausimas: Ar manote, kad tai yra laikina problema? Kodėl?

Atsakymas: Nemanau, nes niekas nesikeičia jau kelinti metai, tai nieks netiki, kad bus geriau, todėl rįžtasi tokiems žingsniams.

Emigracijos politika: Lietuvos ir Europos Sąjungos patirties analizė	**Jurgita A.** (respondentas Nr. 15) Gimimo metai, vieta: 1961m., Ukmergė Gyv. vieta: Ukmergė	Interviu atliktas: Akvilė Buteikienė 2007-09-17

Pastabos. Interviu įrašytas į diktofoną. Pateikėja pageidavo nenurodyti pavardės.

Klausimas: Kada pradėjote dirbti šioje sistemoje?

Atsakymas: Socialine pedagoge dirbu nuo 2003m.

Klausimas: Ar dirbate šioje srityje be pertraukų? (visiškai nekeista darbo sritis?)

Atsakymas: Taip (dar dirbau ir kitą darbą tuo pačiu laiku – interviuotoja).

Klausimas: Kuo jums teko dirbti anksčiau? (ar šis darbas padarė įtaką ar kažkokį poveikį tolesniam darbui?)

Atsakymas: Dirbau Vaiko dienos centre socialine pedagoge – taip tai buvo patirtis padedanti man šiandieniniame mano darbe. Nes tai taip pat buvo darbas su vaikas, jų problemų sprendimas.

Klausimas: Ar jums, kaip socialiniui pedagogui, aktualus emigracijos reiškinys?

Atsakymas: Jau tenka su ta problema susidurti, taigi galiu jį vadinti aktualiu.

Klausimas: Ar jūs susiduriate su vaikais, suaugusiais, kurių šeimos nariai yra išvykę? Kokios šių vaikų, suaugusiųjų problemos?

Atsakymas: Taip susiduriu, ypač su vaikais, kurių tėvai arba vienas iš jų išvykę į užsienio valstybę. Palikti vaikai dažniausiai kenčia psichologiškai, nesusitvarko su savo jausmais (ilgesys, nerimas ir pan.), vėliau visa tai perauga į netinkamą elgesį - mokykloje, su draugais su likusiais giminaičiais ar vienu iš tėvų. Atsiranda prieštaravimai, maištavimai, tai priklauso nuo vaiko amžiaus. Bendras panašumas tarp tokių vaikų – keičiasi elgesys į blogąją pusę.

Klausimas: Kada ši problema tapo aktuali? Kodėl ji aktuali, kokios priežastys verčia atkreipti dėmesį į šį procesą?

Atsakymas: Manau, jau kokie 3 metai, o ypač paskutinieji – kadangi didėja migracija. Priežastys verčiančios atkreipti dėmesį man, kaip socialinei pedagogei, tai, kad vaikai lieka be tėvų priežiūros, o tokiu atveju turi būti atsakingas asmuo, vaikas negali likti vienas (teisiškai skirtas vaiko globėjas ar rūpintojas).

Klausimas: Problema labiau jaučiama kaime ar mieste? Kodėl ten?

Atsakymas: Kiek teko padiskutuoti su kolegom iš įvairių mokyklų (miesto ir kaimo) - nėra jokio skirtumo, panašiai tiek mieste, tiek kaime. Tikrai kažkokio specifiškumo dėl miesto ir kaimo nepastebėjau.

Klausimas: Ar dirbant, tobulinant žinias kursuose, seminaruose yra atkreipiamas specialus dėmesys į šią problemą? Ar Jūsų manymų į tai reiktų atkreipti dėmesį?

Atsakymas: Neteko būti kokiam panašiam seminare ar kursuose šia tematika, ir, beje, negirdėjau, kad būtų apie tai kalbama kokiuose kursuose. Viskas tik diskusijos lygyje. Manau, reikėtų kalbėti, rengti seminarus, kursus ir pan., nes, atrodo, jau gana aktuali problema, kurios pasekmės vis dažniau pradeda pasireikšti...

Klausimas: Ar „migracijos našlaičius“ galima vadinti viena iš emigracijos problemų?

Atsakymas: Sunku pasakyti, čia gal greičiau ne problema, o problemos pasekmė. Problema yra išvykstantys tėvai, o vaikų atsiradusios bėdos - jau tėvų apsisprendimo pasekmė.

Klausimas: Ar susiduriate darbe su šiais vaikais? Kokiose situacijose? Kaip dažnai?

Atsakymas: Taip, susiduriu. Iš mokyklų kasmet Vaiko teisių apsaugos skyrius reikalauja duomenų apie išvykusius tėvus į užsienį. Tai tenka parengti duomenis. Ir šiaip vieną turėjau klientą – mokinį visus metus bendravom (visą laiką, kol mama buvo užsieny), tačiau grįžus mamai neiškart elgesys pasikeitė, dar reikėjo laiko, kad praeitų tokio sprendimo išprovokuotas elgesys.

Klausimas: Kokios pagrindinės problemos šio ir kitų tokioje situacijoje atsidūrusių vaikų?

Atsakymas: Netinkamas elgesys su visais (su namiškiais, su mokyklos pedagogais, bendraamžiais). Tai maištaujantys, dėmesio reikalaujantys vaikai. Dažnos jų problemos susijusios su melavimu, agresija, uždarumas, pykčiu prieš visus aplinkinius ir pan.

Klausimas: Ar galima teigti, kad tokie vaikai turi daugiau problemų, nei tie, kurių tėvai yra Lietuvoje?

Atsakymas: Sunku pasakyti, ar turi daugiau problemų, nes kiti vaikai turėdami tėvus namuose negauna dėmesio tiek, kiek jiems norisi (pvz.: tėvai labai užimti – dirba ilgas darbo valandas). Taigi problemos gali būti ar nebūti, nepriklausomai, ar tėvai Lietuvoje, ar išvykę. Tai daugiau priklauso nuo šeimos, kaip vieneto, tarpusavio bendravimo.

Klausimas: Ar pasikeičia tokių vaikų elgesys? Pvz.: Jūs bendraujate su vaiku, o mokslo metų eigoje tėvai išvyksta; ar pastebite vaiko elgesio pokyčius?

Atsakymas: Daugumai taip (na kiek teko susidurti) ir visi, deja, į neigiamą pusę.

Klausimas: Kiek tokiems vaikams gali padėti socialinis darbuotojas/pedagogas?

Atsakymas: Tai priklauso nuo vaiko - ar jis išvis nori kalbėti apie susidariusią situaciją. Yra tokių, kurie visai nekalbūs šia tema – tada jau sunki situacija, jei nėra rimtų problemų taip ir lieka, tačiau jei problemos matomos yra ganėtinai sudėtingos - bandoma visais įmanomais būdais juos kalbinti, bendrauti.

Klausimas: Ar susiduriate su suaugusiais, kurie emigruoja iš Lietuvos palikdami savo atžalas giminaičiams?

Atsakymas: Retai. Buvo tik vienas toks atvejis paskutiniu metu.

Klausimas: Kaip išvykstantysis matė šią situaciją – vaiko palikimas ir išvykimas?

Atsakymas: Sunku pasakyt, nes vienas atvejis pakliuvo – mama teigia, jog tai laikina, – viskas praeis. Viskas krypsta į pinigus (uždarbis reikalingas). Tiesiog pabandžius spręsti uždarbio problemą čia Lietuvoje ilgą laiko nieko nepavyko, taigi mama tikėjosi, kad išsprendusi finansines problemas greit grįš.

Klausimas: Kokius patarimus jūs duodate ar duotumėt šiems žmonėms?

Atsakymas: Na iš patirties, tai savo asmeninės nuomonės aš jiems nesakau, tiesiog pasakau, kokia esama situacija su jų vaikų, kas jau iš darbinės patirties gali pasikeisti. Suteikiu informacijos dėl tam tikrų dokumentų tvarkymo, kurie yra būtini išvykstant.

Klausimas: Ar daugėja tokių žmonių, kurie priima sprendimą išvykti, paliekant vaikus? Gal pastebėjote kažkokias tendencijas?

Atsakymas: Sunku pasakyti... Per savo darbinę praktiką tikrai nepastebėjau didėjimo ar mažėjimo... Galbūt miesto, o ne rajono mokyklose, kur mokinių skaičius didesnis, tai jaučiama labiau...

Klausimas: O ar visuomenėje girdima tokia problema? – palikti vaikai, kurių tėvai emigravo?

Atsakymas: Taip jau girdima: ir spauda, ir televizija, internetas... Deja, pradėjo girdėtis tada, kai vaikai pradėjo kelti kažkokių rūpesčių, kai jau pasekmės išlindo.

Klausimas: Ar valstybė turėtų susirūpinti dėl šios situacijos?

Atsakymas: Manau, kad taip.

Klausimas: Kokios įstaigos/institucijos turėtų dalyvauti problemos sprendimuose?

Atsakymas: Aišku, Vaiko teisių apsauga – turėtų tėvai palikti atsakingą asmenį už savo nepilnametį vaiką, kadangi jau dabar ši institucija kontroliuoja su šiuo klausimu susijusius klausimuss, tai ir toliau tai turėtų daryti.

Klausimas: Problemos sprendimas turėtų būti nukreiptas daugiau į vaikus, ar į tėvus? Kodėl?

Atsakymas: Manau, į vaikus, kol kas situacija tokia, kad tėvams tikrai neuždrausi išvažiuoti, o vaikai bet kokiu atveju lieka, taigi kol kas gal reiktų orientuotis į vaikus, o žiūrint į ateitį, tai, žinoma, turėtų būti kažkokia informacija teikiama tėvams, kuri galbūt parodytų galimą situacijos sprendimą čia, Lietuvoje, o tada kas ir kaip maždaug vyktų kitoje šalyje, kokios galimybės ten pasiimti savo vaiką ir kokie galimi variantai, jei vaikas lieka čia su globėjais.

Klausimas: Kaip jūs įsivaizduojate galimus problemos sprendimo variantus?

Atsakymas: Manau, kad svarbiausia paskirti vaiko globėją ar rūpintoją, kuris būtų atsakingas už patį vaiką (mokslo, sveikatos srityje), kad vaikas neliktų vienas. O globėjui turėtų būti keliami gan aukšti reikalavimai, o ne vien, kad jis galėtų vaikui valgyti duoti.

Klausimas: Ar visuomenė turėtų būti įtraukta, ar užtenka tik konkrečiai situacijoje dalyvaujančių asmenų įtraukimo į galimus sprendimus?

Atsakymas: Manau, tik atsakingi asmenys turėtų būti įtraukti, kartais visuomenės nuomonė nesutampa su specialistų. Jeigu problemos yra psichologinės, tai tikrai nereiktų, kad plačiai skambėtų situacija, o nuo to juk vaikui ne geriau. Čia yra specialistų darbas.

Klausimas: Kurios srities specialistams turėtų būti vedami specialūs kursai ar į profesijos rengimo programą įtrauktas specialus kursas, aiškinantis šią problemą, galimus sprendimus, pagalbą tiems vaikams ar ateinantiems tėvams? Kodėl būtent jiems?

Atsakymas: Su šiais vaikais turėtų daugiau dirbti psichologai, taigi galbūt būtent jiems galima būtų suteikti daugiau informacijos šia tema. Taip pat būtų smagu, kad būtų kursai, seminarai šia tematika, nes tai yra ganėtinai miglotai nagrinėjama tema - profesionaliai (neskaitant tokių priemonių, kaip masinės informavimo).

Klausimas: Ar manote, kad tai yra laikina problema?

Atsakymas: Sunku pasakyti. Norėtųsi tikėti, kad laikina, bet kol emigracijos srautai vis dar išlieka tokie dideli, tai pasekmės vis dar bus jaučiamos. O ateity aš noriu tikėti, kad valdžia imsis visų priemonių, kad situacija pasikeistų, tada ir vaikai dėl emigracijoje gyvenančių tėvų turės mažiau problemų.

Emigracijos politika: Lietuvos ir Europos Sąjungos patirties analizė	**Sabina Rinkevičiūtė** (respondentas Nr. 16) Gimimo metai, vieta: 1981m., Ukmergė Gyv. vieta: Ukmergė	Interviu atliktas: Akvilė Buteikienė 2007-08-07

Pastabos. Intervių įrašytas į diktofoną.

Klausimas: Kada pradėjote dirbti šioje sistemoje?

Atsakymas: 2004 m. sausio mėn.

Klausimas: Ar dirbate šioje srityje be pertraukų? (visiškai nekeista darbo sritis?)

Atsakymas: Taip, dirbu kol kas be pertraukų.

Klausimas: Kuo jums teko dirbti anksčiau? (ar šis darbas padarė įtaką ar kažkokį poveikį tolesniam darbui?)

Atsakymas: Anksčiau teko dirbti pardavimo, draudimo srityse, tačiau šie darbai visiškai nebuvo susiję su mano specialybe, taigi ir įtakos kaip socialiniam pedagogui nepadarė.

Klausimas: Ar jums, kaip socialiniam darbuotojui/pedagogui, aktualus emigracijos reiškinys?

Atsakymas: Taip, aktualus.

Klausimas: Kada ši problema tapo aktuali? Kodėl ji aktuali, kokios priežastys verčia atkreipti dėmesį į šį procesą?

Atsakymas: Jau darbo pradžioje tapo aktuali, nes tik atėjus dirbti buvo vaikų, kurių tėvai išvykę į užsienį.

Klausimas: Tai savo darbe susiduriate su vaikais, kurių šeimos nariai yra išvykę? Gal galite pasakyti, kokios šių vaikų problemos?

Atsakymas: Taip, susiduriu su tokioje situacijoje atsidūrusiais vaikais. Vieni iš jų turi problemų, o kiti yra tokie patys vaikai, kaip ir emigrantų tėvų neturintys vaikai.

Klausimas: Problema labiau jaučiama kaime ar mieste? Kodėl ten?

Atsakymas: Manau, kad čia nėra jokio skirtumo, kaimas tai ar miestas. Iš patirties, tai svarbu, kas lieka su tuo vaiku, kai tėvai išvyksta, o ne tai kur jis gyvena, kokia yra bendra aplinka, kurioje jis lieka. Priklauso, kas su vaiku lieka- ar vienas iš tėvų, ar jau tolimesni giminaičiai.

Klausimas: Ar dirbant, tobulinant žinias kursuose yra atkreipiamas specialus dėmesys į šią problemą?

Atsakymas: Šiaip dabar daug kas kalba apie tai, bet mažai tikslios informacijos. O kursuose tikrai dar mažai kas paliečia šitą temą. O į šį reikalą būtina atkreipti dėmesį...

Klausimas: Ar „migracijos našlaičius“ galima vadinti viena iš emigracijos problemų?

Atsakymas: Taip, žinoma, kad tokie vaikai, jų gyvenimiška situacija gali tapti problema.

Klausimas: Jau minėjote, kad darbe susiduriate su šiais vaikais, o kokiose situacijose?

Atsakymas: Su šiais vaikais tenka susitikti tiesioginiame darbe mokykloje. Kažkokių ypatingų situacijų nebūna, jeigu vaikas neturi kažkokių problemų. Bendrauti tenka dažniau su tais, kuriems iškyla rimtų rūpesčių dėl elgesio.

Klausimas: Gal galite paminėti konkrečias šių vaikų problemas?

Atsakymas: Dėmesio stoka. Tada jie ima reikalauti dėmesio įvairiais įmanomais būdais. Kai kuriems pasitaiko netgi smurto proveržiai kitų vaikų atžvilgiu, grubumas. Motyvacijos mokslams nėra. Na čia aš iš tiesioginės savo patirties kalbu. Bet vienas iš tokių pagrindinių dalykų – dėmesio reikalavimas, begalinis noras atkreipti į save dėmesį.

Klausimas: Ar galima teigti, kad tokie vaikai turi daugiau problemų, nei tie, kurių tėvai yra Lietuvoje? Kokios priežastys lemia šias problemas?

Atsakymas: Galbūt, bet tai vėl priklauso nuo to, kokioje aplinkoje jie pasilieka... Jeigu išvykimas apmastytas, pagalvota apie tai, kad vaikas lieka čia ir tam ruoštasi – lieka su asmenimis, tarp kurių yra glaudus ryšys... Problemų galbūt atsiranda tiems vaikams, kurie lieka globojami kokio vyresnio brolio, kuris pats ką tik baigė vidurinę.

Klausimas: Ar pasikeičia tokių vaikų elgesys, jeigu turėjote tokios patirties? Kaip?

Atsakymas: Na atvejis toks buvo, kad išvyko vaiko mama ir tuo pačiu pasikeitė jaunuolio elgesys... Tik sunku šiuo atveju nubrėžti ribą, kas tą įtakojo – paauglystė ar šeimos nario emigracija.

Klausimas: Kiek tokiems vaikams gali padėti socialinis darbuotojas/pedagogas?

Atsakymas: Vienas pedagogas nemanau, kad gali kažką labai padėti. Čia kas liečia konkrečias jo darbo sritis, kas reikia jis darys, bet manau tai turėtų būti komandinis darbas. Tiek socialiniai pedagogai, tiek auklėtojas, tiek seniūnijos socialinis darbuotojas. Vienas šiuo atveju lauke ne karys. Reikia, kad problema būtų žinoma visiems vaiko aplinkoje dirbantiems specialistams.

Klausimas: Ar susiduriate su suaugusiais, kurie emigruoja iš Lietuvos palikdami savo atžalas giminaičiams?

Atsakymas: Taip, tenka susidurti.

Klausimas: Kokiose situacijose susiduriate su šiais žmonėmis?

Atsakymas: Savo darbe mokykloje, tiesiog tėvai ateina pasiteirauti, kokius dokumentus mokykloje ar vaikų teisių apsaugoje jie turi sutvarkyti prieš išvykdami. Pasitaikęs yra ir toks atvejis, kad mama atėjusi pasiteirauti, kas turi būti paruošta, nieko nebetvarkė, nes iki išvykimo turėjo per mažai laiko, na, kažkur savaitė buvo likusi. Kartais tėvai nieko nepraneša, tiesiog rugsėjo pirmą tu nesulauki mokinio ir iš kitų šaltinių sužinai, kad vaikas išvyko su tėvais. Tokių atvejų pas mane praktikoje buvo keli.

Klausimas: Kaip išvykstantys tėvai mato šią situaciją – vaiko palikimas ir išvykimas? Kokias jie problemas įžvelgia šioje situacijoje?

Atsakymas: Jiems tai yra visiškai normali ir natūrali situacija. Jie neturi ar nemato galimybių užsidirbti čia, tai išvykimas jiems tiesiog normalus dalykas. Jie siunčia vaikui pinigus, vaikas lieka ne vienas, taigi tokia situacija jų akimis tiesiog gyvenimiška.

Klausimas: Kokius patarimus jūs duodate (duotumėt) šiems žmonėms?

Atsakymas: Šiaip jie nelabai nori klausytis kokių patarimų, nes skaito, kad jie žino, kas jiems ir jų vaikams geriausiai tinka. Jie tikrai nesikreips tol, kol nėra kažkokių ypač didelių problemų. Tiesiog patarimas jiems reikalingas tik dėl dokumentų tvarkymo.

Klausimas: Kaip manote, ar daugėja tokių žmonių, kurie priima sprendimą išvykti, paliekant vaikus?

Atsakymas: Iš praktikos sunku pasakyti, nes kol kas tendencija yra tokia ganėtinai panaši. Kažkokio ypatingo pakilimo nepastebėjau.

Klausimas: O ar visuomenėje girdima tokia problema? – palikti vaikai, kurių tėvai emigravo?

Atsakymas: Taip, girdima.

Klausimas: Ar valstybė turėtų susirūpinti dėl šios situacijos? Kodėl?

Atsakymas: Manau, kad taip.

Klausimas: Kokios institucijos turėtų dalyvauti problemos sprendimuose? Kodėl šios įtaigos?

Atsakymas: Čia turėtų būti susidaręs tinklas institucijų. Pagrindas turėtų būti Vaikų teisių apsauga, kaip koordinatorius. Taip pat įtraukiant mokyklą. Mokykla yra artimiausia vaikui institucija, todėl galutiniai sprendimų įgyvendinimai turėtų eiti per ją.

Klausimas: O problemos sprendimas turėtų būti orientuotas daugiau į vaikus, ar į tėvus?

Atsakymas: Manau, kad į tėvus. Ne vaikus reikia kaltinti dėl jų elgesio, kurį iššaukia tėvų sprendimas. Vyresnis vaikas gal ir supras su juo bendraujant, kad yra lenkiama link to, kad ar visos jo problemos dėl šeimos nario emigracijos, bet mažesnis vaikas nemanau, kad galės lengvai suvokti, kad jo bėda tėvo išvykimas. Turėtų vykti švietimas tiem tėvam, kokie gali būti padariniai dėl jų išvykimo, nes elgesys tikrai vaiko keičiasi, bet tik gal po kiek laiko pamatai, kad tą įtakoti galėjo šeimos nario emigracija.

Klausimas: Kaip jūs įsivaizduojate galimus problemos sprendimo variantus?

Atsakymas: Na kažkokių konkrečių variantų neįsivaizduoju, bet manau jau minėtas institucijų glaudus bendradarbiavimas, kuo daugiau informacijos išvykstantiems tėvams ir galbūt patarimai aiškinant pasekmes dėl palikto vaiko.

Klausimas: Ar visuomenė turėtų būti įtraukta į šios problemos sprendimą ar užtenka tik konkrečiai situacijoje dalyvaujančių asmenų įtraukimo į galimus sprendimus?

Atsakymas: Manau, kad visuomenė žino apie šią iškylančią problemą, bet tikrai nemanau, kad konkrečioje šeimos situacijoje, sprendžiant jos problemas turėtų dalyvauti visuomenė. Čia reikia profesionalų pagalbos, o iš aplinkos ir taip gauna komentarų.

Klausimas: Kurios srities specialistams turėtų būti vedami specialūs kursai ar į profesijos rengimo programą įtrauktas specialus kursas būtent orientuotas į tokių šeimų iškylančias problemas? Kodėl būtent jiems?

Atsakymas: Tiems, kurie arčiausiai vaikų – pedagogai, psichologai, socialiniai darbuotojai. Ypač manau vaikų teisių socialiniai darbuotojai, nes kol kas tai matosi kad jiems ta problema... na tiesiog arba jie turi žinias ir jomis nesinaudoja.

Klausimas: Ar manote, kad tai yra laikina problema? Kodėl?

Atsakymas: Sunku spręsti... Tiesiog manau, kad reikės dar kokių 5 metų, kad pasimatytų kažkokie pokyčiai. Mažėja, didėja emigracija, kaip tai keičia vaikus ir pan. Jau dabar kai kas matosi, bet tiesiog reikia laiko, kad paaiškėtu, kiek tas reiškinys plačiai paplitęs ir kokiais mąstais jis dar plis.

Emigracijos politika: Lietuvos ir Europos Sąjungos patirties analizė	**Ona Vžesniauskienė** (respondentas Nr. 17) Gimimo metai, vieta: nenurodė Gyv. vieta: Ukmergė	Interviu atliktas: Akvilė Buteikienė 2007-09-20

Pastabos. Pokalbis įrašytas į diktofoną.

Klausimas: Kada pradėjote dirbti šioje sistemoje?

Atsakymas: Pradėjau dirbti 1996 m. sausio 2 d.

Klausimas: Ar dirbate šioje srityje be pertraukų? (visiškai nekeista darbo sritis?)

Atsakymas: Dirbu iki šiol ir darbo sritis nebuvo keista.

Klausimas: Kuo jums teko dirbti anksčiau? (ar šis darbas padarė įtaką ar kažkokį poveikį tolesniam darbui?)

Atsakymas: Visą gyvenimą dirbu su žmonėmis. Esu dirbusi politinį, profsąjungų etatinį darbą. Šie darbai sudarė sąlygas geriau pažinti žmonių psichologiją, gerino bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius.

Klausimas: Ar jums, kaip socialiniam darbuotojui/pedagogui, aktualus emigracijos reiškinys?

Atsakymas: Labai aktualus.

Klausimas: Ar jūs susiduriate su vaikais, suaugusiais, kurių šeimos nariai yra išvykę? Kokios šių vaikų, suaugusiųjų problemos?

Atsakymas: Kasmet daugėja mokykloje mokinių, kurių tėvai emigravę. Jei 2005/06m. tokių vaikų mokėsi 27, tai 2006/07 jau 47, o šiais mokslo metai mes turime jau 52 tokius vaikus. Blogiausia, kai vaikai paliekami be visiškos priežiūros, paliktus tėvų namus naudoja, kaip „laisvą plotą“, nelanko pamokų, nesimoko, taip pat dažnai iš pamokų bėga ir nėra kur kreiptis pagalbos. Kyla problema – nemokamas maitinimas, nes išvykę tėvai nepateikia dokumentų apie gaunamą uždarbį.

Klausimas: Kada ši problema tapo aktuali? Kodėl ji aktuali, kokios priežastys verčia atkreipti dėmesį į šią procesą?

Atsakymas: Šios problemos aktualios nuo emigracijos pradžios, tačiau iki šiol nebuvo tokios reikšmingos dėl skaičiaus. Dabar, tai ypač aktualu rizikos grupių kūrimuisi. Vaikai mokykloje negauna nemokamo maitinimo, o ir be nepateiktų uždarbio sumų matyti, kad vaikas nevalgęs.

Klausimas: Problema labiau jaučiama kaime ar mieste? Kodėl ten?

Atsakymas: Problema lygiai aštri ir aktuali ir mieste, ir kaime.

Klausimas: Ar dirbant, ar tobulinant žinias kursuose yra atkreipiamas specialus dėmesys į šią problemą? Kas akcentuojama? Jei ne – ar Jūsų manymų į tai nereiktų atkreipti dėmesio?

Atsakymas: Dėmesys atkreipiamas dirbant nereikia, net kursų. Kalbama ir juose, tačiau suteikti praktišką pagalbą tokiam vaikui yra nelengva, kadangi likę taip pat nepilnamečiai broliai ir seserys negali teikti vaikui reikiamos pagalbos, jį auklėti.

Klausimas: Ar „migracijos našlaičius“ galima vadinti viena iš emigracijos problemų?

Atsakymas: Ir turbūt pačia didžiausia valstybės lygiu neišspręsta problema ir nelaime.

Klausimas: Ar susiduriate darbe su šiais vaikais? Kokiose situacijose? Kaip dažnai?

Atsakymas: Susiduriu kiekvieną dieną, pačiose įvairiausiose situacijose, kai reikia spręsti vaiko problemas. Sprendžiant vaikų maitinimo, bendravimo su nustatytais ar nenustatytais globėjais, mokymosi, lankomumo, drausmės ir t.t.

Klausimas: Kokios pagrindinės problemos šių vaikų?

Atsakymas: Vaikai ir pasijunta našlaičiais. Tampa uždari, sumažėja savivertė, daugiau laiko praleidžia gatvėse, todėl didesnė galimybė įvykdyti nusikaltimą, pradėti vartoti psichotropines medžiagas.

Klausimas: Ar galima teigti, kad tokie vaikai turi daugiau problemų, nei tie, kurių tėvai yra Lietuvoje? Kokios priežastys lemia šias problemas?

Atsakymas: Tai turėtų būti aišku visiems, ne tik pedagogams, kad tokiems vaikams iškyla dar daugiau bėdų. Juk vaikai negyvena normalioje šeimoje. Tarpusavio santykių ir supratimo mokymosi stoka, kurios mokykla tikrai pakeisti negali.

Klausimas: Ar pasikeičia tokių vaikų elgesys? Kaip?

Atsakymas: Daugeliu atveju pasikeičia ir į blogąją pusę.

Klausimas: Kiek tokiems vaikams gali padėti socialinis darbuotojas/pedagogas?

Atsakymas: Socialinis pedagogas tokiems vaikams kiek įmanoma, turi pakeisti tėvus, nors tai neįmanoma, tačiau tokius vaikus privalu kiekvienam žinoti, teikti visapusišką pagalbą, neatstumti vaiko net ir nesudėtingo klausimo sprendimui.

Klausimas: Ar susiduriate su suaugusiais, kurie emigruoja iš Lietuvos palikdami savo atžalas giminaičiams?

Atsakymas: Taip, susiduriu.

Klausimas: Kokiose situacijose susiduriate su šiais žmonėmis?

Kai vaikui nebeįmanoma teikti pagalbos mokykloje, jei yra rizika jam patekti į nusikaltėlių gretas, tuomet ieškoma kontaktų su tėvais užsienyje. Per darbo laikotarpį teko prašyti grįžti 2 vaikų tėvus. Grįžo.

Klausimas: Kaip jie mato šią situaciją – vaiko palikimas ir išvykimas? Kokias jie problemas įžvelgia šioje situacijoje?

Atsakymas: Sudėtinga situacija ir tuo, kad mamų į užsienį išvyksta daugiau negu tėčių. Motina su vaiku namuose daugiau bendrauja, daugiau domisi jo pasiekimais mokykloje. Kiek teko bendrauti su išvykstančiais tėvais, tai jie savo vaikus palieka skaudančia širdimi, kai nemato geresnio gyvenimo situacijos Lietuvoje.

Klausimas: Kokius patarimus jūs duodate (duotumėt) šiems žmonėms?

Atsakymas: Na, aš tikrai siūlyčiau bandyti ieškoti darbo Lietuvoje ir nepalikti vienų savo vaikų.

Klausimas: Ar daugėja tokių žmonių, kurie priima sprendimą išvykti, paliekant vaikus? Kodėl taip, arba kodėl ne?

Atsakymas: Skaičiai sako, kad daugėja (bent jau mūsų mokykloje). Kol ekonominės žmonių gyvenimo sąlygos nesusilygins su tų šalių, į kurias išvyksta tėvai – rezultatai tik blogės.

Klausimas: Ar visuomenėje girdima tokia problema? – palikti vaikai, kurių tėvai emigravo?

Atsakymas: Mokyklos bendruomenėje ir vaikų gyvenamosios vietos bendruomenėje šios problemos aptarinėjamos.

Klausimas: Ar valstybė turėtų susirūpinti dėl šios situacijos? Kodėl?

Atsakymas: Nuo valstybės ir reikėtų pradėti, nuo įstatyminės bazės. Vaikų interesus emigracijos atvejais giname tik žodžiais, įstatymų juk nėra.

Klausimas: Kokios įstaigos turėtų dalyvauti problemos sprendimuose? Kodėl šios įtaigos?

Atsakymas: Seimas, švietimo ir mokslo ministerija, užsienio reikalų ministerija, apskritis, savivaldybės institucijos.

Klausimas: Tai turėtų būti nukreipta daugiau į vaikus, ar į tėvus? Kodėl?

Atsakymas: Labiausiai pažeidžiamas yra vaikas, todėl visas dėmesys ir turėtų būti skiriamas jam.

Klausimas: Kaip jūs įsivaizduojate galimus problemos sprendimo variantus?

Atsakymas: Per emigraciją reguliuojančius įstatymus turėtų būti išspręstos visos vaiką liečiančios problemos, pirmiausia nustatyti veiksnūs ir atsakingi globėjai.

Klausimas: Ar visuomenė turėtų būti įtraukta, ar užtenka tik konkrečiai situacijoje dalyvaujančių asmenų įtraukimo į galimus sprendimus? Kodėl tik asmenys? Kodėl ir visuomenė?

Atsakymas: Vaikai paprastai jautriai reaguoja į tėvų emigravimą, net kartais stengiasi tai nuslėpti. Informacija apie šių vaikų tėvų išvykimą negali būti skleidžiama, ji konfidenciali. Tai turi spręsti kuo siauresnis suinteresuotų asmenų ratas.

Klausimas: Kurios srities specialistams turėtų būti vedami specialūs kursai ar į profesijos rengimo programą įtrauktas specialus kursas? Kodėl būtent jiems?

Atsakymas: Savivaldybių paramos skyrių specialistams, socialiniams darbuotojams, pedagogams, migracijos tarnybų specialistams, nepilnamečių reikalų specialistams, teisėjams, advokatams.

Klausimas: Ar manote, kad tai yra laikina problema? Kodėl?

Atsakymas: Kol kas tai, manau, ypatinga ir, mano manymu, ilgalaikė problema dėl ekonominių socialinių žmonių gyvenimo sąlygų Lietuvoje ir šalyse, į kurias išvykstama.

Emigracijos politika: Lietuvos ir Europos Sąjungos patirties analizė	**Vilma Stankevičiūtė** (respondentas Nr. 18) Gimimo metai, vieta: 1981m. Vilnius Gyvenamoji vieta: Vilnius	Interviu atliktas: Akvilė Buteikienė 2007-09-08

Pastabos. Interviu įrašytas į diktofoną.

Klausimas: Kada pradėjote dirbti šioje sistemoje?

Atsakymas: Prieš maždaug tris metus.

Klausimas: Ar dirbate šioje srityje be pertraukų? (visiškai nekeista darbo sritis?)

Atsakymas: Be pertraukų.

Klausimas: Kuo jums teko dirbti anksčiau? (ar šis darbas padarė įtaką ar kažkokį poveikį tolesniam darbui?)

Atsakymas: Labdaros fonde – Lietuvos ir JAV iniciatyva. Taigi darbas buvo panašus ir tikrai davė gerą pradžią ir patirtį dirbant su vaikais, kurie turi įvairiausių rūpesčių.

Klausimas: Ar jums, kaip socialiniam darbuotojui, aktualus emigracijos reiškinys?

Atsakymas: Kadangi mano veikla labai plati ir aš dažnai rengiu įvairius projektus ir pati juose dalyvauju, tai galiu pasakyti, kad taip, žinoma, kad emigracijos reiškinys aktualus.

Klausimas: Kada ši problema tapo aktuali, ar ji visada buvo juntama Jūsų darbe?

Atsakymas: Iš tiesų, tai aktualiausia ji buvo visada, tik ne visada tiesiog darbe su tuo susiduriama ir kiekvienąkart šiuo klausimu domiesi. Man asmeniškai ši problema ir gilinimasis į ją buvo aktualiausias tada, kai rengiamas projektas buvo susijęs su emigracija iš Lietuvos. Vėliau tikrai nebuvo taip, kad man nuolatos ši tema keltų kažkokių problemų.

Klausimas: Tai emigracijos reiškinys Jums aktualus buvo dėl konkretaus projekto, o pabaigus darbą su projektu?

Atsakymas: Šiuo metu mano kasdieniniame darbe tai nėra aktuali problema.

Klausimas: Problema labiau jaučiama kaime ar mieste? Kodėl ten?

Atsakymas: Na čia, tai negalėčiau pasakyti, kad kažkur daugiau ar mažiau... manau, panašiai...

Klausimas: Ar dirbant, tobulinant žinias kursuose yra atkreipiamas specialus dėmesys į šią problemą, kad atsiranda vaikų gyvenančių su globėjais ar vienu iš tėvų?

Atsakymas: Taip, jau ši problema yra girdima garsiau. Ir diskusijose keliamas šis klausimas, tačiau jokių konkrečių problemos sprendimo būdų dar sunku išgirsti... Čia tiesiog tarsi kažkur kažkas girdėta, bet tiksliai dar nieks nieko nedarė.

Klausimas: Ar jūs susiduriate su vaikais, kurių šeimos nariai yra išvykę?

Atsakymas: Taip, mūsų klube lankosi tokie vaikai.

Klausimas: Kokios šių vaikų problemos?

Atsakymas: Vaikai lieka su seneliais ir jie dažniausiai su jais visiškai nesusitvarko. Vaikai tampa labai nepaklusnūs, yra tokių, kurie tiesiog galėtų būti pavadinti netvarkingais. Į juos žiūrint, kai kuriems trūksta elementaraus pasirūpinimo jų apranga, švara ir panašiai. Galėčiau nuvesti parodyti ir matytumėte, kad būtent tie vaikai kris į akis.

Klausimas: Ar „migracijos našlaičius“ galima vadinti viena iš emigracijos problemų?

Atsakymas: Taip, galima.

Klausimas: Ar galima teigti, kad tokie vaikai turi daugiau problemų, nei tie, kurių tėvai yra Lietuvoje? Kokios priežastys lemia šias problemas?

Atsakymas: Aš manau, kad beveik visiems tokiems paliktiems vaikams iškyla psichologinių problemų, taigi galbūt tikimybė, kad toks vaikas taps problemiškas didesnė, nei to vaiko, kuris gyvena savoje šeimoje ir, sakykim taip, – nusistovėjusiame šeimyniniame gyvenime. Bet viskas priklauso nuo konkretaus atvejo. Taisyklės manau čia negalima pritaikyti.

Klausimas: Ar pasikeičia tokių vaikų elgesys, jei išvyksta vienas iš tėvų ar abu? Kaip?

Atsakymas: Nežinau, nebuvau susidūrusi su tokiais atvejais.

Klausimas: Kiek tokiems vaikams gali padėti socialinis darbuotojas/ pedagogas?

Atsakymas: Taip padėti gali, bet čia priklauso, ar šeima yra atvira tokiai pagalbai. Jeigu ji yra atvira, tai padėti galima ir finansiškai ir psichologiškai. Tačiau per prievartą pagalbos neįpirši.

Klausimas: Ar susiduriate su suaugusiais, kurie emigruoja iš Lietuvos palikdami savo atžalas giminaičiams?

Atsakymas: Darbe nėra tekę susidurti.

Klausimas: O gyvenimiškose situacijose susiduriate su tokiais žmonėmis?

Atsakymas: Taip, susiduriu.

Klausimas: Kaip jie mato šią situaciją – vaiko palikimas ir išvykimas? Kokias jie problemas įžvelgia šioje situacijoje?

Atsakymas: Jų dėmesys yra sutelktas į tai, kad reikia uždirbti pinigų ir išlaikyti savo šeimą, o vėlesniuose planuose dažniausiai yra vaiko paėmimas kartu su savimi.

Klausimas: Kokius patarimus jūs duodate (duotumėt) šiems žmonėms?

Atsakymas: Šiuo klausimu tikrai nepatarinėju, kadangi situacija yra dažniausiai labai sudėtinga, jei pasirenkamas toks sprendimas. Patarti galima tik labai artimiems, o mano žinomi atvejai buvo iš pašalies.

Klausimas: Ar daugėja tokių žmonių, kurie priima sprendimą išvykti, paliekant vaikus?

Atsakymas: Manau, kad bumas jau praėjo.

Klausimas: Ar visuomenėje girdima tokia problema? – palikti vaikai, kurių tėvai emigravo?

Atsakymas: Taip, girdima, tiek mokyklose, dienos centruose, televizijoje.

Klausimas: Ar valstybė turėtų susirūpinti dėl šios situacijos?

Atsakymas: Žinoma.

Klausimas: Kokios įstaigos turėtų dalyvauti problemos sprendimuose?

Atsakymas: Visos ugdymo įstaigos, taip pat tokios kurios yra vaiko aplinkoje. Valdžia turėtų rodyti visuomenei, kad yra tokia problema ir kad dedamos pastangos, kad problema mažėtų. Tačiau realių veiksmų, ar problemos įvardinimo iš valdžios vyrų ir moterų tikrai nesigirdi. Juk vaikai yra mūsų ateitis, tai gal mums reiktų susirūpinti.

Klausimas: Tai turėtų būti nukreipta daugiau į vaikus, ar į tėvus?

Atsakymas: Turėtų būti vykdoma prevencija. Viskas turi eiti nuo pradžių, nuo pagrindų, t.y. pirmiausia turi būti viskas daroma taip, kad gyvenimo sąlygos neverstų tėvų išvykti paliekant savo vaikus.

Klausimas: Kaip jūs įsivaizduojate galimus problemos sprendimo būdus?

Atsakymas: Manau, kad viskas čia susiveda į ekonominius dalykus. Reikia, kad žmonės jaustų, jog gyvenimas gerėja čia Lietuvoje, manau, tada dauguma rinksis likti ir kažką planuoti čia, o ne palikti artimuosius draugus ir pinigų ieškoti kitose šalyse. Gal kažkas pabėga ir dėl oro sąlygų, bet čia tik vienetai.

Klausimas: Ar visuomenė turėtų būti įtraukta į galimus sprendimus?

Atsakymas: Kam neaktualios šios problemos, aš manau, niekas ir nenorės šiais klausimais rūpintis, jeigu jo asmeniškai neliečia. Svarbiau yra, kad noras dalyvauti problemos sprendime būtų pas tiesiogiai dalyvaujančius asmenis: pas tuos žmones ir įstaigas, kurie turi galimybių ir profesinių žinių padėti.

Klausimas: Kurios srities specialistams turėtų būti vedami specialūs kursai ar į profesijos rengimo programą įtrauktas specialus kursas? Kodėl būtent jiems?

Atsakymas: Na, čia man sunku atsakyti... Svarbu būtų rengti kažkokius projektus ar prevencines programas, kad šeimų neišardytų tokie, sakyčiau, išgyvenimui būtini sprendimai. Socialiniai darbuotojai, pedagogai turi būti įtraukiami. Reikia mokyti žmones gyventi čia, o ne kitoje šalyje.

Klausimas: Ar manote, kad tai yra laikina problema? Kodėl?

Atsakymas: Aš manau, kad emigracija vis tiek vyks. Aišku, kad tempas sumažės, nes jau dabar kai kurie grįžta pasimokę, kad užsienyje irgi niekas nieko už dyka neduoda ir jei nori daryti kažkokią karjerą, tai yra dar sudėtingiau ten nei čia.

Klausimynas „Emigracijos politika: Lietuvos ir Europos Sąjungos patirties analizė“ tema
(Migracijos tarnybų darbuotojams)

Gimimo metai, vieta:
Gyvenamoji vieta:
Darbo stažas:
Tautybė:

1. Kada pradėjote dirbti šioje sistemoje? Ar dirbate šioje srityje be pertraukų?

2. Kuo jums teko dirbti anksčiau? Ar šis darbas padarė įtaką ar kažkokį poveikį tolesniam darbui migracijos sistemoje?

3. Ar neplanuojate keisti darbo? Ar tai yra jūsų sritis?

4. Kokios karjeros galimybės šioje sistemoje?

5. Ar labai pasikeitė įstaigos darbas per dirbamus metus?

6. Kas, Jūsų manymu, paskatino pasikeitimus? Kokie buvo ryškiausi pasikeitimai?

7. Kokie pasikeitimai, Jums asmeniškai, atrodo patys naudingiausi šiai sistemai?

8. Ar yra kas nors neigiamo pasikeitimuose?

9. Kaip kiti įstaigos darbuotojai reagavo į pasikeitimus, kokie sprendimai kolegoms nepatiko labiausiai?

10. Ar Jūsų darbe jautėsi pasiruošimas stoti į Europos Sąjungą? Kada prasidėjo tie pokyčiai?

11. Kiek maždaug laiko pasikeitimai vyko? (apytiksliai iki stojimo ir po stojimo)

12. Ką konkrečiai pakeitė pasiruošimas tuo metu Jūsų dirbamame darbe, pareigose?

13. Jums pasikeitimai atrodė naudingi, ar daugiau teoriniai? Jei taip – kokia jų nauda, Jums kaip darbuotojui, įstaigai, ar tiems žmonėms, kurie kreipiasi į įstaigą? Gal galite paminėti kažką iš tokių teorinių pasikeitimų, kurie visiškai nepadarė teigiamos įtakos?

14. Kokia įstaiga vadovavo tiems pasikeitimams ir tikrino, ar viskas vyksta tikrai taip, kaip „reikia“? Ar daug dokumentacijos Jums reikėjo paruošti tuo laikotarpiu, būtent dėl tokių pasikeitimų? Kam ji buvo adresuota?

15. Jūsų nuomone, vykstantys pokyčiai, nepriklausomai ar stojom į ES ar ne, vis tiek būtų įvykę? Kodėl tie pokyčiai buvo būtini?

16. Ar susiduriate su kitomis institucijomis dirbančiomis šioje sistemoje?

17. Ar Jums palengvina darbą toks bendradarbiavimas?

18. Kaip manote bendradarbiavimas dar turėtų būti skatinamas ar jo jau užtenka? Taip skatinti – kokiose situacijose jo dar trūksta? Ne užtenka – visos įmanomos įstaigos ir organizacijos jau dalyvauja šioje sistemoje?

19. Ar susiduriate savo darbe su lietuviais emigrantais ar norinčiais emigruoti asmenimis?

20. Kaip pasikeitė tokių žmonių srautai per Jūsų dirbamus įstaigoje metus?

21. Kaip Jūs vertinate tokią susidariusią padėtį?

22. Ar pateisinate kraštiečius, kurie masiškai traukia į kitas šalis? Kodėl jie elgiasi teisingai ar neteisingai?

23. Kaip manote, kaip turėtų pasikeisti situacija Lietuvoje, kad procesas sustotų, ar bent jau sumažėtų?

24. Ar matote galimybes parsivilioti jau išvykusius lietuvius? Kokios tai galimybės?

Emigracijos politika: Lietuvos ir Europos Sąjungos patirties analizė	**G. V.** (respondentas Nr. 19) Gimimo metai: nenurodyta Gyv. vieta: Vilnius	Interviu atliktas: Akvilė Buteikienė 2008-08-17

Pastabos. Interviu atliktas raštu, išsiuntus klausimus. Pateikėjas pageidavo asmeninių duomenų nenurodyti.
Darbo stažas: 16m., tautybė: lietuvis

Klausimas: Kada pradėjote dirbti šioje sistemoje?

Atsakymas: 1991 m.

Klausimas: Ar dirbate šioje srityje be pertraukų? (visiškai nekeista darbo sritis?)

Atsakymas: Nekeista.

Klausimas: Kuo jums teko dirbti anksčiau? (ar šis darbas padarė įtaką ar kažkokį poveikį tolesniam darbui migracijos sistemoje?)

Atsakymas: Prieš tai dirbtas darbas su mano dabartiniu neturi jokių ryšių, taigi jokios įtakos aš neįžvelgiu.

Klausimas: Ar neplanuojate keisti darbo? Ar tai yra jūsų sritis?

Atsakymas: Šis darbas man patinka, be to, esu konservatyvus.

Klausimas: Kokios karjeros galimybės šioje sistemoje?

Atsakymas: Norintys gali padaryti karjerą.

Klausimas: Ar labai pasikeitė įstaigos darbas per dirbamus metus? (Nuo įsidarbinimo iki šių dienų)

Atsakymas: Pasikeitė.

Klausimas: Kas, Jūsų manymu, paskatino pasikeitimus?

Atsakymas: Siekis palengvinti darbą, pagreitinti procedūrų vykdymą, greičiau gauti informacijos.

Klausimas: Kokie buvo ryškiausi pasikeitimai?

Atsakymas: Kompiuterinių sistemų įdiegimas, žmonių apmokymai. Šiuo metu aktualus pasikeitimas – reorganizacija.

Klausimas: Kokie pasikeitimai, Jums asmeniškai, atrodo patys naudingiausi šiai sistemai? Ar yra kas nors neigiamo pasikeitimuose?

Atsakymas: IT diegiamos visose sferose, vadinasi, ne išimtis ir policija bei jos padaliniai. Suprantama, tai lengvina ir greitina darbą. Ar pasiteisins reorganizacija, dar bus matyti.

Klausimas: Ar Jūsų darbe jautėsi pasiruošimas stoti į Europos Sąjungą?

Atsakymas: Ne.

Klausimas: Kokia įstaiga vadovavo tiems pasikeitimams ir tikrino ar viskas vyksta tikrai taip, kaip „reikia“? Ar daug dokumentacijos Jums reikėjo paruošti tuo laikotarpiu, būtent dėl tokių pasikeitimų? Kam ji buvo adresuota?

Atsakymas: Pasikeitimus kontroliavo Migracijos departamentas, dokumentų kiekis, sakyčiau, nepasikeitė. Tiesiog keitėsi tam tikros procedūros ir funkcijos, o tai lėmė nauji įstatymai.

Klausimas: Jūsų nuomone, vykstantys pokyčiai, nepriklausomai ar stojom į ES ar ne, vis tiek būtų įvykę? Kodėl tie pokyčiai buvo būtini?

Atsakymas: Manau, kad pokyčiai vyksta nepriklausomai nuo Lietuvos apsisprendimo įstoti į ES. Kompiuterizavimas atitiko laikmečio reikalavimus, sietinas su noru kuo operatyviau pateikti ar gauti informaciją, o struktūrinis pertvarkymas susijęs su tuo, kad policijos (ir migracijos tarnybų) pajėgų paskirstymas ir koncentravimas priklauso nuo valstybės administracinio-teritorinio suskirstymo. Pasikeitus jam, turi būti reorganizuojamos ir institucijos.

Klausimas: Ar susiduriate su kitomis institucijomis dirbančiomis šioje sistemoje?

Atsakymas: Žinoma. Tai įvairūs teritorinės policijos įstaigos padaliniai, Valstybės sienos apsaugos tarnyba, Vaiko teisių apsaugos tarnyba, Socialinės globos ir rūpybos skyriai, seniūnijos, sveikatos priežiūros įstaigos, ambasados ir kt.

Klausimas: Ar Jums palengvina darbą toks bendradarbiavimas?

Atsakymas: Taip, nes operatyviai gauname reikiamos informacijos.

Klausimas: Kaip manote, bendradarbiavimas dar turėtų būti skatinamas ar jo jau užtenka?

Atsakymas: Bendradarbiavimas gan efektyvus, konkrečiai kur dar galima plėstis negalėčiau pasakyti.

Klausimas: Ar susiduriate savo darbe su lietuviais emigrantais, ar norinčiais emigruoti asmenimis?

Atsakymas: Taip.

Klausimas: Kaip pasikeitė tokių žmonių srautai per Jūsų dirbamus įstaigoje metus?

Atsakymas: Po 2004 m., Lietuvai įstojus į ES, tokių žmonių, sakyčiau, padaugėjo, tačiau šiuo metu judėjimas iš Lietuvos/į Lietuvą stabilizavosi. Kita vertus, sunku pasakyti tiksliai apie emigruojančiųjų srautų pokytį, nes neturime tikslios statistikos. Juk pagal Gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymą išvykstantieji gali ir nedeklaruoti savo išvykimo.

Klausimas: Kaip Jūs vertinate tokią susidariusią padėtį?

Atsakymas: Neigiamai.

Klausimas: Ar pateisinate kraštiečius, kurie masiškai traukia į kitas šalis? Kodėl jie elgiasi teisingai ar neteisingai?

Atsakymas: Jei išvyktų 10-200, sakyčiau, kad jie neteisūs, tačiau išvykstant tūkstančiams sunku juos kaltinti. Matyt, iš tikrųjų sunku kol kas gyventi Lietuvoje tiek fizine, tiek psichologine prasme. Tuo labiau, kad daugelio išvykstančiųjų argumentai gan svarūs.

Klausimas: Kaip manote, kaip turėtų pasikeisti situacija Lietuvoje, kad procesas sustotų, ar bent jau sumažėtų?

Atsakymas: Pirmiausia, valdžia turėtų susirūpinti emigrantais, parodyti jiems ne deklaratyvų, o tikrą dėmesį. Surinkti statistinius duomenis, išsianalizuoti realias emigravimo priežastis ir tada imtis konkrečių, pamatuotų, priemonių. Pirmiausia - gyvenimo sąlygų gerinimas, sąlygų verslui plėtoti sudarymas, saugumo (fizinio ir psichologinio) garantavimas.

Klausimas: Ar matote galimybes parsivilioti jau išvykusius lietuvius? Kokios tai galimybės?

Atsakymas: Darbo užmokesčio kilimas, socialinis dialogas, efektyvi studijų pašalpų skyrimo sistema ir pan.

Emigracijos politika: Lietuvos ir Europos Sąjungos patirties analizė	**I. S.** (respondentas Nr. 20) Gimimo metai, vieta: 1965m., Vilnius Gyv. vieta: Vilnius	Interviu atliktas: Akvilė Buteikienė 2007-09-19

Pastabos. Interviu įrašytas į diktofoną. Pateikėja pageidavo nenurodyti vardo pavardės. Darbo stažas: 14m., tautybė: lenkė.

Klausimas: Kada pradėjote dirbti šioje sistemoje?

Atsakymas: Pradėjau dirbti 1992m.

Klausimas: Ar dirbate šioje srityje be pertraukų? (visiškai nekeista darbo sritis?)

Atsakymas: Ne, turėjau dviejų metų pertrauką, dirbau visiškai kitokio pobūdžio darbą.

Klausimas: Kuo jums teko dirbti anksčiau? (ar šis darbas padarė įtaką ar kažkokį poveikį tolesniam darbui migracijos sistemoje?)

Atsakymas: Teko dirbti inžiniere, tačiau šios pareigos ir darbinė patirtis visiškai neturėjo įtakos mano darbui migracijos sistemoje.

Klausimas: Ar neplanuojate keisti darbo? Ar tai yra jūsų sritis?

Atsakymas: Kol kas tikrai neplanuoju, nes tiek darbas, tiek atlyginimas tenkina, taigi priežasčių tam kaip ir neturiu.

Klausimas: Kokios karjeros galimybės šioje sistemoje?

Atsakymas: Na, aš nemanau, kad karjeros galimybės didelės. Aišku yra kur bandyti, bet nepavadinčiau tai galimybe padaryti įspūdinga karjera.

Klausimas: Ar labai pasikeitė įstaigos darbas per dirbamus metus? (Nuo įsidarbinimo iki šių dienų)

Atsakymas: Taip, pasikeitė.

Klausimas: Kas, Jūsų manymu, paskatino pasikeitimus?

Atsakymas: Darbuotojų aktyvumas, profesinės sąjungos veikla. Tiesiog, dirbantys žmonės pradėjo kitaip žiūrėti į savo darbą ir aplinką kurioje dirba.

Klausimas: Kokie buvo ryškiausi pasikeitimai?

Atsakymas: Pačiu ryškiausiu pavadinčiau struktūrinį pertvarkymą. Tai pakeitė tiek darbo pobūdį, tiek pavaldumą ir panašiai.

Klausimas: Kokie pasikeitimai, Jums asmeniškai, atrodo patys naudingiausi šiai sistemai?

Atsakymas: Aš labai svarbiu laikyčiau tokį techninį pasikeitimą – kompiuterizavimą. Daug darbų gali būti nudirbti žymiai greičiau ir kokybiškiau, o tai yra pliusas, tiek įstaigai, tiek žmonėms.

Klausimas: Ar yra kas nors neigiamo pasikeitimuose?

Atsakymas: Neigiamu dalyku galėčiau pavadinti tai, kad keičiant struktūrą, kai kurie darbuotojai tiesiog tapo nebereikalingi ir buvo atleisti. Aišku, kad įstaiga neprivalo egzistuoti tam, kad suteiktų darbą, bet tam kad vykdytų savo funkcijas, bet darbo netenkantis žmogus, manau, yra tikrai didelė bėda.

Klausimas: Kaip kiti įstaigos darbuotojai reagavo į pasikeitimus, kokie sprendimai kolegoms nepatiko labiausiai?

Atsakymas: Nebuvo kažkokios darbuotojų vieningos nuomonės. Vieniems viskas atrodė puiku – darbo pobūdis keitėsi ir tai jų netrikdė, tačiau kitiems tai buvo labai blogas laikotarpis būtent dėl atleidimo iš darbo.

Klausimas: Ar Jūsų darbe jautėsi pasiruošimas stoti į Europos Sąjungą?

Atsakymas: Ne, nepasakyčiau, kad tas laikotarpis būtų kažkoks ypatingai sureikšmintas mūsų darbe.

Klausimas: Ar pasiruošimas visiškai nesutrikdė darbo įstaigoje ir sistemoje? Kaip pasiruošimo atmosfera buvo jaučiama sistemoje?

Atsakymas: Konkrečiai mano atliekamame darbe viskas vyko, taip kaip ir ankščiau. Darbas keitėsi keičiantis įstatymams, bet kažkokio didelio akcentavimo, kad viskas ar kas nors vyksta dėl to, kad stojam į ES tikrai nebuvo. Daugiau tokių kalbų galėjai per televiziją išgirsti, nei darbe su tuo susidurti.

Klausimas: Jūsų nuomone, vykstantys pokyčiai, nepriklausomai ar stojom į ES ar ne, vis tiek būtų įvykę? Kodėl tie pokyčiai buvo būtini?

Atsakymas: Taip, manau, kad pokyčiai būtų įvykę bet kokiu atveju. Nes tam tikrų pakeitimų reikalavo sveika logika. Na, o kai kurie pokyčiai, reikia pripažinti, buvo padaryti ir būtini, kad žmonės laisvai galėtų judėti po ES teritoriją.

Klausimas: Ar susiduriate su kitomis institucijomis dirbančiomis šioje sistemoje?

Atsakymas: Taip.

Klausimas: Kokios tai institucijos, su kuriomis Jūs susiduriate asmeniškai dirbdami šioje sistemoje?

Atsakymas: Visos policijos sistemai priklausančios institucijos, notarai, advokatai, teismai, ligoninės.

Klausimas: Kodėl vyksta toks bendradarbiavimas? Dėl to, kad bendradarbiavimas yra įformintas įstaigos nuostatuose, ar tai daugiau paliekama pačiai įstaigai?

Atsakymas: Bendradarbiavimas šiuo atveju yra formalus ir mes įpareigoti savo nuostatuose, teikti ir gauti informaciją.

Klausimas: Ar Jūs matote tuos bendradarbiavimo pliusus ar minusus? Kokie jie?

Atsakymas: Bendradarbiavime minusų tikrai nematau, tai čia tik teigiamas dalykas visoms pusėms. Kuo daugiau įstaigos tarpusavyje palaiko ryšių ir suteikia viena kitai informacijos, tuo joms lengviau dirbti, o galutiniame rezultate besikreipiantys piliečiai, greičiau išsprendžia savo problemas.

Klausimas: Gal galite papasakoti kokią konkrečią situaciją iš jūsų darbo patirties?

Atsakymas: Norint nustatyti asmens tapatybę, kuris guli ligoninėje ir nėra šiuo klausimu labai atviras, arba liga paveikia jo atmintį, mes kreipiamės į kitas institucijas.

Klausimas: Kaip manote bendradarbiavimas dar turėtų būti skatinamas ar jo jau užtenka?

Atsakymas: Manau, kad užtenka. Visi darbai nudirbami ir patirtis rodo, kad ta informacija, kurią gauname iš kitų yra patikima ir pilna.

Klausimas: Ar susiduriate savo darbe su lietuviais emigrantais, ar norinčiais emigruoti asmenimis?

Atsakymas: Taip, susiduriu.

Klausimas: Kokiose situacijose šie žmonės kreipiasi į Jus?

Atsakymas: Dažniausia priežastis – asmens dokumentų keitimas sau arba dokumentų gavimas vaikams. Šie žmonės grįžę į tėvynę skuba šiuos reikalus sutvarkyti, kad nereiktų po to ieškoti ambasados ar pan.

Klausimas: Kaip pasikeitė tokių žmonių srautai per Jūsų dirbamus įstaigoje metus?

Atsakymas: Tokių žmonių padaugėjo. Aišku didžiausias augimas pasirodė po to, kai įstojome į ES. Per paskutinius metus sunku pasakyti ar jų dar daugėja, bet kad skaičius panašus tai tikrai.

Klausimas: Kaip Jūs vertinate tokią susidariusią padėtį?

Atsakymas: Normaliai. Jeigu kažkas renkasi tokią išeitį, vadinasi, jam taip geriausia. Čia kitam nesuvadovausi, juk pats geriausiai žino.

Klausimas: Ar pateisinate kraštiečius, kurie masiškai traukia į kitas šalis? Kodėl jie elgiasi teisingai ar neteisingai?

Atsakymas: Taip, pateisinu. Kiekvienam atvejui yra priežastis.

Klausimas: Kaip manote, kaip turėtų pasikeisti situacija Lietuvoje, kad procesas sustotų, ar bent jau sumažėtų?

Atsakymas: Turėtų pagerėti ekonominė situacija. Reikia kelti žmonėms atlyginimus. Taip pat manyčiau didelė problema yra ir nusikalstamumas, kurį būtinai reikia mažinti, kad žmogus savo mieste ar šalyje jaustųsi saugus.

Klausimas: Ar matote galimybes parsivilioti jau išvykusius lietuvius? Kokios tai galimybės?

Atsakymas: Galimybių yra, bet nemanau, kad tai būtų lengvai ir greitai įgyvendinama. Būtina gerinti šalyje gyvenimo sąlygas, kad išvykę asmenys nebijotų čia grįžti ir rasti tą pačią situaciją, kurią paliko.

Emigracijos politika: Lietuvos ir Europos Sąjungos patirties analizė	**Š. R.** (respondentas Nr. 21) Gimimo metai: 1967m., Vilnius Gyv. vieta: Vilnius	Interviu atliktas: Akvilė Buteikienė 2007-09-19

Pastabos. Interviu atliktas įrašant pokalbį į diktofoną. Peteikėja pageidavo nenurodyti vardo, pavardės.
Darbo stažas: 14m., tautybė: lietuvė.

Klausimas: Kada pradėjote dirbti šioje sistemoje?

Atsakymas: 1993m., prieš 14 metų. Šiame darbe nuo1994 m.

Klausimas: Ar dirbate šioje srityje be pertraukų? (visiškai nekeista darbo sritis?)

Atsakymas: Taip, be pertraukų.

Klausimas: Kuo jums teko dirbti anksčiau? (ar šis darbas padarė įtaką ar kažkokį poveikį tolesniam darbui migracijos sistemoje?)

Atsakymas: Tris metus su nepilnamečių reikalais komisariate, vėliau porą metų šias pareigas atlikau kitame komisariate, taip pat dirbau įgaliotine. Tai konkrečiai dabartinėse pareigose aš jau 5 metai. Žinoma įtakos turėjo. Tu bendrauji su žmonėmis, o tai visada gera praktika. Kadangi dirbi toje pačioje sistemoje, tai iškart žinai kaip veikia sistema. Tu atėjęs visiškai naujai nežinai, ką daro kiti, o mano atveju aš puikiai žinojau, ką daro komisariatai.

Klausimas: Ar neplanuojate keisti darbo? Ar tai yra jūsų sritis?

Atsakymas: Taip, darbas man patinka ir tikrai keitimas būtų nebent priverstinis.

Klausimas: Kokios karjeros galimybės šioje sistemoje?

Atsakymas: Manau, karjeros galimybės yra, nes asmeniškai aš kilau laipteliais ir dabartinės mano pareigos yra, kaip ir kol kas paskutinis mano pasiekimas.

Klausimas: Ar labai pasikeitė įstaigos darbas per dirbamus metus? (Nuo įsidarbinimo iki šių dienų)

Atsakymas: Taip, tikrai pasikeitė.

Klausimas: Kas, Jūsų manymu, paskatino pasikeitimus?

Atsakymas: Visi pasikeitimai vyksta dėl kintančių įstatymų, kurie pakeičia kažkokias procedūras, laikotarpius, atsakingus asmenis ar institucijas. Taigi tai yra pagrindinė priežastis dėl ko kinta įstaigos darbas.

Klausimas: Kokie buvo ryškiausi pasikeitimai?

Atsakymas: Aš išskirčiau du dalykus – tai reorganizaciją ir iš tokių techninių kompiuterizavimą.

Klausimas: Ar yra kas nors neigiamo pasikeitimuose?

Atsakymas: Dėl reorganizacijos daug gerų specialistų neteko darbo.

Klausimas: Kaip kiti įstaigos darbuotojai reagavo į pasikeitimus, kokie sprendimai kolegoms nepatiko labiausiai?

Atsakymas: Neigiamai reagavo tik tie, kurie dėl etatų mažinimo neteko darbo.

Klausimas: Ar Jūsų darbe jautėsi pasiruošimas stoti į Europos Sąjungą?

Atsakymas: Ne, nepasakyčiau, kad labai jautėsi.

Klausimas: Ar pasiruošimas visiškai nesutrikdė darbo įstaigoje ir sistemoje? Kaip pasiruošimo atmosfera buvo jaučiama sistemoje?

Atsakymas: Darbo nesutrikdė. Darbas vyko tokia pačia vaga, tiesiog mums nebuvo kažkokių ypatingų pasikeitimų dėl pasiruošimo. Įstaiga tikrai nebuvo kažkaip įtakojama pasiruošimo, taigi atmosfera liko, kokia buvo.

Klausimas: Jūsų nuomone, vykstantys pokyčiai, nepriklausomai ar stojom į ES ar ne, vis tiek būtų įvykę? Kodėl tie pokyčiai buvo būtini?

Atsakymas: Pokyčiai būtų vykę bet kokiu atveju. Nemanau, kad tą įtakojo stojimas į ES. Vykstantis darbas turėjo būti organizuojamas kitaip ir kintantys įstatymai ne tik dėl stojimo.

Klausimas: Ar susiduriate su kitomis institucijomis dirbančiomis šioje sistemoje?

Atsakymas: Taip labai daug. Pvz.: ONTT, KEPT (kelių eismo priežiūros tarnyba), pasieniečiai...

Klausimas: Kodėl vyksta toks bendradarbiavimas? Dėl to, kad bendradarbiavimas yra įformintas įstaigos nuostatuose, ar tai daugiau paliekama pačiai įstaigai?

Atsakymas: Bendradarbiavimas yra oficialus ir įformintas nuostatuose. Jis būtinas tiek mums, tiek institucijoms, su kuriomis bendradarbiaujama.

Klausimas: Ar Jūs matote tuos bendradarbiavimo pliusus, minusus? Jeigu institucija būtų neįpareigota bendradarbiauti, tai kai kurių ryšių reiktų tiesiog atsisakyti?

Atsakymas: Bendradarbiaujant atsiranda naujos pažintys ir ryšiai, kurie su metais tik tvirtėja. Kuo daugiau su tomis pačiomis įstaigomis bendradarbiaujama – tuo lengviau vieni kitus supranta ir žino, kam ko reikia.

Klausimas: Ar Jums palengvina, pasunkina darbą toks bendradarbiavimas?

Atsakymas: Manau, kad nei palengvina, nei pasunkina. Tiesiog taip yra ir kitaip kol kas nesugalvota, kad visos pusės gerai atliktų savo darbus.

Klausimas: Manote, bendradarbiavimas dar turėtų būti skatinamas ar jo jau užtenka?

Atsakymas: Kol kas tikrai užtenka.

Klausimas: Ar susiduriate savo darbe su lietuviais emigrantais, ar norinčiais emigruoti asmenimis?

Atsakymas: Taip.

Klausimas: Kaip pasikeitė tokių žmonių srautai per Jūsų dirbamus įstaigoje metus?

Atsakymas: Buvo padidėjęs po įstojimo į ES, vėliau stabilizavosi.

Klausimas: Kaip Jūs vertinate tokią susidariusią padėtį?

Atsakymas: Neigiamai.

Klausimas: Ar pateisinate kraštiečius, kurie masiškai traukia į kitas šalis? Kodėl jie elgiasi teisingai ar neteisingai?

Atsakymas: Žinoma, norėtųsi patriotinio požiūrio į pasilikimą Lietuvoje, tačiau pati vyriausybė kalta, kad lietuviai priversti išvykti.

Klausimas: Ar matote galimybes parsivilioti jau išvykusius lietuvius? Kokios tai galimybės?

Atsakymas: Tinkamas darbo užmokestis, naujų darbo vietų steigimas, švietimo sistemos tobulinimas.

Emigracijos politika: Lietuvos ir Europos Sąjungos patirties analizė	**L. V.** (respondentas Nr. 22) Gimimo metai, vieta: 1972m., Panevežys Gyv. vieta: Vilnius	Interviu atliktas: Akvilė Buteikienė 2008-08-13

Pastabos. Interviu įrašytas į diktofoną. Pateikėja pageidavo nenurodyti vardo, pavardės. Darbo stažas: 13m., tautybė: lietuvė.

Klausimas: Kada pradėjote dirbti šioje sistemoje?

Atsakymas: Dirbti pradėjau nuo 1994 m.

Klausimas: Ar dirbate šioje srityje be pertraukų? (visiškai nekeista darbo sritis?)

Atsakymas: Taip, kaip pradėjau, tai vat ir dirbu.

Klausimas: Kuo jums teko dirbti anksčiau? (ar šis darbas padarė įtaką ar kažkokį poveikį tolesniam darbui migracijos sistemoje?)

Atsakymas: Na, po mokslų baigimo dar teko apie porą mėnesių padirbti policijos nuovadoje. Bet, manau, kad šis darbas labiau tinka moteriai.

Klausimas: Ar neplanuojate keisti darbo? Ar tai yra jūsų sritis?

Atsakymas: Ne, keisti neplanuoju, tai darbas, kuris man patinka, tai apie keitimą tikrai negalvoju.

Klausimas: Kokios karjeros galimybės šioje sistemoje?

Atsakymas: Karjeros galimybės sistemoje tikrai yra. Kadangi sistemoje yra tikrai daug dirbančių žmonių, kurie kartais keičiasi, kartais atsiranda naujos pareigos ir pan. – vyksta konkursai, kuriuose drąsiai gali dalyvauti visi.

Klausimas: Ar labai pasikeitė įstaigos darbas per dirbamus metus? (Nuo įsidarbinimo iki šių dienų)

Atsakymas: Taip, pats įstaigos darbas keičiasi. Ir keitėsi visus tuos metus, per kuriuos aš dirbu.

Klausimas: Kas, Jūsų manymu, paskatino pasikeitimus?

Atsakymas: Tiesiog, viskas kinta atitinkamai pagal tai, kaip keičiami įstatymai. Kurie tikrai keitėsi ir iki šiol atsiranda kokių naujų dalykų, kuriuos būtina pritaikyti savo darbe.

Klausimas: Kokie buvo ryškiausi pasikeitimai?

Atsakymas: Na, man norisi paminėti tokį techninį dalyką, kuris tiesiog labai palengvino darbą. Kai aš pradėjau dirbti, jokių kompiuterių nebuvo – buvo kartotekos ir viskas buvo daroma tokiu rankiniu būdu... Spausdinimas rankinėmis mašinėlėmis – klaida ir vėl viską iš naujo. Taigi...

Klausimas: Kokie pasikeitimai, Jums asmeniškai, atrodo patys naudingiausi šiai sistemai?Ar yra kas nors neigiamo pasikeitimuose?

Atsakymas: Na, šiuo metu vyksta įstaigos reorganizacija ir tai aišku sukuria šiek tiek neigiamą atmosferą, o labiausiai nuo to nukenčia paprastas atėjęs žmogus. Juk jam reikia, kad viskas būtų greičiau ir geriau, o šiuo atveju gaunasi kaip ir koks pereinamasis laikotarpis. Daugiausia iš žmonių ir išgirsti: - „buvau prieš pusę metų sakėt reikia to ir ano, bus taip ir taip, o dabar ateinu ir man visiškai kas kita yra sakoma“

Klausimas: Ar Jūsų darbe jautėsi pasiruošimas stoti į Europos Sąjungą?

Atsakymas: Taip, tikrai jautėsi.

Klausimas: Kada prasidėjo tie pokyčiai? (kelintais maždaug metais?)

Atsakymas: 2004 balandžio 24 d. buvo priimtas Užsieniečių įstatymas ir tiesiog po savaitgalio atėjome ir prasidėjo kitas darbo etapas.

Klausimas: Kiek maždaug laiko pasikeitimai vyko? (apytiksliai iki stojimo ir po stojimo?)

Atsakymas: Mums jautimasis buvo tada, kada konkrečiai buvo priimami konkretūs įstatymai, kurie keisdavo darbo pobūdį. Po stojimo vis dar kai kurie dalykai keičiasi ir manau, kad iki tobulybės yra visada erdvės, tai vis kažkas daroma, kad sistema būtų kuo patogesnė žmonėms ir kuo geriau atliktų savo funkcijas.

Klausimas: Ką konkrečiai pakeitė pasiruošimas tuo metu Jūsų dirbamame darbe, pareigose?

Atsakymas: Sakyčiau, kad dirbant su užsieniečiais – darbo sumažėjo. Užsieniečiams iš ES šalių atsirado lengvatos ir kitoks požiūris į juos. Taigi dalis darbo tiesiog buvo panaikinta arba palengvinta.

Klausimas: Jums pasikeitimai atrodė naudingi ar daugiau teoriniai? Kokia jų nauda, Jums kaip darbuotojui, įstaigai, ar tiems žmonėms, kurie kreipiasi į įstaigą?

Atsakymas: Kaip jau minėjau iš pradžių visi pasikeitimai šiek tiek apsunkina darbą tol, kol tu tiesiog neįsivažiuoji į naujas vėžias. Tokiu atveju darbas sulėtėja. Patiems žmonėms sunkiau orientuotis, jeigu jie jau buvo susidūrę su kažkokia problema ir ji buvo sprendžiama vienaip,

dabar tai daroma kitaip. Paprastam žmogui ne visada lengva suprasti, kodėl pasikeitė ir kam pasikeitė.

Klausimas: Kokia įstaiga vadovavo tiems pasikeitimams ir tikrino ar viskas vyksta tikrai taip, kaip „reikia“? Ar daug dokumentacijos Jums reikėjo paruošti tuo laikotarpiu, būtent dėl tokių pasikeitimų? Kam ji buvo adresuota?

Atsakymas: Visi tie, kas yra „aukščiau“ už mus -tai būtų Migracijos departamentas ir Policijos departamentas. Kažkokios specialiai tam skirtos dokumentacijos, mums ruošti nereikėjo, tai yra tokių „didesnių“ vadovų darbas, o mes šiuo atveju buvome prie tų mažųjų, kuriuos tiesiog pasiekdavo sprendimai.

Klausimas: Jūsų nuomone, vykstantys pokyčiai, nepriklausomai ar stojom į ES ar ne, vis tiek būtų įvykę? Kodėl tie pokyčiai buvo būtini?

Atsakymas: Imant mūsų darbą su užsieniečiais, tai įstojimas į ES buvo tikrai lemiamas tam tikrais klausimais – kas susiję su imigrantų skirstymu į trečiųjų šalių piliečių ir šalių narių piliečius ir iš to sekančius tolesnius veiksmus dėl legalaus buvimo, įsidarbinimo mūsų šalyje.

Klausimas: Ar susiduriate su kitomis institucijomis, dirbančiomis šioje sistemoje?

Atsakymas: Taip susiduriame. Tai teismai, ligoninės, socialinio aprūpinimo įstaigos, su įkalinimo įstaigomis tikrai nemažai, ambasadomis, daugiausiai Rusijos ir Baltarusijos. Su kitomis ambasadomis daugiau bendraujama per užsienio reikalų ministeriją. Koks nors užsienietis papuolęs į bet kokią situaciją – kita įstaiga iškart kreipiasi į mus, mes nustatome jo teisinę padėtį ir toliau dirbame su tuo atveju.

Klausimas: Ar Jums palengvina darbą toks bendradarbiavimas?

Atsakymas: Bendradarbiavimas mums yra būtinas. Šios įstaigos yra mūsų informacijos šaltiniai ir problemų sprendimo įrankiai, taigi tai yra ne koks nors tai palengvinimas, bet būtinybė, be kurios sklandus darbas neįmanomas.

Klausimas: Ar susiduriate savo darbe su lietuviais emigrantais ar norinčiais emigruoti asmenimis?

Atsakymas: Anksčiau buvo išskirta emigracija ir imigracija. Su tuo yra daug tekę dirbti, žmonės kurie emigruodavo iš Lietuvos, tam turėdavome paruošti nemažai popierių, o dabar paprasčiau.

Klausimas: Kaip pasikeitė tokių žmonių srautai per Jūsų dirbamus įstaigoje metus?

Atsakymas: Na, dabar dažniausiai jie išvyksta ir išvyksta. Kadangi nėra privalomos kažkokios procedūros išvykstant. Mes tiesiog žinome, kad tokių žmonių su metais daugėjo, bet realiai to pajusti darbo metu neteko.

Klausimas: Kaip Jūs vertinate tokią susidariusią padėtį?

Atsakymas: Neigiamai.

Klausimas: Ar pateisinate kraštiečius, kurie masiškai traukia į kitas šalis? Kodėl jie elgiasi teisingai ar neteisingai?

Atsakymas: Pateisinu, juk jeigu išvyksta, tai nėra jiems čia taip gerai, kažkur jie randa geriau.

Klausimas: Kaip manote, kaip turėtų pasikeisti situacija Lietuvoje, kad procesas sustotų, ar bent jau sumažėtų?

Atsakymas: Abstrakčiai sakant gyvenimo sąlygos. Galbūt atlyginimai, ta pati infliacija turėtų mažėt.

Klausimas: Ar matote galimybes parsivilioti jau išvykusius lietuvius? Kokios tai galimybės?

Atsakymas: Galbūt po daug daug metų tokis procesas prasidės, nes dabar aš tai jokių galimybių nematau, nes vat kiek ir valdžia bando kažką apie tai kalbėt, bet, mano asmenine nuomone, tai daryt nelabai kažką daro... na, tiesiog arba jie nieko nenori daryti, arba jiems nesigauna. Gal po daug metų kažkas pasikeis, bet kol kas yra kaip yra ir aš greitu laiku pokyčių nesitikėčiau.

Emigracijos politika: Lietuvos ir Europos Sąjungos patirties analizė	**Jolanta Rinkevičienė** (respondentas Nr. 23) Gimimo metai: 1967m., Ukmergė Gyv. vieta: Ukmergė	Interviu atliktas: Akvilė Buteikienė 2007-09-10

Pastabos. Interviu atliktas įrašant pokalbį į diktofoną.
Darbo stažas: 14m. Tautybė: lietuvė

Klausimas: Kada pradėjote dirbti šioje sistemoje?

Atsakymas: Dirbti šioje darbovietėje ir šioje sistemoje pradėjau nuo 1993 m. spalio mėn. Taigi mano bendras darbo stažas jau 14 metų.

Klausimas: Ar dirbate šioje srityje be pertraukų?

Atsakymas: Taip. Per tuos metus nebuvau pakeitusi darbo.

Klausimas: Kuo jums teko dirbti anksčiau? Ar buvęs darbas padarė įtakos esamam darbui?

Atsakymas: Mano išsilavinimas ir darbas buvo visiškai nesusijęs su migracija... Baigiau statybų inžineriją ir į migracijos sistemą patekau gana atsitiktinai. Kadangi teorinių žinių šiuo atveju neturėjau, taigi teko ir vis dar tenka mokytis.

Klausimas: Ar neplanuojate keisti darbo? Ar tai jūsų sritis?

tsakymas: Apie darbo pakeitimą negalvoju, nes tai yra iš tiesų tas darbas, kuris man patinka, į kurį aš esu įsitraukusi, įsigilinusi į specifiką ir man tai ne tik darbas, bet ir pačiai įdomi sritis.

Klausimas: Kokios karjeros galimybės šioje sistemoje?

Atsakymas: Karjeros galimybės tikrai yra. Manau reikia tik noro ir atkaklumo. Galėtumėte patikrinti Migracijos Departamente skelbiamus konkursus. Jie nuolat vyksta, taigi visada galima bandyti. Tikrai manau, kad karjeros galimybės yra...

Klausimas: Ar labai pasikeitė darbas per paskutiniuosius 10 metų?

Atsakymas: Žinoma, kad pasikeitė. Kadangi sistema buvo kuriama, priimami nauji įstatymai teisės aktai, taigi keitėsi ir pats darbas.

Klausimas: Kokie, Jūsų manymu, buvo ryškiausi ir naudingiausi pasikeitimai?

Atsakymas: Ryškiausiu pasikeitimu vadinčiau „Laisvo asmenų judėjimo principo atsiradimą“ ir po to bei prieš tai vykusius pasikeitimus šiam principui įgyvendinti. Taip pat dideli pasikeitimai

įvyko asmens dokumentų išdavimo procedūroje ir pasikeitęs pats dokumentų formatas, kuris buvo taikytas pagal ES reikalavimus. Visus pasikeitimus galima būtų vadinti naudingiausiais, nei vienas iš jų nebuvo tuščias ir nepalengvinantis ar papildantis gerąją prasme darbo procesus. Naujiems teisės aktams įgyvendinti reikalingi pokyčiai. Tarp naudingų pasikeitimų galima būtų įvardinti ir gyvenamosios vietos deklaravimo perdavimą seniūnijoms. Manau, kad tokiu atveju galima geriau pažinti savo rajono gyventojus, o tokie dalykai taip pat turėtų būti naudingi pačiai savivaldybei. Labai svarbiu sprendimu laikyčiau konstitucinio teismo nutarimą dėl dvigubos pilietybės. Šis klausimas taip pat labai aktualus mūsų įstaigai.

Klausimas: Kaip kiti darbuotojai reagavo į pasikeitimus, kokie sprendimai kolegoms nepatiko?

Atsakymas: Na, kiek aš žinau, sprendimų, kurie sukeltų kažkokius aršius debatus ar nepasitenkinimą tarp darbuotojų, nebuvo. Nebuvo ir kažkokių sprendimų, kurie galėtų būti įvardinti kaip nepatikę.

Klausimas: Ar jūsų darbe labai jautėsi pasiruošimas stoti į ES?

Atsakymas: Šis periodas buvo ypač juntamas nuo 2003 metų, nes kaip jau ir minėjau buvo keičiami teisės aktai, kurie turėjau atitikti ES teisinę bazę šioje srityje, taigi didžiųjų pasikeitimų priežastimi žinoma, kad buvo stojimas į ES.

Klausimas: Kiek maždaug laiko vyko šie pasikeitimai?

Atsakymas: Pasikeitimai vyksta iki šiol. Nėra taip, kad kažkas įvyko prieš 2004 metus, o dabar teka sena vaga. ES aktyviai sprendžia migracijos problemas, priima naujus teisės aktus ir taip yra keičiamas visų šalių narių darbas šioje srityje. Dabar didelis darbas vyksta ruošiantis prisijungti prie Šengeno erdvės.

Klausimas: Ką konkrečiai pakeitė Jūsų darbe pasiruošimas stoti į ES?

Atsakymas: Na, tai jau minėtas „Laisvo asmenų judėjimo“ įgyvendinimas. Visi pokyčiai susiję su
šiuo principu.

Klausimas: Kokia institucija vadovavo šiems pasikeitimams ir tikrino ar viskas vyksta taip kaip „reikia“?

Atsakymas: Visus šiuos klausimu pagrinde sprendė Migracijos departamentas ir jis buvo visų pokyčių organizatorių ir tikrintojas.

Klausimas: Ar susiduriate su kitomis institucijomis dirbančiomis šioje sistemoje?

Atsakymas: Mūsų Migracijos poskyris nėra atskiras vienetas ir su kitomis institucijomis vyksta glaudus bendradarbiavimas.

Klausimas: Su kokiomis institucijomis jūs susiduriate?

Atsakymas: Daugiausia bendradarbiaujama su SODRA, Vaikų teisių apsauga, Civilinės Metrikacijos skyriumi. Būtinas abipusis bendradarbiavimas, nes tiek jų tiek mūsų turima ir gaunama informacija yra reikalinga atliekant mūsų funkcijas.
Daug bendradarbiaujama su Lietuvos konsulinėmis tarnybomis, Užsienio reikalų ministerija. Kadangi emigrantai praleidę kitoje šalyje 6 mėnesius privalo deklaruoti savo išvykimą, tai tokiu atveju jie dažnai jį deklaruoja ne pačioje Lietuvoje, bet jau užsienyje. Taigi mes teikiame ir gauname informaciją. Toks deklaravimas dažniausiai būna tik tada, kai Lietuvos piliečiui užsienyje iškyla tam tikri rūpesčiai: baigiasi paso galiojimas, gimsta vaikelis ir pan. Tada nori nenori turi kreiptis, o tokių, kurie neturi kitų priežasčių, o tik pagal įstatymą prabėgusius 6 mėnesius po kurių reikia deklaruoti išvykimą dažnai to nedaro.

Klausimas: Ar matote tokio bendradarbiavimo pliusus? Gal kažkokių ryšių reiktų atsisakyti?

Atsakymas: Kadangi bendradarbiavimas yra būtinas norint, kad sistema tikrai efektyviai veiktų, tai aš šį bendradarbiavimą, galiu vadinti tik teigiamu ir bent jau kol kas tikrai nepastebėjau, kad su kokia nors įstaiga mes bendraujame „tuščiai“.

Klausimas: Kaip manote, ar bendradarbiavimas dar turėtų būti skatinamas ar jo jau užtenka? Gal kartais tai tampa tik biurokratizmu?

Atsakymas: Manau, kad bendradarbiaujama yra ten, kur to reikia ir jei atsiras poreikis didesnis – tas bendradarbiavimas bus praplėstas. Kol kas to užtenka. O dėl biurokratizmo, tai aš turiu savo nuomonę, bet nenorėčiau jos išsakyti...

Klausimas: Ar susiduriate savo darbe su emigrantais ar norinčiais emigruoti?

Atsakymas: Susidūrimas su emigrantais buvo ypač aktyvus iki kol galiojo emigracijos įstatymas. Kadangi asmuo norintis išvykti, turėjo deklaruoti savo išvykimą ir gauti tam leidimą. Taigi tokie asmenys turėdavo kreiptis į migracijos tarnybas, o čia jiems būdavo užvedama atskira byla, kurioje kaupiami duomenys apie tą žmogų. Emigracija tuo metu buvo labai rimtas klausimas, už emigravimo skatinimą – reklamą netgi atsakomybė buvo numatyta. Šiandien tiesiogiai susidūrimas su emigrantais yra sumažėjęs, pasitaiko, kad tokie asmenys trumpam atvykę į Lietuvą nori susitvarkyti savo asmens dokumentus, tada taip pat kreipiasi į mus.

Klausimas: Kaip pasikeitė tokių žmonių srautai per pastaruosius 10 metų?

Atsakymas: Manau, kad įstojus į ES išvykimas padidėjo, nes narystė suteikė tokias galimybes.

Klausimas: Kaip Jūs vertinate tokią susidariusią padėtį?

Atsakymas: Padėti vertinti galiu kaip neigiamą, tačiau iš kitos pusės žmonėms atsirado galimybė rinktis, kur jiems geriau, kur jie gali patenkinti savo poreikius. Taigi emigrantus aš visiškai pateisinu, juk žmogiška yra norėti gyventi geriau.

Klausimas: Kaip manote, kaip situacija turėtų pasikeisti Lietuvoje, kad emigravimo procesas sustotų ar bent ženkliai sumažėtų?

Atsakymas: Na, aš nesu ekonomistė, taigi man čia jau sunku pasakyti, kaip ar ką reiktų keisti. Bet, kad daugumos išvykimo priežastys yra ekonominės lengva matyti ir be jokių išsamių tyrimų. Pasikeitus esamai padėčiai Lietuvoje, manau daugelis norėtų sugrįžti.